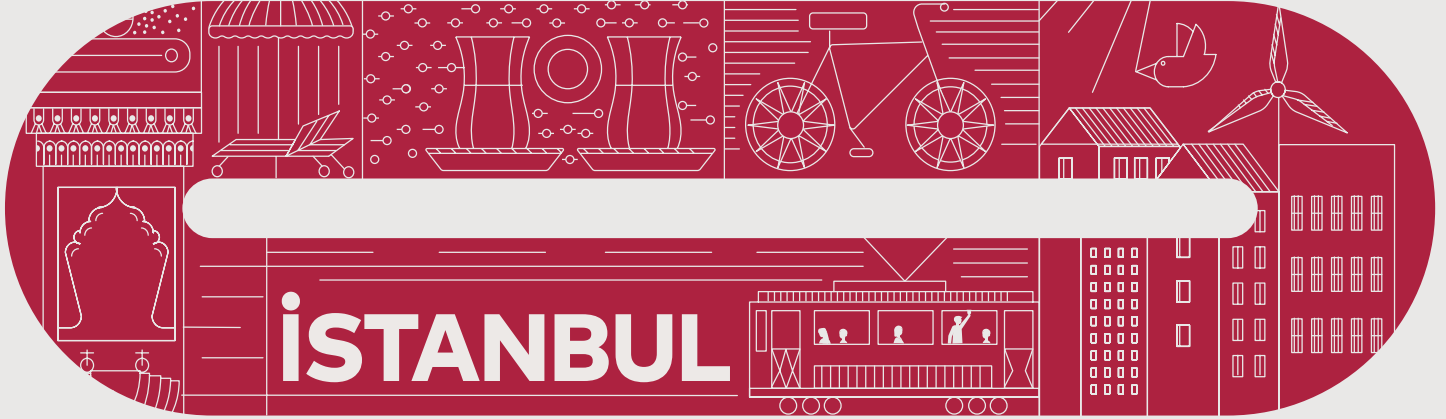
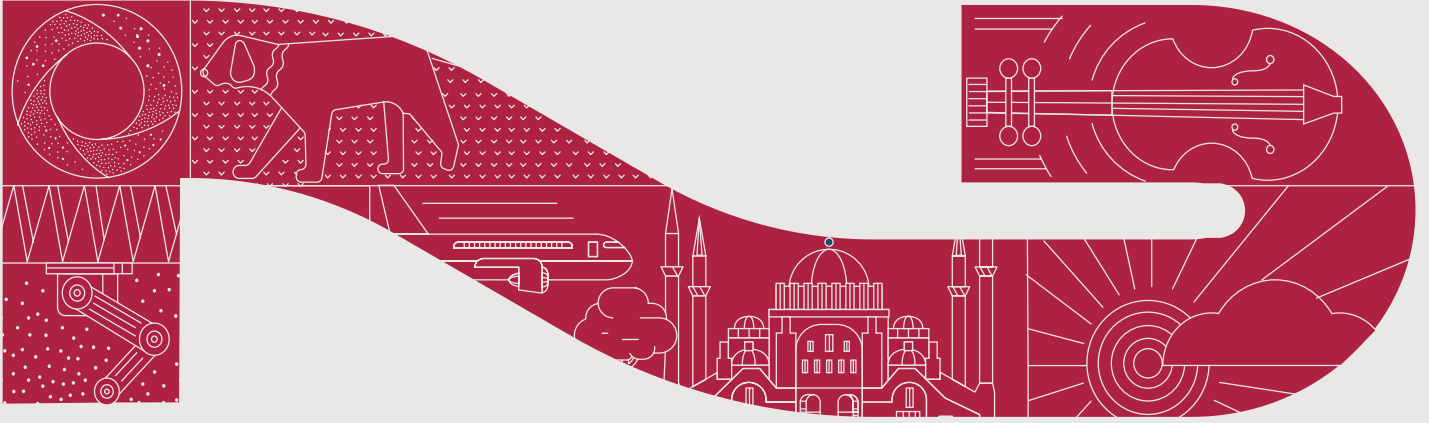

İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ

İstanbul'un Gelecek İçin Bir Planı Var! VİZYON2050

Sevgili İstanbullular,

Binlerce yıldır arşınlanan bu sokaklarda, medeniyetlerin, imparatorlukların başkenti İstanbul'da, üç yıl önce 'yeni bir başlangıç' yapmak üzere yola çıktık. Bu yolculuğu, kimseyi geride bırakmadan, 16 milyon İstanbullu ile yapacağımızı ve birlikte başaracağımızı daha ilk günden belirttik. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere hedef gösterdiği onurlu, huzurlu ve müreffeh geleceği hep birlikte inşa edeceğimize ant içtik. Krizlerin ortasında kalmış, yönünü kaybetmiş, sıkışmış, ne-reye gideceğini bilemeyen bu kadim kenti ortak akılla, ortak çabayla, bilimin yol göstericiliğinde, doğasına, tarihine, kültürüne, değerlerine sahip çıkarak ve İstanbulluların mutluluğunu önceleyerek yöneteceğimize söz verdik. Bir dünya kenti olarak İstanbul'un büyük bir birikim ve potansiyeli temsil ettiğini biliyoruz. Ama aynı zamanda içinde yaşadığımız dünyanın çok farklı alanlarda krizler ve altüst oluşlara sahne olduğunu ve bu sorunların en yoğun biçimde de kendini İstanbul gibi dünya kentlerinde gösterdiğini de farkındayız. İyi ve güzeli biriktirmek ve sorun ve olumsuzluklardan kaçınmak bir vizyon ve planlama işidir. Bilimsel aklı işe koşmayı gerektirir. 3 yıl boyunca, katılımcılıktan taviz vermeden, dünyadaki gelişmeleri dikkatle izleyip, Türkiye'nin ve İstanbul'un kendine özgü koşullarından yola çıkarak, binlerce insanın katkısı ile İstanbul'un 2050 yılı Vizyonunu oluşturduk. 3 yılın sonunda şunu gerçekçi bir iddia ile ortaya koyabilirim ki, bizim artık İstanbul için, Türkiye'nin tüm kentleri ve dünyanın diğer metropollerine umut taşıyacak, demokratik bir yaşamı İstanbul'da ve Türkiye'de hedefleyen, geleceğimizi birlikteçizdiğimiz bir planımız var! Başka bir İstanbul hayalimiz var! Sizlere sunduğumuz Vizyon 2050 Strateji Belgesi; binlerce insanın fikri, emeği ve katkısı ile veriye dayalı analizler doğrultusunda oluştu. Aktif katılım, hesap verebilirlik, şeffaflık ve işbirliği ilkeleri ile ortaya kondu. Dünyadaki eğilimler, metropollerin ve kentlerin ekonomik dönüşümü, iklim krizi, yoksulluğun yaygınlaşması, toplumsal eşitsizlikler, güvenlik gibi küresel ve ortak sorunlara nasıl çözümler getirilebileceği birlikte tartışıldı. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi; küresel, ulusal, bölgesel ve kentsel ölçekte bugün de izleri görülen ancak geleceğin dünyasının şekillendireceği 5 temel kriz alanına bir meydan okuma programıdır:

- 1 Yönetişim ve Demokrasi,
- 2 Ekonomi ve Kalkınma,
- 3 Ekoloji ve Çevre,
- 4 Kentsel Yapılı Çevre, Ulaşım ve Altyapı, ve
- 5 Toplumsal Refah ve Adalet

Bu temel kriz alanlarına karşı Belge, 7 tema altında sunduğu amaç ve hedefler ile 2050 yılında İstanbul'un hak ettiği yeri almasını garantileyecek, toplumsal adalet ve refahı tüm İstanbullular için sağlayacaktır.

1. Çevreyi Koruyan ve Değişen İklimle Uyum
2. Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik
3. Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri
4. İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekanlar
5. Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi
6. Herkes için Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar
7. Eşit ve Özgür Toplum

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, "Başka Bir İstanbul Hayalimiz Var" diyerek çıktığımız bu yeni yolda, her adımda İstanbul'u düşündüğümüz, İstanbul'un ruhunu yeniden yaşatmak için hazırladığımız rehberdir. Bu belge, farklı konulardaki krizleri öngörmekte, eşitsizliği temel bir mesele olarak ele almakta ve İstanbul'un gücüne, tarihine, birikimine ve insanına güvenen bir gelecek planını ortaya koymaktadır. Bu plan İstanbullular tarafından, İstanbul için hazırlanmıştır; bu kentte yaşayan ve üreten, bu kent için çalışan herkes için rehberdir. 2050 yılında İstanbul, "Hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı demokratik bir dünya kenti" olacaktır.

EKREM İMAMOĞLU
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı

Yönetici Özeti

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi; İstanbul'un ekonomik, ekolojik, toplumsal ve mekânsal sorunlarına çözüm üretmeyi, İstanbul'un özgün değerlerini koruyarak, kentin yerel potansiyeli ve tarihsel birikimiyle küresel rolünü uzun erimli tanımlamayı ve kentin kaynaklarının İstanbullular tarafından belirlenen öncelikler doğrultusunda yönlendirilmesini hedeflemektedir.

İstanbul için çalışan tüm kurum ve kişiler için bir rehber niteliğinde olan bu belge, kentin uzun erimli ve çok boyutlu kalkınma dinamiklerine bütünleşik bakan stratejik bir yaklaşımla hazırlanmış olup, kenti 2050 yılına taşıyacak vizyonu, temel politikaları ve hedefleri ortaya koymaktadır.

Katılımcılığı esas alan bir yöntem ve disiplinler arası bir yaklaşımla hazırlanan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, farklı uzmanlık alanlarından bilim insanları, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve kamu kurumlarının temsilcileriyle, gündeminde İstanbul olan çok sayıda paydaşın katılımıyla 2 yılda, 20.218 İstanbulluyla birlikte üretilmiştir.

Belge, stratejik plan yaklaşımıyla hazırlanmış, dört temel analiz ve katılım aşamasıyla geliştirilmiştir. Katılım Planlaması ve Kentsel Durum Analizi aşamasında bilimsel veri temelli, geniş katılım ve ortak akılla hareket eden, şeffaflığı esas alan bir yaklaşımla; tüm İstanbulluları birlikte planlamaya davet eden bir katılım süreci planlanarak kentsel durum analizi çalışmaları yapılmıştır. İstanbul'un 2050 Vizyonunun Belirlenmesi aşamasında İstanbul'un 2050 yılı vizyonu, düzenlenen iki arama konferansının sonuçları ve İstanbul'un tüm ilçelerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları bir araya getirilerek, İstanbulluların hayalleri ve beklentileri doğrultusunda belirlenmiştir. Politika, Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi aşamasında, 2050 Vizyonu'na İstanbul'u ulaştıracak politika, strateji ve eylemlerin tartışıldığı bir dizi geniş katılımlı etkinlikte, kentsel durum analizi bulguları çerçevesinde, temel politika alanlarındaki yol haritası ve öncelikler katılımcılar tarafından ortaya konmuştur. Son olarak da Katılımcı İzleme ve Geri Bildirim çerçevesi geliştirilmiştir.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin en önemli unsuru İstanbulluların 2050 yılı hayalini yansıtan İstanbul 2050 Vizyonu ve bu vizyonun ana bileşenlerini oluşturan temel politikalar. Belgede yer alan tüm amaç ve hedefler bu ortak vizyonu gerçekleştirmek için geliştirilmiştir.

İstanbul'un 2050 yılı vizyonu:

"Hayatın tüm çeşitliliğiyle canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı bir dünya şehri, İstanbul!"

İstanbul 2050 Vizyonunun temel politikaları:

- *İstanbul acil olarak adil bir kente dönüşmek zorundadır.*
- *İstanbul'da iyi yaşam herkesin hakkıdır.*
- *Özgürlük İstanbul'un ruhundadır.*
- *İstanbul'un doğası önceliklidir.*
- *İstanbul dayanıklı ve güvenli bir kent olmalıdır.*
- *İstanbul canlıdır ve yenilikçidir.*
- *Dün de bugün de, yarın da!*
- *İstanbul çeşitliliğiyle güçlüdür.*
- *Gençler İstanbul'un enerjisidir.*

İstanbullularca belirlenen İstanbul'un 2050 yılı vizyonunu ve temel politikalarını hayata geçirmek üzere **7 ana tema** altında toplam **38 stratejik amaç** ve bu amaçların yol haritasını ortaya koyan **246 hedef** tanımlanmaktadır.

Çevreyi Koruyan ve Değişen İklimle Uyumlu Kent teması çerçevesinde İstanbul'un doğal değerlerinin korunması, tahrip olmuş alanların onarılması ve iyileştirilmesi, karbon nötr hedefiyle sera gazı emisyonlarının ve tüm kirlilik türlerinin azaltılması, İstanbul'un iklim kriziyle birlikte mücadelesinin güçlendirilmesi, kentte yaşayanların iklim krizine karşı korunması ve kırılganlıkların azaltılması için yol haritası ortaya konmuştur.

Kentteki tüm faaliyetlerin sürekliliğinin ve sağlıklı işleyişinin sağlanmasında ulaşım önemli bir hizmet ve olanaştır. **Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik** teması çerçevesinde raylı sistemler başta olmak üzere toplu taşıma bağlantılarının geliştirilmesi; yaya, bisiklet ve mikro hareketlilik türlerinin kentte bir ulaşım türü olarak yaygınlaştırılması, kapsayıcı ve bütünleşik bir ulaşım sisteminin oluşturulması, kentin bölgesel ve küresel bağlantılarının güçlendirilmesi için amaç ve hedefler belirlenmiştir.

Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri teması çerçevesinde İstanbul'daki yaşam kalitesini yükseltmek, çevreye verilen zararı azaltmak ve kentin dayanıklılığını artırmak üzere yaklaşım geliştirilmiştir. Bu kapsamda altyapı sistemlerinin akıllı koordinasyonu, tüm altyapı istemlerinde Ar-Ge ve yenilikçi uygulamalara önem verilmesi, kentte yenilenebilir enerjinin payının artırılması, etkin atık yönetiminin sağlanması ve sürdürülebilir su sistemlerinin geliştirilmesiyle suda dışa bağımlılığın azaltılmasına yönelik yol haritası ortaya konmuştur. Dünya genelinde değişen çalışma modelleri, dijitalleşen hizmetler ve İstanbul'un sektörel eğilimleri doğrultusunda bilgi ve iletişim altyapısının yanı sıra açık veri sunumu da önemli bir altyapı unsuru olarak öne çıkmıştır. İstanbul'un mekânsal gelişme dinamiklerinin sürdürülebilir ve İstanbul'un değerlerini koruyan bir yaklaşımla yeniden tanımlandığı **İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar** teması çerçevesinde kentsel mekânın 2050 yılında nitelikli hâle getirilmesi, kentin biyo-kültürel alanlara yayılmasının önlenmesi, kentin alt merkezlerinin kentte yaşam kalitesini yükseltecek biçimde geliştirilmesi, kamusal mekânların artırılması, canlı, dinamik ve İstanbullular tarafından aktif kullanılan alanlar olması, kültürel mirasın korunarak kentsel yaşamla bağının güçlendirilmesine yönelik yol haritası ortaya konmuştur.

İstanbul'un canlı ve yenilikçi bir kent olması için **Dönüşen ve Dayanıklı Ekonomi** teması çerçevesinde, kentte tüm sektörlerde üretimin bilgi, teknoloji ve inovasyon odaklı dönüştürülmesi, katma değer artırılması, kentin ekonomik çeşitliliğinin desteklenmesi ve dayanıklı-

lılığının artırılması, kaynağını kentin özgünlüklerinden alan bir ekonomik gelişimin sağlanması, kentin yenilikçi ve yaratıcı girişimler için bir çekim merkezi hâline getirilmesi, ekonomide yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesi ve kapsayıcı istihdam yapısının oluşturulmasıyla refahın arttığı bir kent için amaç ve hedefler belirlenmiştir. İstanbulluların yaşam kalitesini ve refahını artıran en önemli unsur, yeterli ve nitelikli kentsel olanakların herkes için erişilebilir olmasıdır. **Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar** teması çerçevesinde kültür-sanat, kültürel miras, sağlık, eğitim, barınma, sağlıklı gıda ve spor olanaklarının kent bütününde iyileştirilmesi, bunlara tüm İstanbulluların eşit erişiminin sağlanması, İstanbul'un kültür-sanat ve spor alanında küresel bir odak olmasına yönelik yol haritası tanımlanmıştır.

Eşit ve Özgür Toplum teması çerçevesinde, İstanbul'da bireysel özgürlüklerin korunduğu, her türlü ayrımcılığın önlenmesi, kentte yaşayan herkesin her yaşta kentsel kararlara ve hayata aktif katılımının sağlandığı toplumsal yapının oluşturulması ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik amaç ve hedefler belirlenmiştir. İstanbulluların yaş, cinsiyet, gelir, kültürel farklılıklar gibi çeşitli nedenlerle yaşadıkları dezavantajların ortadan kaldırılması için yol haritası ortaya konmuştur. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi tüm hazırlık adımlarında olduğu gibi, İstanbullularla birlikte hayata geçirilecek; eylem planları, program ve projeler, belgede belirlenen amaç ve hedeflerle uyumlu olarak, katılımcı yol ve yöntemlerle geliştirilecektir. Kurulan katılımcı izleme ve değerlendirme sistemiyle 2050 yılına kadar plan hedeflerinin gerçekleşmesi İstanbullularla şeffaf şekilde takip edilecektir.

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı (Asymmetric Digital Subscriber Line)
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
AYKOME	Altyapı Koordinasyon Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
cm	Santimetre
CO ₂	Karbondiyoksit
CO ₂ e	Karbondiyoksit eşdeğeri
dB	Desibel
DSL	Dijital Abone Hattı (Digital Subscriber Line)
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EMEA	Avrupa, Orta Doğu ve Afrika
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GWh	Gigawatt saat
ha	Hektar
IATA	Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (International Air Transport Association)
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İBBS	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
İKK	İstanbul Kent Konseyi
İSKOM	İstanbul Su ve Kontrol Otomasyon Merkezi
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İSTTELKOM	İstanbul Elektronik Haberleşme ve Altyapı Hizmetleri
KDV	Katma Değer Vergisi
kg	kilogram
km ²	kilometrekare
KMO	Kuzey Marmara Otoyolu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
Kwh	Kilowatt saat
L	Litre

m	metre
m ²	metrekare
Mbps	saniyede megabit (mega bit per second)
MİA	Merkezi İş Alanı
MW	Megawatt
MWm	Megawatt (mekanik)
NACE	Avrupa Topluluğu'ndaki Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiksel Sınıflandırması (Nomenclature generale des Activites economiques dans les Communau tes europeennes)
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
pH	Potansiyel hidrojen
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment)
PM	Partikül Madde
RES	Rüzgar Enerji Santrali
SAİS	Sürekli Atık Su İzleme Sistemi
SCADA	Merkezi Denetleme Kontrol ve Veri Toplama (Supervisory Control and Data Acquisition)
SEGE	Sosyo-Ekonomik Statü Skoru
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
tCO ₂ e	Ton karbondiyoksit eşdeğeri
TEM	Trans Avrupa Otoyolu (Trans European Motorway)
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
Ür-Ge	Ürün Geliştirme
VDSL	Çok Yüksek Hızlı Dijital Abone Hattı (Very-high-bitrate Digital Subscriber Line)
Wi-Fi	Kablosuz Bağlantı Alanı (Wireless Fidelity)

14

A.İSTANBUL
VİZYON 2050
STRATEJİ BELGESİ

104

ETKİN VE
KAPSAYICI
HAREKETLİLİK

206

HERKES İÇİN
ERİŞİLEBİLİR VE ADİL
KENTSEL OLANAKLAR

18

B.SAYILARLA İSTANBUL:
BUGÜNDEN 2050'YE

132

BÜTÜNLEŞİK
VE AKILLI ALTYAPI
SİSTEMLERİ

238

EŞİT VE ÖZGÜR
TOPLUM

54

C. 2050
İSTANBUL VİZYONU

160

İYİ YAŞAM SAĞLAYAN
CANLI VE DUYARLI
MEKÂNLAR

272

E.İSTANBUL
VİZYON 2050
ŞEMASI

80

D. İSTANBUL
2050 VİZYONU:
GELECEĞE BAKIŞ

182

DÖNÜŞTÜREN
VE DAYANIKLI
EKONOMİ

278

F.KATILIMCI
İZLEME VE
DEĞERLENDİRME

İÇİNDEKİLER

84

ÇEVREYİ KORUYAN
VE DEĞİŞEN İKLİME
UYUMLU KENT

A

İSTANBUL VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ

A.1.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi Hakkında

İstanbul, Türkiye'nin en büyük kenti ve dünyanın sayılı metropollerinden biridir. Pek çok güçlü yönü ve özgünlüğünün yanı sıra hem yerel hem de küresel sorunlarla karşı karşıyadır. Ancak İstanbul'un sorunları, plansız gelişme ve İstanbulluların gerçek ihtiyaçlarının önceliklendirilmemesi nedeniyle kronikleşmiştir. Ayrıca, İstanbul'da geçerli üst ölçekli plan kararlarına uygun olmayan, farklı kurumlarca yapılan büyük ölçekli projeler ve sayısı giderek artan dönüşüm projeleri İstanbul'un plan bütünlüğünü de bozmaktadır. Bu sorunların çözümünün 5-10 yıllık dönemlerde yatırımların planlanmasıyla çözülemeyeceği açıktır. Bununla birlikte İstanbul'un küresel sistemde güçlü ve stratejik bir aktör olarak öne çıkması da kısa dönemli imaj ve tanıtım çalışmalarıyla mümkün değildir. İstanbul'un yerele özgü potansiyeli ve tarihsel birikimi üzerinde yükselen küresel rolünün uzun erimli tanımlanması ve tüm kaynakların bu önceliklerle yönlendirilmesi gereklidir.

İstanbul, her kent gibi belirli grupların öncelikleriyle ve masa başında yapılacak bir çalışmayla planlanamaz. Ortak sorunlara **birlikte çözüm üretme fırsatı**, tüm İstanbullulara iyi yaşam sağlayan bir geleceği planlamak için ihtiyaç duyulan **fikrî zenginlik ve bilimsel zemin** İstanbul'da mevcuttur.

"Nasıl bir İstanbul istiyoruz? İstanbul'un geleceğini birlikte nasıl planlayabiliriz?" sorularına bir vizyon ve strateji çalışmasıyla yanıt vermek için Vizyon 2050 Ofisi, Şubat 2020'de İstanbul Planlama Ajansı bileşeni olarak kurulmuştur.

Vizyon 2050 Ofisi tarafından İstanbulluların fikirleri bir araya getirerek hazırlanan ve verilerle desteklenen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, 16 milyon İstanbulluya ait bir gelecek tasarısıdır. **İstanbul'un ihtiyaç duyduğu, bu uzun erimli ve stratejik bakışı sağlayacak ilk plan çalışmasıdır.**

Birlikte üretmenin gücüne inanan ve bilimsel yöntemlerle planlanmış bir katılım süreciyle biçimlenen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbulluların yaşamının iyileştirilmesini önceleyen ve kırılgan gruplara pozitif ayrımcılık yapan bir paradigmayla hazırlanmıştır. Başta İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) olmak üzere, **İstanbul için çalışan tüm kurum ve kişiler için bir rehber niteliğinde olan belge, kentin uzun erimli ve çok boyutlu kalkınma dinamiklerine bütünleşik bakan stratejik bir yaklaşımla** son hâline getirilmiştir.

İstanbul'la ilgili stratejiler, başta Türkiye ve yakın bölgesi olmak üzere, tüm dünyayı etkileyecek niteliktedir. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi bu nedenle, yerelden hareketle, öncelikle tüm ülkeye ve dünyaya bir değişim çağırısı, aynı zamanda da tüm bu ölçeklerdeki sorunlara bir çözüm olma çabasıdır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbullularca belirlenen **İstanbul'un 2050 yılı vizyonunu ve temel politikalarını** hayata geçirmek üzere, **7 ana tema** altında toplam **38 stratejik amaç** ve bu amaçların yol haritasını ortaya koyan **246 hedef** tanımlamaktadır. Söz konusu amaç ve hedefler konuyla ilgili analiz ve verilere dayanılarak açıklanmaktadır.

İstanbullu olmak, **tüm kentliler için eşit, adil ve özgür yaşam hayalinin gerçekleşmesi**; kentsel olanaklardan yararlanmanın ve kültürel izler bırakmanın mümkün olması anlamına gelir.

Bu belge, tüm İstanbullular içindir!

A.2.

1

Katılım Planlaması ve Kentsel Durum Analizi

Bilimsel veri temelli, geniş katılım ve ortak akılla hareket eden, şeffaflığı merkezine alan bir yaklaşım doğrultusunda; tüm İstanbulluları birlikte planlamaya davet eden bir katılım süreci planlanarak kentsel durum analizi çalışmalarına başlanmıştır.

Katılım Sürecinin Planlanması ve Paydaş Analizi

İstanbul'un 2050 vizyonuna İstanbulluların katılımını sağlamak ve beraber üretmek amacıyla, kentin temel konuları ve öncelikli politika alanlarını gündemine alan paydaşlarla görüşmeler gerçekleştirilmiş, bir paydaş analizi yapılmıştır. Paydaş analizi kapsamında ilgili paydaşlar tüm tarafları içerecek şekilde tanımlanmış ve sürece katılımlarını kolaylaştıracak önlemler alınmıştır. Paydaşların hazırlık sürecine hangi aşamalarda ve hangi yöntemlerle dâhil olacaklarına dair bir **"Katılım Planı"** hazırlanmıştır.

"Kentsel Durum Analizi", "2050 Vizyonun Belirlenmesi", "Politika, Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi" aşamalarının kapsayıcı, katılımcı ve demokratik bir anlayışla yürütülebilmesi için ilerleyen her aşamada konuyla ilişkili paydaşlar "Katılım Planı" çerçevesinde sürece davet edilmiştir. Geniş bir uzman paydaş kurulu ve etkinliklere daha geniş paydaş katılımı ile yalnız fikir sorma ve görüş alma yerine kararların İstanbullular tarafından alındığı bir yaklaşım esas alınmıştır.

İstanbul Kentsel Durum Analizi Çalışmaları

İstanbul'u anlamak, çok boyutlu değerlendirmek ve geliştirilecek politikalara bilimsel temel sağlamak üzere; mevcut durumla küresel ve ulusal konumu, riskler, sorun ve ihtiyaçlar, potansiyeller ve fırsatlar çerçevesinde on yedi konu başlığında **veriye dayalı olarak analiz edilmiştir**. İstanbul'un 2050 yılına dair projeksiyon, trend analizi ve kıyaslama çalışmaları yapılmıştır. İstanbul'un öncelikli sorunlarının sorulduğu ve 3.980 İstanbullunun katıldığı anket de kentsel durum analizlerine girdi sağlamıştır.

Kentsel Durum Çalıştayları

Düzenlenen Kentsel Durum Çalıştaylarında, kentsel durum analizleri kapsamında ortaya çıkan bulgular; sorun, ihtiyaç ve beklentiler disiplinler arası bir yaklaşımla, uzmanlığı ve çalışmaları ilgili alanlarda olan sivil toplum, akademi, özel sektör ve kamu kurumlarından 511 paydaşın katılımıyla değerlendirilmiştir.

2

İstanbul'un 2050 Vizyonunun Belirlenmesi

İstanbul'un 2050 yılı vizyonu, düzenlenen iki arama konferansının sonuçları ve İstanbul'un tüm ilçelerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Dolayısıyla İstanbulluların kentten beklentileri, ihtiyaçları, hayalleri ve umutları 2050 Vizyonunun ana belirleyicileridir.

Uluslararası Ortaklıklar, Bilgi ve Deneyim Paylaşımı

"Stratejik Kentsel Planlama" konusunda tecrübesi olan ve İstanbul için sürdürülebilir iş birliklerinin geliştirilebileceği öngörülen **Barselona, New York, Londra, Berlin, Sao Paulo, Pekin, Amsterdam, Paris ve Johannesburg** yerel yönetimleri ve stratejik planlama birimleriyle deneyim aktarımı ve bilgi paylaşımı toplantıları düzenlenmiştir. Dünyadaki değişim eğilimleri, metropollerin ortak sorunları ve çözüm üretebilmek için benimsenen yeni planlama yaklaşımları değerlendirilmiştir.

Gençlerle Vizyon 2050 Arama Konferansı

Gençlerle bir araya gelinen Vizyon 2050 Arama Konferansı **26 Ağustos 2021** tarihinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul'un farklı kesimlerini temsil eden **16-22 yaş aralığındaki 46 gençle** İstanbul'un 2050 vizyon senaryoları çalışılmıştır.

Vizyon 2050 Arama Konferansı

8 Eylül 2021 tarihinde düzenlenen Vizyon 2050 Arama Konferansına **farklı disiplinlerden uzmanlar, iş insanları, sanatçılar, mimarlar, sivil toplum temsilcilerinden oluşan 48 kişi** katılmış ve İstanbul'un gelecek senaryolarını birlikte tartışmıştır.

Vizyon 2050 Anketi

Vizyon 2050 Anketi, "Yarın nasıl bir İstanbul görmek istiyorsun?" sorusuyla tüm ilçelere ulaşacak şekilde planlanmış ve İstanbullulara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

Otuz yıl sonra nasıl bir İstanbul'da yaşamak istiyorsunuz; 2050 yılında nasıl bir İstanbul hayal ediyorsunuz?

Bu hayalinizin gerçek olabilmesi için İstanbul'da ilk olarak ne yapılmalıdır?

İstanbul şehrinin sizin için vazgeçilmez kılan üç özellik nedir?

Kendinizi 2050 yılında İstanbul'da yaşarken görüyor musunuz?

20 Mayıs - 30 Haziran 2021 tarihleri arasında **istanbulsenin.org** internet sitesi ve diğer çevrimiçi platformlar üzerinden **5.460 İstanbullu** anket çalışmasına katılmıştır. İstanbul'un 39 ilçesinde **14-24 Haziran 2021** tarihleri arasında meydanlarda yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasında ise **9.371 İstanbullu** yer almıştır. Toplamda 14.831 kişinin katıldığı anket çalışması İstanbul'un 2050 Vizyonunun oluşmasına önemli bir katkıda bulunmuştur.

3

Politika, Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi

İstanbul'u verilerle anlamaya ve İstanbul'un geleceğini İstanbullularla birlikte planlamaya yönelik uzun vadeli bir yol haritasıdır. Katılımcılığı esas alan bir yöntem ve disiplinlerarası bir yaklaşımla hazırlanan "İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi", farklı uzmanlık alanlarından bilim insanları, sivil toplum örgütleri, özel sektör ve kamu kurumlarının temsilcileriyle günde minde İstanbul olan çok sayıda paydaşın katılımıyla 2 yılda, 20.216 İstanbulluyla tamamlanmıştır.

Politika ve Strateji Çalıştayları

2050 Vizyonu'na İstanbul'u ulaştıracak politika, strateji ve eylemlerin tartışıldığı bir dizi geniş katılımlı etkinlikte, Kentsel Durum Analizi bulguları çerçevesinde, temel politika alanlarındaki yol haritası ve öncelikler katılımcılar tarafından ortaya konmuştur. **Düzenlenen 13 çalıştay ve 6 odak grup görüşmesinde** ilgili alanlarda uzmanlığı ve çalışmaları olan sivil toplum, akademi, özel sektör ve kamu kurumlarından **800 katılımcı** katkı sağlamış, geleceğe dair strateji ve eylemleri birlikte geliştirmiştir.

- Olimpiyatlar ve Paralimpik Oyunlar Çalıştay
2 Kasım 2021
- Kapsayıcı Katılım ve Yerel Demokrasi Çalıştay
4 Kasım 2021
- Yaşayan Çevre, Yenilenen Ekoloji Çalıştay
9 Kasım 2021
- İstanbul 2050 Makroform Atölyesi
11 Kasım 2021
- Herkes İçin İstanbul'da Sağlıklı Yaşam Çalıştay
16 Kasım 2021
- 2050 Riskleri ve Eğilimleri Çalıştay
18 Kasım 2021
- Güçlü İstanbullular Çalıştay
23 Kasım 2021

Kentsel Durum Analizi Bulguları, İstanbul 2050 Vizyon Raporları ve Politika ve Strateji Çalıştayları sonuçları bütünleştirilerek İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin temel politikaları, amaç ve hedefleri oluşturulmuştur. Hazırlanan stratejik çerçeve, belgeyi oluşturan 7 temada ve konunun uzmanlarıyla düzenlenen odak grubu toplantılarında tartışılarak belge son haline getirilmiştir.

- Akıllı ve Dayanıklı Altyapı Sistemleri Çalıştay
25 Kasım 2021
- Köklü, Yenilikçi ve Güvenli Mekânlar Çalıştay
30 Kasım 2021
- Dayanışmacı Toplum, Adil Kent Çalıştay
2 Aralık 2021
- Konut Çalıştay
7 Aralık 2021
- Dönüşen ve Dayanıklı Ekonomi Çalıştay
9 Aralık 2021

4

Katılımcı İzleme ve Geri Bildirim

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi İstanbulluların birlikte ürettiği, hep beraber hayata geçirecekleri stratejik bir dokümandır. Uygulama sürecindeki öncelikli eylemler ve projeler, kapsayıcı bir katılım anlayışı ve stratejik bir yaklaşımla belirlenecektir. Hazırlık sürecinin şeffaf olması ve katılımcılara geri bildirim sağlanması, kamuoyu ile katılım sürecinin ve çalışmanın gerekçesi ve sonuçlarının paylaşılmasına süreç boyunca dikkat edilecektir. Bu aşamayla ilgili daha ayrıntılı bilgi bu belgenin "Katılımcı İzleme ve Değerlendirme" bölümünde yer almaktadır.

İstanbul Vizyon 2050 İnternet Sitesi

Çalışma süreçlerinin şeffaflıkla izlenebilmesi, öneri ve eleştirilerle çalışmaya katkılar sunulması, bilgi akışının eksiksiz ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi amacıyla, Vizyon 2050 internet sitesi 3 Eylül 2020 tarihinde yayına başlamıştır.

Katılımcı İzleme Sistemi

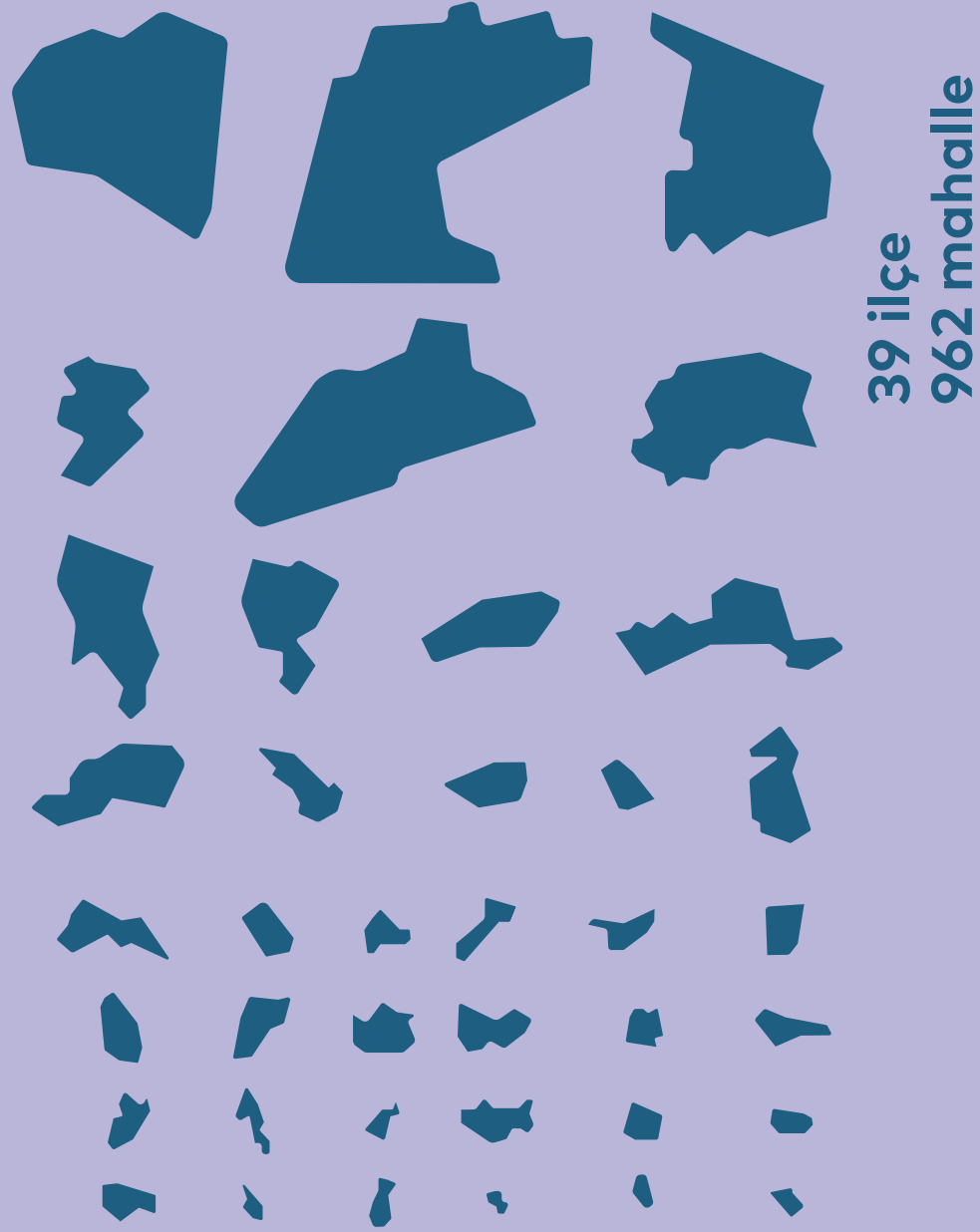
Vizyon 2050 Katılımcı İzleme Sistemi ile İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin stratejik amaçlarına ulaşım ulaşamadığının şeffaf bir şekilde İstanbullularla birlikte izlenebilmesi sağlanacaktır. Sistem, bilimsel karar sistemi ve katılımcı yerel yönetim anlayışıyla planın hedeflerinin hayata geçirilmesine yönelik projelerle eylemlerin geliştirilmesine ve kente dair politikaların İstanbullularla birlikte güncellenmesine imkân sağlayacaktır. İstanbullular tarafından geliştirilen bu belgenin uygulanması ve izlenmesi de yine İstanbullular tarafından hayata geçirilecektir.

**İstanbul
Vizyon 2050
Strateji Belgesi
Hazırlık Süreci**

B

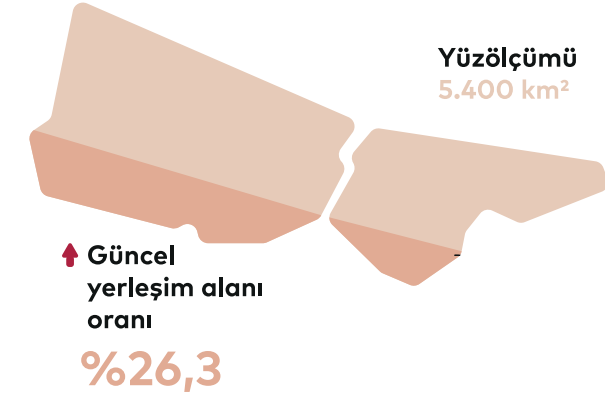
**SAYILARLA İSTANBUL :
BUGÜNDEN 2050'YE**

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'un geleceğine dair uzun erimli amaç ve hedefleriyle "İstanbul'un gücünün ve potansiyellerinin" anlaşılmasını ve bunları daha da güçlendirmeyi, bunun yanı sıra "İstan-

bul'un çözüm bekleyen öncelikli konularına" çözüm getirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede mevcut durum ve gelecek eğilimleri ışığında İstanbul'a ilişkin temel göstergeler verilmektedir.

İstanbul'un Demografik Özellikleri¹

2021 yılı
↑ **Toplam nüfus**
15.840.900

↑ Yıllık nüfus artış hızı
%24,2

↑ Nüfus yoğunluğu
3.049 km²/kişi

↑ Medyan Yaş
33,4 yıl

↓ Doğum hızı
%11,5

↓ Ortalama hanehalkı büyüklüğü
3,2 kişi

B.1.

İstanbul'un Gücü, Potansiyelleri

Üretken Bir Kent
Genç ve Dinamik Nüfusuyla Nitelikli,
Yenilikçi ve Yaratıcı İnsanların Şehri
Çok Kültürlü ve Özgün Değerleriyle
Çekim Merkezi Olan Bir Kent

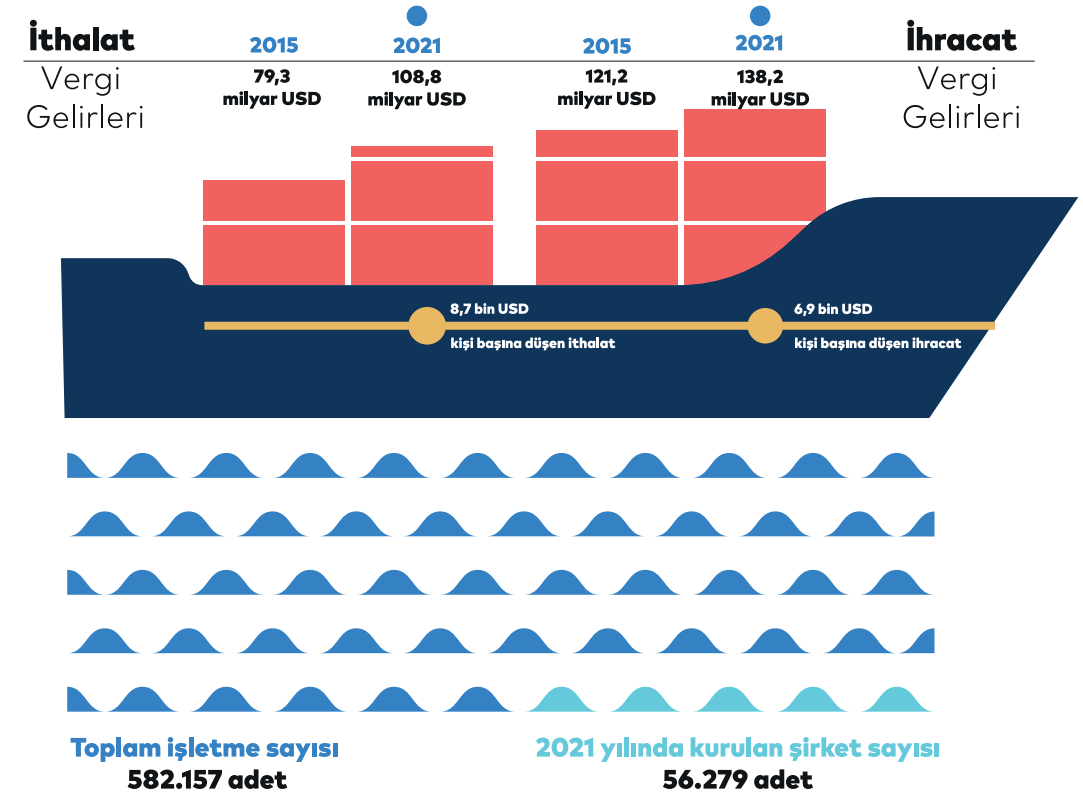
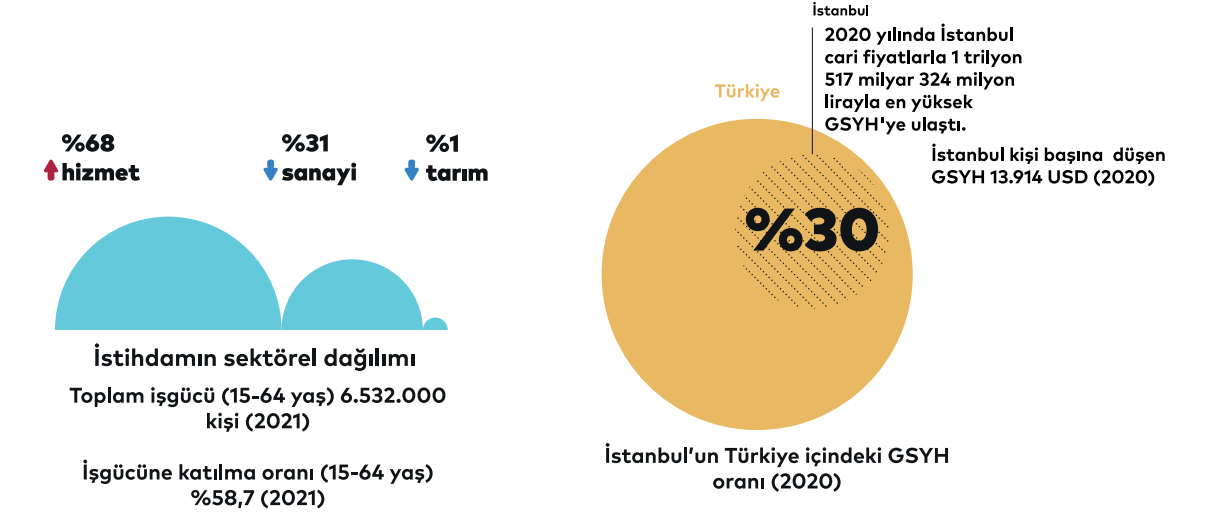
Üretken Bir Kent

İstanbul ulusal ve uluslararası firmaların yönetim üssü olarak tercih ettiği bir bölgesel ekonomik merkez olmasının yanında ulaşım ve iletişim ağlarının, kültürel faaliyetlerinin, sağlık ve eğitim hizmetlerinin nitelik ve nicelik açısından Türkiye'de en çok yoğunlaştığı kenttir.

Türkiye'nin %18'ine denk gelen nüfusuna karşılık İstanbul, işgücü ve istihdamının %20'sini, ekonomik üretimin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) %30,1'ini, dış ticaretin (ihracat ve ithalat) ve tüm vergi gelirlerinin neredeyse yarısını karşılamaktadır. Yaklaşık 75 bin dış ticaret yapan firmanın² faaliyet gösterdiği İstanbul'da dış ticaret hacmi 246 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İstanbul'da 8 organize sanayi bölgesi (OSB) ve 3 serbest bölge bulunmaktadır. Türkiye'deki işletmelerin %28,3'ü İstanbul'da yer almaktadır.³

2020 yılında Türkiye'de GSYH'dan en yüksek pay İstanbul'un olup tarım sektörü ve diğer hizmet faaliyetleri hariç, tüm faaliyetlerde de ilk sırada yer almıştır. İstanbul, Türkiye'de hizmetler sektörü toplamından ise %40,8 pay almıştır. İstanbul'un toplam GSYH'si içinde hizmetler sektöründe payı %30,3, sanayi sektöründe %17,9 olmuştur.

İstanbul'un Ekonomik Özellikleri⁴

İstanbul'un son on yılda küresel girişim ekosistemleri içerisindeki önemi artmıştır.

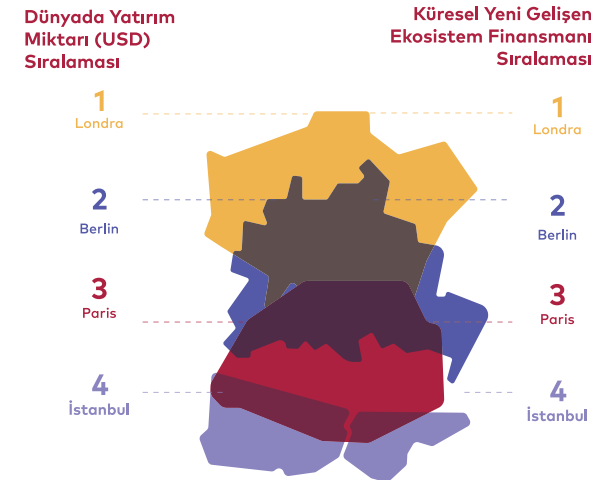
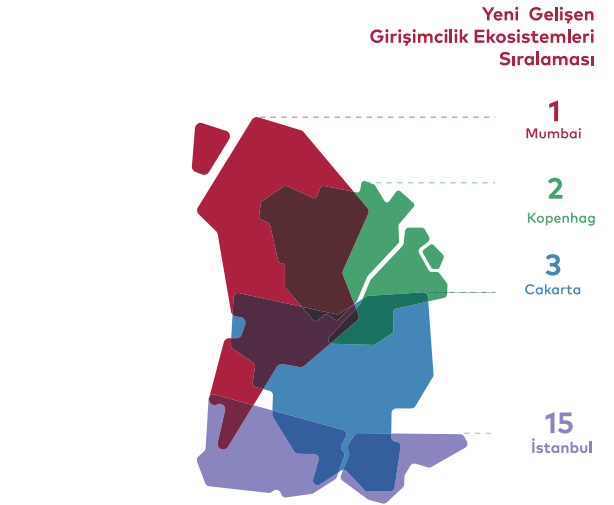
Bununla birlikte bilgi ve iletişim faaliyetleri Türkiye'nin GSYH toplamı içinde İstanbul'un aldığı pay %64,4, finans ve sigorta faaliyetleri toplamından aldığı pay %58,7 olarak gerçekleşmiştir. Sektörel projeksiyonlar finans, bilgi ve iletişim gibi bilgi yoğun sektörlerin, kentin temel sektörleri olarak öne çıkacağını göstermektedir.

Yenilik ve girişimcilik ekosistemi altyapısı ve yenilikçi çözümleri yerelden yaratma ve uygulama becerisi İstanbul'un tarihsel olarak güçlü bir yanı olmuştur. Küresel düzeydeki teknolojik gelişmelerle kentin tarihsel ve yaratıcı potansiyelinden beslenen girişimcilik ekosiste-

mi kentin değişime adaptasyonunu ve dönüştürücü gücünü hızlandıran unsurların başında gelmektedir. İstanbul'un girişimciliği destekleyen toplumsal yapısı, genç nitelikli nüfusu ve küresel bağlantılı stratejik konumuyla özellikle son on yılda küresel girişim ekosistemleri içerisinde önemi artmış, 2021 yılında Gelişen Girişimcilik Ekosistemleri arasında 15. sırada yer almıştır.⁵ Türkiye'deki 2.165 girişimin 1.361'i, 2021'de yatırım alan girişimlerin %78'i İstanbul'dadır.⁶

Girişimcilik Ekosisteminde İstanbul'un Yeri⁷ (2021)

Genç ve Dinamik Nüfusuyla Nitelikli, Yenilikçi ve Yaratıcı İnsanların Şehri

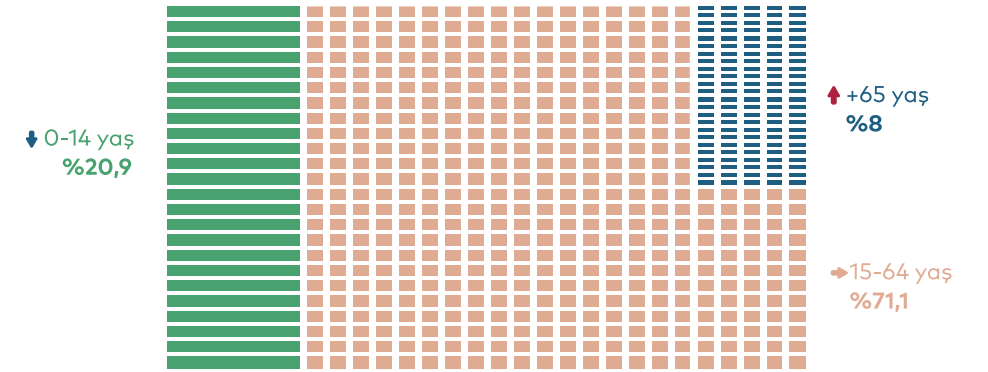
Yüksek genç nüfus ve düşük bağımlı nüfus oranı istihdam piyasası açısından kent ekonomilerinin büyümesi için önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Mevcut genç nüfusun yanı sıra göç hareketleriyle de beslenen İstanbul için önümüzdeki 20 yıl boyunca demografik fırsat penceresinin* açık kalması beklenmektedir.

İstanbul'da bulunan 60 üniversite, 1.288.707 üniversite öğrencisi ve 24.426 yüksek lisans ve doktora mezunu genç ve nitelikli nüfusun varlığına işaret etmektedir. İstanbul'un canlı bir iş piyasasına sahip olması sunduğu kentsel hizmetler ve zengin sosyal yaşam nedeniyle diğer kentlerden gelen gençler İstanbul'da kalmakta ve kentin genç nüfus dinamiğini güçlendirmektedir. İstanbul'da yaşayan çalışma çağındaki göçmen nüfus hem kent ekonomisine olumlu etkileri olacak şekilde demografik fırsat penceresinin sürdürülmesini sağlamakta hem de kentin sosyal ve ekonomik olarak gücünü aldığı çeşitliliği beslemektedir.

İstanbul, çok sayıdaki üniversite, mesleki eğitim kurumu ve gelişen hayat boyu öğrenme programlarıyla aynı zamanda da çalışma çağındaki nüfusun niteliğini artıracak, işgücünün değişen ekonomik dinamikler ve çalışma koşullarına uyum sağlamasını destekleyecek altyapıya sahiptir.

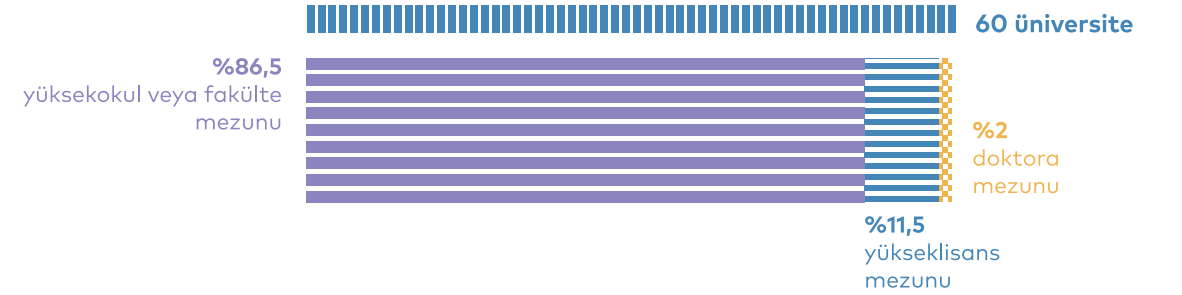
* Demografik fırsat penceresi 65 yaş üstü nüfusun %15'in altında, 15 yaş altı nüfusun ise %20'nin üzerinde olduğu bir nüfus yapısında geçerlidir.

Yaş Dağılımı⁸ (2021)

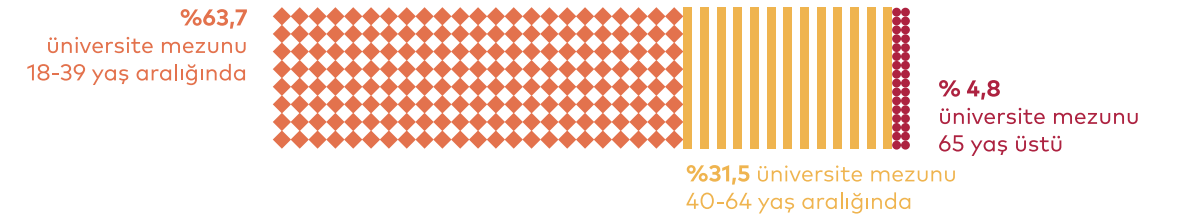

Üniversite Mezuniyeti Durumu⁹

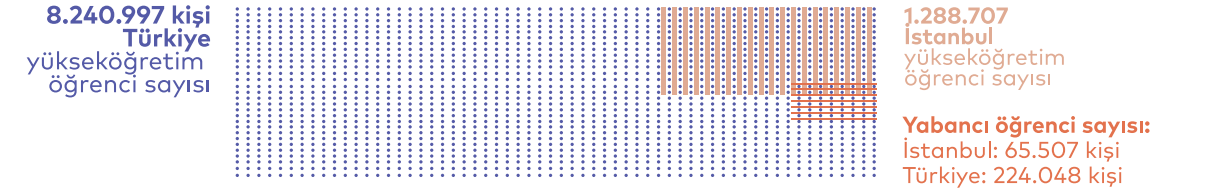
Üniversite mezunu oranı: %18,3 (2020)

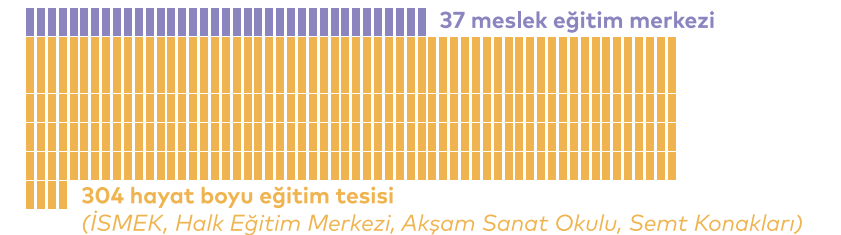
Üniversite Mezunlarının Yaş Dağılımı¹⁰ (2020)

Yükseköğretimde Öğrenci Sayıları¹¹ (2021)

Hayat Boyu Öğrenme ve Mesleki Eğitim Merkezleri¹² (2022)

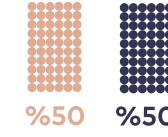
İstanbul, Türkiye’de yenilikçi ve yaratıcı insanlar tarafından tercih edilen kentlerin başında gelmektedir.

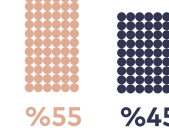
İstanbul, Türkiye’de yenilikçi ve yaratıcı insanlar tarafından tercih edilen kentlerin başında gelmektedir. Katma değeri yüksek ve telif haklarına dayalı yaratıcı endüstrilerin ve araştırma-geliştirme (Ar-Ge) kurumlarının İstanbul’daki yoğun varlığı, kent ekonomisi için önemli bir potansiyeldir. Kültürel ve yaratıcı endüstriler, farklı sektörler ve faaliyet kolları

arasındaki etkileşimi desteklemekte ve kent ekonomisi için önemli bir fırsat alanı oluşturmaktadır. Buna ek olarak, 2010-2020 yılları arasında İstanbul’un GSYH Ar-Ge Harcaması %52 oranında artmış, İstanbul’da Ar-Ge sektöründe çalışan insan gücü Türkiye’deki Ar-Ge insan gücünün %22’sinden %28’ine yükselmiştir.

İstanbul’da Yaratıcı Endüstriler¹³

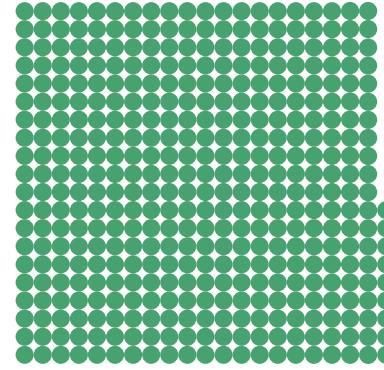
Türkiye’de yaratıcı endüstri alanında çalışanların %50’si İstanbul’dadır.

Türkiye’de yaratıcı endüstri alanında faaliyet gösteren kayıtlı firmaların %45’i İstanbul’dadır.

%
142

İstanbul’daki kültürel işletmelerin sayısı 2008-2020 döneminde %142’lik bir artış göstermiştir.

411
Ar-Ge Merkezi
(2022)
Türkiye 1244

Ar-Ge Harcaması (2020)

Ar-Ge İnsan Kaynağı (2020)

52.910
Marka
tescili
(2021)

18.573
Tasarım
tescili
(2021)

1.590
Patent
tescili
(2021)

93
Faydalı
Model
tescili
(2021)

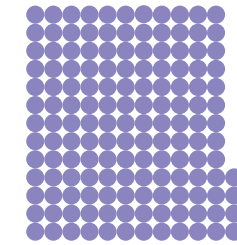
12
Teknoloji
Geliştirme
Bölgesi
(2022)

15
Teknoloji
Transfer Ofisi
(2022)

33
Kuluçka
Merkezi
(2022)

146
Tasarım
Merkezi
Türkiye’de 323
(2022)

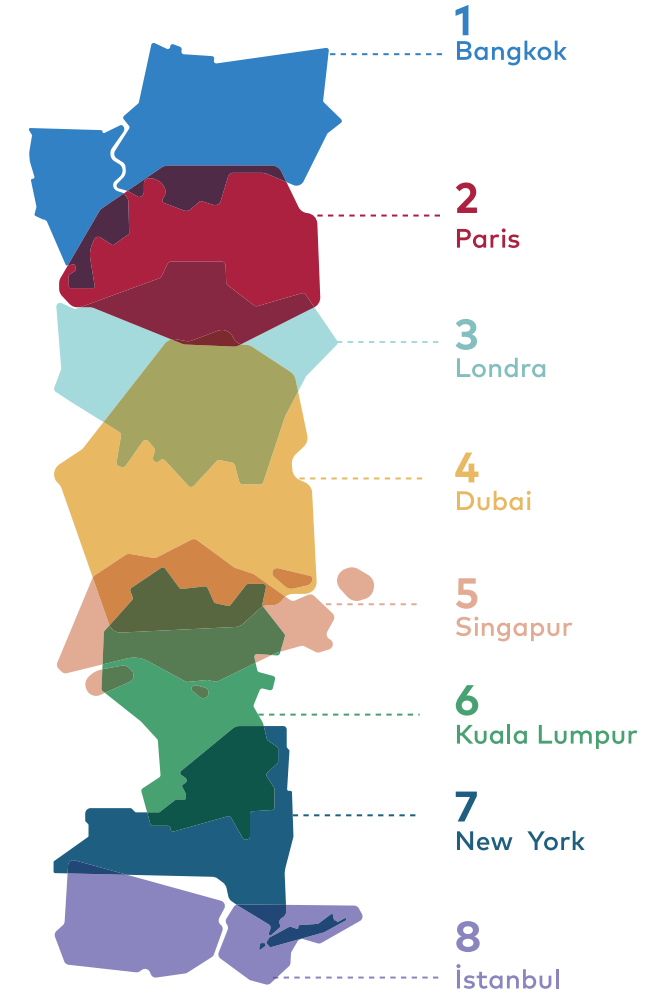
Çok Kültürlü ve Özgün Değerleriyle Çekim Merkezi Olan Bir Kent

Tarih boyunca dünyanın en büyük ve kalabalık kentleri arasında yer alan İstanbul, geçmişten bugüne farklı fikirlerin ve kimliklerin buluşma noktası; kültürel, ekonomik ve siyasal bir çekim merkezi olmuştur. İstanbul, 16 milyona yaklaşan nüfusuyla Avrupa'nın en büyük, dünyanın da sayılı metropollerinden biri olarak uluslararası alanda Türkiye'nin en çok bilinen kentidir.

İstanbul, farklı kültürel, siyasal ve toplumsal kimliklere, etnik kökenlere ve uyruklara sahip bireylerin ve toplulukların kentidir. Dünyanın her yerinden gelen topluluklarla, yüzyıllardır gelişen ve değişen İstanbul'un çok kültürlü yapısı, kentin kültürel zenginliğinin temelini oluşturmaktadır.

Küresel Çekim Merkezleri¹⁴

2018'de dünyada en çok ziyaretçi alan
20 küresel şehir arasında
İstanbul 8. sırada.

**Yabancı turist sayısı
14,9 milyon
(2018)**

Yüzyıllardır gelişen ve değişen İstanbul'un çok kültürlü yapısı, kentin kültürel zenginliğinin temelini oluşturmaktadır.

İstanbul'u vazgeçilmez kılan değerlerin başında kültürel miras ve insan-doğa ilişkisinden ortaya çıkan biyo-kültürel değerler gelmektedir. 400.000 yıl öncesinden insan izleri taşıyan Yarımburgaz Mağarası, Pendik, Fikirtepe ve Yenikapı sınırları içinde bulunan Neolitik Dönem katmanları, başta Roma ve Osmanlı İmparatorlukları ile Erken Cumhuriyet dönemleri olmak üzere farklı çağların eserlerini kapsayan Tarihi Yarımada, Galata-Beyoğlu, Haliç ve Boğaziçi gibi bölgeleri, özgün silüeti, arkeolojik katmanları, tarihi yapıları ve somut olmayan mirası ile kentin kültürel mirasın en yoğun olduğu alanlarıdır. İstanbul'un kültürel mirasının evrensel değeri Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Mirası Listesi'ndeki konumuyla tescillenmiştir. Sadece eşsiz tarihi ile değil kültürel ve doğal özellikleriyle İstanbul, dünyanın önemli turizm odaklarından kabul edilmektedir. İstanbul, her yıl artan ve 2019'da 14,9 milyona kadar ulaşan yıllık uluslararası ziyaretçi sayısı ile dünyada en çok ziyaret edilen ilk on şehir arasındaki yerini korumaktadır. Düzenlenen konserler, festivaller, moda etkinlikleri, uluslararası fuarlar, akademik ve ticari kongrelerle İstanbul; kültür, sanat, bilim ve ticaret dünyasını buluşturan uluslararası bir merkez konumundadır.

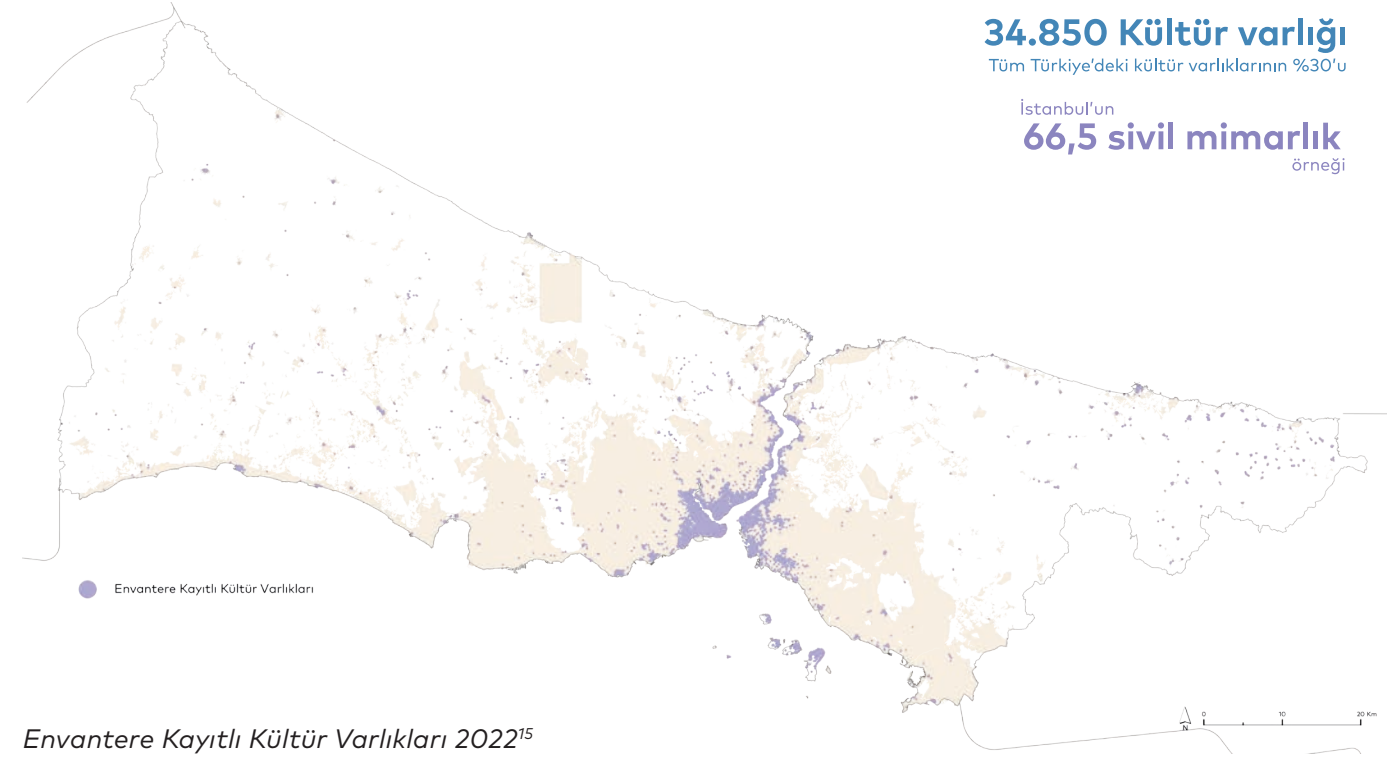
232 hastanesiyle Türkiye'nin en gelişmiş sağlık hizmet ağına sahip İstanbul, uluslararası sağlık turizmi için de bir çekim merkezidir. 60 üniversitesiyle, İstanbul hem ulusal hem de uluslararası öğrenciler için de ayrıca tercih edilen bir kenttir. 2036 yılı Paralimpik ve Olimpiyat Oyunlarına adaylık niyetini beyan etmiş olan İstanbul, Formula 1'den Dünya Basketbol Şampiyonası'na farklı spor branşlardaki uluslararası turnuva ve müsabakalara birçok kez ev sahipliği yapmıştır.

İstanbul'un özgünlüğünün önemli bir yönü de coğrafi özellikleri ve biyoçeşitliliğidir. İki kıtanın buluştuğu bir noktada yer alan İstanbul, tatlı su ekosistemleri, kıyı ve deniz ekosistemleri ve orman alanları gibi önemli doğal değerlere sahiptir. Kentin coğrafyası ve kentlilerin bu coğrafyayla olan ilişkisi, yüzyıllardır İstanbul'un özgün kimliğini şekillendiren en temel unsurlardan birisi olmuştur. Kentin ormanlarında, doğal alanlarında, birçok endemik ve tehlike altındaki tür hayatını devam ettirmektedir. Yerleşim alanlarında yaşayan ve kent kültürünün vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş olan canlılar da İstanbul'un özgün kimliğinin birer parçasıdır.

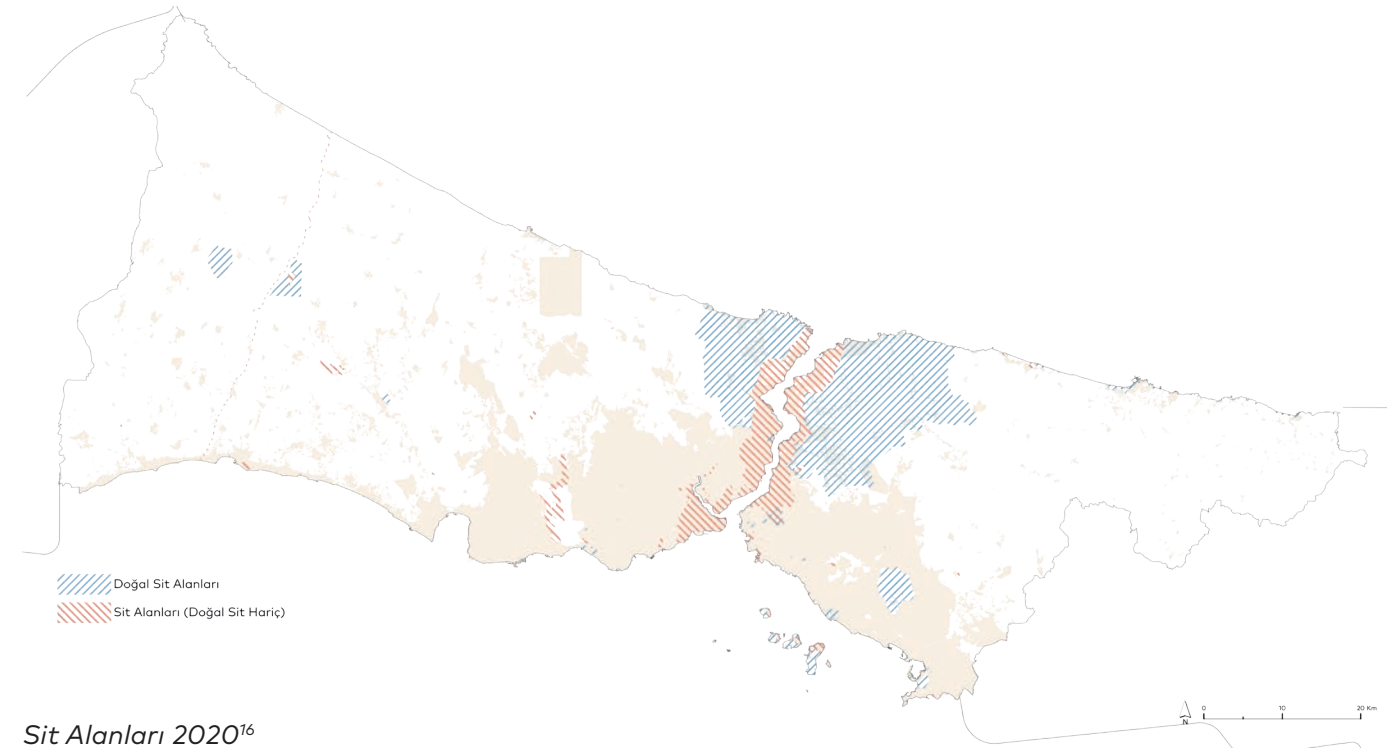
34.850 Kültür varlığı

Tüm Türkiye'deki kültür varlıklarının %30'u

İstanbul'un
66,5 sivil mimarlık
örneği

Envantere Kayıtlı Kültür Varlıkları 2022¹⁵

Sit Alanları 2020¹⁶

B.2.

İstanbul'un Çözüm Bekleyen Öncelikli Konuları

- Gelir Adaletini Sağlamak, Refahı Artırmak
- Kentsel Olanakları Herkes için Nitelikli ve Erişilebilir Yapmak
- Demografik Dönüşüme Uygun Kentsel Olanaklar ve Hizmetleri Sunmak
- Ulaşımı Kolaylaştırmak, Trafik Sorununu Çözmek
- İklim Kriziyle Mücadele Etmek, Ekosistemi Korumak
- Afetlere Hazırlıklı Olmak

Gelir Adaletini Sağlamak, Refahı Artırmak

Türkiye'de ekonominin merkezi olan İstanbul'da, yaratılan değerlerin daha adil paylaşılması gerekmektedir. Yoksulluk, işsizlik, gelir adaletsizliği gibi ekonomik problemler İstanbulluların en öncelikli sorunları arasındadır. Son yıllarda İstanbul'da artış eğilimi gösteren nüfusun yoksulluk oranı, 2021 yılında %19,6 seviyelerine ulaşmıştır.¹⁷ Yoksulluk COVID-19 salgınının küresel ve ulusal etkileri sonucunda daha da derinleşmiş; sosyal yardımlara ihtiyaç duyan İstanbulluların sayısı artmıştır.

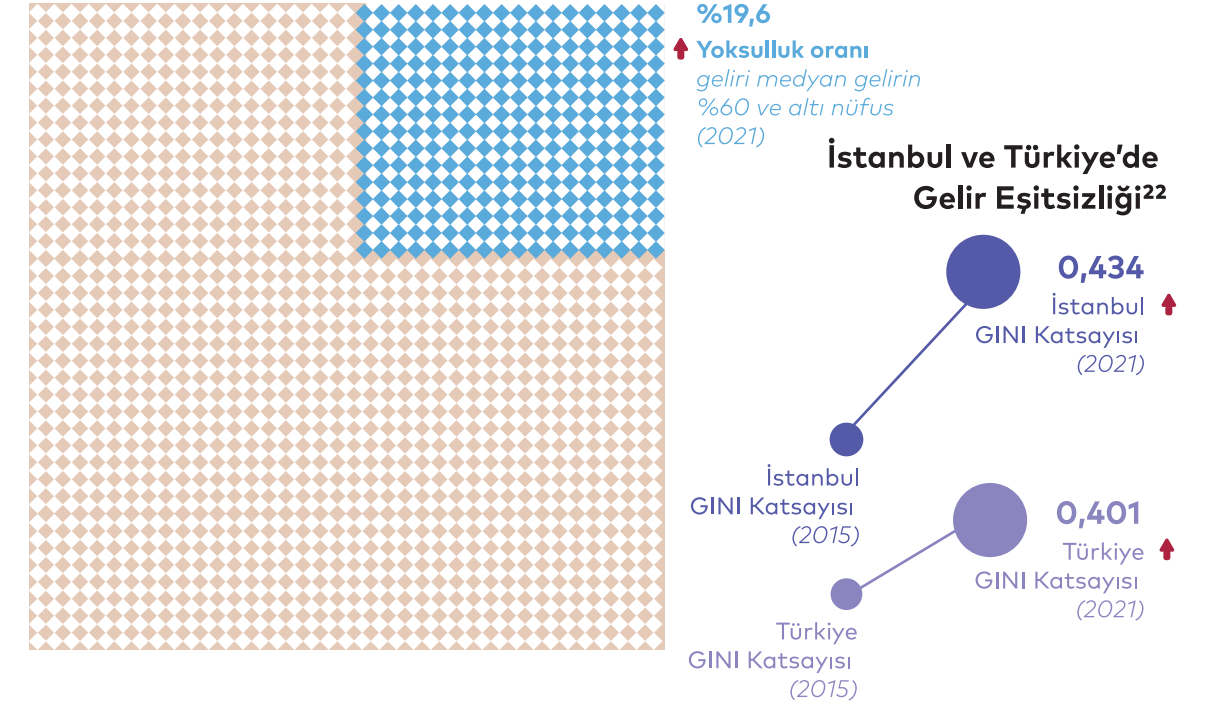
İstanbul'da işsizlik 2021 yılında %12'yi aşmıştır. Son 15 yıl içinde işgücü niteliği artmış, yükseköğrenim mezunlarının işgücü içindeki payı ikiye katlanmış olmasına rağmen artan nüfusa karşılık yeterince iş ve istihdam olanağı geliştirilememiştir. Özellikle genç işsizliği %25 seviyelerine yaklaşmış, kadınların işgücüne katılımı ise %35,8¹⁸ ile Avrupa ülkeleri ve İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ülkelerinin ortalamalarının çok altında kalmıştır.

Gelir eşitsizliğinin önemli göstergelerinden biri olan GINI katsayısı 2021 yılında 0,434 ile 0,401 değerindeki Türkiye ortalamasının üzerine çıkmış, İstanbul yüksek eşitsizliğin olduğu kentler grubuna dâhil olmuştur.¹⁹

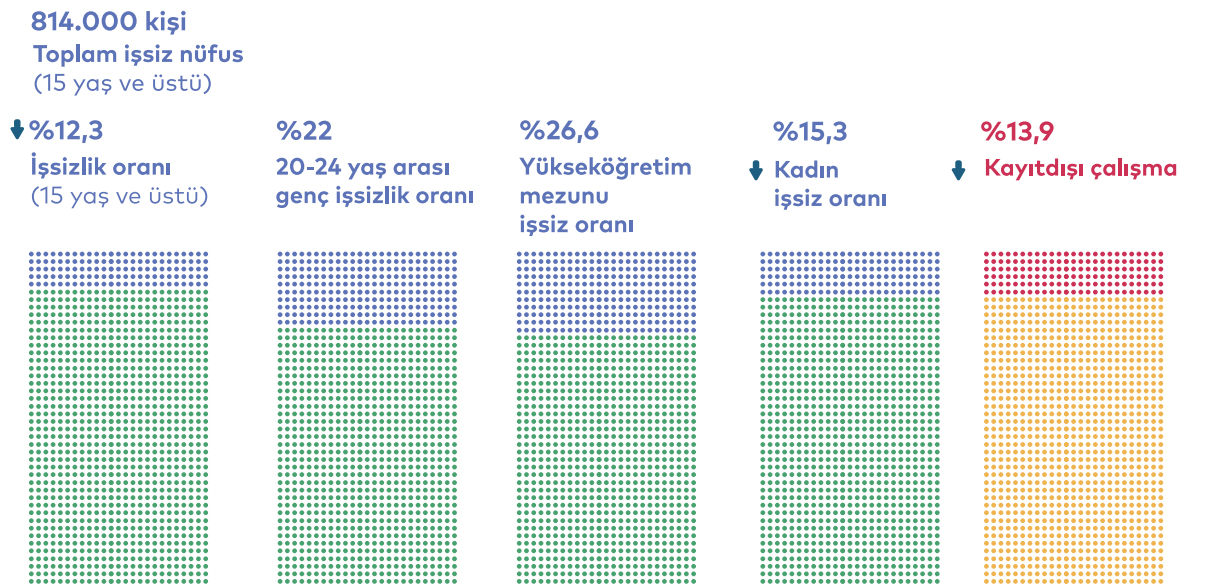
İstanbul'da çalışma koşullarında karşılaşılan temel sorunlardan biri de güvencesizliktir. İstanbul'da kayıt dışı çalışanların oranı, 2021 yılında %13,96 olarak tespit edilmiştir.²⁰ Ölüm ve yaralanmayla sonuçlanan iş kazaları da İstanbul'da sağlıklı ve nitelikli işyeri koşullarının tam olarak sağlanamadığını göstermektedir. 2021 yılında Türkiye'de, çalışan sayısına oranla gerçekleşen ölümlü iş kazaları Avrupa Birliği (AB) ortalamasının 7 katı olmuştur.

Sürdürülebilir ve toplumun tüm kesimlerinin ekonomik gelişmeden eşit biçimde yararlandığı bir kent için yoksulların sosyal yardımlara bağımlılığının önüne geçecek ve yoksulluğu kalıcı olarak giderecek iş ve istihdam olanaklarının sayıca artırılması, niteliklerinin geliştirilmesi ve güvenceli çalışma ve iş güvenliğinin yasal ve idari düzenlemelerle garanti altına alınması gerekmektedir.

İstanbul'da Yoksulluk Oranı²¹

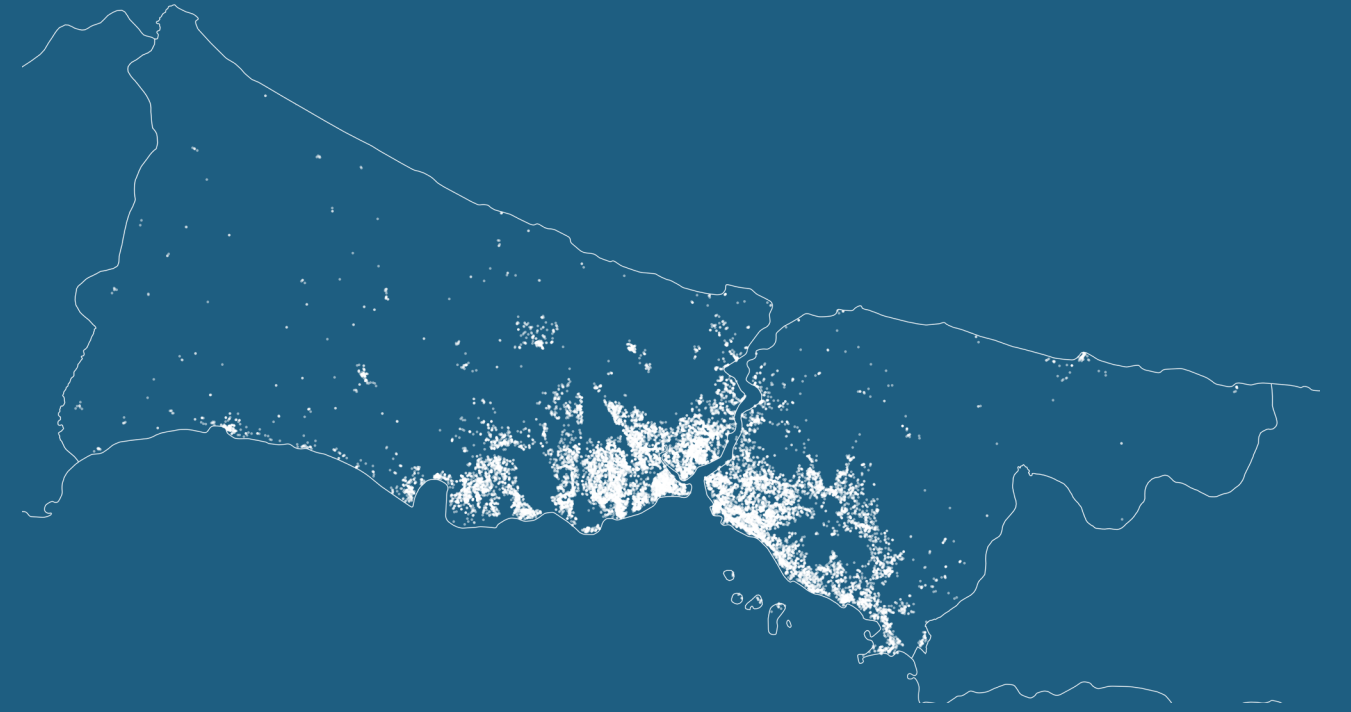

İstanbul'da İşsizlik ve İstihdam²³ (2021)

Kentsel Olanakları Herkes İçin Nitelikli ve Erişilebilir Yapmak

İstanbul'da konut, sağlık, eğitim, kültür-sanat ve spor gibi kentsel olanakların kentsel mekânda daha dengeli dağılması ve niteliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Genellikle kent merkezinde yoğunlaşan bu faaliyetler, kentin çeperlerine doğru seyrekleşmekte, kırsal alanlarda ise yetersiz kalmaktadır. Kent merkezinde ise bu alanlar sayıca fazla olsa da niteliksel olarak ihtiyaçları karşılayamamakta, özellikle kentin yoksul bölgelerinde yetersiz hizmet sunumu ve erişim sorunları ortaya çıkmaktadır.

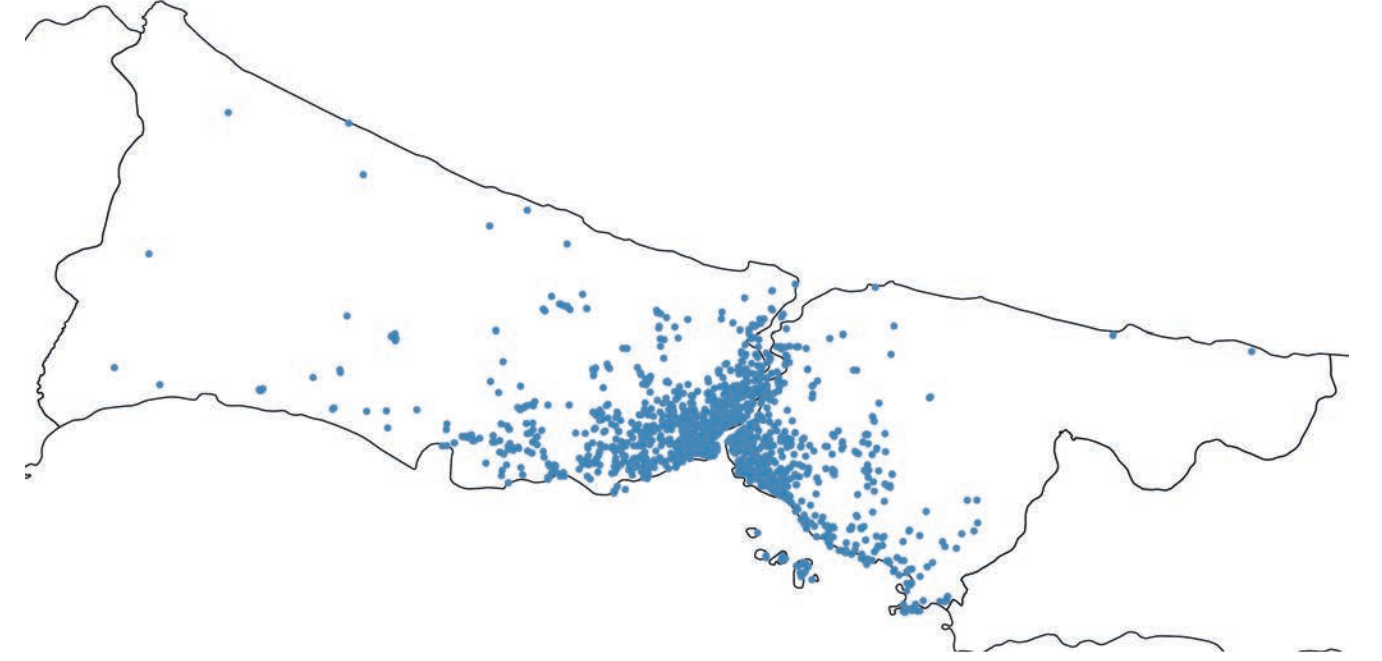
Sağlık Olanakları (2022) ²⁵ Hastane Sayısı 232	Eğitim-Sağlık Hizmetleri (2022) ²⁴
100 bin kişiye düşen hekim sayısı Türkiye 205 İstanbul 247	
100 bin kişiye düşen hastane sayısı Türkiye 300 İstanbul 300	
Bebek ölüm hızı (1.000 canlı doğumda) Türkiye 8,5 İstanbul 6,3	
Sağlık harcamalarının hanehalkı gelirine oranı %2,4	
Eğitim Olanakları (2022) ²⁶ Okul sayısı 2.193 okul öncesi 1.637 ilkokul 1.786 ortaokul 1.785 ortaöğretim 60 Üniversite	
Okul öncesi net okullaşma oranı %40,8	
Yükseköğretim toplam yurt yatak kapasitesi 118.819	
10.000 öğrenciye düşen yatak sayısı 1,4	
Konut Olanakları (2018) ²⁷ Eğitim harcamalarının hanehalkı gelirine oranı %2,5	
%28,8 kiracı, %62,4 mülk sahibi, %7,6 diğer (2018)	
Kişi başına düşen konut inşaat alanı 32 m²	
Konut harcamalarının hanehalkı gelirine oranı ortalama %28,6	

Kentsel olanaklara erişimde farklı toplumsal grupların çeşitlenen ihtiyaçları gözetilecektir.

Yeterli düzeyde sosyal konut üretilmemesi ve mülk edindirme dışında barınma hakkını sağlamaya yönelik alternatif çözümlerin sunulmaması, İstanbulluların, en temel kentsel olanaklardan biri olan konuta erişimini zorlaştırmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin en önemli parametrelerinden yeşil alanlar ve kamusal açık alanlardan yeterli düzeyde faydalanamayan birçok mahalle bulunmaktadır. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesi ise özellikle belirli alanlarda (önleyici hekimlik, yaşam

boyu öğrenme, okul öncesi eğitim vb.) iyileştirilmelidir. Kentsel olanaklara erişimde engelliler, çocuklar, yaşlılar, yabancılar gibi farklı toplumsal grupların çeşitlenen ihtiyaçları da gözetilmelidir.

Ayrıca kentsel olanaklara erişimi güvence altına alacak şekilde, bireysel ve kurumsal düzeyde her türlü ayrımcılık önlenmeli, fikir ve ifade özgürlüğü güvence altına alınmalı, kentsel yaşama ve yönetime demokratik katılım mekanizmaları güçlendirilmelidir.

Kültürel Hizmetler (2022)²⁸

Kültürel Tesis Sayısı (2022)²⁹
1.270

Sinema salonu (2020)
845

Tiyatro Salonu (2020)
218

Kütüphane (2022)
255

Müze (2022)
96

Kültür harcamalarının hanehalkı gelirine oranı (2022)
%3

Açık ve kapalı spor tesisi sayısı (2022)
848

Kişi başına düşen spor altyapısı alanı (2022)
0,5

Kişi başına düşen aktif yeşil alan (2022)
7,3 m²

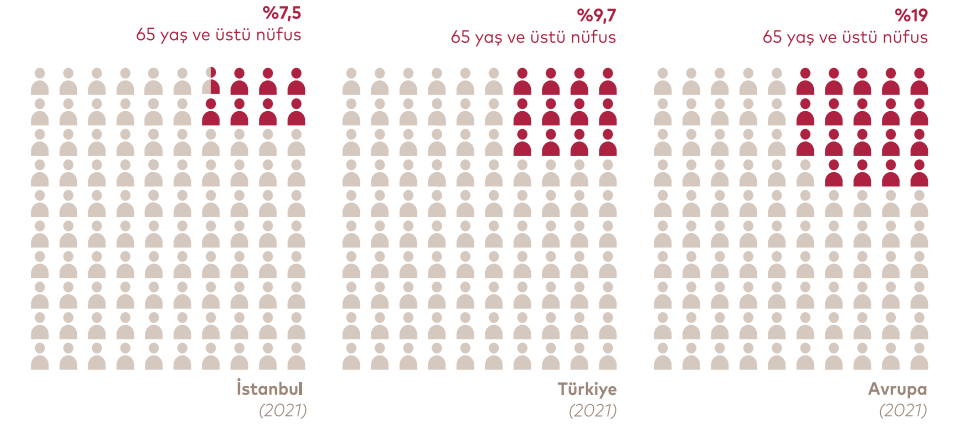
Çocuk başına düşen oyun alanı (2022)
0,2 m²

Demografik Dönüşüme Uygun Kentsel Olanaklar ve Hizmetleri Sunmak

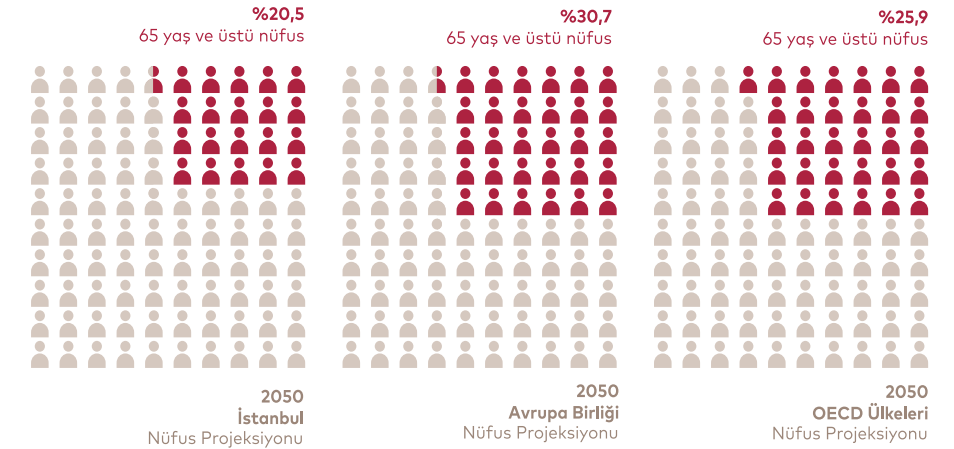
Dünyada teknoloji ve sağlık alanındaki gelişmelerin yanı sıra yaşam standartlarının ve refah düzeyinin artmasıyla ortalama yaşam süresi artmıştır. Doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye'de 78,6 ve İstanbul'da 78,7 olmuştur.³⁰ 2021 yılı itibarıyla 7,9 milyarı aşan dünya nüfusunun %10'unu 65 yaş üzeri nüfus oluşturmaktadır. Avrupa %19 ile en yaşlı nüfusa sahipken, Türkiye'de bu oran %9,7, İstanbul'da ise %7,5'tir.³¹ Nüfus projeksiyonları, Türkiye'de ve İstanbul'da 2040 yılından itibaren 0-14 yaş grubunun nüfusa oranının azalmaya başlayacağını, ekonomik açıdan aktif olarak kabul edilen 15-64 yaş grubunun artış hızının duracağını, 65 yaş ve üstü nüfusun ise artmaya devam edeceğini ortaya koymaktadır.³²

Dünyada genel olarak uzayan yaşam süresiyle birlikte, bireylerin ilerleyen yaşlarda da ekonomik ve toplumsal hayata katılımları önem kazanmaya başlamıştır. Öncelikle ileri yaşlardaki bireylerin yaşam kalitesini ve refahını, toplumsal hayata katılımlarını sağlayacak, yaşa duyarlı politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak ise, artan yaş bağımlılık oranının toplumsal ve ekonomik etkilerine hazırlıklı olmak gerekmektedir. Bu nedenle, başta eğitim, sağlık ve istihdam alanları olmak üzere hayatın her alanında yaşlanan nüfusu gözetken, nüfusun aktif ve sağlıklı yaşlanmasını destekleyecek politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

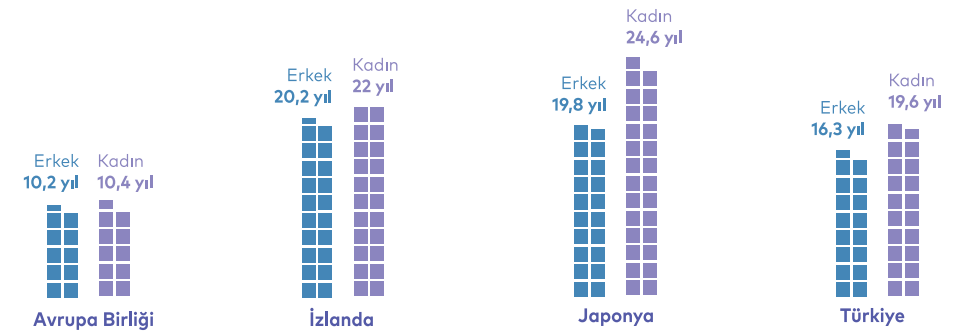
Demografik Değişim Eğilimleri³³

65 yaş ve üstü nüfus oranları (2021)

65 yaş ve üstü nüfus oranları (2050)

65 yaş için sağlıklı yaşam beklentisi (2019)

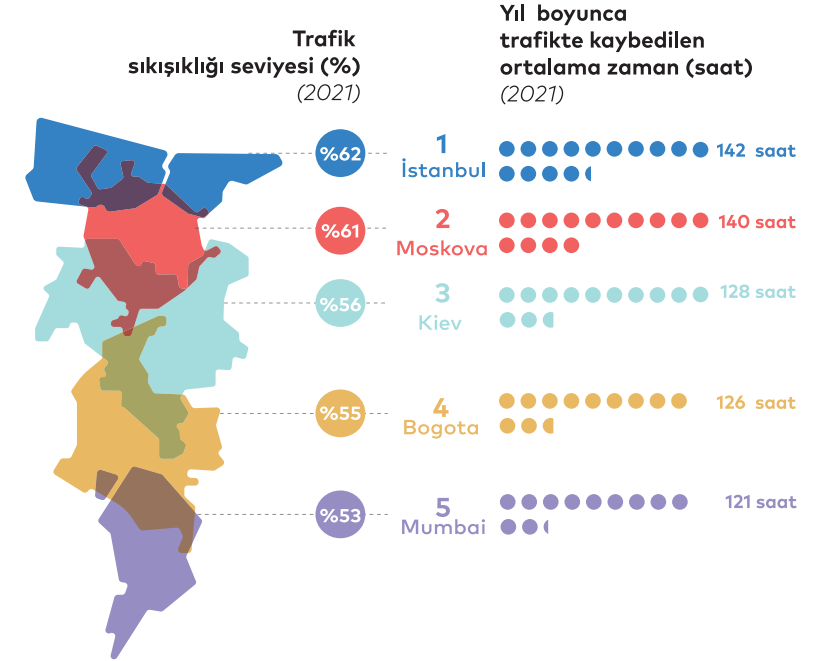
Ulaşımı Kolaylaştırmak ve Trafik Sorununu Çözmek

İstanbul'da yıllar boyunca hızlı trafik akışına dayalı bireysel motorlu taşımayı önceliklendiren yaklaşım doğrultusunda karayoluna yatırım yapılmış, hizmete açılan yeni yollar ve artan araç sayısı uzun dönemde daha fazla trafik sıkışıklığına yol açmıştır. İstanbul'da trafik sıkışıklığı kronik bir stres haline gelmiş; İstanbullular yıl boyunca yaklaşık 142 saatini trafikte kaybetmiştir.³⁴ Tek yönde ortalama seyahat süresi servis ve toplu taşıma araçlarıyla gerçekleştirilen yolculuklarda 55 dakika, özel araç ve taksiyle gerçekleştirilen yolculuklar da dahil edilince ise 45,5 dakika olarak ölçülmüştür.³⁵

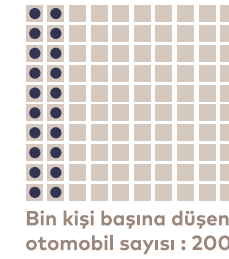
2020 yılında toplu taşımayla gerçekleştirilen yolculuklarda da karayolunun payı %73,9, hızlı ve konforlu yolculuk sağlayan raylı sistemlerin payı ise %24,6 olmuştur. Bir deniz kenti olan İstanbul'da toplu taşıma yolculuklarında denizyolunun payı ise %1,6 seviyesinde kalmıştır.³⁶ İstanbul'un tüm yol ağı içinde yaya ve bisikletliler için ayrılan yol altyapısı sınırlı kalmış, araçlara öncelik tanıyan yaklaşım kimi yerlerde kaldırımların işgaline sebep olmuş; yaya ve bisikletliler için bir güvenlik sorunu oluşturmuştur.

Karbon ayak izi daha düşük, güvenli, sağlıklı ve erişilebilir bir İstanbul için, ulaşım sistemi, yaya konforu ve güvenliğini önceleyen, raylı sistemlerle toplu taşımaya ağırlık veren, kapsayıcı ve çevreye duyarlı bir bakış açısı ile ele alınmalıdır.

İstanbul'da Ulaşım ve Trafik³⁷

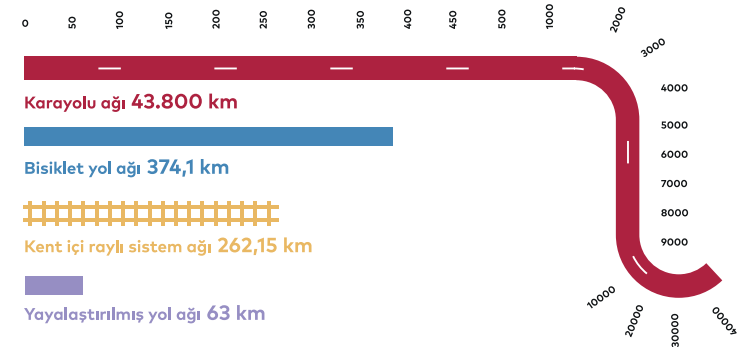
Otomobil Sayısı (2021)

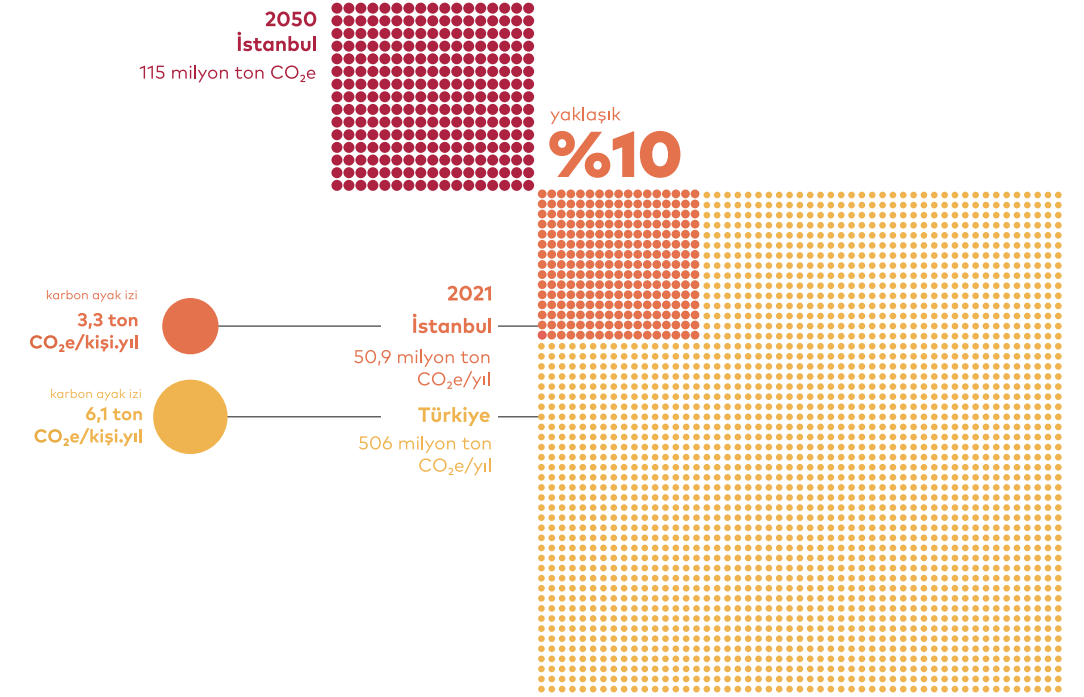
Yolculuk Sayıları (2020)

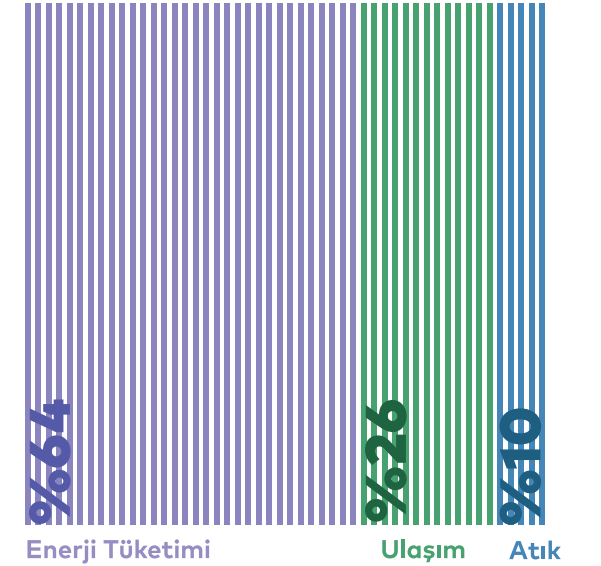
İstanbul'da Yol Ağı (2022)

İklim Kriziyle Mücadele Etmek, Ekosistemi Korumak

İstanbul ve Türkiye'de CO₂e Emisyonu ³⁹
(2019)

İstanbul'da Sektörlere Göre
CO₂ Emisyon Dağılımı ⁴⁰
(2020)

Küresel iklim değişikliği, gezegenin geleceğine ve insanların refahına yönelik en önemli tehditlerden birisidir. İnsan kaynaklı faaliyetler sonucunda değişen iklim, küresel düzeyde ekosistemlerin sürdürülebilirliği, altyapı, halk sağlığı, ekonomi gibi birçok alanda riskler oluşturmaktadır. İstanbul'da beklenmeyen hava olayları, kuraklık, aşırı sıcak ve soğuk günler daha sık görülmektedir. İklim projeksiyonları İstanbul'da yüzyıl sonunda günlük azami sıcaklıkların ortalama 1,5-4,8 °C artacağını, yağışlı gün sayısının azalacağını, kurak günlerin sayısının yüzyılın ortalarına kadar 45 günden 57 güne yükseleceğini, deniz seviyesinin yaklaşık 45-75 cm arasında yükseleceğini göstermektedir.³⁸

İstanbul, 2019 yılında tüm Türkiye'nin ürettiği sera gazı emisyonlarının %10'unu, karbon ayak izininse yarısını üretmiştir.⁴¹ Yapılan emisyon projeksiyonunda, İstanbul'un karbon emisyonlarının harekete geçilmemesi durumunda 2050 yılında 2 katına çıkacağı, 115 milyon ton karbondioksit eşdeğerine ulaşacağı öngörülmektedir. Hava kirliliğine ek olarak İstanbul'un ekolojik değerleri gürültü, toprak, ışık vb. diğer kirlilik türleri ile de zarar görmektedir.

İstanbul'un kuzeyinde yer alan, birçok farklı bitki ve canlı türüne ev sahipliği yapan doğal alanları İstanbulluların sağlığı ve refahı için de vazgeçilmezdir.

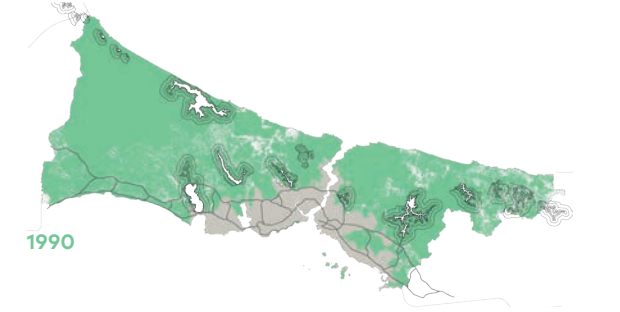
Sahip olduğu doğal alanlarla birçok bitki ve canlı türüne de ev sahipliği yapan İstanbul, kentsel yayılma ile kent merkezi ve çevrelerinde gerçekleştirilen büyük ölçekli projelerin yarattığı baskı sonucu doğal alanların yok olması ve başta Kuzey Ormanları olmak üzere ekosistemlerin bölünmesiyle karşı karşıya kalmıştır. 1950'lerden günümüze İstanbul'da, kent çevrelerinde yer alan düşük yoğunluklu yerleşimler genişlemiş, kırsal yerleşimler niteliğini kaybederek kent yerleşik alanına dâhil olmuştur. 1970'li yıllara kadar Marmara Denizi'ne ve Boğaz'a paralel olarak gelişen İstanbul kentsel alanı, 1970 sonrası 1. Boğaz Köprüsü (1973) ve D100 Karayolu, 2. Boğaz Köprüsü (1988) ve TEM (Trans Avrupa Otoyolu) ile kuzeye doğru yayılmıştır. Bununla birlikte özellikle

son dönemde yapılan 3. Boğaz Köprüsü (2016), İstanbul Havalimanı ve Kuzey Marmara Otoyolu (KMO) bu yayılmayı artırma riski oluşturmaktadır. Oysa ki İstanbul'un kuzeyinde yer alan, birçok farklı bitki ve canlı türüne ev sahipliği yapan orman, mera, tarım alanı, su ekosistemleri, sit alanları, önemli doğa ve bitki alanları, yaban hayatı koruma sahaları ve ovaları İstanbulluların sağlığı ve refahı için de vazgeçilmezdir.

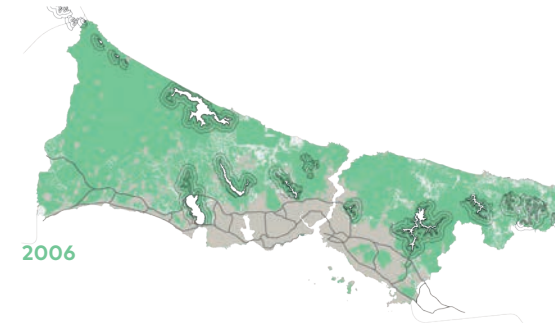
İstanbul, bir taraftan iklim değişikliğini önlemek üzere harekete geçen küresel ağın bir parçası olarak karbon ayak izini azaltmalı, kentin yayılmasını durdurarak doğal alanlarını korumalıdır. Aynı zamanda, kaçınılmaz risklere karşı tedbirler almalı ve değişen iklime uyum sağlamak için politikalar geliştirmelidir.

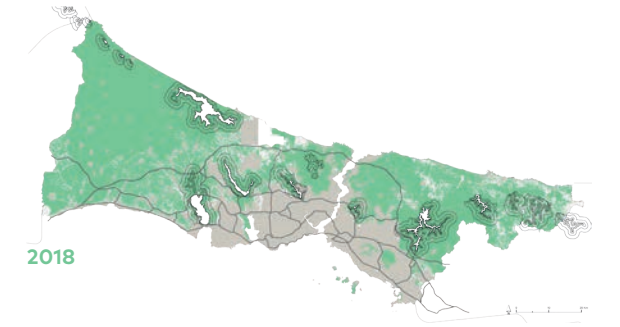
1970

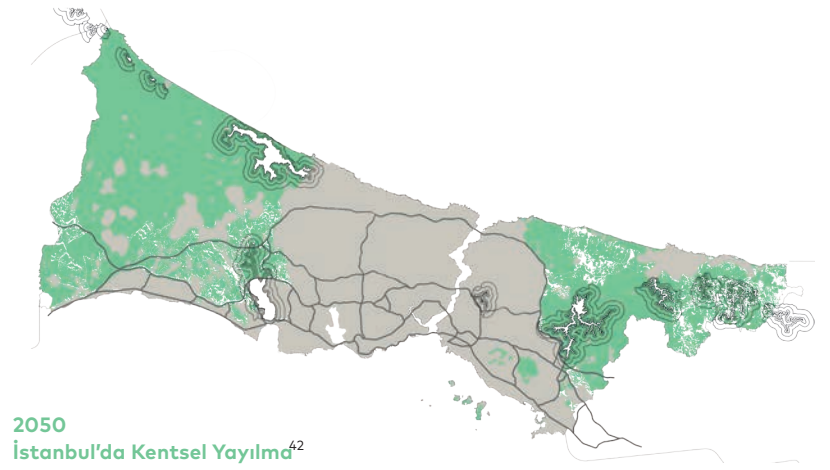
1990

2006

2018

2050
İstanbul'da Kentsel Yayılma⁴²
ve Plansızlık Senaryosu

Afetlere Hazırlıklı Olmak

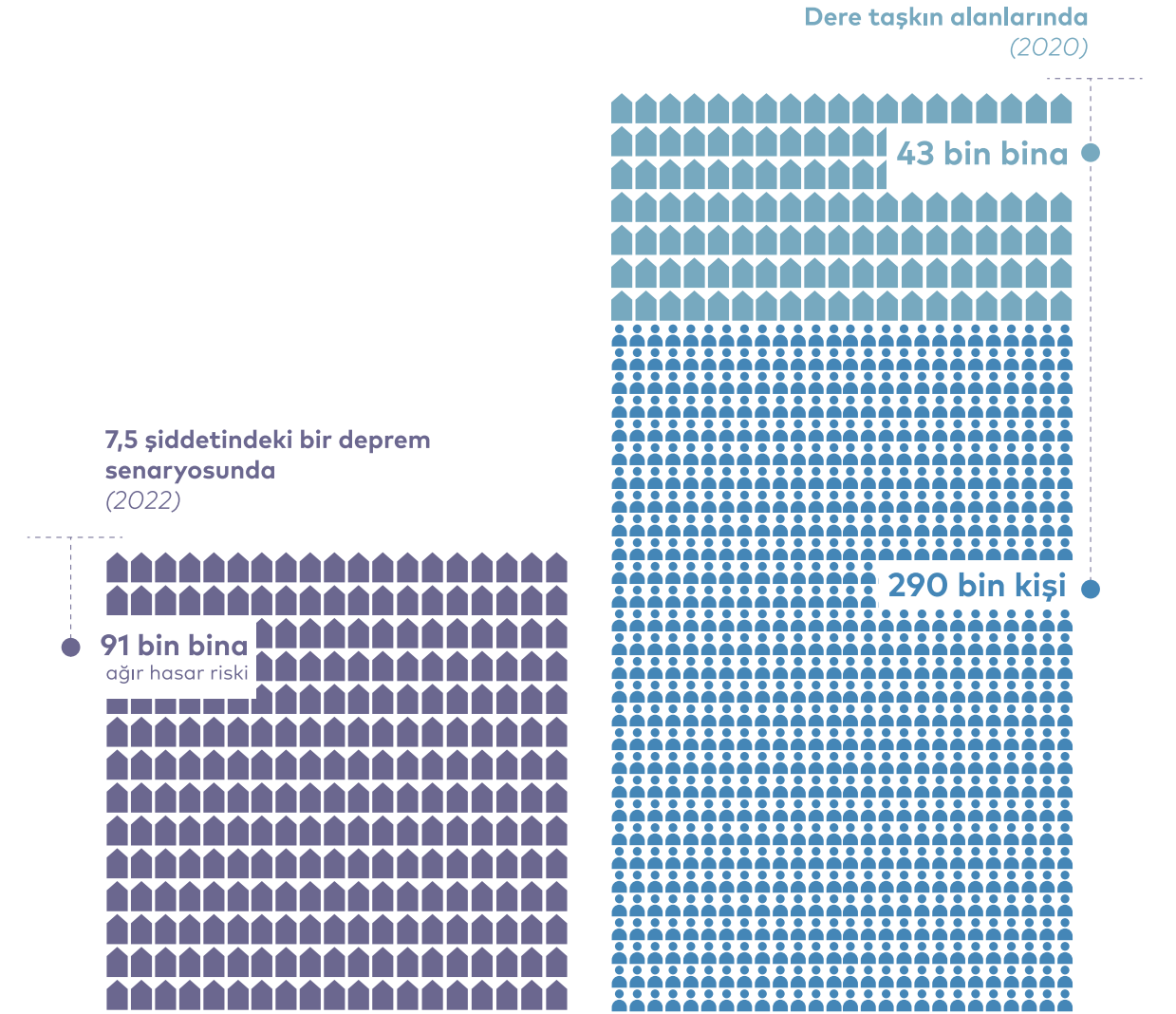
İstanbul deprem, ani ve aşırı hava olayları, siber saldırılar gibi farklı doğa ve insan kaynaklı tehlikelere karşı hazırlıklı olmalıdır.

İBB Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığınca PERA Hızlı Tarama yöntemiyle yapılan güncel tahminler doğrultusunda 7,5 büyüklüğündeki senaryo depreminde 86 bin binanın ağır ve çok ağır hasar alacağı tahmin edilirken, İstanbul'daki toplam hasarlı bina sayısının 500 bine ulaşacağı öngörülmektedir.

Depreme hazırlık düzeyini artırmak ve can ve mal kaybını azaltmak için, riskli binaların iyileştirilmesi ya da dönüştürülmesi, deprem sonrası ilk müdahaleyi gerçekleştirecek arama-kurtarma personelinin yetiştirilmesi, toplumu depreme hazırlayacak, eğitim, tatbikatlar ve deprem konusunda bilinçlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Depreme ek olarak, sel, heyelan ve deprem sonrası yaşanabilecek tsunami gibi bütünleşik afet riskleri de İstanbul'un önlem alması gereken başlıca konularındandır. Özellikle taşkın tehlikesi karşısında dere taşkın alanlarında yer alan yapılar ile bu alanlarda yaşayan nüfus risk altındadır. 2020 yılı itibarıyla İstanbul'da dere taşkın alanlarında bulunduğu belirlenen 43 bin binada toplam 290 bin kişi yaşamaktadır.*

Yapılan araştırmalarda, 2015-2017 yılları arasında aşırı sıcak hava dalgalarına bağlı olarak İstanbul'da 419 kişinin hayatını kaybettiği tespit edilmiştir.⁴³ Yaşanan ani ve aşırı yağışlar, kent yaşamını olumsuz etkilerken, aynı zamanda da ekonomik kayıplara neden olmaktadır. 2017 yılında yaşanan dolu felaketi kentte yaklaşık 340 milyon ABD Doları ekonomik hasara neden olmuştur.⁴⁴ 2019 sonrası gerçekleşen çalışmalar doğrultusunda Üsküdar ve Tarihi Yarımada gibi taşkın sorunu yaşanan alanlarda kapasite artırımı, dere ıslahı, yeni yağmur suyu boruları ve yağmur suyu tünelleri gibi müdahaleler ile taşkın riski önlenmiştir. Güvenli ve dayanıklı bir İstanbul için afetlere hazırlık, gündelik yaşamın bir parçası olmalıdır.

İstanbul'da Afet Senaryoları⁴⁵

* Coğrafi Bilgi Sistemleri ortamında, 2019 yılı Ekim Ayı Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) verileri ile hesaplanmıştır.

C

İSTANBUL 2050 VİZYONU

C.1.

İstanbul 2050 Vizyonu
Temel Politikaları

İstanbul 2050 Vizyonu

**Hayatın Tüm Çeşitliliği ile
Canlı ve Özgür Olduğu,
Herkesin İyi Yaşadığı
Bir Dünya Şehri İSTANBUL.**

2050 yılında İstanbul, *"Hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı bir dünya şehri"* olacaktır.

2050 yılında İstanbul birlikte üreten, birbirinden öğrenen, yaratıcı ve yenilikçi insanların merkezidir. Tüm dünyadan insanlar bu ilham veren şehre çekilirler, bu şehirde bulunmaktan heyecan duyar ve zenginleşirler. İstanbul insanların merak ettiği, hayatta mutlaka deneyimlemeyi hayal ettiği şehirdir.

İstanbul'da gençlerin sesi duyulur ve değer verilir. Gençler geleceklerini İstanbul'da kurmak için umutla hayata katılırlar.

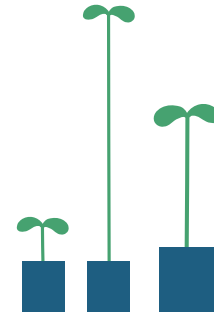
İstanbul yeşil ve yüksek teknoloji bir üretim merkezidir. Kentin güçlü yerel üreticileri, üretimin yanı sıra Ar-Ge ve tasarımın da parçasıdır. Tarım İstanbul'da kentsel hayatın ve kültürün önemli bir unsurudur.

İstanbul yaratıcı ve yenilikçi girişimciler için vazgeçilmez bir merkezdir. Bilgi paylaşımı, birlikte üretim imkânları ve altyapısı kentin her yerine yayılmıştır. İstanbul tüm dünyadan insanların birlikte üretim yapması için ortak düşünce zeminini ve zenginliğini sağlar, karşılaşmaların kentidir.

İstanbul tüm olanaklarıyla, etkinlikleriyle ve sermayesiyle zengin bir kenttir. İstanbullular kentin sunduklarını ve zenginliği adil paylaşır. Kentin tüm bölgeleri tüm kentliler için yaşam hakkı temelinde iyi bir yaşam ve olanaklar sağlar.

Eğitim, sağlık, kültür ve sanat, barınma, sağlıklı gıda herkes içindir ve kalitelidir. Tüm İstanbullular kentsel yaşamın parçasıdır, kendi değer ve kimliklerini koruyabilir, kaynaklardan adil şekilde pay alabilir.

İstanbul'un sokakları, meydanları ve tüm kamusal alanları kültürle, sanatla, sporla renkli ve canlıdır, tüm İstanbullular bunun parçasıdır, İstanbul'a izini bırakır. İstanbul'un meydanları ve sokakları herkes için tasarlanmıştır.

İstanbul planlı dönüşmüştür, küresel bir ekonomik merkez olmaya devam ederken, kent içerisinde yeşil alanlarını artırmıştır. Kent, dinamizmini ve ekonomik gücünü artırırken, aynı zamanda insanlara huzurlu bir yaşam çevresi sunmaktadır.

İstanbul'da yaşayanlar sokaklarında yürümenin, işe ya da okula giderken bisiklete binmenin, her yaşta spor yapmanın ve oyun oynamanın keyfini yaşamaktadır. Yeşil, estetik ve herkes için erişilebilir kamusal alanlarında, İstanbullular keyifle vakit geçirmekte, plajlarında yüzmektedir.

İstanbul özgünlüklerini korumuştur ve her zaman koruyacaktır. İstanbul'un Boğazı, vapurları, Haliç'i, Adalar'ı, Galata - Beyoğlu, Eyüpsultan'ı ve daha niceleri ile bütünleşmiş kültürel mirası, her zaman İstanbul'un ve İstanbulluların kimliğinin parçasıdır.

İstanbul tüm bileşenleriyle doğa dostu bir metropoldür. Kentte bulunan tüm canlılar korunur, iyi olma halleri gözetilir. İstanbul'un doğası ve biyoçeşitliliği özgünlüğünün bir parçasıdır. İklim krizine karşı tüm İstanbullular birlikte mücadele etmektedir, kentin ekonomisi, olanakları ve fiziksel çevresi adil şekilde dönüştürülmüştür. İstanbul kaynaklarını verimli kullanan, kirlletmeyen, dögüsel bir kenttir.

İstanbullular zorluklar karşısında dayanışır, her zaman ortak hareket eder, sorunlara karşı yenilikçi çözümleri sürekli ve birlikte keşfederler. İstanbul, her düzeyde demokratik bir kent yaşamı ve özgür ifade alanı sağlar, İstanbullular ise güçlü sivil alanın en önemli unsurudur.

**2050 yılında İstanbullular
mutlu ve gelecekte umutludur.**

İstanbul 2050 Vizyonu

Temel Politikaları

İstanbul 2050 vizyonunun hayata geçirilmesi için temel politikalar da İstanbullular ile birlikte oluşturulmuştur. Bu kapsamda;

İstanbul, acil olarak adil bir kente dönüşmek zorundadır.

Kırılgan grupları gözetken, yoksullukla mücadele eden, eşitlikçi ve kentteki herkes için erişilebilir olanaklar sunan bir anlayışla, iyi yaşamın belirli grupların ve alanların ayrıcalığından çıkıp tüm şehri kapsadığı bir planlamayla İstanbul adil bir kent olmalıdır. Tüm İstanbullular kentin birikiminin ve üretimin parçası olmalı, adil paylaşım için gerekli dönüşüm sağlanmalıdır.

Özgürlük, İstanbul'un ruhundadır.

Tüm bireylerin, şehrin her noktasında kendilerini özgür hissettiği, bireyin güçlendirildiği, kapsayıcı ve güçlü bir katılımcılığı esas alan yönetim anlayışıyla ortak yaşam kültürüne sahip özgür bir kenti İstanbullular beraber yaratmalıdır. İstanbul birlikte konuşan, üreten, yerel demokrasinin güçlü olduğu, gençlerin, kadınların ve tüm kırılgan grupların kamusal kararlarda daha fazla yer aldığı, sivil topluma alan açan bir kent olmalıdır.

İstanbul dayanıklı ve güvenli bir kent olmalıdır.

İstanbul, bilimin ışığında ve bilim insanlarının önderliğinde olağanüstü ve doğal olayların yarattığı olumsuzluklardan en az şekilde etkilenen, kriz anlarında toplumsal dayanışmayı hızlı bir şekilde örgütleyen, İstanbulluların birlikte mücadele ettiği, bireyleri afetlere karşı güçlü ve hazır kılan bir kent olmalıdır. İnsanların kendini daha güvenli hissettiği, riskli binaların olmadığı, ekonomisi, toplumu ve kurumları krizlere dayanıklı bir kent haline getirilmelidir.

İstanbul, çeşitliliğiyle güçlüdür.

İstanbul farklılıklara ve çeşitliliğe açık, tarihsel ve kültürel çeşitliliğinin yanında biyoçeşitliliğine de sahip çıkan bir kent olmalıdır. Bu çeşitlilik hem ekonomik hem de toplumsal gücün ve dayanıklılığın temelini oluşturmaktadır. Kentin çok katmanlı ve benzersiz kültürel mirasının yanında, İstanbul'un ekolojik değerleri de özen ve saygı ile korunmalı ve İstanbullular tarafından yaşanmalıdır.

İstanbul'da iyi yaşam herkesin hakkıdır.

İstanbul insanı, tabiatı, geçmişi ile bir bütündür. İstanbul'un doğayla uyum içinde bir yaşama olanak yaratan, sadece insanı değil tüm canlıları koruyan huzurlu bir kent olması için çalışılmalıdır. Şehrin sakinlerine iyi gelen, güven sağlayan, nefes almalarını kolaylaştıran ortamlar oluşturulmalıdır. İstanbulluların ruhsal, bedensel, düşünsel sağlığına da önem veren sağlıklı bir kent oluşturulmalı, kentin yaşam kalitesini temelden etkileyen sorunlarına kalıcı çözümler üretilmelidir. İstanbulluların tüm yaşam döngüsünde kenti konforlu ve kaliteli ortamlarda, keyifle tecrübe edebilmesi sağlanmalıdır.

İstanbul'un doğası önceliklidir.

İstanbul hakkında alınan her kararda, İstanbul'un doğasına öncelik verilmelidir. İstanbul doğasıyla birlikte yaşayan, doğayı iyileştiren, iklim krizi ile tüm İstanbulluların birlikte mücadele ettiği, döngüsel yaşamı destekleyen bir kent olmalıdır. Ulaşımda, ekonomide, konutlarda, kamusal mekânda mümkün olan her alanda doğayla barışık uygulamalar geliştirilmelidir. Kentin doğal alanları ve ekosistemi korunmalı, doğal kaynaklar sürdürülebilir şekilde kullanılmalıdır.

İstanbul, canlıdır ve yenilikçidir. Dün de bugün de yarın da!

İstanbul değişime açık olan, dönüşen, girişimciliğin ve yaratıcılığın merkezi olan, uluslararası yatırımlar için çekim merkezi haline gelen, yarattığı zenginliği toplumsal refaha dönüştüren, nitelikli işgücünü ve istihdamı artıran, ekonomik çeşitliliği ile herkesi kapsayan bir kent olmak için yenilikçi düşünce ve yaratıcılığı desteklemelidir. Kentte renklerin solmasına, müziğin susmasına izin verilmemelidir. Kentin canlılığı artırılarak, İstanbul dünyanın önde gelen daimî ve vazgeçilmez bir yaratıcılık, yenilik, kültür, sanat, turizm ve spor odağı olmalıdır.

Gençler, İstanbul'un enerjisidir.

İstanbul'da gençlerin sesine değer verilmeli ve saygı duyulmalıdır. Gençler karar vermenin ve kentsel organizasyonun önemli bir parçası olmalıdır. Bu sayede yaşı kaç olursa olsun İstanbul'a katkıda bulunmak isteyen herkes dinlenmelidir. İstanbul'da alınan kararların etkisi her zaman sonraki nesillerin yaşayacağı sonuçlar temelinde ölçülmelidir. Gençler için kentin her yerinde kendini geliştirme, birlikte üretme, ortak fikir geliştirme ve ifade etme imkânı ve alanı sağlanmalıdır.

C.2.

İstanbul 2050 Vizyonu Tema ve Amaçları

2050 yılında İstanbul'un, "Hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı bir dünya şehri" olma vizyonuna ulaşmak için kentin gelişimi ve kalkınması ile ilişkili 7 tema altında toplam 38 adet amaç belirlenmiştir. Amaçlar altında belirlenen çok sayıda hedef ise, söz konusu amaçların nasıl hayata geçirileceğini tanımlamaktadır. Tema ve amaçlar bir sonraki sayfada gösterilmektedir.

TEMA	AMAÇ
Çevreyi Koruyan ve Değişen İklimle Uyumlu Kent	Doğal Değerleri Korumak, İyileştirmek ve Onarmak
	Çevre Kirliliğini ve Sera Gazı Emisyonlarını Azaltmak
	Kentin İklim Değişikliğine Uyum Kapasitesini ve Yurttaşların İklim Krizi Mücadelesine Katılımını Artırmak
	İklim Adaletini Sağlamak
Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik	Bütünleşik Ulaşım Sistemleriyle Erişilebilir ve Konforlu Yolculuk Sağlamak
	Yaya ve Bisikletli Ulaşımı Kent Geneline Bir Ulaşım Türü Olarak Yaygınlaştırmak
	Trafik Güvenliğini Sağlamak
	Ulaşım Sistemlerinde Kapsayıcılığı Sağlamak
	Küresel ve Bölgesel Bağlantıları Güçlü, Çevreyle Uyumlu İnsan ve Yük Hareketliliğini Sağlamak
Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri	Yenilikçi Teknolojilerle Altyapı Sistemlerinde Koordinasyon ve Verimliliği Artırmak
	Enerji Üretimi ve Tüketiminde Yenilenebilir Enerjinin Payını Artırmak
	Sürdürülebilir Su Sistemlerini Geliştirerek Dışa Bağımlılığı Azaltmak
	Etkin Atık Yönetimiyle Kentin Atık Miktarını Azaltmak
	Afetlere Hazırlıklı ve Güvenli Kentsel Altyapı Sistemlerini Geliştirmek
	Bilgi ve İletişim Altyapısının Kapsayıcılığını Artırmak, Güvenli ve Güvenilir Açık Veri Sunmak
İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlr	Kentin Biyo-Kültürel Alanlara Yayılmasını Engellemek, Nitelikli Kentsel Yapılı Çevre Oluşturmak
	Yaşam Kalitesini Yükseltmek Üzere Kentsel Mekânın Dengeli Gelişimini Sağlamak
	Canlı Kentsel Yaşamı Destekleyen Dinamik Kamusal Mekânları Geliştirmek
	Kültürel Mirası Korumak, Yaratıcı ve Yenilikçi Yaklaşımlarla Kentsel Yaşamla Bağını Güçlendirmek

TEMA	AMAÇ
Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi	Üretimi Bilgi, Teknoloji ve İnovasyon Ağırlıklı Olarak Dönüştürmek
	İstanbul'u Yenilikçi ve Yaratıcı Girişimler İçin Çekim Merkezi Haline Getirmek
	Ekonomik Çeşitliliği ve Sektörler Arası Etkileşimi Geliştirmek
	Yeşil Dönüşümü Sağlamak
	İşgücünün Dönüşüm Süreçlerine Adaptasyonunu ve İstihdamın Kapsayıcılığını Artırmak
Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar	İstanbulluların Aktif Katılımıyla Kenti Sanat ve Kültür Alanında Odak Haline Getirmek
	Sağlıklı Yaşam Koşullarını Geliştirmek ve Nitelikli Sağlık Hizmetlerine Erişim Sağlamak
	Her Yaştan Bireyin Potansiyelini Ortaya Çıkaracak Becerileri Kazanacağı Eğitim Hizmetlerine Erişimini Sağlamak
	İstanbulluların Konforlu ve Ödenebilir Konuta Erişimini Sağlamak
	Her Koşulda Sağlıklı Gıdaya Erişimi Sağlamak
Eşit ve Özgür Toplum	Uluslararası Standartlarda Spor Altyapısını Geliştirmek, Sporun Yaşam Biçimi Olarak Benimsenmesini Sağlamak
	Bütün Toplumsal ve Kültürel Grupların Özgünlükleriyle Birlikte Yaşayabilmesine İmkân Sağlamak
	Ayrımcılıkla Etkin ve Sürekli Mücadele Etmek
	Bireysel Özgürlükleri ve Farklılıkları Güvence Altına Almak
	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Hayatın Her Alanında ve Her Düzeyde Sağlamak
	Yaşlanan Nüfusun Bağımsız Yaşayabilmesini, Kentsel Yaşama Aktif Katılabilmesini Sağlamak
	Gelir Adaletsizliğini Önlemek ve Tüm Biçimleriyle Yoksulluğu Azaltmak
	Gençlerin Karar Süreçlerine Katılımını Artırmak ve Potansiyelini Gerçekleştirebileceği Becerileri Kazandırmak
	Sivil Alanı ve Toplumsal Dayanışmayı Güçlendirmek

C.3.

İstanbul 2050 Vizyonu Stratejik Gösterge ve Hedefleri

İstanbul'un 2050 Vizyonu ve bu kapsamda belirlenen amaçlar çerçevesinde, stratejik gösterge ve hedefler ile 2050 yılında ulaşılmak istenilen hedef durum ortaya konmuştur.

GÖSTERGE	MEVCUT DURUM VE YILI	HEDEF DURUM
Yapılaşmış alan içerisindeki yutak alan oranı	%2 (2021)	%10
Ormanlık arazinin toplam arazi büyüklüğüne oranı	%45 (2021)	>%44
Kişi başına düşen spor alanı miktarı	0,91 m²/kişi (2021)	>10m²/kişi
Çocuk başına düşen oyun alanı miktarı	0,2 m²/çocuk (2021)	>5 m²/çocuk
Kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı (kent genelinde)	7,2 m²/kişi (2022)	>15 m²/kişi
Kişi başına düşen yürünebilir aktif yeşil alan miktarı (ilçe ölçeğinde)	1,7 m²/kişi (2022)	>10 m²/kişi
Toplam tarım alanı içerisindeki ekili alan oranı	%66 (2018)	%100
Endemik takson sayısı	54 adet takson - 51 endemik ve 3 lokal endemik (2018)	>54 takson
Düzenli depolama oranı ve atıkların geri kazanım/dönüşüm oranı	Düzenli depolama %93 (2021)	Düzenli depolama %0 Geri kazanım/dönüşüm %71
Kişi başına düşen evsel su kullanımı (su ayak izi)	185 L/kişi.gün (2021)	<165 L/kişi.gün
Biyolojik ve ileri biyolojik arıtma ile arıtılmış atıksu oranı	%40,6 (2020)	%100
Kişi başına düşen kentsel atık miktarı (atık ayak izi)	1,17 kg/kişi.gün (2021)	<1 kg/kişi.gün
Kişi başına düşen sera gazı emisyonu miktarı (Karbon ayak izi)	3,1 ton CO2e/kişi.yıl (2020)	0 CO ₂ e/kişi.yıl
Düşük emisyon alanı büyüklüğü	0 km² (2022)	>20 km²
Toplam nihai enerji üretimindeki yenilenebilir enerji payı	%18 (2020)	%98
Kamu binaları ve kentsel donatılarda yenilenebilir enerji kullanım oranı	-	%100
Sürdürülebilir ulaşım türlerinin oranı (Yaya, bisiklet ve toplu taşıma)	%68,5 (2020)	%85-90
Toplu taşıma türleri içinde raylı sistemin oranı	%24,6 (2020)	%50

GÖSTERGE	MEVCUT DURUM VE YILI	HEDEF DURUM
Çevre dostu yakıt kullanan (elektrikli ve hidrojen gibi) araç oranı	Elektrikli ve hibrid otomobil oranı %1,7 (2021)	%100
Trafik kazalarına bağlı ölüm ve ciddi yaralanma oranı	Ölüm 22 kişi/milyon kişi Yaralanma*1744 kişi/milyon kişi (2021)	Ölüm 0 kişi Ciddi yaralanma 0 kişi
Kent içi toplu taşımada (otobüs ve metrobüs filosunda) çevre dostu yakıt kullanan araç oranı	Otobüs ve metrobüs filosunda %1,8 (2021)	100%
Merkezi İstanbul'da olan girişim sayısı	384 adet girişim (2022)	>5000 adet
Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı	%22 (2021)	<%10
Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı	%13,7 (2021)	<%3
Gelir dağılımında eşitsizlik (GINI)	0,43 (2021)	<0,30
Kadınların iş gücüne katılım oranı	%39,6 (2021)	%70
İşsizlik oranı	%12,4 (2021)	<%5
Ölümlü iş kazalarına rastlanma sıklığı	6,3/100.000 (2022)	<1/100.000
Yoksulluk oranı (Geliri medyan gelirin %50 ve altı nüfus) - Yoksulluk sınırının altındaki nüfusun oranı	%12,32 (2021)	<%5
Yüksek teknoloji ürünlerin imalat sanayi ihracatı içindeki payı	%4,8 (2021)	>%30
Kişi başına düşen doğrudan yabancı yatırım	165 Amerikan Doları/kişi (TR-2021)	>1000 Amerikan Doları/kişi
Bir milyon nüfus başına düşen araştırmacı sayısı (tam zamanlı eşdeğer)	1775 kişi/milyon kişi (TR-2020)	>4500 kişi/milyon kişi
Toplam iş gücü içerisinde kültürel ve yaratıcı istihdamın oranı	%4 (2021)	>%10
Son 12 ayda kültürel aktivitelere katılım gösteren İstanbulluların toplam nüfusa oranı	%7,5 (2022)	%50
100.000 kişi başına düşen kültürel tesis sayısı	3,1 (2022)	6

*Türkiye'de trafik kazasına bağlı yaralanmalar henüz sınıflandırılmamaktadır.

GÖSTERGE	MEVCUT DURUM VE YILI	HEDEF DURUM
Bilgi ve iletişim teknolojileri becerisine sahip genç ve yetişkinlerin oranı	Genç erkekler %53 Genç kadınlar %49 Yetişkinler %30 (TR-2021)	Genç: %100 Yetişkin: >%90
İstanbul'un girişimcilik ekosistemleri içerisindeki sıralaması	Bölgesel-Avrupa 18. sıra Küresel 66. Sıra (2022)	Bölgesel ilk 3 Küresel ilk 15
Şiddet mağduru bireylerin koruma ve destek hizmetlerine erişim oranı	ŞÖNİM'den hizmet alan kadınların, kayda geçen şiddet mağduru kadın-lara oranı %13,7 (2020)	%100
Yaşadıkları alanın çevresinde gece yalnız yürürken kendini güvende hisseden nüfusun oranı	%49,7 (2019)	%100
İstanbulluların yaşam memnuniyeti oranı	41/41 sırada (TR-2021)	İlk 10
Hayat boyu öğrenmeye katılım oranı	%6,20 (TR-2018)	>%30
Okul öncesi okullaşma oranı	%40,8 (2021)	%100
Obez ve fazla kilolu oranı	Obez %30,1 Fazla kilolu %34,5 (2019)	Obez %10 Fazla kilolu %15
Sağlıklı ve yeterli gıdaya erişemeyen nüfusun oranı	Toplam nüfusta %37,3 Yoksulluk riski altındaki nüfusta %62,9 (TR-2020)	%0

GÖSTERGE	MEVCUT DURUM VE YILI	HEDEF DURUM
Lisanslı sporcu sayısının toplam nüfusa oranı	%6 (2019)	>%25
Afet (deprem, taşkın vb.) riski taşıyan bina oranı	Deprem riski taşıyan (orta hasar ve üzeri) 258.000 bina (2022) Taşkın riski altında bulunan alanlar-da kalan 43.000 bina (2020)	0 bina
Toplam konut stoku içerisinde sosyal konut ve sosyal kiralık konut oranı	0 (2022)	>%20
Kamuya açık ücretsiz internet erişim oranı	~%25 (2021)	%100
Sivil topluma aktif katılım oranı	Sivil toplum kuruluşlarına üyeliği olan nüfus oranı %1,8 (TR-2022)	>%25
Seçilmiş kadın yerel yönetici oranı (Belediye başkanı, meclis üyesi, muhtar vb.)	%17 (2019)	%40-60
Seçilmiş genç yerel yönetici oranı	%4,4 (2019)	%11
Kültürel miras envanterinde işlevsiz kültür varlığı yapı oranı	%11 (2022)	%0
Mavi bayraklı plaj ve marina sayısı	2 adet marina 2 adet plaj (1994-2021)	Marina >3 Plaj >5

C.4.

Yeni Bir Kentsel Demokrasiye Doğru:

**İstanbul 2050 Vizyonunu
Hayata Geçirmek**

İstanbul gibi etkileşim ve ilişkileri yerelin çok ötesine uzanan metropoliten kentlerde kent yönetimi ve kent yaşamının demokratikleştirilmesi çok ölçekli bir yaklaşım ve kurguya ihtiyaç duymaktadır. Bu çok ölçekli yaklaşım İstanbul'un ve İstanbul'da yaşayanların temsilinin yerel düzeyde olduğu kadar yerel üstü ölçeklerde de gerçekleştirilmesini gerektirir.

İçinde bulunduğumuz koşulları da yaratan hâkim anlayış demokrasiyi oy vermekle sınırlama eğilimi gösterirken, aynı zamanda da yerel ihtiyaçları görmeyen, yukarıdan aşağı ve merkezileşmiş karar almaya yönelmekte, bu da etkili bir kent demokrasisinin önünü bükme yükünde tıkamaktadır.

İstanbul'un damgasını taşıyan özgün bir kent demokrasisi deneyimi İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi kapsamında iki açıdan önemsenmektedir. Öncelikle İstanbul'da yaşayanların gerek yönetim gerekse kente ilişkin bütün süreçlerde beklenti ve taleplerinin etkin bir politikaya dönüşmesi kendi başına bir değerdir. İstanbul her şeyden önce yaşayanlarına aittir. İkinci olarak, günümüz dünyasında kentlerin refahı ve geleceği, bileşenlerini bir araya getirip harekete geçirebilmelerine bağlıdır.

Katılım ve temsil alanında işaret edilen önemli sorunlara karşın tarihsel birikimi ve çok katmanlı kozmopolit yapısıyla İstanbul, demokratik bir kent ve yönetim anlayışını hâkim kılacak birikime sahiptir. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, bu birikimin harekete geçirilmesine yönelik stratejileri tanımlayıp uygulamayı hedeflemektedir.

Küresel dünya yarışmacı ortamlarda oluşmakta ve güçlü çıkarların damgasını vurduğu bu alanda hakkaniyet ancak daha aktif ve güçlü temsil edilmekten geçmektedir. Bu çerçevede küresel dünyayı hedefleyen **kent diplomasisi** çabaları İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinde çok daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra, son dönemde karşı karşıya kalınan COVID-19 salgını ve iklim değişikliği gibi afet niteliği kazanan durumlar karşısında sadece ülkelerin değil kentlerin de yakın iş birliği

içinde stratejiler geliştirmesi gerektiği anlaşılmıştır.

İstanbul'da **dünyaya örnek olacak bir yerel deneyimi** hedefleyen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, bu zorlukların çözümünde uluslararası insan hakları, kent hakkı, katılımcı ve müzakereci demokrasi ile kentsel politika planlaması alanlarındaki deneyimini yerelden hareketle uluslararası düzeye taşıyarak, kentler arası deneyim paylaşımını ve diyalogu güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

İstanbul'un ulusal düzeyde güçlü temsili İstanbul için olduğu kadar Türkiye açısından da önemlidir. Bu çerçevede İstanbul, Türkiye'nin ekonomik, sosyokültürel birikimine bütün kaynaklarını harekete geçirerek katkı yapmaktan geri durmayacaktır. Bu etkin katkının sağlanması merkezi yönetimin yerel yönetimlerin bütünü için olduğu gibi, İstanbul'u temsil eden **yerel yönetimlerin yetkilerinin ve kaynaklarının anlamlı biçimde artırılmasıyla** mümkündür. Bu çerçevede merkezi yönetim, merkezi ve yerel yönetim dengesini yeniden kuracak bir reformu, yerel yönetimlerin de aktif katılımıyla sağlamak göreviyle karşı karşıyadır. Söz konusu yeniden yapılandırma yetki ve kaynak kullanımında İstanbul'u temsil eden yerel yönetim birimlerinin en üst düzeyde etkili hâle getirilmesi sağlanmalı, aynı zamanda merkezi yönetimin İstanbul'a yaptığı keyfi müdahaleler ortadan kaldırılmalıdır.

Kentsel bir bölge olan İstanbul'un özellikle Marmara ve Trakya bölgeleri ve bu bölgelerdeki yerel yönetimlerle önümüzdeki dönemde yakın iş birliği önemlidir. Bu iş birliği, İstanbul'un ekonomik etkinliklerinin kendi sınırları dışındaki bölgeler ve yerleşmeler üzerinde olumsuz etki yaratmamasını gözetirken, yerel kalkınma ve diğer alanlarda iş birliğini de en üst düzeye çıkarmayı hedeflemektedir. Bu alandaki başarı ortak çalışma platformlarının yaratılmasıyla mümkündür.

Kentsel düzeyde demokrasi sorunu ile ilişkili boyutlarından biri de **karar alma mekanizmalarının demokratikleştirilmesidir**. Başta İBB olmak üzere yönetim merci-

Karar alma süreçlerine katılım ve kent demokrasisi İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin en önemli boyutunu oluşturmaktadır.

lerinin karar alma organlarının daha geniş katılım kanallarıyla beslenmesi ve kentin ana bileşenlerinin etkin biçimde taraf hâline getirilmesi önemli bir hedeftir. Bu yönde atılmış önemli adımlar olmasına karşın katılımın etkili ve anlamlı olabilmesi için **mevcut katılım platformlarının iyileştirilmesi sağlanırken, yeni katılım araçları ve kanallarının açılması** da hedeflenmektedir.

Bu sürecin önemli bir diğer boyutu toplumun örgütlü hâle gelmesidir. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, **toplumsal alanın özerkliğini gözetken biçimde ilgili tüm kesimlerin örgütlü bir toplum yaratma çabalarını en etkin biçimde desteklemeyi** önemsemektedir. Bu çabalar, sivil toplum alanındaki örgütlenme ve kurumsal derinliğin sağlanmasına katkı yaptığı ölçüde, İstanbul'un yönetim ve karar alma mekanizmalarını daha geniş bir dünyada güçlü kılacaktır. Kadınların, gençlerin, azınlıkların, kent yoksulları ve engelliler gibi diğer dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine daha çok ve etkileşimli şekilde dâhil olmaları hedeflenmektedir.

İstanbul'da demokratik karar alma süreci kurgulanırken kentin sorunlarına karşı üretilen ve bilimsel temellere dayanan kentsel politikaların uygulanabilir olmasına olanak tanıyan ve zamana yayılan dönüşümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bir başka deyişle, **İstanbul'da yerel demokrasi varılacak bir noktayı değil, sürekli bir yenilenme alanını** tarif etmektedir.

İstanbul'un sahip olduğu en değerli demokratik kaynak insan haklarının, kent hakkının ve **demokrasi içinde yaşamının değerinin farkında olan, aktif hemşehrilik anlayışını benimseyen İstanbullulardır**. Bu kaynak hayatın tüm çeşitliliği ile canlı ve özgür olduğu, herkesin iyi yaşadığı bir İstanbul'un ihtiyacı olan yeni bir kentsel demokrasinin nüvesidir.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, kent yönetimlerinin demokratikleştirilmesi yanında **kent yaşamının her**

düzeyde demokratikleştirilmesinin gerçek bir kentsel demokrasinin ön şartı olduğunu farkındadır. Bu nedenle, 16 milyonu bulan İstanbul

nüfusunun yaşamın her alanında aktif hale gelmesi; kenti, kamusal alanlarını, hizmet ve olanaklarını en etkin biçimde kullanması temel hedeftir. Gerçek bir kent demokrasisi; İstanbul'un örgütlü örgütsüz tüm kesimlerinin karar alma süreçlerine aktif katılımının yanında, kentsel yaşamın parçası olabilmesi, şiddet ve baskıya maruz kalmaması, kendi değer ve kimliklerini koruyabilmesi ve kaynaklardan adil şekilde pay alabilmesi ile mümkündür. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, bu ortamın sağlanmasını en önemli hedeflerinden biri olarak görmektedir.

Karar alma süreçlerine katılım ve kent demokrasisi İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Vizyon 2050 çalışmalarının başlangıcından itibaren katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu süreç İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin kamuoyu ile paylaşılmasıyla nihayete ermektedir. Vizyon 2050 Strateji Belgesi tam tersine bir başlangıcı temsil etmektedir. 2050'ye kadar yürünecek uzun yol boyunca İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi yaşayan bir belge olarak değişen koşullara göre gözden geçirilecek ve yenilenecektir. Gözden geçirme ve yenileme sürecinin kendisi özgün bir katılımcı süreç olarak gerçek bir kent demokrasinin inşasını gerçekleştirmenin temel yapı taşı olacaktır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, kapsadığı geniş alan dikkate alınarak, katılım süreçlerinin çok düzeyli, sektörlü ve ölçekli olması öngörülmüştür. Belgenin oluşum sürecinde de benzer bir yaklaşım benimsenerek sektörel ve sorun temelli olduğu kadar bütün bileşenleri sentezleyip bir araya getiren ortak platformlar ve çalışma grupları oluşturulmuştur. Önümüzdeki dönemde hazırlık sürecinde oluşan birikim izlenerek benzer bir 'çok katmanlı katılım yaklaşımı' sürdürülecektir.

D

İSTANBUL 2050 VİZYONU
GELECEĞE BAKIŞ

İstanbul 2050 Vizyonu Temaları

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesinin hayata geçirmek üzere kentsel gelişme ve kalkınmaya temel oluşturacak **7 tema** altında **38 amaç** ve her amacın nasıl gerçekleştirileceğini açıklayan toplamda **246 hedef** belirlenmiştir. Söz konusu hedefler, İstanbul Vizyon uygulanmasında gerçekleştirilecek proje ve eylemlerin çerçevesini belirlemektedir.

.

1. Çevreyi Koruyan ve Değişen İklimle Uyumlu Kent
2. Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik
3. Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri
4. İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar
5. Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi
6. Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar
7. Eşit ve Özgür Toplum

ÇEVREYİ KORUYAN VE DEĞİŞEN İKLİME UYUMLU KENT

İstanbul, 2050 yılına gelindiğinde, kentsel yayılmayı durduran “Kuzey Yaşam Koridoru” ve bugünden başlayarak etap etap İstanbul'a kazandırdığımız “Yaşam Vadileri” ile kıyı-vadi-orman alanlarının bütünleşmesini sağlarken, tüm İstanbulluları da doğal yaşamla buluşturacak bir kent kimliğine kavuşacaktır.

İnsan faaliyetlerinin doğal kaynakları tüketme hızı sürdürülemez bir noktaya ulaşmış, dünyanın her yerinde ekosistemlerin varlığını tehdit etmektedir. Günümüzde kentleşmeye ek olarak üretim ve tüketim artışı doğal kaynakların tahribatına, ormansızlaşmaya, hava, toprak, su, gürültü ve ışık kirliliğine yol açmaktadır. Ağırlıklı olarak fosil yakıt tüketimi ve artan sera gazı emisyonları sonucunda oluşan küresel ısınma bu tehditlerin en önemlisidir.

Sıcaklık ve yağış düzensizlikleri gibi aşırı hava olayları, kuraklık, biyoçeşitlilik kaybı gibi etkileriyle küresel ısınma giderek iklim krizine dönüşmekte ve gelecek 10 yıl içerisinde etkisi hissedilecek en büyük riskler arasında yer almaktadır.⁴⁶ Küresel sıcaklık artışının Paris Anlaşması ile öngörülen 1,5°C'nin altında tutulamaması durumunda bu olayların çoğalması ve etkilerinin artması beklenmektedir. İklim değişikliğine en büyük etkiyi yapan kentler iklim krizinden önemli hasarlar da almaktadır.

İstanbul, karbon salımını azaltmaya yönelik dünya genelinde verilen mücadeleyi desteklemekte, bu doğrultuda karbon ayak izini düşürmeye yönelik tedbirler almaktadır. Bununla birlikte İstanbul, sıcaklık artışı, aşırı hava olayları, kuraklık, gıda üretimi ve tedarikinde aksama gibi etkilere karşı hazırlıklı olmak ve değişen iklime uyum sağlamak zorundadır.

Yapılan iklim projeksiyonlarına göre, küresel ölçekte İstanbul iklim krizinden en çok etkilenen kentler arasında gösterilmese de İstanbul'da 2100 yılına gelindiğinde günlük azami sıcaklıkların ortalama 1,5-4,8°C artması, deniz suyu seviyesinin ise 45-70 cm arasında yükselmesi öngörülmektedir. Küresel ısınma nedeni ile yağışlarda yaşanacak dalgalanmalar ve buharlaşmaya bağlı olarak, İstanbul'da kurak günlerin yüzyılın ortalarına kadar 45 günden 57 güne yükseleceği tahmin edilmektedir.⁴⁷

Nüfus artışı ve çeşitlenen kentsel faaliyetler, İstanbul kentsel alanının kuzeye doğru yayılmasına yönelik baskı yaratmaktadır. İstanbul Havalimanı, KMO gibi büyük ölçekli projeler ve İstanbul Kuzey Ormanları sınırında gelişen konut projeleri, İstanbul'un biyoçeşitliliğinin önemli bir kısmının yer aldığı bölgeyi tehdit etmektedir. Karbon ayak izini azaltmak ve iklim krizinin etkilerini karşılayabilmek için İstanbul, mekânsal olarak genişlemesini sınırlamak ve zamanla durdurmak; orman tahribatını engellemek zorundadır.

İklim krizinin etkileri, insan kaynaklı kirlilik ve çevre tahribatıyla birleştiğinde daha da artmaktadır. Örneğin, iklim krizine bağlı olarak artan deniz suyu sıcaklığı denizde biriken organik kirleticiler ile birleşerek, Marmara Denizi'nde müsilaj sorununun 2021 yılında önceki yıllardan daha fazla hissedilmesine neden olmuş ve deniz kirliliğinin bölgesel bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Dere yataklarındaki yapılar, sayıları her yıl artan aşırı yağışlar nedeniyle daha fazla zarar görmekte, can ve mal kaybı vakaları artmaktadır. Su ekosistemlerinin altyapı projeleri nedeniyle zarar görmesi, gelecek yıllarda su krizi yaşanması ihtimalini artırmaktadır.

Tüm bu riskler karşısında İstanbul'da çevre kirliliğinin önlenmesi, iklim kriziyle mücadeleyle bütüncül olarak ele alınmalıdır. Bütüncül yaklaşım, karbon ayak izi azaltımına yönelik yapısal dönüşümlerle (yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, düşük karbonlu ekonomiye geçiş vb.) kirlilik azaltıcı acil çözümlerin bir arada ele alınmasını; doğa temelli çözümlerin toplumsal boyutlarıyla birlikte, adalet ve eşitlik ilkeleri gözetilerek hayata geçirilmesini; karar alma süreçlerinde kapsayıcı yönetim mekanizmalarının uygulanmasını gerektirmektedir.

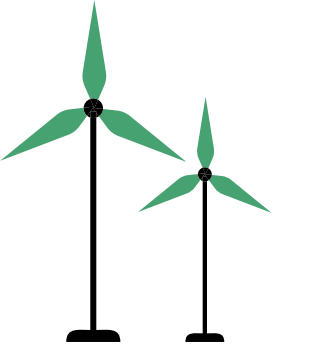
2050 yılının İstanbul'u doğaya saygılı ve doğayla uyum içinde yaşayan, dayanıklı, karbon ayak izi düşük, dönüşel ve yeşil ekonomiyi destekleyen, iklim adaletini ilke olarak benimseyen, farkındalığı yüksek bir kent *ilkelerini benimsemektedir*.

Söz konusu ilkeler doğrultusunda; giderek artan ve yayılan kentleşmenin doğal alanlar üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması yapılacak çalışmalar arasında en öncelikli konudur. Mevcut su havzaları ile doğa koruma, orman, mera ve tarım alanları gibi İstanbul'a özgü ekolojik değerleri barındıran alanların mutlak suretle korunması ve söz konusu alanlara doğru kentsel yayılmanın önlenmesi gerekmektedir. Kentsel yayılmanın önlenmesine ek olarak kent içerisinde kalan doğal niteliğe sahip koru, kent ormanı gibi alanların soğutma ve biyolojik çeşitliliğe ev sahipliği yapma gibi işlevlerinin bulunmasından hareketle, mevcut durumu ile korunması hedeflenmektedir.

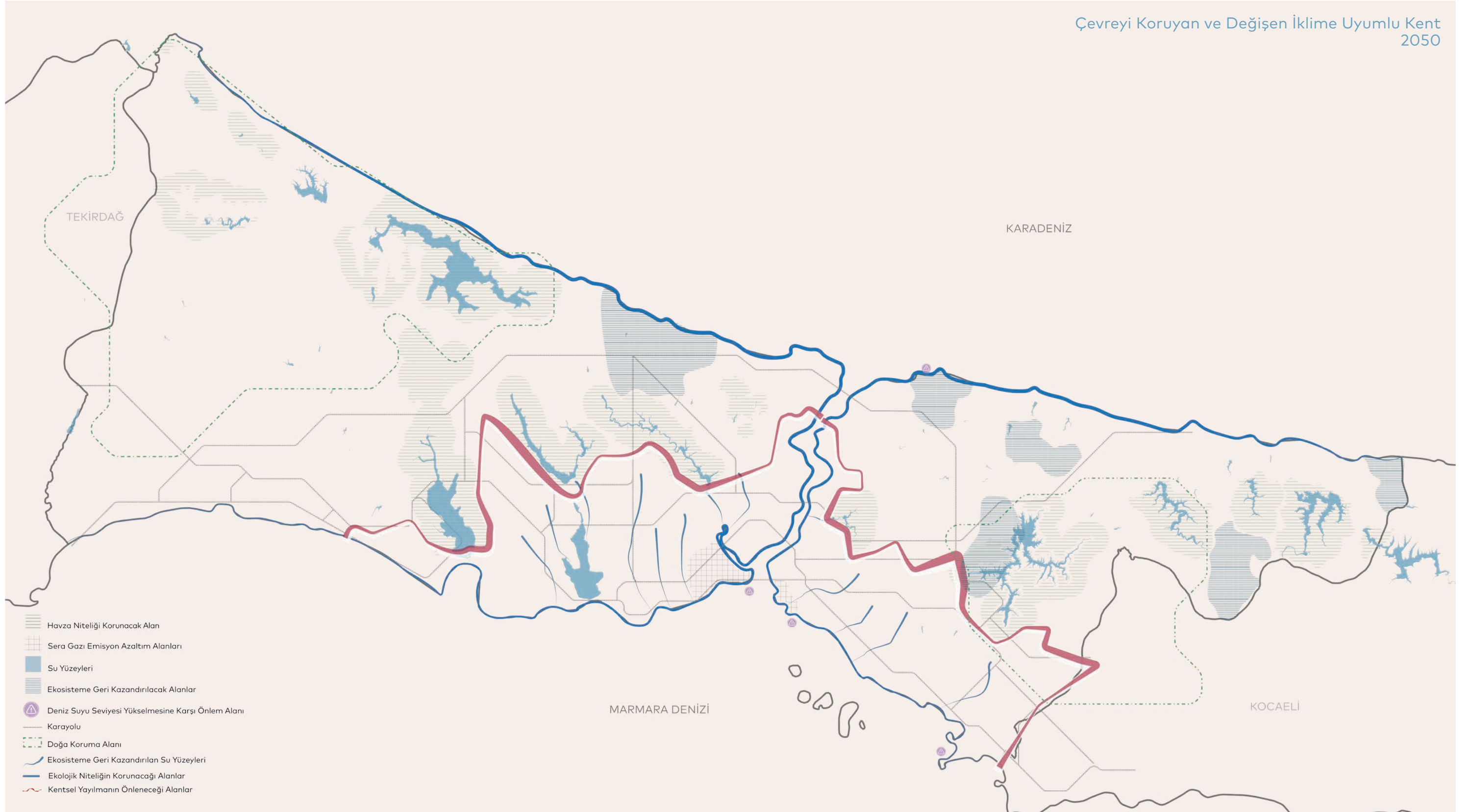
Bunların yanında, günümüze kadar olan kentsel yayılmanın olumsuz etkilerinin onarımı adına ekolojik niteliğini kaybetmiş dere havzası, eski maden sahaları gibi alanların onarımı ve ekosisteme tekrardan kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca İstanbul'un Marmara Denizi, Boğaz ve Karadeniz'deki tüm kıyılarının ekolojik niteliğinin korunması, 2050 yılı için öngörülen su seviyesindeki yükselmelerden etkilenecek alanlar, kaybedilen kıyı ve su ekosistemi için temel öncelikleri oluşturmaktadır.

Kent içerisinde çevresel kirliliğin ve sera gazı emisyonlarının azaltılması için kent merkezlerinden başlayarak öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesi hedeflenmektedir.

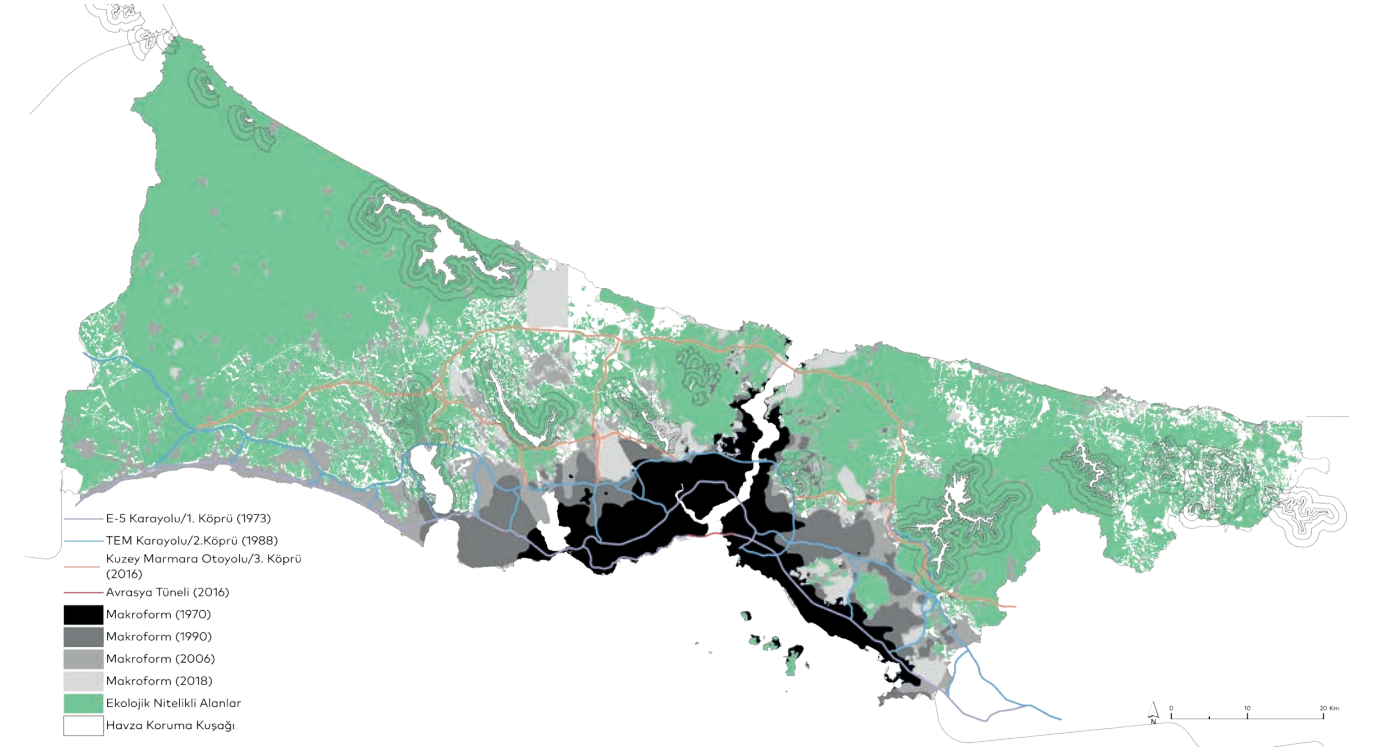
İstanbul'un iklim krizine uyum sağlama kapasitesini artırmak adına iklim krizinin akut etkilerinden taşkın ve sıcak hava dalgalarına karşı kırılganlığın azaltılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda kent genelinde özellikle yapılı çevre lekesiyle doğru orantılı olan yüzey sıcaklığı yüksek ve kırılgan nüfusu yoğun alanlarla boğaz bölgesinde yoğunlaşan taşkın alanlarında kırılganlığın azaltılması hedeflenmektedir.

Çevreyi Koruyan ve Değişen İklimle Uyumlu Kent 2050

Amaç 1

Doğal Değerleri Korumak,
İyileştirmek ve OnarmakKentsel Yayılmanın Zaman İçerisindeki Değişimi (1970-2018)⁵²

1975 yılında İstanbul'un yerleşim alanı toplam alanının %13'ünü kaplarken, 2018 yılında bu oran %26'ya yükselmiştir. Kentsel yayılma, başta ulaşım olmak üzere, altyapı yatırımlarıyla (İstanbul Havalimanı, KMO) kuzeye doğru yönelmiştir. Bu yatırımlar ile birlikte Arnavutköy, Beykoz, Şile, Çekmeköy, Sancaktepe ve Pendik ilçelerinin mekânsal gelişimi İstanbul'un ekolojik alanlarını tehdit etmekte, bu bölgelerin soğutma, su sağlama, biyoçeşitliliği barındırma gibi özelliklerinin bozulmasına neden olmaktadır.

İstanbul'da, büyük bir kısmı kentin kuzeyinde yer alan ve toplam alanının yaklaşık %45'ini oluşturan 241.000 hektar orman alanı bulunmaktadır.⁴⁸ Orman alanları, flora ve fauna unsurlarını barındırması, biyolojik çeşitliliği sağlaması, karbon yutak alanı olması ve artan yüzey sıcaklıklarına karşı soğutucu görevi görmesi sebebiyle kent için vazgeçilmez ekolojik alanlardır. Ken-

tin kuzeye doğru büyümesi İstanbul'un Kuzey Ormanları'nı yok olmaya sürüklemektedir. 2009-2021 yılları arasında İstanbul'da orman alanlarının %18'ine karşılık gelen yaklaşık 47.000 hektarlık alan yok edilmiştir. Tahrip edilen orman alanları, 830.000 kişinin yıllık karbondioksit emisyonuna eşdeğer soğurma kaybına karşılık gelmiştir.⁴⁹

İstanbul'un su havzaları ve havza koruma kuşakları toplam yüzölçümünün yaklaşık %45'ini oluşturmaktadır. Ancak, su havza alanları üzerinde bulunan yapılaşma ve iktisadi faaliyet baskıları giderek artmaktadır. Su havzalarının mutlak ve kısa mesafeli koruma kuşaklarında 46.605 kişi yaşamakta ve 18.563 yapı bulunmaktadır. Uzun, orta, kısa ve mutlak mesafeli koruma kuşakları sınırları içinde ise yaklaşık 1,7 milyon kişi yaşamakta ve 265.000 yapı yer almaktadır.⁵⁰ Bu durum havza yapısının bozulmasına ve kirlenmeye yol açmak-

tadır. İstanbul'un su depolama kapasitesinin yaklaşık %30'unu⁵¹ sağlayan Ömerli Havzası yerleşim ve madencilik faaliyetleri nedeniyle kirlilik tehdidiyle karşı karşıyadır. Küçükçekmece Havzası ise içme suyu havzası olma özelliğini kaybetmiştir.

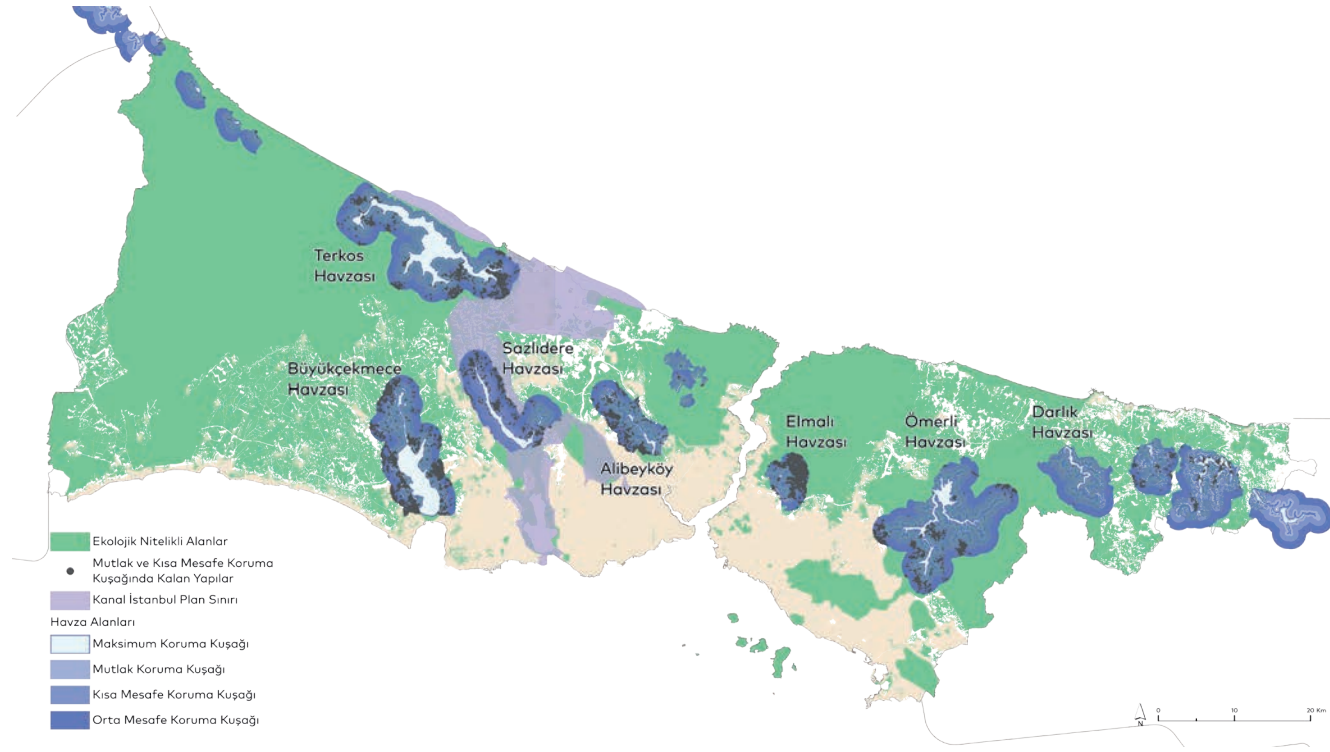
Büyük ölçekli yerleşim, altyapı ve ulaşım proje yatırımları da su havzaları için tehdit oluşturmaktadır. Örneğin Kanal İstanbul projesinin hayata geçmesi halinde, İstanbul'un su ihtiyacının yaklaşık %7'sini karşılayan Sazlıdere Barajı'nın tamamı, yaklaşık %18'ini karşılayan Terkos Barajı havzasının ise önemli bir kısmı yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.^{53, 54}

Su ekosistemlerinin parçası olan dere ve göllerin üzerlerinin kapatılması ekolojik yaşamın ortadan kalkmasına sebep olmaktadır. İstanbul'daki dere havzalarının %64'ünün fiziksel yapısı (108 dere havzası), çeşitli dışsal

müdahalelerle değişmiş veya kaybolmuştur. Bu derelerin %80'inin (135 dere havzası) yerleşim alanı içerisinde kaldığı görülmektedir.⁵⁵

Nuh'un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veritabanı istatistiklerine göre, Türkiye'de toplam 13.404 takson, İstanbul'da ise 2.750 takson bulunmaktadır. Yeryüzünde sadece belirli bölgelerde bulunan türler olarak tanımlanan endemik türler ise İstanbul'daki takson sayısının %2'sini oluşturmaktadır.

İstanbul, önemli doğa ve bitki alanlarıyla çok sayıda farklı yaşama ev sahipliği yapmaktadır. 7 Önemli Bitki Alanı'nda, bitki çeşitliliği açısından zengin, nadir ve endemik türlere rastlanmaktadır. İstanbul'da gözlemlenen 40 doğal bitki türünden 18 tanesi sadece İstanbul'a özgüdür. Bunun yanında İstanbul'un florası yaklaşık 2.500 yabancı çiçekli bitki ve eğreltiye ev sahipliği yapmaktadır.

Kanal İstanbul ve Su Havzaları⁵⁶

Orman alanları ve bu alanların ev sahipliği yaptığı ekosistemler en yüksek önlemler ile korunacak, parçalanmış ekosistemler birleştirilecek ve gelecek nesillere taşınacaktır.

Türkiye’de toplam 84 adet yaban hayatı geliştirme sahasından, Çatalca Çilingoz (Geyik) ve Sarıyer Fener-yolu (Karaca) olmak üzere iki tanesi İstanbul sınırları içinde yer almaktadır.

Göçmen kuşların uluslararası göç rotası üzerinde yer alan İstanbul’da, Türkiye’de varlığını sürdüren 469 kuş türünün 301 tanesi gözlenmektedir. Bunlardan 160 türe beslenme ve dinlenme alanı görevi yapan Belgrad Ormanları ile Terkos Havzası ile Büyükçekmece ve Küçükçekmece Havzası gibi sulak alanlar, Validebağ Korusu gibi kent içi yeşil alanlar ve boğaz hattı da kuş gözlem alanlarının yoğun olduğu bölgelerdir.

Yapılaşmış alanlar kentin tarım ve orman alanları, su havzaları, ekolojik açıdan duyarlı yöreleri ve yutak alanlarını tehdit ederek genişleme ve bu alanları yok etme eğilimindedir. İklim krizinin etkilerine karşı kentin dayanıklılığını artırmak için İstanbul’un doğal değerleri korunmalı; yapılaşmış alanların daha fazla genişlemesi, hâlihazırda tamamlanmış olan İstanbul Havalimanı ve ulaşım bağlantıları, KMO ve Yavuz Sultan Selim Köprüsü gibi büyük ölçekli yatırımların çevresinde her türlü yapılaşma önlenmeli, kuzeyde yer alan ekosistemlerin madencilik faaliyetleri, yeni altyapı yatırımları ve yeni yerleşmeler ile tahribatının önüne geçilmelidir.

Bu doğrultuda İstanbul’un ekolojik alanlarıyla yapılaşmış alanları arasında tampon bölge oluşturulmalıdır. Bu bölge, mevcut yerel dokuyu koruyan, kentsel yayılmayı sınırlandıran ve kentin yutak alanı ihtiyacını karşılayan kamusal yeşil alan niteliğinde olmalıdır.

Canlılara ev sahipliği yapan ve doğal değerleriyle öne çıkan tüm ekolojik nitelikli alanların korunması ekolojik dengenin ve sürdürülebilirliğin sağlanması için gereklidir. Orman alanları ve bu alanların ev sahipliği yaptığı ekosistemler en yüksek önlemler ile korunmalı, parçalanmış ekosistemler birleştirilmeli ve gelecek nesillere taşınmalıdır. Mevcut tahribatın önüne geçilecek mü-

dahale alanları belirlenmeli ve ekolojik köprü gibi uygulamalar ile bu parçaların birleştirilmesi sağlanmalı, yapımı tamamlanmamış büyük projeler iptal edilmelidir.

Drenaj sistemleri, rezervuarlar veya yeşil çatılar aracılığıyla su döngüsünün kent yaşamına entegre edilmesi, geçirgen yeşil yüzey alanların artırılması, kapatılmış dere havzalarının açık ekosistemlere dönüştürülmesi gereklidir. Kırsal alanlarda yer alan, doğal yapısı bozulmamış dereler öncelikli olmak üzere, tüm dereler onarılmalı ve korunmalıdır.

Amaç 2

Çevre Kirliliğini ve Sera Gazı Emisyonlarını Azaltmak

HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Yapılaşmış çevrenin genişlemesini kontrol altında tutan tampon bölgenin oluşturulması
2	Su havzalarının, yer üstü ve yer altı su kaynaklarının korunması
3	Tahrip olmuş dere, göl gibi sulak alanların yeniden ekosisteme kazandırılması
4	Bütünleşik kıyı alanları yönetimi yaklaşımı ile kıyı ve deniz ekosisteminin korunması
5	Öncelikle Kuzey Ormanları olmak üzere parçalanmış ekosistemlerin bütünleştirilmesi
6	Ekosistemin unsuru ve kent kültürünün parçası olan tüm canlıların tanınması ve korunması
7	Göçmen ve ziyaretçi türler başta olmak üzere kuş türlerinin kent içerisindeki beslenme ve dinlenme alanlarının muhafaza edilmesi
8	Endemik ve tehlike altındaki türler başta olmak üzere biyoçeşitliliğin envanterinin çıkarılması ve buna dair uluslararası farkındalık yaratılması

Amaç 1

Kirlilik, yaşam kalitesini etkileyen önemli parametrelerden biridir. Kirlilik türleri genel sınıflamada, hava, su, toprak, gürültü ve ışık kirliliği olarak ayrılmaktadır. İstanbul, insan kaynaklı faaliyetler ve izleme, denetleme, cezalandırma mekanizmalarının etkili işlememesi sebebiyle hızla kirlenmekte, tüm kirlilik türleri İstanbul'da yaşam kalitesini ve ekolojik değerleri olumsuz yönde etkilemektedir.

İstanbul, 2050 yılında karbon nötr ve dayanıklı bir kent olmayı hedeflemektedir.⁵⁷ 2019 yılında ülke emisyonlarının (506 milyon ton CO₂e/yıl) yaklaşık %10'u İstanbul'da (50,9 milyon ton CO₂e/yıl) gerçekleşmiştir. Karbon ayak izi (3,3 ton CO₂e/kişi.yıl) ise hâlâ Türkiye ortalamasının (6,1 ton CO₂e/kişi.yıl) altındadır.⁵⁸ Fakat İstanbul'da emisyonlardaki değişim artış eğilimindedir. Hiç tedbir alınmaması durumunda, İstanbul'un karbon emisyonlarının artan nüfus ve ekonomik faaliyetler nedeniyle 2050 yılında yaklaşık 115 milyon ton CO₂ düzeyine ulaşacağı öngörülmektedir.⁵⁹

Sera gazı emisyonlarının oluşumunda en büyük pay %64 ile enerji tüketimine aittir; bu oranı %26 ile ulaşım ve %10 ile atık sektörü takip etmektedir. Enerji tüketimi, 2019 yılında %78'lik oran ile en çok ticari/kamusal

binalar ve konutlarda gerçekleşmiştir. İstanbul'un sera gazı emisyon oluşumunda ikinci sırada yer alan ulaşım ilişkin olarak elektrikli otomobil oranı ancak %1,7 seviyesindedir.⁶⁰ Bununla birlikte İstanbul'da toplu taşıma filosunda yer alan otobüs ve metrobüslerin ise %1,8'i elektrikli dir.⁶¹

Hava kalitesinin takip edilmesini sağlayan kirlletici parametrelerden en yaygın olanı partikül maddedir (PM). PM'nin atmosferde bulunma düzeyi, solunum ve kalp-damar rahatsızlıkları gibi hastalıklara sebep olmaktadır. İstanbul'da 38 adet hava kirliliği ölçüm istasyonu bulunmakta, fakat bazı istasyonlarda ilgili yönetmeliklere uygun PM₁₀ verisi toplanamamaktadır. PM_{2.5} ölçümü ise 2021 yılı itibarı ile sadece 4 istasyonda ölçülmektedir.⁶² İnsanlar üzerinde önemli sağlık etkileri bulunan PM_{2.5} için hem gerekli ölçümler yapılmamakta hem de bu parametre ile ilgili ulusal limit değer bulunmamaktadır. İstanbul'da, 2021 yılında, PM₁₀ için yapılan ölçümlerde 8 istasyonda, kümülatif olarak 315 gün ulusal yıllık ortalama sınır değer olan 40 mikrogram/m³ düzeyinin üzerinde ölçüm yapılmıştır. Bu istasyonlar Esenyurt, Şişli, Sultangazi, Başakşehir, Ümraniye, Kartal, Tuzla ve Bahçelievler'dedir.⁶³

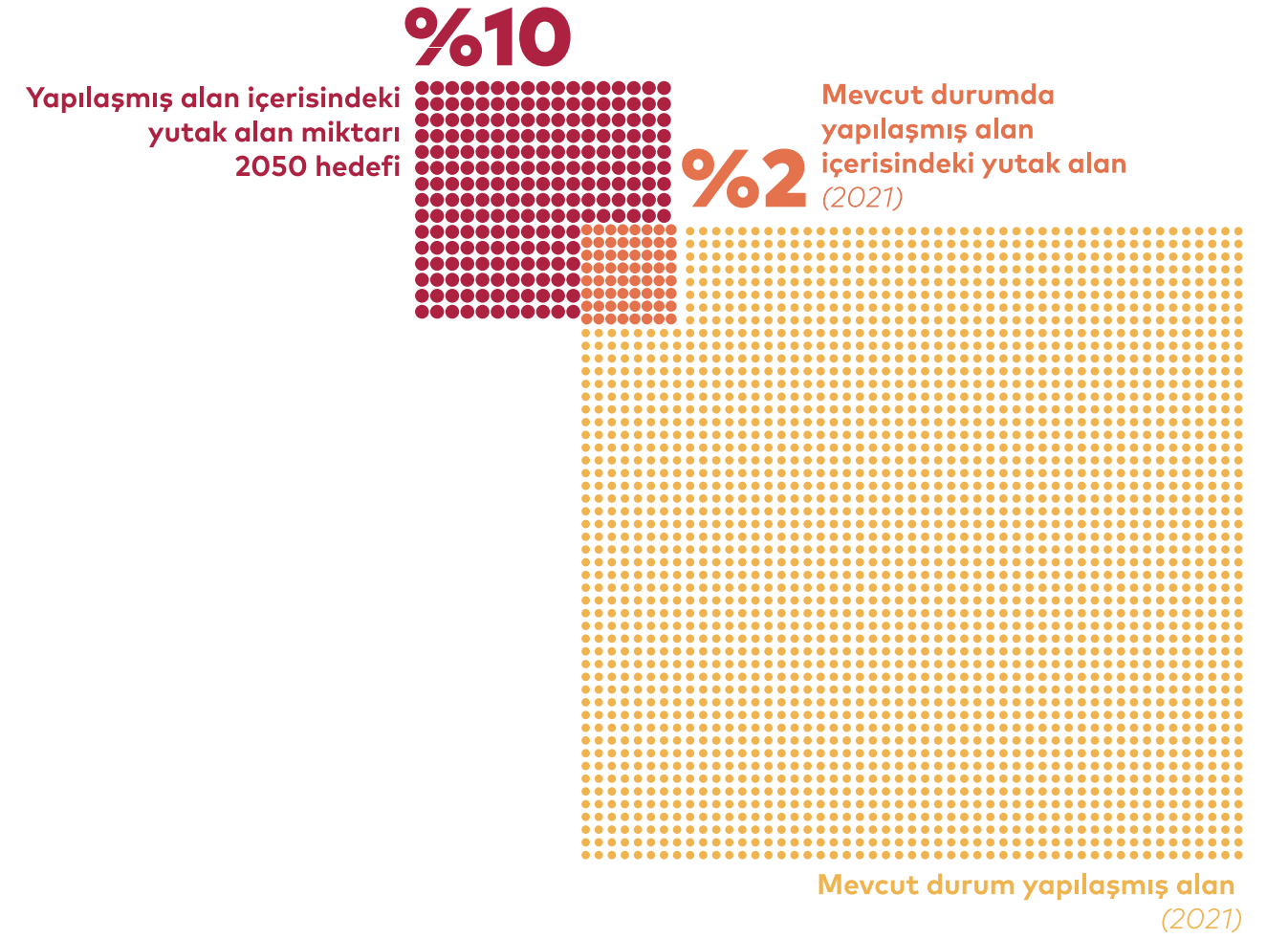
İstanbul 2050 yılında karbon nötr bir kent olacaktır.

İstanbul'da OSB'ler içinde yer almayan kent içine dağılmış sanayi tesisleri, toplam sanayi alanlarının %47'sini oluşturmaktadır. Kent içinde faaliyet gösteren kirletici sanayi tesisleri* ağırlıklı olarak kâğıt imalatı ve basımı, kauçuk ve plastik ürünleri, kimyevi maddeler ve petrol ürünleri ve metal sanayi kollarına aittir. Bu tesislerin yarattıkları hava ve su kirliliği kontrol edilememektedir. İstanbul'da kent içi kirletici sanayi tesisleri ile sınır değerlerin üzerinde hava kirliliğinin ölçüldüğü alanlar, özellikle Avrupa Yakası'nda yoğunlaşmaktadır.

Kentlerdeki önemli kirlilik kaynaklarından birisi de organik atıklardır. Gıda, kâğıt, gübre, yaprak gibi materyalleri içeren organik atıkların İstanbul'da toplam kentsel atıkların içindeki oranı %48'dir. Organik atıkların ise büyük bir kısmı gıda atıklarından oluşmaktadır. Gıda atıkları tüketilemediklerinde, organik içerikleri sebebiyle kompost gibi yöntemlerle geri kazanılabilmekte, kirletici bir kaynak olmaktan çıkıp önemli bir ekonomik değere de dönüşebilmektedir.

İstanbul'da takip ve denetim mekanizması olmadığı için farklı kirlilik türleri ve düzeylerine ilişkin sağlıklı veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, çöp döküm saha-

larındaki sızıntı sularının toprağa karışması, sanayi atıklarının ve atıksularının toprağa boşaltılması, zirai ilaç ve kimyasal gübrelerin kullanımı, maden işletmelerine ham madde temini için toprağın kazılarak arazi bütünlüğünün bozulması, hatalı sulama gibi faktörler toprak kirliliğine neden olmaktadır. Gemilerin balast sularının denizlere kaçak olarak bırakılması, kıyılara ve denizlere atılan plastikler ve diğer katı atıklar, alıcı ortamın deşarj standartlarına uygun olmayan atıksular İstanbul'daki su kirliliğinin önemli bir kaynağıdır. Işık kirliliği, fazla aydınlatma ve yansıtıcı yüzeylerin gereksiz kullanımı sonucunda oluşmakta ve canlılar üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Gürültü kirliliği İstanbul'da yoğun olarak havalimanı, demiryolları ve karayolları kaynaklıdır. İstanbul Gürültü Seviyesi Azaltımı Eylem Planı çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen analizlerde, yerleşim alanı içindeki ve dışındaki konut alanlarında gün boyunca 13 milyona yakın kişinin demiryolu gürültüsünden, 12 milyona yakın kişinin ise karayolu gürültüsünden etkilendiği tespit edilmiştir. Pendik, Bakırköy ve Küçükçekmece ilçelerinde insan sağlığını tehdit eden gürültü düzeyi olan 64 dB'in aşıldığı belirlenmiştir.⁶⁴

İstanbul'da Yutak Alanlar⁶⁵

* 2009 yılında İBB 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda, üretim aşamasının neden olduğu katı ve sıvı atıklar ile gaz, buhar gibi hava kirleticilerinin azaltılması ve kontrol edilmesine yönelik yapılan harcamaların toplam maliyetler içerisindeki payından yola çıkarak kirletici nitelikli imalat sanayi sektörleri belirlenmiştir: Kâğıt imalatı ve basımı sanayi, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi, kimyevi ve petrol ürünleri sanayi ve metal sanayidir.

İstanbul'da her türlü kirliliğin azaltılması tüm canlıların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, ekosistemlerin korunması ve iklim kriziyle mücadele için gereklidir. Hava kirliliğinin azaltılmasına dair öncelikli önlemler, enerji üretimi için yenilenebilir kaynakların daha fazla kullanılması ve özel araç kullanımını azaltarak fosil yakıt tüketiminin düşürülmesidir. Ayrıca İstanbul yerleşik alanında hava kirliliği ölçümü yapan istasyonların sayısı ve kapasitesi artırılmalı, veriye dayalı noktasal müdahaleler için zemin oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda öncelikle nüfus yoğunluğu yüksek ilçelerde kirlilik ölçümlerinin yönetmeliklere uygun olarak yapılması ve verinin sağlanması gereklidir. Daha sonra ulusal sınır değerlerin üzerinde ölçüm alınan bölgelerde hava kirliliğini azaltma ve önleme çalışmaları yapılmalıdır.

Denizlerin kirlenmesini önlemek üzere, kıyı alanlarında yürütülen faaliyetler (turizm, hizmetler, liman ve marinalar) ve denize dökülen dereler ile havzaları bütünsel

olarak ele alınmalıdır. Bireylerin denizleri kirlletmesinin önüne geçmek üzere bilinçlendirme çalışmalarına; kentsel faaliyetlerin kirlletici etkilerini gidermek üzere ise arıtma altyapısının güçlendirilmesine, ham madde geri kullanımının teşvik edilmesine ve düzenleyici tedbirlerin alınmasına öncelik verilmelidir.

Işık kirliliğini azaltmak üzere, akşam ve gece saatlerinde, kamusal alanlarda fazla aydınlatmadan kaçınılmalı, yansıtıcı yüzeylerin kullanımı azaltılmalıdır. Gürültü perdesi, hız sınırlandırmaları gibi uygulamalarla gürültü kirliliği bertaraf edilmelidir. Ayrıca farkındalık çalışmalarıyla hem ışık hem de gürültü kirliliğinin önüne geçilmelidir.

Üretilen atık miktarı azaltılmalı ve daha kolay geri dönüştürülebilen sürdürülebilir ürünlerin kullanımı teşvik edilmelidir. Sıfır atık girişimi, kentin pek çok alanında uygulamaya alınarak atık sektörünün karbon ayak izi azaltılmalı, bu sayede döngüsel ekonomi desteklenmelidir.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
	1 Hava kalitesinin artırılmasına yönelik emisyon azaltım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve ölçüm sistemlerinin iyileştirilmesi	Havayı kirletici emisyonların tespit edilerek buna yönelik azaltım uygulamalarının hayata geçirilmesi, ayrıca hava kirletici ölçüm sistemlerinin iyileştirilerek hava kalitesinin etkin izlemesinin yapılması hedeflenmektedir.
	2 Enerji verimliliğinin sağlanması ve tüketimin azaltılması, enerji üretimi ve tüketiminde yenilenebilir enerjinin payının artırılması	Kent genelinde enerji kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi, verimli araçlar kullanarak enerji verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca güneş, rüzgâr, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının hem bireysel hem kent ölçeğinde enerji üretiminde ve tüketiminde payının artırılarak enerji üretiminden kaynaklı sera gazı emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir.
	3 Sektörlerin yeşil dönüşüm ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik desteklenmesi	Sanayi alanlarında döngüsel üretim ve tüketim sistemlerinin yaygınlaştırılması ve sera gazı emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir.
	4 Mevcut yapıların karbon ayak izinin azaltılması ve yeni yapıların düşük karbonlu yapı olarak inşa edilmesi	Mevcut binaların karbon ayak izinin azaltılması için enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji üretimi uygulamalarının yaygınlaştırılması, yeni yapılacak olan binaların yeniden kullanılabilir malzemeler kullanarak düşük karbonlu bina prensibine göre inşa edilmesi hedeflenmektedir.
	5 Çevre dostu ulaşımın yaygınlaştırılması ve ulaşımdan kaynaklanan emisyonların azaltılması	Yürüme ve bisiklet öncelikli olmak üzere aktif ve mikro hareketlilik türlerinin yaygınlaştırılması, araçlarda karbonsuzlaştırma uygulamaları, düşük emisyon alanlarının oluşturulması, otomobille bireysel yolculuklardan vazgeçilmesi için farkındalık çalışmaları yapılması hedeflenmektedir.
	6 Sıfır atık yaklaşımının benimsenerek atık oluşumunun kaynağında azaltılması, yeniden kullanımın ve geri dönüşümün artırılması	Mümkün olan en az atığın oluşması için kaynağında önleme, geri dönüşüm ve geri kazanım sistemleri kullanılarak atık yönetiminin etkin işletilmesi; en az miktarda atık oluşumunun sağlanması, oluşan atıkların çeşitli yöntemler ile geri kazanımı/dönüşümünün sağlanması hedeflenmektedir.
	7 Işık kirliliğinin azaltılmasına yönelik çevre dostu ışıklandırma sistemlerinin kullanılması	İnsanların ve diğer canlıların ışık kirliliğinden etkilenmemesi için kentsel alanlarda ve yeni yapılarda yansıtıcı yüzeyi daha az olan ürünler gibi çevre dostu malzemelerin kullanılması, ortama uygun ışıklandırmanın yapılması hedeflenmektedir.
	8 Gürültü kirliliğinin azaltılmasına yönelik uygulamaların ve farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması	Gürültü kirliliğinin önüne geçmek için ulaşım hatları etrafına gürültü perdesi, hız azaltımı gibi uygulamaların hayata geçirilmesi, farkındalık çalışmalarıyla bireysel önlemlerin alınması hedeflenmektedir.
	9 Farklı sektörlerin ve kentsel kullanımların toprak kirliliği üzerindeki olumsuz etkilerinin izlenmesi ve azaltılması	Atık/atıksu bertarafı, tarımsal ilaçların kullanımı gibi toprağa zarar veren faaliyetler azaltılarak toprak kirliliğinin ve arazi tahribatının azaltılması hedeflenmektedir.
Amaç 2	10 Deniz ve kıyılardaki kirliliğin etkin atık yönetimiyle azaltılması	Etkin atık yönetimiyle atıkların düzenli takip edilmesi, denetim mekanizması işletilerek kaçak atık boşaltımının ve deşarjların önüne geçilmesiyle ceza mekanizmaları kullanılarak deniz ve kıyı ekosistemlerine verilen atık ve atıksuların yarattığı kirliliğin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 3

Kentin İklim Değişikliğine Uyum Kapasitesini ve Yurttaşların İklim Krizi Mücadelesine Katılımını Artırmak

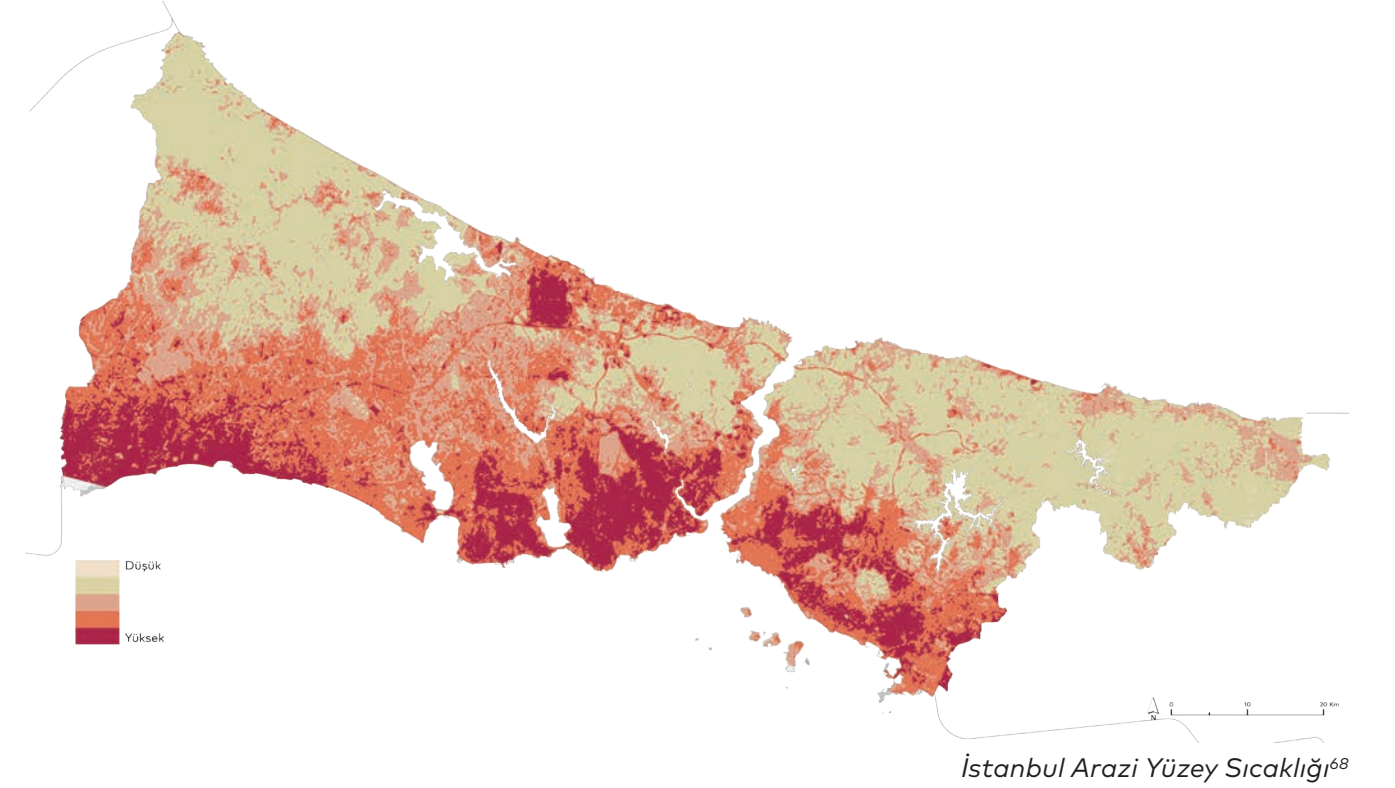
İstanbul, iklim krizinin önüne geçmek için küresel düzeyde yürütülen mücadelenin etkin bir paydaşdır. Bu doğrultuda İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlanmış ve 2050 yılında karbon nötr bir kent hedefi ortaya konmuştur. Bu hedefin gerçekleşmesi için şehir genelinde sera gazı emisyonlarının azaltılması, ortadan kaldırılması mümkün olmayan emisyonların ise ilgili karbon yatırımlarıyla dengelenmesi gerekmektedir. İstanbul'un değişen iklim koşullarına uyum sağlaması için ise kentin altyapısının, kurumlarının ve hemşehrilerinin afetlere ve ani hava değişimlerine hazırlıklı olması sağlanmalıdır.

Yaşanan ve yaşanması beklenen aşırı hava olayları, kuraklık, taşkınlar gibi iklim riskleri kentsel altyapı ve olanaklar için bir tehdit unsuru olarak tanımlanmaktadır. İstanbul'da 2015, 2016, 2017 yıllarında toplam 14 gün süren üç büyük aşırı sıcak dalgasında 419 kişinin hayatını kaybettiği tespit edilmiştir.⁶⁶ Ayrıca son 10 yılda

yaşanan dolu, sel gibi aşırı iklim olayları önemli ölçüde ekonomik kayıplara neden olmuştur. Sadece 2017 yılının Temmuz ayında yaşanan dolu ve yoğun yağış yaklaşık 340 milyon ABD Doları ekonomik kayıp yaratmıştır.⁶⁷

İstanbul genelinde dere taşkın alanlarına kurulan yerleşmelerin, ani hava değişimleri sonucunda oluşacak sellerden daha yoğun olarak etkilenmesi beklenmektedir. Dere taşkın alanlarında yaklaşık 43.000 yapı bulunmakta olup, bu yapılarda yaklaşık 290.000 kişi ikamet etmektedir. Dere taşkın alanlarında ikamet eden nüfusun en çok üç ilçe; %14 ile Pendik, %9 ile Maltepe ve %8 ile Sultanbeyli'dir.

Kentsel ısı adası etkisi, yüksek yoğunluklu yapılaşma ve yeşil alanların kaybedilmesi sonucunda oluşmaktadır. Isı adası etkisi yüksek bölgelerde sıcaklık artışları daha yoğun hissedilmekte; sıcak mevsimlerde, açık alanda hayat kalitesi olumsuz etkilenmekte ve iklimlendirme

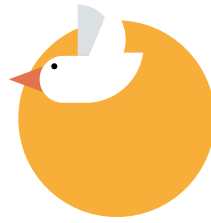
için yoğun enerji kullanımı gerekmektedir. 1 Temmuz 2020 tarihinde Landsat 8 OLI uydusundan elde edilen görüntüye göre, İstanbul'da ısı adası olarak tanımlanabilecek alanların özellikle kent merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Yeşil alanlar, karbon yutak alanı olarak görev yapmakta ve kentsel ısı adası etkilerini azaltmaktadır. İstanbul'un toplam kent arazisi içerisinde %45 oranında orman alanları ve %3,7 oranında yeşil alanlar bulunmaktadır.⁶⁹ Orman ve yeşil alanlara ek olarak su yüzeyleri ve toprak varlığı da karbon tutma kapasitesine sahiptir.

İklim risklerinden biri de deniz seviyesinde yaşanacak yükselmedir. İstanbul'da deniz seviyesinin bu yüzyılın sonuna kadar 45-75 cm aralığında yükseleceği tahmin edilmektedir.⁷⁰ Deniz seviyesinin 50 cm yükselmesi durumunda Beykoz-Riva deresinde yerleşim alanlarının,

Kadıköy-Kalamış'ta bulunan kamusal mekânların ve Tuzla'da bulunan tersane limanının sular altında kalacağı öngörülmektedir.

Deniz seviyesinde yükselme, ani ve şiddetli hava olayları, su, nem, asit seviyesindeki değişimler gibi iklim krizi kaynaklı faktörler kültür mirasını da olumsuz etkilemektedir.⁷¹ Bununla birlikte, kültürel miras öğelerinin iklim krizine uyum kapasitesini arttırma potansiyeli de bulunmaktadır. Bu öğeler, iklim kriziyle ilgili geçmiş tecrübelerin (geleneksel tarım yöntemleri, iklimle uyumlu yerel malzemeler ile yapılaşma, sarnıç vb. su sistemleri gibi uygulamalar) izlerini taşıyan geleneksel bilginin açığa çıkarılmasına olanak sağlamakta; koruma altındaki alanlar olarak daha düşük enerji tüketimini ve karbon salımını mümkün kılmaktadır.⁷²

Tarihi kent merkezlerindeki doku ve yapı yoğunluğu, dar ve çıkmaz sokakların taşıt yoğunluğunu kısıtlamaya elverişli yapısı, bu alanların yeni yapılaşmış alanlara göre daha düşük karbon salımı yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bu faktörler, İstanbul'un kültür mirasının, iklim krizi ile mücadele kapsamında etkin olarak kullanılmasını gerektirmektedir.

İklim krizi kaynaklı aşırı hava olaylarının İstanbul gıda sistemine etkisi en temel düzeyde iki yönlüdür. Öncelikle üretim bölgelerinde yaşanan hava olayları, tarımsal üretimi doğrudan etkilemektedir. 2021 yılında kuraklıklardan ötürü bitkisel üretim Türkiye genelinde bir önceki yıla göre %13 düşmüştür. İkinci olarak gıda tedarikinde yaşanacak aksamalar İstanbul için hem arzın azalmasına hem de gıda fiyatlarının artmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla gıda ihtiyacını sınırları dışından temin eden İstanbul için iklim krizi hem ülke genelindeki üretime etkisi hem de üretimin kente taşınması açısından önemli bir risk oluşturmaktadır. Tedarik zincirinin kısaltılması olası hava olaylarına karşı daha dayanıklı bir süreci olanaklı hale getirecektir.

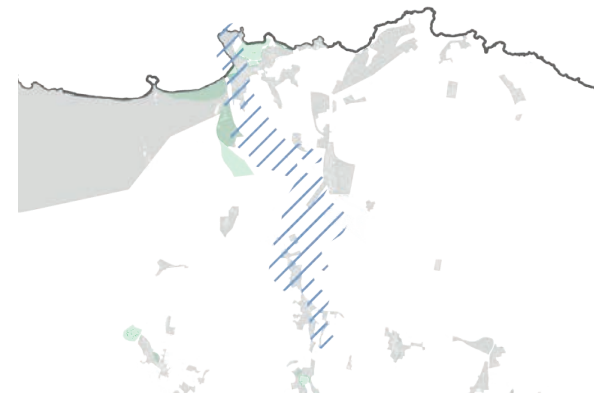
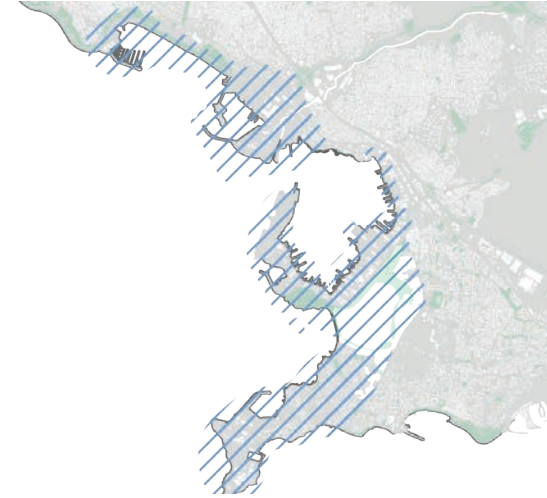
İstanbul'un iklim krizine dayanıklı ve karbon nötr bir kent olabilmesi için başta orman alanları ve su havzaları korunmalı, bu alanlardaki tahribat onarılmalıdır. Bu doğrultuda, kent içi karbon yutak alanlarının sayısı artırılmalı ve alanları genişletilmelidir. Kentsel ısı adası etkisine karşı, şehir içinde karbon yutağı görevi görece yeşil alanların büyüklüğü ve sayısı artırılmalıdır. Atıl alanlar bunun için kullanılmalı, peyzaj değişen iklime uyumlu hâle getirilmelidir.

İstanbul'da bugüne kadar yapılaşan, yatakları daraltılan ve üzerleri kapatılan derelerde yapılaşma önlenmeli, doğal alanlara dönüştürülmeli ve karbon yutak alanlarına dâhil edilmelidir.

İklim değişikliğine uyum kapsamında, kentin altyapısı güçlendirilmeli ve klimatolojik afetlere karşı dayanıklı hale getirilmelidir. Bu doğrultuda kentsel altyapı sistemleri, ani hava değişimleri ve afet durumlarında yeterli yükü (su, iletişim, enerji vb.) taşıyabilecek kapasitede ve sağlamlıkta olmalıdır.

Sağlıklı gıdaya erişime dair en önemli tehditlerden biri iklim krizi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de tarım ve gıda sektörü dünyada olduğu gibi iklim şoklarına maruz kalmakta, ürün deseni şokların etkisiyle değişmektedir. Gıda tedarikinde büyük ölçüde diğer kentlerdeki üretime bağlı olan İstanbul'un bu değişimi dikkate alarak, gıda sistemindeki kırılganlığı azaltacak çalışmaları hızlandırması gerekmektedir.

İstanbul ve tedarik ilişkisi içerisinde bulunduğu bölgelerde ürün deseninin iklim krizine uyumlu hâle getirilmesi, diğer yandan aşırı hava olayları karşısında uzun tedarik zincirinin kırılganlığını azaltmak için yakın bölgelerden gıda temini önceliklendirilmelidir. Bunun yanında kentsel tarım alanlarının aktif olarak kullanılması da hem karbon ayak izi oluşumunun önüne geçecek hem de tedarik zincirini kısaltacaktır. Gıda tedarik zincirinde iklim krizine bağlı olarak yaşanabilecek aksaklıklara hazır olmak için kent içinde gıda temini artırılmalı ve kırılganlıklar azaltılmalıdır.

Deniz Seviyesi Yükselme Riski Bulunan Alanlar⁷³

İklim krizinin zararlarını azaltmak, adaptasyonu güçlendirmek ve etkilerini yönetebilmek için, kentte kurumsal kapasite geliştirilecektir.

İklim krizinin zararlarını azaltmak, adaptasyonu güçlendirmek ve etkilerini yönetebilmek için, kentte kurumsal kapasite geliştirilmeli, sivil alan güçlendirilmeli ve kurumlar arası koordinasyon mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalara, kamu kurumlarının yanı sıra, özel sektör ve sivil toplum da dâhil edilmelidir. Katılımcı süreçlerin niteliğini artırmak üzere, farklı hedef gruplarına (bireyler, topluluklar, sivil toplum kuruluşları ve işletmeler) yönelik kapasite geliştirme ve bilgilendirme çalışmaları ile kampanyalar yürütülmelidir.

Kültür mirası alanlarının kent içinde karbon yutak alanı olma potansiyeli değerlendirilmeli, yapı ölçeğinde enerji verimliliğine yönelik müdahaleler ve ilgili mevzuat kültür varlığı yapıların korunması hakkındaki ilkelerle uyumlu hâle getirilmelidir.⁷⁴ Ayrıca İstanbul'un Tarihi Yarımada gibi su kaynaklarından yoksun bölgelerinde topografyanın kullanılmasıyla inşa edilmiş sarnıç sistemleri, insan ve doğa etkileşimine dayanan geleneksel tarım uygulamaları gibi bilgi ve öğretilerin, iklim hareketinin toplumsallaştırılması ve gelecek tasarımıyla kullanılması sağlanmalıdır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	İklim risklerine karşı kentsel olanakların ve altyapının kırılganlığının azaltılması ve uyum kapasitesinin artırılması	Aşırı sıcak dalgaları, kentsel ısı adası, sel ve taşkınlar gibi klimatolojik afetlere yönelik olarak geçirimli yüzeyler, yağmur suyu toplama hatları gibi uygulamalarla kentsel altyapının güçlendirilmesi ve kırılganlıkların azaltılması, eğitim, sağlık gibi kentsel olanakların iklim risklerine uygun olarak düzenlenmesi hedeflenmektedir.
2	Kent içi yutak alanların artırılması ve kent peyzajının iklim uyumlu hale getirilmesi	Kent içerisinde karbon yutak alanı görevi görecektir aktif yeşil alanların artırılması, kentsel ısı adası etkisinin azaltılması, peyzaj düzenlemelerinde su ihtiyacı az olan türler gibi iklime uyumlu ve İstanbul'a özgü bitki türlerin kullanılması hedeflenmektedir.
3	İklim krizinin etkilerine karşı kültürel mirasın korunması ve iklim krizi ile mücadelede rolünün güçlendirilmesi	İklim krizi etkileri karşısında kültürel miras öğelerinin dayanıklılığının artırılması, restorasyon çalışmalarında koruma, iklim krizine uyum ve enerji verimliliği kriterlerinin gözetilmesi; kültürel mirasın, iklim kriziyle ilişkili taşıdığı bilgi, öğreti ve tecrübelerden yararlanılması; ayrıca kent merkezinde yer alan kültürel miras alanlarının, yayalaştırma ve yeşil alan çalışmalarıyla düşük karbon salımı yapan bölgelere dönüştürülmeleri hedeflenmektedir.
4	İklim risklerine karşı gıda tedarik süreçlerinde kırılganlığın azaltılması, kentsel tarım alanlarının aktif olarak kullanılması	Gıda tedarik zincirinde iklim krizine bağlı olarak yaşanabilecek aksaklıklara hazır olmak için kent içinde gıda temininin artırılması ve kırılganlıkların azaltılması hedeflenmektedir.
5	Çevre yönetimi kapasitesinin artırılması ve katılımcı yönetim mekanizmalarının kurulması	Çevre yönetimi konusunda, kent genelinde kapasitenin geliştirilmesi için farklı hedef gruplara yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması; bu amaçla gerekli teknik ve fiziksel altyapının güçlendirilmesi ve kurumlar arası koordinasyon mekanizmalarının kurulması hedeflenmektedir.
6	Yurttaşların çevresel farkındalıklarının artırılmasıyla iklim krizi mücadelesine katılımının sağlanması	Yurttaşların kirlilik, iklim krizi gibi konulara yönelik farkındalıklarının artırılması ve mahalle meclisi gibi platformlar aracılığıyla iklim krizi mücadelesinin ve çevre yönetiminin bir parçası olmalarının sağlanması hedeflenmektedir.
7	İstanbul iklim hareketini güçlendirmek üzere sivil alanın desteklenmesi	İstanbul'da iklim ve çevre konularına yönelik yürütülen sivil çalışmalara alan açılması, kapasitelerinin ve etkilerinin artırılması hedeflenmektedir.

Amaç 3

Amaç 4

İklim Adaletini Sağlamak

Dünyadaki en zengin yirmi kişinin, en yoksul 1 milyar insanın toplamından ortalama 8000 kat daha fazla karbon saldıgı hesaplanmaktadır.⁷⁵ Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, iklim krizinden etkilenme düzeyini de belirlemektedir. Güney Asya, Sahra Altı Afrika, Latin Amerika ve küçük ada devletlerinin, küresel karbon emisyonlarının küçük bir kısmından sorumlu oldukları halde, deniz suyu yükselmesi, kuraklık ve iklim krizine bağlı diğer afetlerden en çok etkilenen bölgeler olacağı öngörülmektedir.⁷⁶ İklim krizi etkileri nedeniyle 2050 yılına kadar, çoğunluğu bu ülkelerden 143 milyon insanın göç etmek zorunda kalması beklenmektedir. Ülkeler içinde de sağlık durumu, yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey, yaşanan ve çalışılan fiziksel çevrenin özellikleri gibi birçok faktör, iklim krizinden etkilenme düzeyini belirlemektedir. Dezavantajlı toplumsal gruplar bu etkileri daha çok hissetmektedir. İklim krizi etkileri karşısında iklim adaletinin sağlanması, farklı toplumsal grupların sorunlarına duyarlı çözümlerin üretilmesini gerektirmektedir.

İklim krizi uyum ve etki azaltım politikalarında dezavantajlı gruplara öncelik verilmelidir. Dezavantajlı durumdaki insanların gelir ve yaşam kaynaklarının kesilmesini önlemek, konutların termal konforunu iyileştirmek ve dayanışmayı güçlendirmek gerekmektedir.

İstanbul genelinde arazi yüzey sıcaklığının 2°C'yi aştığı kentsel yerleşim alanları, aynı zamanda, sıcak hava dalgalarından en fazla etkilenen 65 yaş ve üstü nüfusun da

en yoğun olarak yaşadığı alanlardır. Bu yaş grubundan kişilerin %40'ı, kentsel ısı adalarının yoğun olarak bulunduğu Kadıköy, Üsküdar, Maltepe, Küçükçekmece, Pendik, Ümraniye, Bahçelievler, Fatih ve Kartal'da yaşamaktadır. Başta bu alanlar olmak üzere kent genelinde, 65 yaş ve üstü nüfusa ve kronik hastalıkları olan kırılgan nüfusa yönelik erken uyarı sistemleri, soğutma bölgeleri gibi uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

İstanbul özelinde iklim krizinin ekonomide ve istihdam yapısında yaratacağı etki, toplumsal eşitsizlikler açısından değerlendirilmelidir. Emisyon değerleri yüksek olan sektörlerin dönüşümünün, İstanbul'da bu sektörlerde de çalışan yaklaşık 50.000⁷⁷ kişinin istihdamını etkilemesi beklenmektedir. Bununla birlikte tarım ve hayvancılık, balıkçılık, gıda ve içecek, enerji, sigorta gibi sektörlerde iklim krizinin getirdiği riskler ve dönüşüm nedeniyle istihdam etkilenecektir. Bu kapsamda etkilenmesi beklenen gruplar belirlenmeli ve istihdam kırılganlıklarını giderecek tedbirler alınmalıdır.

Çevresel kirlilik ve iklim krizi konusunda adalet sağlamak üzere dengeleyici mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Gerek bireylerin gerekse de sektörlerin ve farklı grupların iklim krizine ve çevresel kirliliğe yaptığı etkinin azaltılması için ceza ve tazmin mekanizmaları oluşturulmalıdır. Caydırıcı önlemlerin alınması ortaya çıkan kirleticilerin yeniden değerlendirilmesini ve adil sorumluluk paylaşımını sağlayacaktır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
	1	Toplumun çok boyutlu iklim krizi etkilerine karşı kırılganlıklarının belirlenmesi ve azaltılması
	2	İklim risklerinin insan sağlığı üzerindeki etkilerinin önleyici sağlık uygulamalarıyla azaltılması
	3	İklim krizi etkileri ve uyum politikaları doğrultusunda ortaya çıkabilecek ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi
	4	İklim adaletini sağlamak üzere adil ve dengeleyici mekanizmaların hayata geçirilmesi
Amaç 4	5	Başta kırılgan gruplar olmak üzere, istihdamın adil dönüşümünün sağlanması
		İklim risklerinden etkilenmesi beklenen toplumsal grupların ve potansiyel etkinin belirlenmesi ve erken uyarı sistemleri gibi uygulamalarla kırılganlığın azaltılması hedeflenmektedir.
		İklim kriziyle birlikte kendini gösteren kirleticiler gibi risk etkenlerinin insan sağlığı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve bunlara yönelik olarak önleyici sağlık eylemlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.
		Kirleten öder gibi ilkelerin yardımıyla iklim krizine bağlı gerçekleşen ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaların yürütülmesi hedeflenmektedir.
		Sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevresel kirliliğin önlenmesi ve çevre yönetimi için ceza ve tazmin mekanizmalarının oluşturulması ve uygulanması ile caydırıcı önlemlerin alınması hedeflenmektedir.
		Yeşil dönüşüm sürecinde en başta kırılgan gruplar olmak üzere istihdam güvencesinin sağlanması ve istihdamın adil dönüşümünün sağlanması hedeflenmektedir.

ETKİN VE KAPSAYICI HAREKETLİLİK

Ulaşım politikaları;
çevresel duyarlılık ve karbon salımını düşürme hedefiyle,
özel otomobille bireysel yolculuk talebini azaltmaya,
toplu taşıma kullanımını teşvik etmeye,
başta yürüme olmak üzere motorsuz ulaşım türlerinin
gelişmesini ve yaygınlaşmasını desteklemeye,
dezavantajlı bireylerin ulaşım ihtiyaçlarının
karşılanmasına odaklanacaktır.

Kalkınmanın temel unsurlarından biri olan ulaşım sektörü, kentsel gelişmeye yön veren, yerel pazarla dünya pazarları arasında köprü kuran, insanları birbirine bağlayan, bireylerin temel hizmetlere erişimini sağlayan bir araçtır. Bireylerin toplumsal hayata katılımının sağlanması, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi, kırsal alanlarla kentsel alanlar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, küresel rekabet düzeyinin artırılmasında güvenli, bütünlüklü, doğayla uyumlu sürdürülebilir bir ulaşımın payı büyüktür.

Geçmiş yıllarda benimsenen bireysel motorlu taşıma ve hızlı trafik akışına dayalı hareketlilik; günümüzde yerini güvenliği ve sosyal eşitliği öncelleyen, insana ve yaşam kalitesine öncelik veren ulaşım alternatiflerine bırakmıştır. Ulaşım politikaları, çevresel duyarlılık ve karbon salımını düşürme hedefiyle, kent içi ulaşımında özel otomobille bireysel yolculuk talebini azaltmaya, toplu taşıma kullanımını teşvik etmeye, başta yaya ve bisiklet olmak üzere motorsuz ulaşım türlerinin gelişmesini ve yaygınlaşmasını desteklemeye, dezavantajlı bireylerin ulaşım ihtiyaçlarının karşılanmasına ve küresel bir halk sağlığı sorunu olarak tanımlanan trafik kazalarını azaltmaya odaklanmaktadır.

İstanbul'da nüfus artışına bağlı kentsel yayılma, yoğunluk artışı ve büyük ölçekli projeler, ulaşım altyapısına olan talebi artırmış ve trafik sıkışıklığı sorununu beraberinde getirmiştir. Trafik sıkışıklığının azaltıl-

masına yönelik karayolu altyapısında gerçekleştirilen düzenleme ve yatırımlar ise zamanla bireysel araçla yolculuk talebini daha da artırmıştır. 2021 yılında 1.000 kişi başına 200⁷⁸ otomobil düşen İstanbul bu oranla; 594 olan Barselona, 324 olan Londra ve 440 olan Paris gibi dünya kentlerinin⁷⁹ çok altında olmasına rağmen, trafik yoğunluğu karşılaştırmalarında üst sıralarda yer almaktadır. Trafik sıkışıklığı toplu taşıma seyahat sürelerini de etkilemektedir. İstanbul'da toplu taşımayla ortalama 55 dakikalık⁸⁰ seyahat süresi, raylı sistem ağı gelişmiş Barselona (~36 dakika), Londra (~46 dakika) ve Paris (~50 dakika) gibi kentlere göre daha yüksektir.⁸¹

İstanbul'da etkin ve kapsayıcı hareketlilik için ulaşım altyapısını daha erişilebilir, bağlantılı ve güvenli hâle getirmek, insanlara kendini tehlikede hissetmeden yürüme ve bisikletle seyahat etme imkânı sunmak ve ulaşımın çevreye zararlı etkilerini azaltmak gerekmektedir. Bu bağlamda İstanbul'un ulaşım piramidinde yaya ve bisikletli ulaşımı en üst seviyeye taşımak, bunu da öncelikle raylı sistemler ve deniz ulaşımı olmak üzere diğer toplu taşıma türleriyle desteklemek temel ulaşım politikası olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin dâhil olduğu Pan-Avrupa, Trans-Avrupa, Avrupa-Kafkasya-Asya-Ulaşım Koridoru gibi tüm uluslararası ulaşım koridorları Marmara Bölgesi'nden ve İstanbul'dan geçmektedir. Dolayısıyla uluslararası ve şehirlerarası taşımacılık ve lojistik faaliyetleri, İstanbul'da trafiğin ve hareketliliğin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. İstanbul'da lojistik hizmet alanları ve altyapısı, plansız bir şekilde kentin birçok yerine dağılmış yük çekim-dağıtım merkezlerinden oluşmaktadır. Bu da mal ve hizmet tedariki, dağıtımı ve depolanmasında sorunlar yaratmakta, kent trafiğine ek yükler getirmektedir. Bu bağlamda kente giren ve çıkan, kentte dolaşan yük, mal ve hizmet akışları çevreyle uyumlu olacak şekilde etkin planlanmalı ve yönetilmelidir. İstanbul'un konumunun getirdiği avantaj göz önünde bulundurularak lojistik alanında geliştirilecek politikalarla küresel pazarda rekabet edebilirliği desteklenmelidir.

Bu kapsamda düşük karbon salımlı ulaşım türleri öncelikli hâle getirilerek İstanbul'un iklimle duyarlı, doğayla barışık bir kent olması amaçlanmaktadır. Önerilen kapsayıcı ulaşım politikaları, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve herkes için güvenli ve erişilebilir kentsel hizmetlerin sunulmasını destekleyecektir. Bu sayede adil, eşitlikçi ve imkân sunan, iyi yaşam sağlayan, dayanıklı ve güvenli bir kentin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin ulaşım politikaları İstanbul kentsel ulaşım sisteminde güvenlik, kapsayıcılık ve çevresel duyarlılık ilkeleri doğrultusunda; hizmet kalitesi daha yüksek, teknolojik kapasitesi ve performansı gelişmiş, kentin tüm bölgelerine erişebilen, dakik ve güvenilir toplu taşıma sistemleri sayesinde özel otomobil ihtiyacının azaltıldığı; yaya ve bisikletli hareketlilik türlerinin bir kentsel ulaşım türü olarak yaygınlaştırıldığı; Güvenli Sistem Yaklaşımıyla karayolu trafik güvenliğinin sağlandığı ve trafik kazalarından kaynaklı ölüm ve ciddi yaralanmaların sıfırlandığı; etkin, adil, erişilebilir ve karşılanabilir ulaşım sistemleri sayesinde tüm bireylerin hayata katılımlarının kolaylaştığı ve etkin kentsel yük hareketlilik sistemiyle küresel ve bölgesel ölçekte rekabet edebilir bir kent yaratılması amaçlanmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda, 2029 yılı sonunda hizmete girecek raylı sistem ağına, yaklaşık 10 dakikalık yürüme mesafesinde erişimin yetersiz olduğu belirlenen Büyükçekmece Gölü'nün doğu yakasından Silivri ilçesinin merkezine kadar uzanan sahil hattı ve Sultanbeyli ile Tuzla ilçeleri arasında kalan hat, raylı sistemlerin öncelikli olarak geliştirileceği alanlardır. Bunun yanı sıra, Anadolu Yakası'nda mevcut raylı sistem ağlarını birbirine bağlayacak kuzey-güney doğrultusunda yeni raylı sistem ağlarının da hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Kent genelinde raylı sistemlerin yakın mesafede hizmet sağlayamadığı Arnavutköy ve Şile ilçelerinin merkezleri, Sarıyer ve Beykoz ilçelerinin kuzey mahalleleri, Çekmeköy ilçesinin kuzeybatısındaki yerleşimlerin lastik tekerlekli toplu taşıma araçlarıyla raylı sistemler arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi gerekmektedir.

Kent merkezlerinde "hareketlilik merkezleri" planlanlanacaktır.

Toplu taşıma hizmetinde etkinliği, güvenilirliği ve hızı artırmak ve insanların toplu taşıma kullanımlarını teşvik etmek amacıyla, farklı toplu taşıma güzergâhlarının kesiştiği ana lokasyonlarda "aktarma merkezleri" planlanmalıdır. Aktarma merkezlerinde toplu taşıma araçlarının yanı sıra diğer araç türlerinin parklanması olanak sağlayacak otoparklar yer almalıdır. Böylece bireysel araçlarıyla hareketlilik merkezlerine gelen İstanbulluların, araçlarını burada park ederek yolculuklarının kalan kısımlarını toplu taşıma araçlarıyla gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra, özellikle kent merkezlerinde "hareketlilik merkezleri" planlanmalı ve çeşitli kentsel fonksiyon alanları, aktivite imkânları hayata geçirilmeli, böylece ulaşım da aktarma yapılmasının ötesinde 7 gün 24 saat yaşayan ve aktif kent hayatına destek sağlayan kamusal mekânlar oluşturulmalıdır.

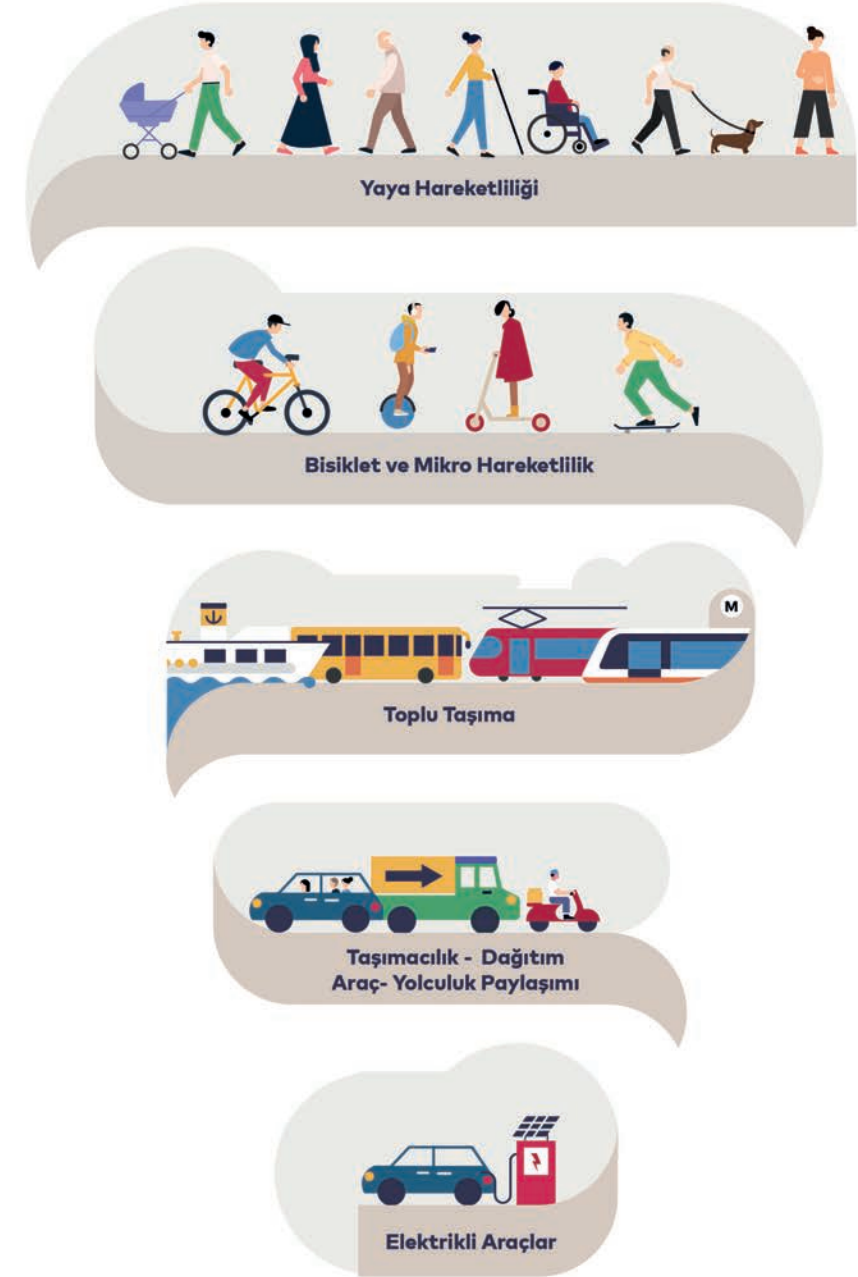
İstanbulluların yaya ve bisikletle günlük yolculuklarını güvenli bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için, İstanbul'un güney sahilleriyle Boğaz hattı boyunca yaya ve bisiklet altyapısı kesintisiz erişim sağlayabilecek şekilde geliştirilmelidir. Sahil boyunca geliştirilecek bu altyapının İstanbul'un kuzeyine ve iç bölgelerine de kesintisiz bir şekilde erişime olanak sağlaması için yeni yaya ve bisiklet rotaları oluşturulmalıdır. Bu rotaların aynı zamanda dere yatağı, kültür yolu gibi doğal izleri koruyarak takip etmesi; İstanbullulara doğal ve kültürel mirası aktif hareketlilik imkânlarıyla deneyimleyebilecekleri yeni kamusal açık alanlar yaratması hedeflenmektedir. İstanbul'un 2050 ulaşım ağında yaya ve bisiklet altyapısı mevcut kamusal mekânları birbirine bağlamalı, İstanbullulara yeni kamusal mekânlar sunmalı ve yaya-bisiklet ile yolculuklar gündelik hayatın bir parçası hâline getirilmelidir.

Trafik yoğunluğunun azaltılması, hava kalitesinin artırılması ve aktif ulaşım türlerine (yaya, bisiklet) güvenli alan açılması amacıyla İstanbul'un iki yakasında Tarihi Yarımada ve Moda ile Kadıköy Rıhtım'ı kapsayan bölgede Düşük Emisyon Alanlarının hayata geçirilmesi

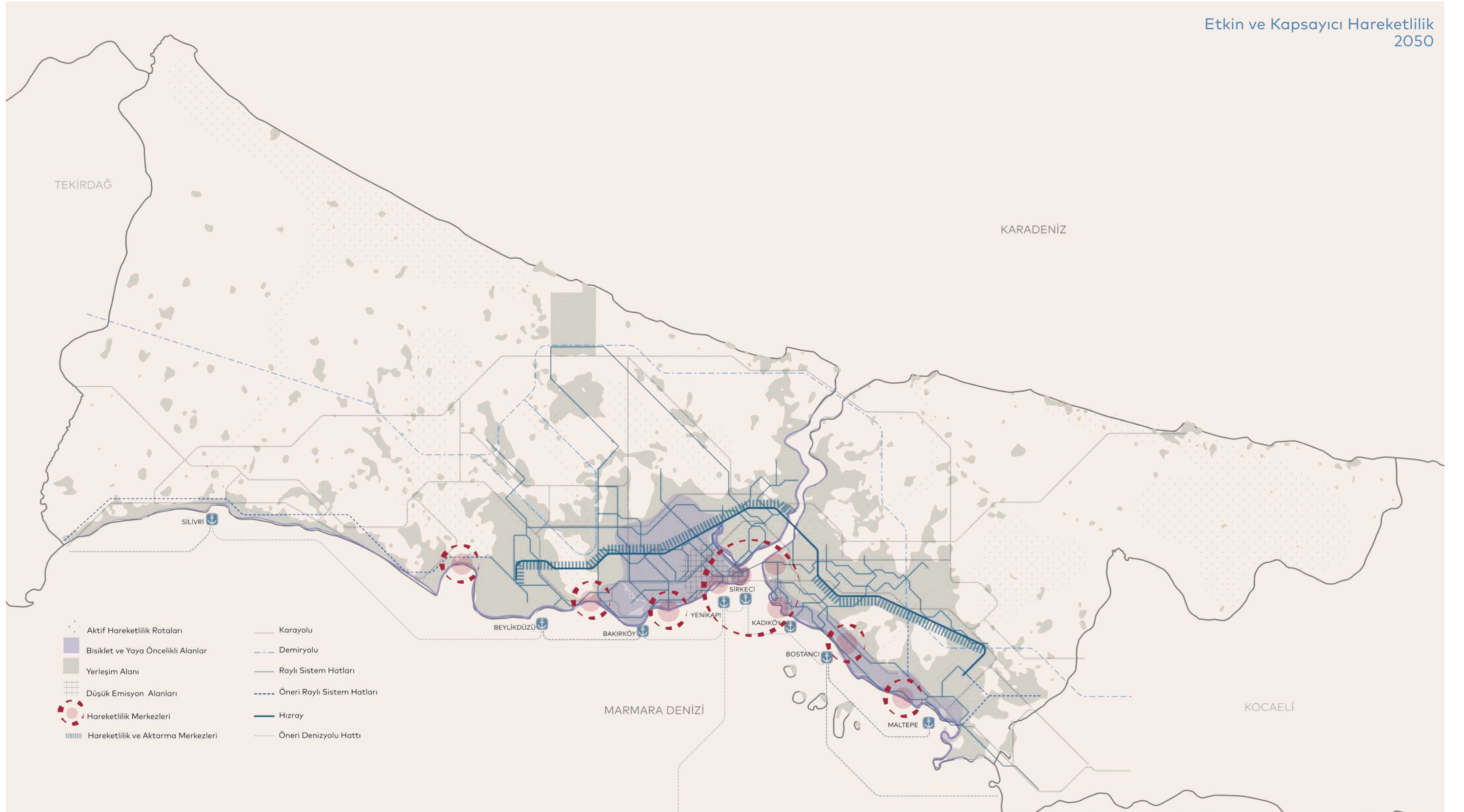
hedeflenmektedir. Düşük Emisyon Alanlarına toplu taşıma araçları dışında, karbon salımı yüksek özel araçların girişinin kısıtlanması; böylece insanların çevre dostu araç teknolojilerine geçişlerinin teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

İstanbul, uluslararası ve ulusal lojistik ağının, Marmara Bölgesi'nde Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan kritik konumuyla merkez kabul edilmektedir. Ulaşım ve lojistik altyapısı ile geçiş bölgesi olan İstanbul havalimanları, limanları, gümrük kapıları ve demiryolu hatları ile ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği ulusal ve uluslararası bir lojistik merkez konumundadır. Bu bağlamda Tuzla, gümrük kapısı, liman, demiryolu ve havaalanı altyapısı ile Anadolu'nun giriş kapısı ve lojistik merkezidir. Demiryolu ve karayolu altyapısı ile Avrupa'nın giriş kapısı ve lojistik merkezi ise Hadımköy olarak ön plana çıkmaktadır. İstanbul'un kent içi trafiğine giren ağır vasıta sayısının ve lojistik hareketlerden kaynaklanan karbon ayak izinin azaltılması için birincil lojistik bölge olarak tanımlanan lojistik merkezleri ağır vasıtaların transit geçişler dışında son noktasıdır. Yük hareketliliğinin kademeli olarak etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi için demiryolu ve karayolu altyapısı ile lojistik merkezlerden gelen yükün dağıtılması Sultangazi ve Sultanbeyli'de planlanan yük aktarma merkezleri ile ikincil lojistik bölge olarak belirlenen alanda sağlanacaktır. Üçüncül lojistik bölge ise; kent içinde yük trafiği oluşturmamak için transit geçişler dışında hafif ticari taşıtların, motosikletlerin, elektrikli araç ve bisikletlerin dağıtım bölgesidir.

Ayrıca lojistik altyapıya destek olması için; İstanbul'daki havayolu ulaşımı daha verimli hâle getirilmeli ve bunun için İstanbul'un üç havalimanı bir arada hizmet sağlamalıdır. Havayolu ulaşımındaki yolcu ve yük trafiği göz önünde bulundurularak, İstanbul'daki üç havalimanı ile çevre kentlerde yer alan havalimanları birlikte ele alınmalı; havayolu ulaşımına ilişkin faaliyetler bölgesel ölçekte planlanmalıdır.

İstanbul'un 2050 Yılında Hedeflenen Ulaşım Piramidi

Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik
2050

Amaç 1

Bütünleşik Ulaşım Sistemleriyle Erişilebilir ve Konforlu Yolculuk Sağlamak

Trafik sıkışıklığı, İstanbulluların en büyük sorunlarından birisidir. Bugüne kadar, İstanbul'da trafik sıkışıklığını çözmek için karayolu altyapısının geliştirilmesine öncelik verilmiştir. Yapılan düzenleme ve iyileştirmelerle sadece kısa süreli ve geçici bir rahatlatma olmuş, ancak karayolunun artan kapasitesi sonucunda yeni taleplerin oluşmasıyla trafiğe olan baskı daha da artmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2021 yılında her beş kişi başına bir otomobilin düştüğü İstanbul'da trafik sıkışıklığı kronik bir stres haline gelmiş; İstanbullular yıl boyunca yaklaşık 142 saatini trafikte kaybetmiştir.⁸²

İstanbul Ulaşım Modeli çalışmaları sonucunda, İstanbul'da kent içi yolculuklarda günlük yaklaşık 30 milyon yolculuk gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bu yolculukların %31,6'sı otomobil ve servis; %27,9'u toplu taşıma ve %40,5'i yaya* olarak gerçekleştirilmektedir.⁸³

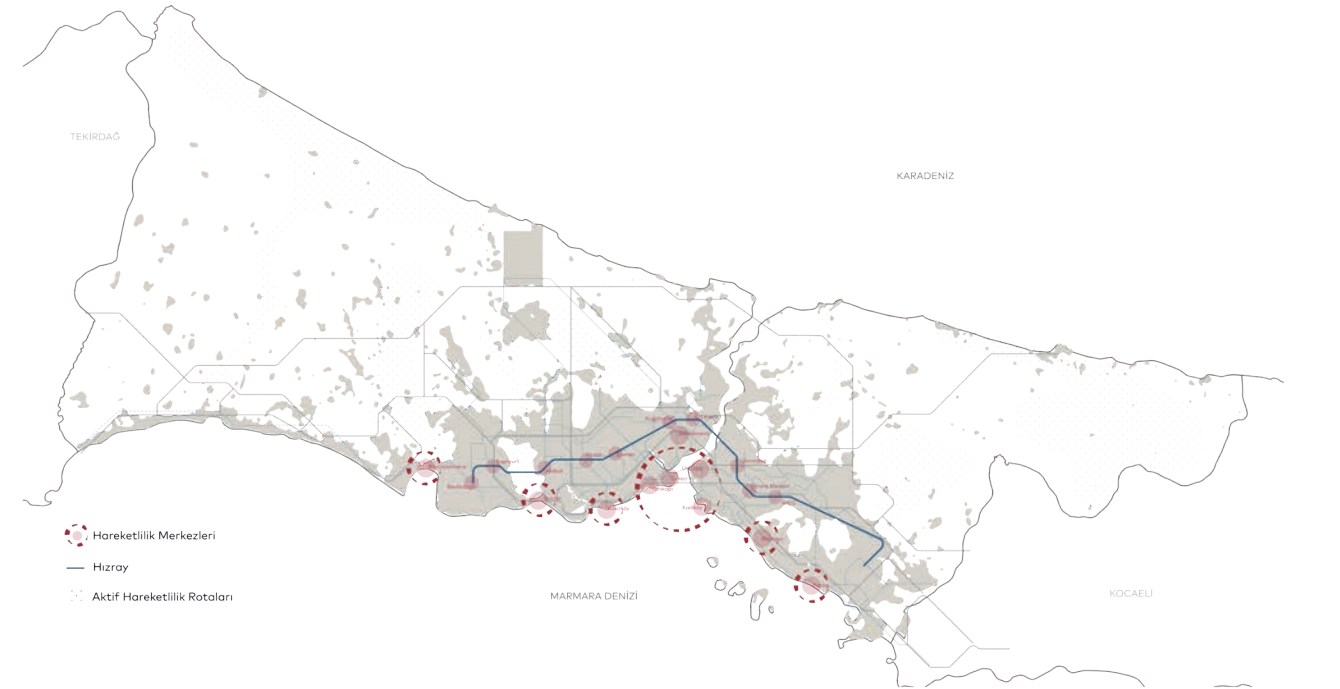
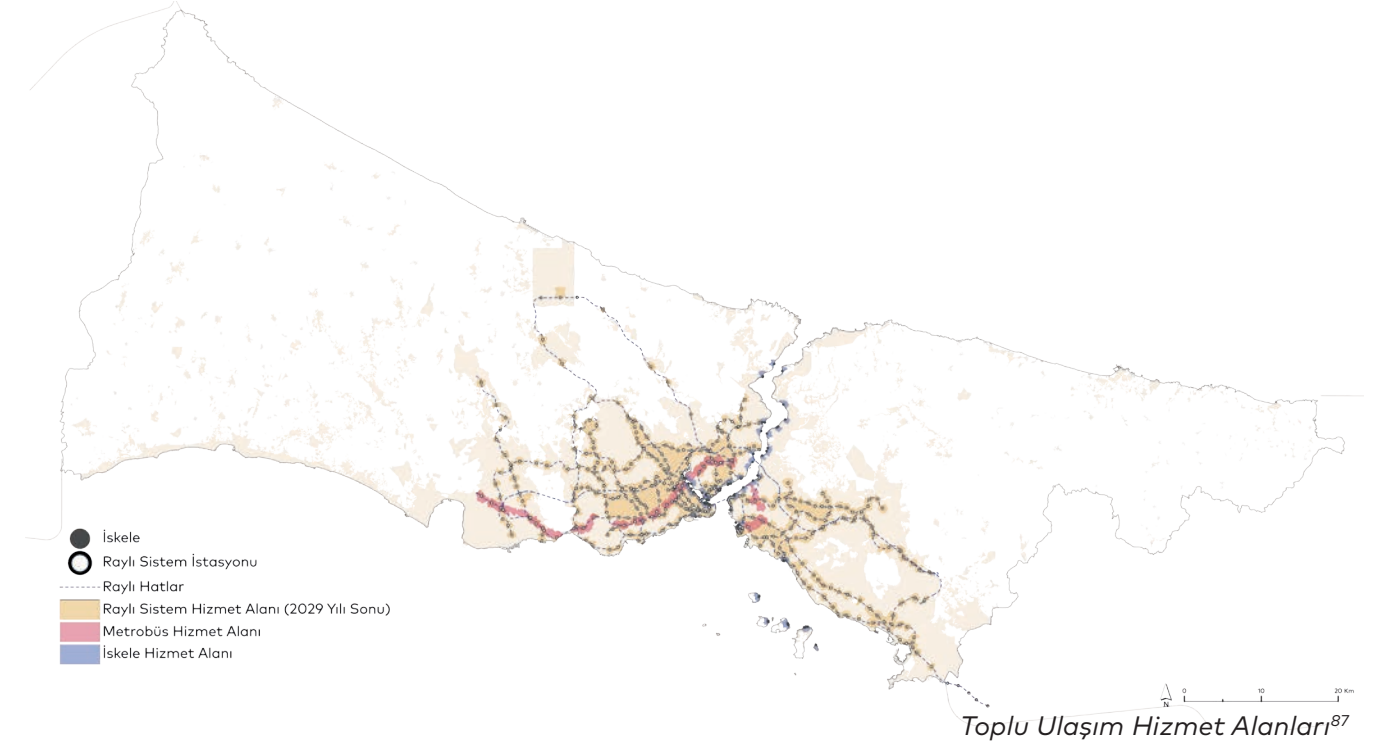
Trafik sıkışıklığı sadece otomobiliyle seyahat edenleri değil; toplu taşımayla yolculuk eden, yol kenarında yürüyen, bisikletiyle işe gidip gelen tüm İstanbulluları da etkilemektedir. Tek yönde ortalama seyahat süresi servis ve toplu taşıma araçlarıyla gerçekleştirilen yolculuklarda 55 dakika; özel araç ve taksi ile gerçekleştirilen yolculuk-

lar da dikkate alındığında ise 45,5 dakika olarak ölçülmüştür.⁸⁴ Ayrıca trafik sıkışıklığıyla ortaya çıkan egzoz gazı, çevre kirliliğine ve sağlık sorunlarına yol açmaktadır. 2020 sera gazı envanterine göre İstanbul'daki toplam sera gazının yaklaşık dörtte biri ulaşımdan kaynaklanmaktadır.⁸⁵

Toplu taşıma sistemleri içinde en hızlı ve konforlu yolculuk imkânı sunan raylı sistemler, tüm toplu taşıma türleri içinde %24,6'lık kullanım oranına sahiptir. Raylı sistem duraklarına on dakikalık yürümeyle erişebilen nüfus oranı ise yaklaşık %30'lar seviyesindedir. İBB ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yapılan ve planlanan yatırımlarla 2029 yılı sonuna kadar bu oranın %40 seviyelerini aşacağı öngörülmektedir. 2029 sonrası için de raylı sisteme yönelik yeni yatırımlar planlanmakta, İstanbul genelinde yaklaşık 800 kilometre raylı sistem ağının oluşturulması hedeflenmektedir.

2020 yılında İstanbul'un toplu taşıma sistemi içerisinde otobüs, minibüs, dolmuş gibi lastik tekerlekli ulaşım araçlarının kullanım oranı %73,8 olarak tespit edilmiştir.⁸⁶ Temel görevi otobüs ve metro hatlarını beslemek ve dağıtmak olması gereken dolmuş ve minibüsler, İstanbul'un birçok yerinde otobüs hatlarıyla aynı güzergahlarda çalışmaktadır.

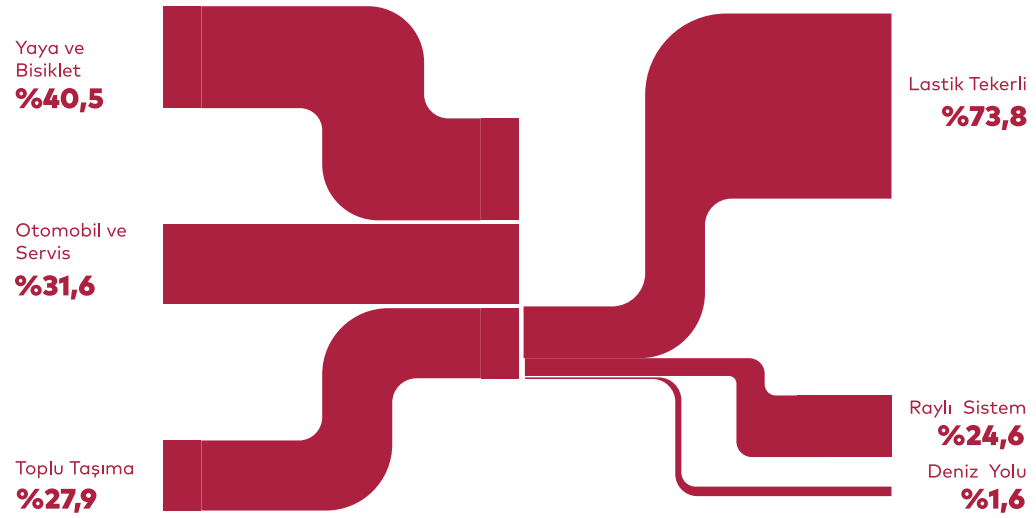
* Yolculuk türel dağılımlarında yaya yolculukları, bisiklet yolculuklarını da kapsamakta olup, İstanbul'da bisiklet ile gerçekleştirilen yolculukların ulaşım-daki payı %1 seviyesinin altındadır.

Hareketlilik Merkezleri

İstanbul'da toplu taşımayı merkezine alarak otomobil ile bireysel yolculuk talebini azaltan, kentin tüm alanlarının herkesçe erişilebilir olmasını sağlayan bir kentsel ulaşım sistemi oluşturulacaktır.

Ulaşımın Türlerine Göre Dağılımı

Ulaşımında Türel Dağılım⁸⁹ (2020)

Bir deniz kenti olan İstanbul'da, toplu taşımayla yolculuklarda denizyolunun payı 1970'li yıllardan itibaren giderek düşmüş, 2020 yılında %1,6 seviyesine gerilemiştir.⁸⁸ Geçmişte İstanbul'un birçok noktasına hizmet veren denizyolu ulaşım araçları, günümüzde daha çok Boğaz Hattı boyunca ve Boğaz'ın iki yakasında, Kadıköy-Üsküdar ile Karaköy-Eminönü-Beşiktaş arasında yoğunlaşmaktadır.

Toplu taşıma sistemlerini kendi içinde ve diğer ulaşım sistemleriyle bütünleştiren aktarma merkezleri, sadece farklı toplu taşıma türlerine ait istasyonların birbirine yakın olduğu Yenikapı, Mecidiyeköy, Kadıköy ve Üsküdar gibi lokasyonlarda yoğunlaşmaktadır. Bu alanlarda, farklı ulaşım türlerine ait istasyonlar arasındaki yürüme süreleri uzun, destekleyici kentsel fonksiyonlar yetersiz, otomobil ile seyahat edenlerin toplu taşımaya aktarma yapabileceği Park Et-Devam Et otopark uygulamaları yaygın değildir.

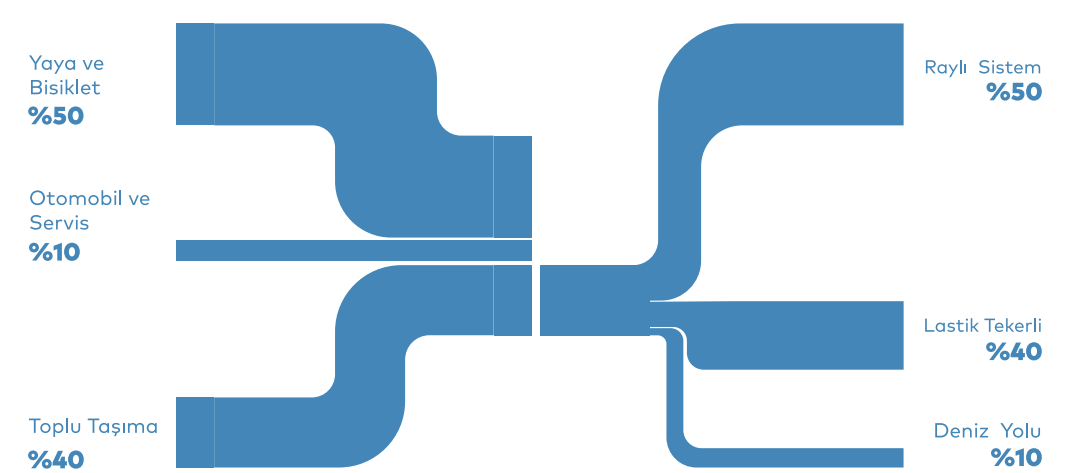
İstanbul'da toplu taşımayı merkezine alarak otomobil ile bireysel yolculuk talebini azaltan, toplumsal eşitliği taahhüt ederek kentin tüm alanlarının herkesçe erişilebilir olmasını sağlayan bir kentsel ulaşım sistemi oluşturulmalıdır.

Bu doğrultuda, hızlı, güvenilir, dakik ve konforlu bir yolculuğu taahhüt eden raylı sistemler İstanbul'da ulaşımın ana öznesi hâline getirilmelidir. Planlanmakta olan yatırımlara öncelik verilerek raylı sistem ağının genişletilmesi sağlanmalıdır.

Lastik tekerlekli ulaşım araçları ise, raylı sistemlere erişimi artırmak üzere kullanılmalıdır. Otobüs dışında dolmuş ve minibüsler de yerel yönetimin kontrolünde ortak yönetim çatısı altında birleştirilmeli, tüm lastik tekerlekli toplu taşıma araçları raylı sistemleri besleyecek güzergâhlarda işletilmelidir.

Konforlu, güvenli ve çevreci bir yolculuk alternatifi sunan denizyolunun ulaşım içindeki payı artırılmalı, kullanılmayan iskeleler denizyolu ulaşım sistemine dâhil edilmeli ve

Ulaşımın Türlerine Göre Dağılımı 2050

Ulaşımında Türel Dağılım 2050 Hedefi

daha çok güzergâhta hizmet verilmelidir. Bu kapsamda, Boğaz hattı boyunca, yaka geçişlerinde ve İstanbul'un güney sahil kesiminde yer alan iskelelerin tamamında hizmet sağlanmalıdır. Raylı sistemlerle denizyolu arasındaki bağlantıyı güçlendirecek fûniküler hatlarının sayısı artırılmalıdır. Deniz taksi gibi alternatif denizyolu ulaşım araçlarının sayıları ve yolcu kapasiteleri artırılmalı, paylaşımlı yolculuk imkânları sağlanarak kent içi yolculuklardaki payları yükseltilmelidir.

Toplu taşımanın ulaşım içindeki payını artırmak için, farklı ulaşım türleri arasında bütünleşmenin sağlanacağı merkezler kurulmalıdır. Bu kapsamda, raylı sistem durakları çevresinde, farklı toplu taşıma araçları arasında kalkış ve varış sürelerinin optimize edildiği, çeşitli fonksiyon alanlarıyla İstanbullulara aktif bir kentsel yaşam alanı sunan hareketlilik merkezleri oluşturulmalıdır.

Otopark organizasyonu ve yönetiminde etkin düzenlemeler geliştirilerek ve trafikte bireysel yolculuk talebini azaltarak, İstanbulluların toplu taşımayı kullanmaları

teşvik edilmelidir. Bu kapsamda mevcutta yürütülmekte olan Park Et-Devam Et otopark alanları öncelikli olarak raylı sistem durakları çevresinde yaygınlaştırılmalı ve toplu taşımayı teşvik edecek şekilde ücretlendirmelerin kapsamı genişletilmelidir.

İstanbulluların yaşadığı yerlerde araçlarını güvenle park edecekleri alanlar oluşturulmalı, bu alanlarda yabancı araçların park etmesini azaltacak denetim ve fiyatlandırma uygulamaları hayata geçirilmelidir.

İstanbul'da trafik yönetimi konusunda hizmet vermekte olan Ulaşım Yönetim Merkezi'nin kapsamı genişletilerek, trafikteki tüm gelişmelerin takip edilebileceği, toplu taşıma dâhil tüm ulaşım sisteminin izlenmesi, denetlenmesi ve yönetilmesine olanak sağlayacak akıllı ve etkin işleyen bir yönetim sistemi hâline getirilmelidir.

Sadece bazı güzergâhlarda uygulanan, gün boyu ulaşım hizmetinin kapsamı, tüm toplu taşıma türlerini kapsayacak ve farklı ihtiyaç ve talepleri karşılayacak şekilde genişletilmelidir.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Farklı ulaşım türlerini zamansal ve mekânsal olarak bütünleştirecek, aktif kent yaşamına destek sağlayacak hareketlilik merkezlerinin oluşturulması	Raylı sistem istasyonları ve iskele çevreleri öncelikli olmak üzere, farklı ulaşım türlerini bütünleştirecek; kültür, sanat alışveriş gibi karma kullanım alanlarını barındıran aktarma merkezlerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
2	Raylı sistemlerin kent içi hareketlilikte ana özne haline getirilmesi	Raylı sistem ağının kentsel yerleşik alan sınırları içerisinde, ekolojik ve kültürel sınırlar ile ekonomik yaşayabilirlik gözetilerek genişletilmesi hedeflenmektedir.
3	Lastik tekerlekli toplu taşıma sistemlerinin raylı sistemleri besleyecek şekilde düzenlenmesi	Raylı sistem ağına erişimi artırmak için minibüs ve dolmuş gibi ara toplu taşıma araçları ve otobüslerin tek bir yönetim çatısı altında birleştirilmesi, lastik tekerlekli toplu taşıma araçlarının raylı sistemleri besleyecek şekilde düzenlenmesi hedeflenmektedir.
4	Denizyolu ulaşım payının artırılması	Atıl durumdaki iskelelerin kullanıma açılması, denizyolu ile raylı sistem arasındaki bağlantıların funiküler hatları ile güçlendirilmesi, iskelelere toplu taşıma ile erişim imkânlarının artırılması, denizyolu filosunun teknolojik gelişmeler ışığında geliştirilmesi, yaka geçişlerinde denizyolu kullanımını teşvik edici deniz taksi ile yolculuk paylaşımı gibi mekanizmaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
5	Toplu taşıma sisteminin hizmet kalitesi ve teknoloji düzeyinin artırılması	Toplu taşıma araç ve duraklarında evrensel tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak bilgilendirme sistemlerinin kurulması; araç ve sefer sıklıklarını artırmak üzere lastik tekerlekli toplu taşıma sistemlerine ait duraklarda biletlendirme yapılması gibi düzenlemelerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
6	Gelişen teknolojilere uyumlu bütünleşik akıllı ulaşım yönetim sisteminin geliştirilmesi	Karayolundaki ve toplu taşımadaki akışın izlenebileceği, trafik kazası, araç bozulması, aşırı hava olayları gibi durumlarda ortaya çıkacak sorunlara müdahale edilmesini sağlayacak, gerçek zamanlı bilgilendirme ile etkin izlemenin yapılabileceği bütünleşik bir yönetim sistemi ve yolcular için İstanbul'a özel, tüm ulaşım türleri ile yolculuk alternatiflerini kapsayacak bütünleşik mobil seyahat planlama uygulaması gibi mekanizmaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
7	Kent içi yolculuklarda bireysel ulaşım talebini azaltacak otopark yönetimi ve organizasyonunun sağlanması	İstanbul genelinde otopark arzının yönetilmesini sağlamak üzere bölgelendirmelerin yapılması ve otopark yönetim, süre ve ücret politikalarının otopark bölgelerinde yaşayan nüfus göz önünde bulundurularak geliştirilmesi hedeflenmektedir. Toplu taşıma kullanımını teşvik edecek şekilde Park Et-Devam Et otoparklarının yaygınlaştırılması ve kapsamının genişletilmesi; teknolojik ve akıllı ödeme sistemlerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
8	Kentsel hareketlilikte bireysel yolculuk talebinin azaltılması	Trafik tıkanıklığı fiyatlandırması, düşük emisyon alanları, kapasite kısıtlamaları, araç ve yolculuk paylaşım sistemleri gibi uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
9	Toplumdaki farklı ihtiyaç ve talepler göz önünde bulundurularak toplu taşımada 7/24 kesintisiz hizmet sunumunun yaygınlaştırılması	Yolculuk taleplerine göre farklı ulaşım türlerinde, kentin gün boyu yaşayan turizm, iş, eğlence gibi alanlarına erişim sağlayan güzergâhlarında, toplu taşıma araçlarının 7 gün 24 saat hizmet vermesi hedeflenmektedir.

Amaç 2

Yaya ve Bisikletli Ulaşımı Kent Genelinde Bir Ulaşım Türü Olarak Yaygınlaştırmak

Yaşanılan yerin çevresinde yer alan park, alışveriş, ibadet, eğitim gibi kentsel hizmet alanlarına ve toplu taşıma duraklarına yaya olarak ya da bisikletle erişebilmenin önemi COVID-19 salgını sürecinde daha fazla ortaya çıkmıştır. Spor ve rekreasyon amacı dışında, yürüyerek ve bisiklet kullanarak kentsel alanlara erişim, sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar yaratmakta; yaşam kalitesini iyileştirmeye ve bireylerin aktif ve sağlıklı bir yaşam sürdürmesine de katkı sağlamaktadır. Yaya ve bisikletli ulaşım, aynı zamanda kapsayıcılığı yüksek ve her gelir grubundan bireyin karşılayabildiği ekonomik bir ulaşım türüdür.

İstanbul, 2021 yılı Güvenli Kentler Endeksinde,⁹⁰ altyapının yaya dostu olması göstergesine göre 60 şehir arasında 39. sırada yer almıştır. 2020 yılında, İstanbul'da, zirve saatlerde yürüyerek gerçekleştirilen yolculukların toplam yolculuklar içindeki payı %40,5* olarak tespit edilmiştir.⁹¹ Görece yüksek düzeydeki yaya yolculuk oranına rağmen, İstanbul'da, 43.800 kilometrelik toplam yol ağı içinde bugüne kadar yayalaştırılmış yol ağı 63 kilometredir. Bi-

siklet yollarının uzunluğu ise 374 kilometre tamamlanmış ve 150 kilometre inşaat çalışmaları devam eden olmak üzere toplam 524 kilometredir.⁹²

Yayalaştırılmış yolların önemli bir kısmı Tarihi Yarımada'da yer almaktadır. Bunun dışındaki yayalaştırılmış yollar parçalı bir şekilde kentin farklı yerlerinde görülmektedir. Bisiklet yolları genel olarak sahil kesimlerinde ve kent ormanı, kent parkı gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.

İstanbul Ulaşım Modeli çalışmalarının sonucuna göre, 0-5 kilometrelik kısa yolculukların %75'inin otomobil, servis ve toplu taşıma olmak üzere araçlı olarak gerçekleştirildiği, sadece %25'lik bir kısmının yürüme veya bisikletle gerçekleştirildiği hesaplanmıştır. Öte yandan, 0-5 kilometre arasında gerçekleşen yaya ve bisikletli yolculukların %80'i 3 kilometreye kadar olan mesafelerde gerçekleştirilmiştir.⁹³ Bu kapsamda, yürüme ve bisikletle yolculuk edilebilecek kısa mesafelerde İstanbullular daha çok araç kullanmayı tercih etmektedirler. 3-5 kilometre arasındaki mesafelerin bisikletle erişim için uygun olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bisiklet ağının yaygınlaştırılması ve bisikletli yolculuklara yönelik İstanbullularda farkındalık yaratılması önem arz etmektedir.

* Türel dağılımda bisikletli yolculuklar yaya yolculukları ile birlikte hesaplanmaktadır.

Tüm yürüyüş güzergâhları ve bisiklet rotaları, başta kültürel miras öğeleri olmak üzere, güçlü tasarım öğeleri, kamusal mekân bağlantıları ve çeşitli fonksiyon alanlarıyla zenginleştirilecektir.

İstanbul'da yaya yolculuklarının ve bisikletin bir ulaşım türü olarak yaygınlaştırılması için öncelikli olarak eğitim, sağlık, finans, yeme-içme, alışveriş gibi fonksiyon alanlarının kent geneline dengeli dağılması, bu alanların konut alanları içerisinde

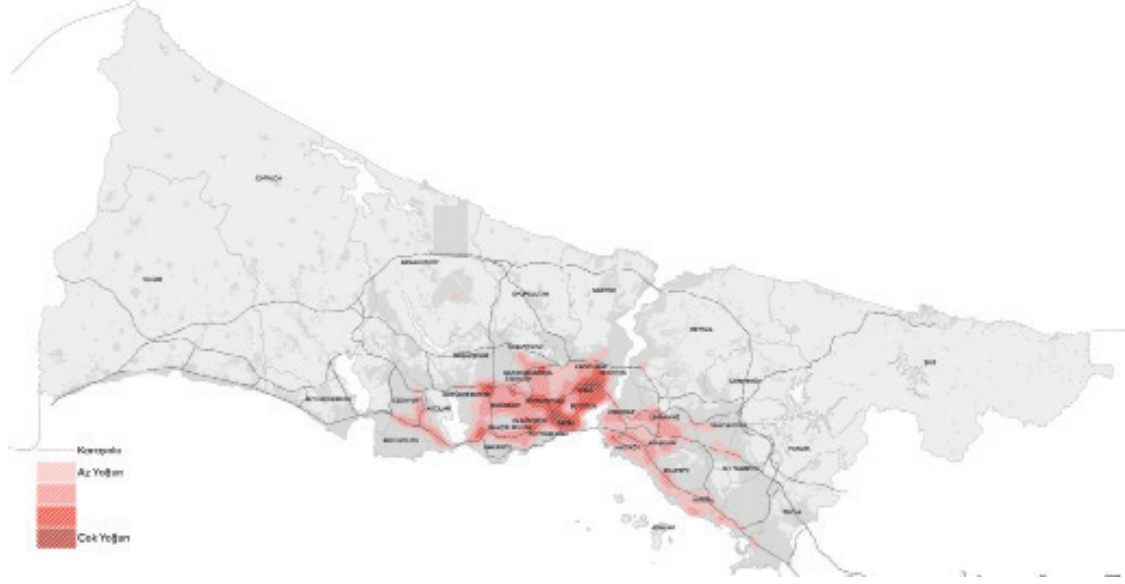
ve erişilebilir olması sağlanmalı, arazi yapısı elverişli olan tüm kentsel alanlarda yaya ve bisikletliler için güvenli, kesintisiz, sürekli ve engelsiz bir yol altyapısı tesis edilmelidir. Tüm yürüyüş güzergâhları ve bisiklet rotaları, başta kültürel miras öğeleri olmak üzere, güçlü tasarım öğeleri, kamusal mekân bağlantıları ve çeşitli fonksiyon alanlarıyla zenginleştirilmeli; İstanbulluların yürümesi ve bisiklete binmesi desteklenmelidir. İstanbulluların yürüme ve bisiklete binmeye teşvik edilmesi ve toplumsal farkındalık oluşturulması için kampanya çalışmaları ve aktiviteler gerçekleştirilmeli, fiziksel hareketliliğin artması ile sağlıklı bir toplumun oluşturulması desteklenmelidir.

Gündelik yolculukların tamamının veya bir kısmının bisiklet, elektrikli bisiklet ve skuter gibi araçlarla gerçekleştirilmesine olanak sağlamak için paylaşımlı araç uygulamaları ve altyapısı kent genelinde yaygınlaştırılmalı, paylaşım uygulamaları ve park alanlarına ilişkin mikro hareketlilik girişimleri desteklenmelidir. Özellikle eğimli yerlerde elektrikli bisiklet ve skuter gibi araçlar toplu taşımaya erişimde bir seçenek sağlamaktadır. Bu kapsamda, bu araçlara yönelik altyapı yatırımları öncelikle yürüyerek toplu taşımaya erişmenin güç olduğu eğimli yollarda yapılmalı, böylece toplu taşımaya erişim kolaylaştırılmalıdır. Paylaşımlı araçlara yönelik kiralama-bırakma noktaları toplu taşıma sistemiyle bir arada ele alınmalı, bu alanlar durak çevrelerinde yaygınlaştırılmalıdır. Yatırımcılarla iş birlikleri oluşturularak, kiralama yöntemi, araç alma-bırakma yerleri, sürüş kuralları gibi konularda düzenleme ve denetleme mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bisiklet ve skuter sahiplerinin tüm toplu taşıma türlerini daha rahat kullanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI	
1	Yürünebilirliği artıracak şekilde mahalle ölçeğinde kentsel fonksiyonların güçlendirilmesi	Yürümeyi teşvik etmek için konut alanları çevresinde sağlık, eğitim, alışveriş, rekreasyon, spor gibi temel kentsel fonksiyonların dengeli dağılmasını sağlayacak arazi kullanım düzenlemelerinin yapılması hedeflenmektedir.	
2	Yayaların konforunu artıracak kentsel tasarım düzenlemelerinin yapılması	Yaya sayımı ve anket çalışmaları yapılarak, yaya yoğunluğunun görüldüğü öncelikli müdahale alanları ve yaya öncelikli yol ağlarının belirlenmesi; toplu taşıma duraklarına yaya olarak erişimin desteklenmesi; dezavantajlı gruplar göz önünde bulundurularak iyileştirilmesi, bütüncül sokak tasarımlarının uygulanması gibi politikaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.	
3	Aktif ve mikro hareketlilik ağının kent genelinde yaygınlaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması	Kent genelinde bisiklet ve mikro hareketlilik araçlarının, motorlu taşıtlar ve yayalar ile bir arada güvenli bir şekilde hareketine imkân sağlayacak yol altyapısının evrensel tasarım ilkeleri gözetilerek yaygınlaştırılması, bisiklet yolları arasında bağlantıların sağlanması, yeni bisiklet yollarının planlanması, paylaşımlı bisiklet ve skuter ağının toplu taşıma durakları ve otoparklar başta olmak üzere tüm ulaşım sistemi ve eğitim, sağlık, alışveriş gibi kentsel olanaklar ile arasındaki yol altyapısında sürekliliğinin sağlanması; paylaşımlı araç kullanarak diğer ulaşım türlerine erişime yönelik biletlendirme gibi bütünleştirmeye yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.	
4	Bisiklet paylaşım ve mikro hareketlilik araç altyapısının yaygınlaştırılması ve yenilikçi girişimlerin desteklenmesi	Paylaşımlı bisiklet ve skuter istasyonlarının ulaşım, spor, eğitim, kültür, alışveriş gibi kentsel cazibe merkezleri çevresinde yaygınlaştırılması; yatırım ve girişimlerin teşvik edilmesi ve iş birliklerinin geliştirilmesi, elektrikli skuterler ile ilgili etkin düzenleme ve denetleme mekanizmalarının kurulması hedeflenmektedir.	
5	Sağlıklı yaşam için İstanbullularda yürüme ve bisiklete binme alışkanlıklarının geliştirilmesi	Yürümenin halk sağlığı üzerindeki olumlu etkilerine yönelik farkındalık oluşturacak kampanyaların yürütülmesi, yürümeye teşvik edici mobil uygulamaların yaygınlaştırılması, aktif hareketliliğe yönelik ödüllerin kapsamının genişletilmesi gibi eylemlerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.	
Amaç 2	6	Kültürel mirasın yaya ve bisiklet rotalarına dâhil edilmesiyle aktif hareketliliğin teşvik edilmesi	Kültürel ve tarihi öğelere yürüme ve bisiklet ile erişimin sağlanması; kültür ve doğa rotaları oluşturulması, rota, süre ve bilgilendirmelerin yer aldığı mobil uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 3

Trafik Güvenliğini Sağlamak

Trafik Kazaları Yoğunluk Haritası (2019)⁹⁴

Trafik kazalarına bağlı ölüm ve yaralanmalar, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir halk sağlığı sorunudur. Dünyada ve ülkemizde benimsenmiş olan Güvenli Sistem Yaklaşımı* kapsamında, 2050 yılına kadar trafik kazalarına bağlı ölümlerin ve ciddi yaralanmaların sıfıra indirilmesi hedeflenmektedir.

Özellikle yaya ve bisikletli ulaşımın yaygınlaştırılması için İstanbulluların yolculuklarının her aşamasında kendilerini trafikte güvenli hissetmeleri gerekmektedir.

2021 yılında İstanbul’da trafik kazalarına bağlı ölüm oranı, bir milyon kişide 22 olarak tespit edilmiştir.⁹⁵ Hayatını kaybedenlerin yaklaşık üçte birini ise yayalar oluşturmuştur. İstanbul, 2021 Güvenli Kentler Endeksinde, ölümle sonuçlanan trafik kazalarının çokluğu sıralamasında 60 kent arasında 9. sırada yer almaktadır.⁹⁶

2017-2019 yıllarında İstanbul’da ölüm ve/veya yaralanmayla sonuçlanan trafik kazaları ağırlıklı olarak, eğitim, sağlık, alışveriş, yeme-içme, finans gibi hizmet alanlarının bulunduğu; insan hareketliliğinin yüksek olduğu Tarihi Yarımada, Beyoğlu, Beşiktaş gibi kent merkezinde yer alan ilçelerde görülmüştür.

2050 yılında, İstanbul’da, insanlara kendilerini güvende hissederek yolculuk etme imkânı sağlanması için mevcut yol ağında iyileştirmeler gerçekleştirilmeli; yeni planlanacak yollarda ise güvenli tasarım kriterleri gözetilmelidir.

Hızdan kaynaklı trafik kazalarıyla kazalara bağlı ölüm ve yaralanmaların önüne geçilmesi için İstanbul’daki tüm yol ağında, yolun altyapısına ve çevresindeki arazi kullanımına uygun olarak güvenli hız sınırları belirlenmeli, etkin hız denetimi sağlanmalı ve hızdan kaynaklı ölüm ve yaralanmaların önüne geçilmelidir.

Trafik güvenliğine ilişkin toplumsal farkındalık yaratmak için kampanya ve eğitim çalışmaları yürütülmeli, kullanıcıların trafikte birbirine saygı göstermesi desteklenmelidir. Kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörü kapsayan paydaşların dâhil olacağı etkin izleme ve denetleme mekanizmaları geliştirilmelidir. Ar-Ge çalışmaları desteklenmeli, insan ve sistem kaynaklı hataları en aza indiren araç teknolojilerinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

* Hollanda’nın öncülük ettiği, sadece kazaları azaltmaya odaklanan bir yaklaşımdan, can kaybı ve ciddi yaralanmaların ortadan kaldırılmasına odaklanan bir yaklaşıma geçişi işaret eden Güvenli Sistem Yaklaşımı, güvenli yollar ve yol kenarları, güvenli hızlar, güvenli araçlar ve güvenli karayolu kullanıcıları olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 3	1	Kaza yoğun alanlar öncelikli olmak üzere tüm ulaşım altyapısının iyileştirilmesi Kaza yoğun alanlar öncelikli olmak üzere tüm ulaşım altyapısında yol güvenliğinin sağlanması amacı ile kaza oluş türlerine göre kaza sıcak nokta analizlerinin gerçekleştirilmesi, öncelikli müdahale alanlarının belirlenmesi, belirlenen alanlarda altyapının yeniden tasarımı ve iyileştirmelerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
	2	İnsan hareketliliği ve mekânsal özellikler göz önünde bulundurularak güvenli hız yönetiminin sağlanması Yol ağı envanterinin çıkarılarak yol sınıflandırmasının yapılması, yol sınıflarına göre hız sınıflandırmasının yapılması; yolların çevresindeki arazi kullanımı ve insan hareketliliği göz önünde bulundurularak güvenli hız limitlerinin belirlenmesi, trafiği sakinleştirme uygulamaları gibi mühendislik önlemleri ile hız limitlerine uyulmasının sağlanması, akıllı ulaşım sistemleri teknolojilerinden faydalanarak denetimlerin kapsamının genişletilmesi hedeflenmektedir.
	3	Güvenli trafiğin oluşturulmasına yönelik farkındalık ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum da dâhil tüm kamuoyunda yol güvenliğinin önemine dikkat çekilecek kampanyaların geliştirilmesi, güvenli sürüş, trafik kuralları, trafik görgüsü gibi konularda sürücü, yolcu ve yaya ve bisikletliler olmak üzere tüm yol kullanıcılarına yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi ile yol güvenliği farkındalığının oluşturulması hedeflenmektedir.
	4	Kamu kurumları ve sivil toplumda trafik güvenliği çalışmalarına yönelik izleme ve denetleme mekanizmalarının geliştirilmesi Yürütülecek olan trafik güvenliği çalışmalarına yönelik olarak kurumlar arası iş birliğinin sağlanması, denetleme mekanizmalarının geliştirilmesi, yol güvenliği denetimi ve inceleme çalışmalarının periyodik olarak gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 4

Ulaşım Sistemlerinde Kapsayıcılığı Sağlamak

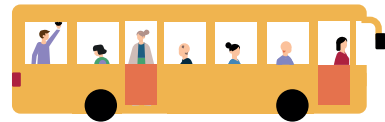
2021 yılında İstanbulkart kullanıcılarının yaklaşık %3'ü engelli ve engelli bireylerin refakatçilerinden, yaklaşık %9'u ise 60 yaş ve üstü bireylerden oluşmaktadır.⁹⁷ 0-14 yaş aralığındaki çocuklarla 65 yaş ve üstündeki bireylerin toplam nüfusun yaklaşık %28'ini oluşturduğu İstanbul'da, engelli bireyler de göz önünde bulundurularak ulaşım altyapısı ve araçlarının evrensel tasarım ilkelerine göre planlanarak herkes için erişilebilir olması önemlidir. Ulaşım sistemlerinin bütününde insanların kendini güvende hissetmesi önemlidir. Türkiye genelinde gece yalnız yürürken kendilerini çok güvende ve güvende hissedendenlerin oranı erkekler arasında %70,9, kadınlar arasında ise %48,1 olarak tespit edilmiştir.⁹⁸ Bu durum, toplu taşımadaki yolculuk saatlerine de yansımaktadır. İstanbul'da kadınlar gündüz saatlerinde toplu taşımayı daha yoğun kullanırken, sabah erken ve gece geç saatlerde bu oran erkeklere göre daha düşüktür.⁹⁹

Diğer dünya kentlerine kıyasla İstanbul'da hanehalkı giderlerinden çok yüksek bir pay ulaşım harcamaktadır. 2019 yılı TÜİK verilerine göre hanehalkı harcamalarının %17'sini ulaşım giderleri oluşturmaktadır.¹⁰⁰

İstanbul'da 65 yaş ve üstü bireyler, anneler, engelliler, şehit yakınları, gaziler, gibi dezavantajlı gruplara toplu taşımada ücretsiz hizmet sunulmaktadır. Öğrenci, öğretmen ve 60 yaş ve üstü bireylere ise ücretsiz toplu taşıma hizmeti sunulmaktadır. İstanbulkart kullanıcı profili incelendiğinde, tüm kullanıcılar arasında indirimli kart tiplerinden yararlananların oranının yaklaşık %50 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte vardiya-

lı işçiler gibi farklı istihdam ilişkilerini destekleyecek, farklı gelir gruplarını da kapsayacak ücretlendirme politikasının geliştirilmesi de ayrıca önemlidir.

Bir kamusal hizmet olan kent içi ulaşım sistemleri, toplumsal eşitlik ilkesi çerçevesinde herkes için erişilebilirliği sağlayarak tüm İstanbulluların kentsel hayata katılmalarını kolaylaştırmalıdır. Bu kapsamda, ulaşım sistemlerinin yol ve araç altyapısında evrensel tasarım ilkelerine göre tasarımlar gerçekleştirilmeli; yaşlı, çocuk, engelli bireylerin toplu taşıma güzergâhlarına ve araçlarına erişim imkânları artırılmalıdır.

Erişilebilirlik, toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla ele alınmalıdır. Bu doğrultuda, toplu taşıma sistemi ve sokaklar günün her saatinde herkes için emniyetli hâle getirilmelidir. Farklı ihtiyaç sahiplerine yönelik toplu taşıma ücretlendirme politikaları geliştirilmeli, tüm İstanbullular için ekonomik olarak kapsayıcı bir hareketlilik sağlanmalıdır.

Karar alma süreçlerinde katılımcı ve şeffaf bir zeminin yaratılması amacıyla başta İBB olmak üzere, yönetim mekanizmaları yurttaşları da kapsayacak şekilde genişletilmeli ve sürekli bir izleme ve değerlendirme süreci oluşturulmalıdır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 4	1	Ulaşım altyapısının herkes için erişilebilir hale getirilmesi
	2	Dezavantajlı gruplar başta olmak üzere ulaşım sistemlerinde herkes için emniyetin sağlanması
	3	Farklı ihtiyaç grupları göz önünde bulundurularak, ulaşım sistemlerinde ekonomik karşılanabilirliğin kapsamının genişletilmesi
	4	Ulaşım sistemlerinde erişilebilirliğin dijitalleşme ve teknoloji ile desteklenmesi
	5	Kentsel hareketlilikte karar alma süreçlerine katılımın dezavantajlı grupları içerecek şekilde artırılması
		Kent içi ulaşım sistemindeki altyapı ve üstyapı ile toplu taşıma araçlarının, hareket kabiliyeti kısıtlı bireyler başta olmak üzere farklı ihtiyaç gruplarına yönelik olarak, evrensel tasarım ilkeleri ışığında düzenlenmesi; bu kapsamda duraklarda asansör ve rampa; toplu taşımada alçak araçlar, görme ve işitme engelli bireyler başta olmak üzere İstanbullular ve İstanbul'a gelen ziyaretçiler göz önünde bulundurularak farklı dillerde görsel/işitsel bilgilendirme ve yönlendirme araçlarının sağlanması gibi uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
		Ulaşım altyapısı, sokaklar ve araçlarda, kadınlar, çocuklar, engelliler, 65 yaş ve üzeri bireyler başta olmak üzere, tüm insanların kendini güvende hissetmelerini sağlayacak tasarım ve uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
		Toplu taşımada öğrenci, anne, 60 yaş ve üzeri gibi gruplara uygulanmakta olan indirim sisteminin kapsamının düşük gelir grubunda yer alanları (işsiz, güvencesiz bireyler gibi) da içerecek şekilde genişletilmesi hedeflenmektedir.
		Sürücü, yolcu ve yayaların, yolculuklarını daha iyi planlamaları ve etkin yönetebilmeleri amacı ile herkes tarafından anlaşılabilir, bütünlüklü ve İstanbul'un kendi ulaşım dinamiklerine özgü seyahat planlama ve navigasyon uygulamasının kurulması, toplu taşıma durakları ile yaya ve bisiklet güzergâhlarında yönlendirmeye olanak sağlayan görsel ve işitsel teknolojik araçların geliştirilmesi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
		Kentsel hareketlilik ile ilgili yaşanan sorunlara ve ihtiyaçlara yönelik olarak geliştirilecek politikaların, farklı kurum ve kuruluşlardan aktörler, politika yapıcılar ve yurttaşlar tarafından oluşturulmasına olanak sağlayan mekanizmaların geliştirilmesi ve farklı ölçeklerde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Amaç 5

Küresel ve Bölgesel Bağlantıları Güçlü, Çevreyle Uyumlu İnsan ve Yük Hareketliliğini Sağlamak

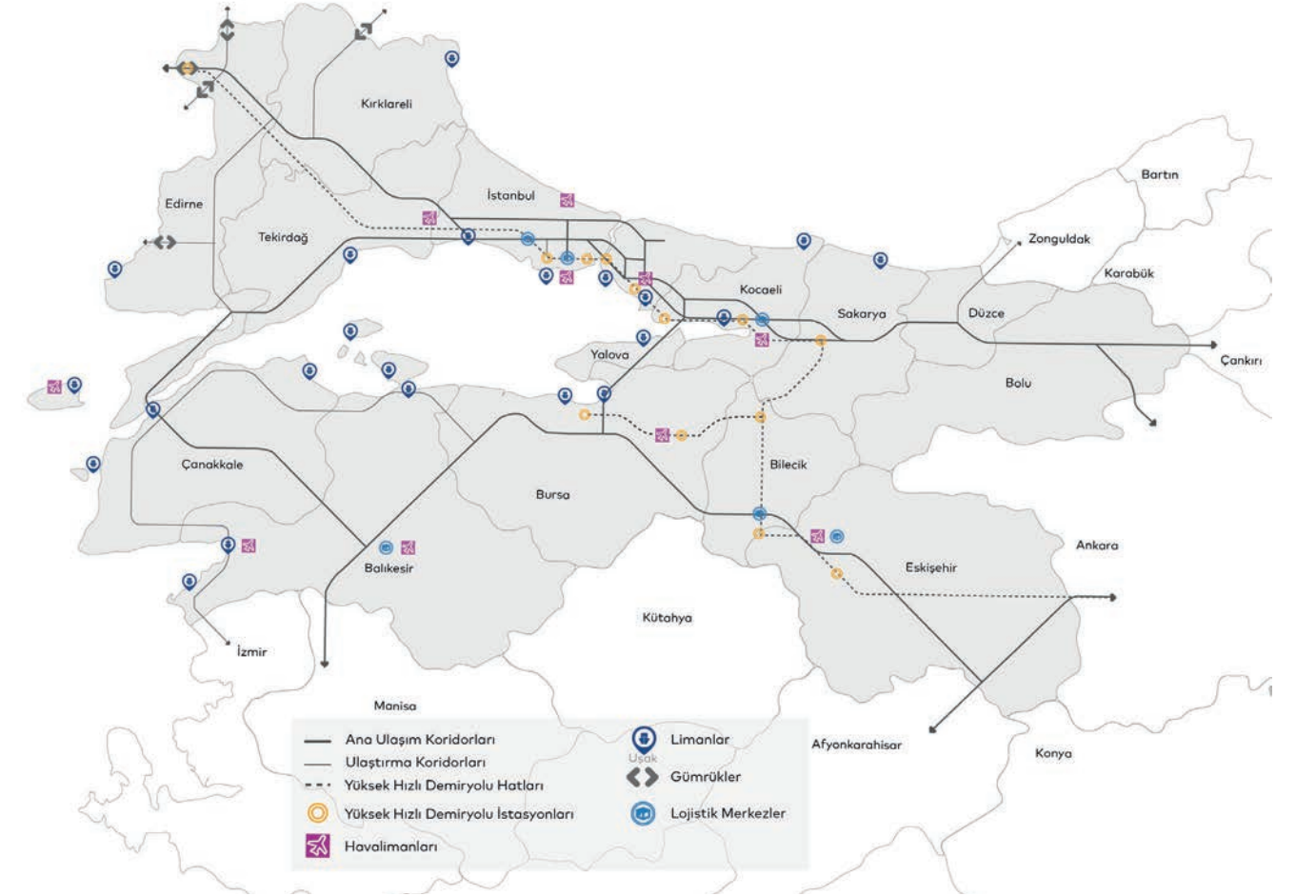
Türkiye'nin önemli liman ve lojistik merkezlerine sahip olan Kocaeli, Tekirdağ, Bursa gibi illerin komşusu olan İstanbul, önemli ulusal ve uluslararası ulaşım koridorları üzerindedir. Ayrıca İstanbul, yük hareketlerinde üretim ve dağıtım alanlarının yoğunlaştığı, insan hareketliliğinden de dünyayla rekabet eden ulaşım merkezlerinin bulunduğu bir kenttir.

Türkiye'deki sanayi üretiminde %27'lik¹⁰¹ paya sahip olan İstanbul; OSB'leri, toptancı halleri, serbest bölgeleri, limanları, havalimanları ve sanayi alanlarıyla yoğun bir lojistik faaliyet içerisindedir. Türkiye ve kent ekonomisindeki ağırlığı yüksek olan hizmetler sektörüne ilişkin olarak, perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmetleri gibi faaliyetlerde kayıtlı firmaların sektördeki toplam payı 2020 yılı itibarıyla %79 seviyesindedir.¹⁰²

İstanbul'da tek lojistik merkez Halkalı'daki yükleme ve boşaltma alanıdır. OSB'lere, kent genelinde yayılmış sanayi alanlarına, depolama ve kargo aktarma merkezleri gibi ana yük merkezlerine demiryolu bağlantısı bulunmamaktadır.

İstanbul Lojistik Ana Planı çalışmaları kapsamında 2016 yılında gerçekleştirilen trafik sayımları sonucunda günde yaklaşık 149.000 tır ve 113.000 kamyon olmak üzere toplam 263.000 ağır vasıtanın İstanbul trafiğine girdiği belirlenmiştir. Tır ve kamyonlar, İstanbul trafiğindeki tüm araçların %7,9'unu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra perakende ve tüketim mallarının taşınmasında ağırlıklı olarak kullanılan kamyonet, panelvan ve minivan gibi diğer ticari lojistik araçlar ise tüm araçların %10,5'ini oluşturmaktadır.¹⁰³ Bu kapsamda İstanbul trafiğindeki araçların %20'sine yakını lojistik faaliyetlerde kullanılan araçlar oluşturmaktadır.

İstanbul'da sayımı yapılan tüm ticari lojistik araç geçişlerinin en yüksek olduğu ilk iki perde %27,9'luk oranla güneyde Kartal'dan kuzeyde Şile'ye uzanan P6 numaralı perdeyle %21,5'lik oranla güneyde Fatih ilçesinden kuzeyde Eyüpsultan ilçesine doğru uzanan P4 numaralı perde olmuştur. Bu kapsamda, lojistik faaliyetlerin İstanbul genelinde, sanayi alanları ve hallerin de yer aldığı kent merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir.¹⁰⁴

İstanbul'un Bölgesel Ulaşım Bağlantıları

İstanbul'a gelen yük hareketlerinde ve şehir dışından gelen insan hareketliliğinde İstanbul'un küresel ve bölgesel bağlantıları çevre dostu bir yaklaşımla güçlendirilecektir.

Tır ve kamyon olmak üzere ağır vasıtaların ise yarısına yakını kentin doğu sınırındaki P7 perdesiyle kentin doğusunda yer alan P6 perdesinde gözlenmiştir. Tüm ağır vasıtaların bu iki perdede yoğunlaşmasının sebebi, söz konusu perdelerin Dudullu, İMES, Tuzla OSB'lerinin geçiş aksında yer almasıdır.¹⁰⁵

İstanbul'un batı sınırında, güneyde Silivri ilçesinden kuzeyde Çatalca ilçesi boyunca uzanan P1 numaralı perdede ise tüm ticari lojistik araç geçişlerinin %3,6'sı gözlenmiştir.¹⁰⁶ Bu kapsamda, İstanbul'a gelen yükler çoğunlukla Anadolu'dan gelmekte, batı sınırındaki yük aracı hareketleri ise daha çok transit geçişlerden kaynaklanmaktadır.

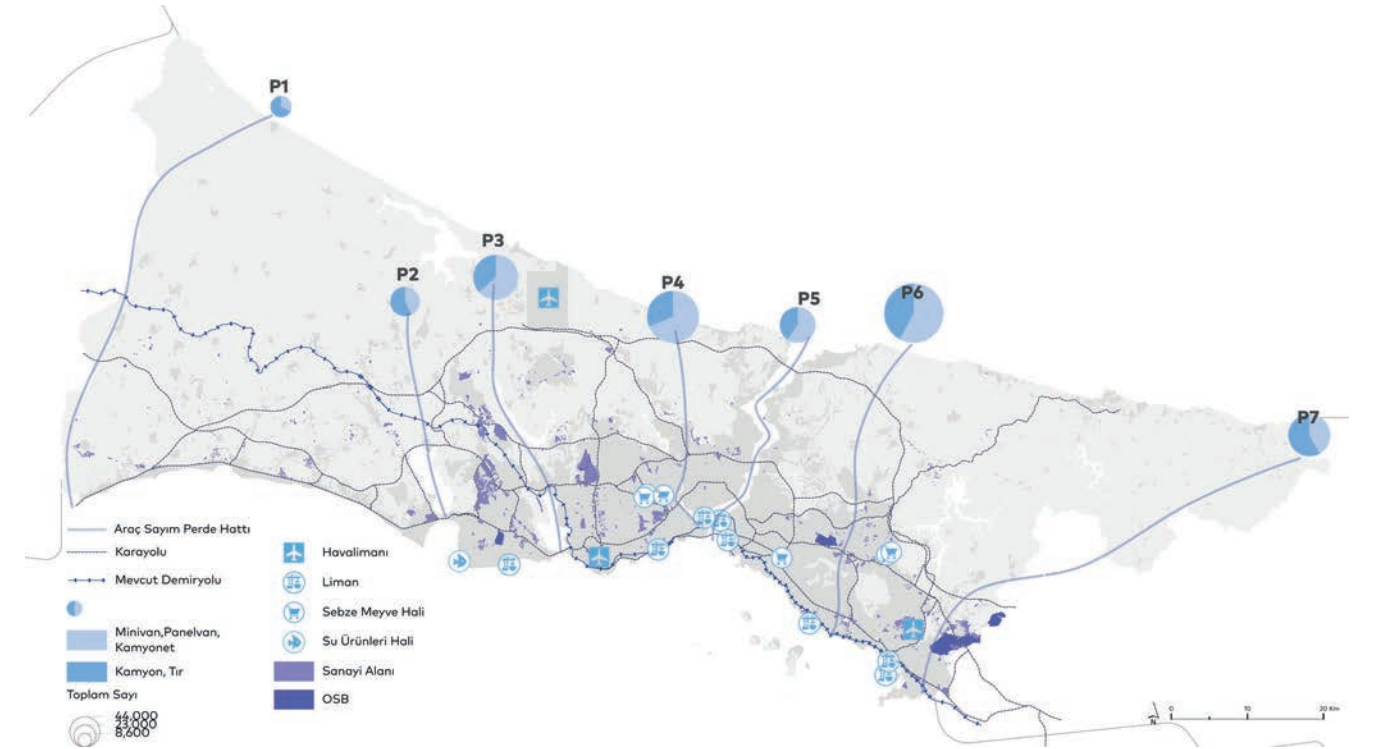
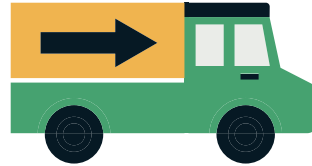
Yük hareketlerine bağlı lojistik faaliyetlerin yanında, finans, sağlık, eğitim, ticaret, turizm gibi birçok faaliyetin de merkezi olan İstanbul, kent dışından yerli ve yabancı birçok insanın da kısa ve/veya uzun süreli hedefi olmakta, İstanbul'un kalıcı nüfusuna eklenen geçici nüfusla birlikte hareketlilik talebi daha da artmaktadır. İstanbul içinde bulunduğu Akdeniz çanağındaki kruvaziyer gemi rotaları ve bir aktarma merkezi hâline gelen havalimanlarıyla uluslararası arenada oldukça önemli bir noktadadır.

İstanbul'da mevcutta üçü Avrupa, biri ise Anadolu Yakası'nda olmak üzere toplam dört tane otogar yer almaktadır. 2016 yılında gerçekleştirilen trafik sayımlarında bir günde yaklaşık 24.000 şehirler arası otobüs gözlenmiştir. Sabah saatlerinde otogar/cep otogarı gibi varış noktalarına yakın olan kesitlerde gözlenen şehirler arası otobüslerin, şehir dışından İstanbul'a iş/

gezi için gelen yolcuların sabah saatlerinde İstanbul'a ulaşmayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.¹⁰⁷ Otogarlara ana ulaşım aksları üzerinde olup, otayol bağlantıları yer almaktadır. Bu sayede, otobüsler otayollar aracılığıyla şehir içi trafiğe ilave yük yaratmadan otogarlara giriş çıkış yapabilmektedir. Otogarlara erişim olarak da Esenler'deki Büyük İstanbul Otogarı'na metro; Alibeyköy cep otogarına tramvay, ve tüm otogarlara otobüsle erişim sağlanabilmektedir.

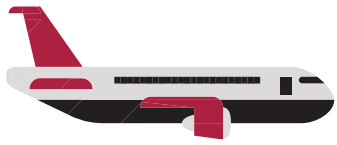
2012'den günümüze dek İstanbul'un kruvaziyer limanı, toplam 1.533 gemiyle 2,5 milyona yakın yolcuya durak noktası olmuştur.¹⁰⁸ Bu istatistikler göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul'a bir kruvaziyerin yanaşmasıyla ortalama 1.600 turistin İstanbul kent merkezinde ulaşım sistemine dâhil olduğu belirlenmiştir.

Atatürk Havalimanı'nın uçuşlara kapatılmasının ardından yolcu trafiğinin devam ettirildiği İstanbul Havalimanı ile Sabiha Gökçen Havalimanı, dünyadaki havalimanları içerisinde yolcu trafiği bakımından ilk 50 listesinde yer almaktadır. Buna göre, 2020 yılında 23 milyondan fazla yolcuyla İstanbul Havalimanı 20. sırada, 17 milyona yakın yolcuyla Sabiha Gökçen Havalimanı ise 42. sırada yer almıştır.¹⁰⁹ Öte yandan, Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA) 2019 yılı Dünya Hava Taşımacılığı İstatistiklerine göre Türk Hava Yolları dünya havayolu şirketleri arasında dış hatlarda 5. iç hatlarda 19. olmak üzere toplamda 12. havayolu şirketi olmuştur.¹¹⁰

*İstanbul'daki Ticari Lojistik Hareketler**

* Harita, İstanbul Lojistik Ana Planı, Perde Noktaları Trafik Sayım İstatistikleri Sentez Raporu'ndaki bilgiler ile hazırlanmıştır. Haritada yer alan araç sayım perde hatları, İstanbul trafiğini temsil eden, farklı yol kesitlerinden oluşan güney-kuzey doğrultudaki koridorları ifade etmektedir.

İstanbul Havalimanı'na 23 farklı güzergahtan transit otobüs ulaşımı sağlanmakla birlikte, Gayrettepe ile İstanbul

Havalimanı arasındaki metro hattının inşaat çalışmaları devam etmektedir. Aynı zamanda, Marmaray ile bağlantının sağlanacağı Halkalı metro hattıyla ilgili de çalışmalar devam etmektedir. Sabiha Gökçen Havalimanı'na kentin farklı noktalarından otobüsle ulaşım sağlanmakta, Marmaray ile entegrasyonun sağlanacağı metro hattının da inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Kente gelen yük hareketlerinde ve şehir dışından gelen insan hareketliliğinde İstanbul'un küresel ve bölgesel bağlantılarının çevre dostu bir yaklaşımla güçlendirilmesi, refah ve kalkınma seviyesinin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda en üst ölçekteki lojistik merkezinden en alt ölçekteki kargo teslimat noktasına kadar tüm yük aktarma merkezleri kent genelinde

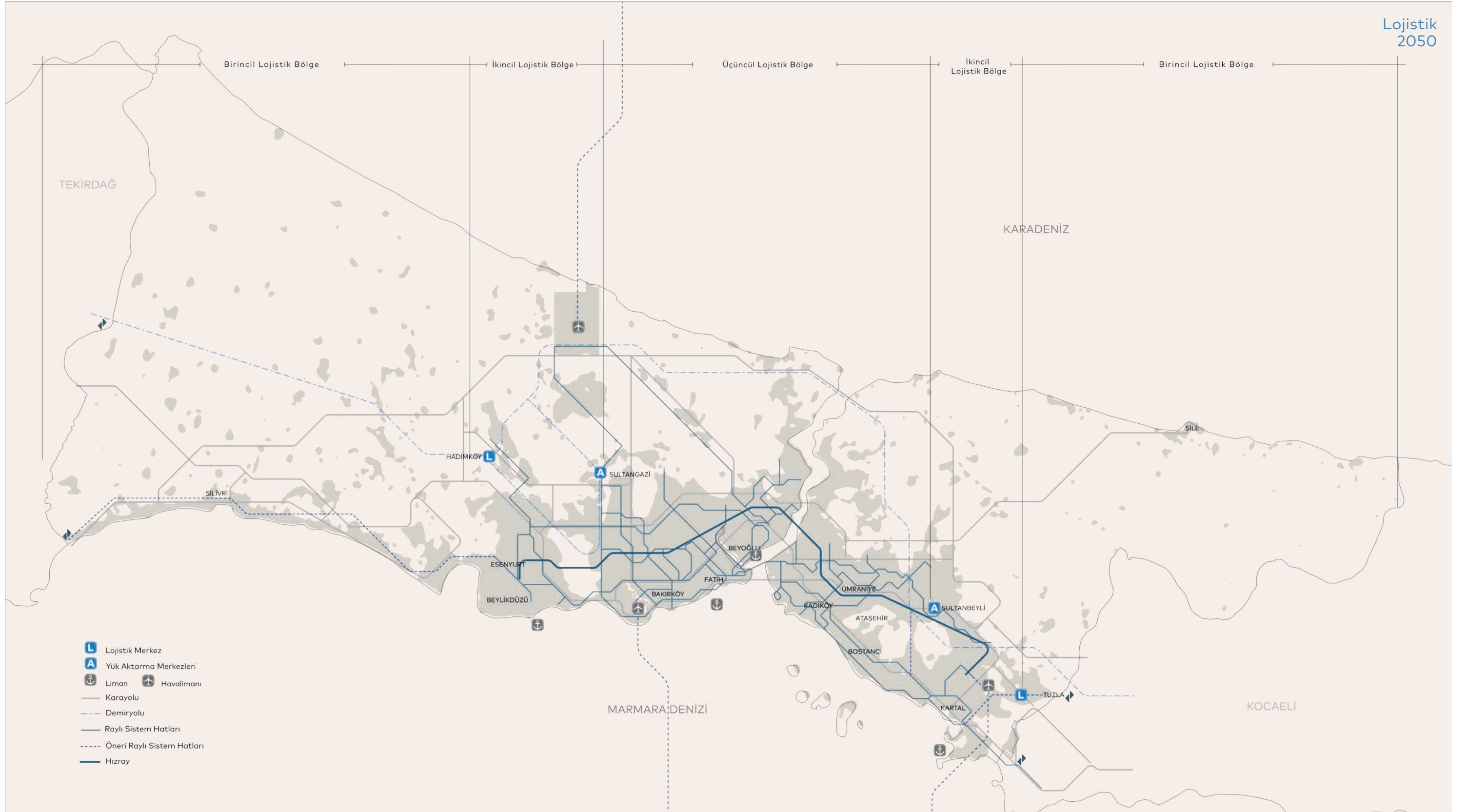
ekolojik sınırlarla küresel ve bölgesel koridorlar dikkate alınarak planlanmalıdır. Sanayi alanlarına demiryoluyla erişilebilirlik artırılmalıdır. Demiryoluyla erişimin mümkün olmadığı alanlardaysa kombine taşımacılığa yönelik düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Tüm mal ve hizmetlerin tedarik ve dağıtım faaliyetlerinde çevre dostu araç kullanımının yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir. Lojistik hareketlerin izlenmesi, denetlenmesi ve yönetilmesi için akıllı ulaşım sistemlerinden faydalanılmalı, etkin işleyen bir kentsel lojistik yönetim merkezi kurulmalıdır.

Kent dışından gelen insanların merkezi varış noktalarıyla kent içi toplu taşıma sistemleri arasındaki bağlantı daha hızlı, konforlu ve güvenli erişime olanak tanıyacak şekilde güçlendirilmelidir. Özellikle çevre illerden gerçekleştirilen kısa süreli seyahatlerin demiryolu ve denizyolu gibi alternatif ulaşım türleriyle yapılması teşvik edilmelidir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kent genelinde, ekolojik sınırlar gözetilerek kademelendirilmiş yük aktarma merkezlerinin planlanması	Lojistik merkezden kargo teslimat noktalarına kadar tüm yük aktarma merkezlerinin ekolojik sınırlar ve erişilebilirlik göz önünde bulundurularak kademeli olarak planlanması hedeflenmektedir.
2	Sanayi alanlarına erişilebilirliğin demiryolu öncelikli olarak artırılması	İstanbul genelinde sanayi alanlarına erişimin; havalimanı, liman, yükleme merkezi gibi lojistik odak noktaları ile küresel koridorlar dikkate alınarak güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
3	Yük hareketlerinde demiryolu ve denizyolunun etkin kullanılarak kent içi trafiğe giren ağır taşıt sayısının azaltılması	Yük merkezlerine sağlanacak etkin ulaşım altyapısı ile birlikte firmaların alternatif ulaşım türlerini kullanmalarının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.
4	Mal ve hizmetlerin tedarik ve dağıtımında yenilikçi ve çevre dostu araç kullanımının yaygınlaştırılması	En üst ölçekten en alt ölçeğe kadar tüm mal ve hizmetlerin tedarik ve dağıtım faaliyetlerinde karbonsuz/düşük karbonlu araç, drone, kargo bisiklet gibi çevre dostu araç kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik teşvik edici politikaların geliştirilmesi hedeflenmektedir.
5	Kentsel lojistik yönetim sisteminin kurulması	Yükleme kapasitesinin optimizasyonu ve taşıma zincirinin verimli yönetimi için tedarik ve dağıtımında izleme, takip ve denetimlerin gerçekleştirileceği yönetim sisteminin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Özellikle son yıllarda kentte yaygınlaşmış olan elektronik ticaret-perakende ağına yönelik olarak kent içindeki yükleme ve boşaltma faaliyetlerinin kent hayatını olumsuz etkilemeyecek şekilde gerçekleştirilmesine yönelik planlama ve düzenlemelerin sağlanması hedeflenmektedir.
6	Uluslararası ve şehir dışı insan hareketliliğinde düşük emisyon ulaşım türlerinin etkin kullanımının sağlanması	Kente dışarıdan gelen insanların özel araç ile seyahat başta olmak üzere karayolu ile ulaşım talebini caydırıcı; demiryolu ve denizyolu başta olmak üzere alternatif ulaşım türlerinin kullanımını teşvik edici politika ve uygulamaların (otopark yönetimi, toplu taşımada indirim, tıkanıklık fiyatlandırması gibi) geliştirilmesi hedeflenmektedir.
7	Liman, otogar, tren garı ve havalimanları gibi kente ana varış noktaları ile kent içi toplu taşıma sistemleri arasındaki bağlantının güçlendirilmesi	Kente ana varış noktaları ile kent içi toplu taşıma sistemleri arasında başta raylı sistem olmak üzere bağlantıların güçlendirilmesi; ana varış noktalarında toplu taşıma ile bağlantıyı güçlendiren ve kültür, sanat, konaklama, alışveriş gibi karma kullanım alanlarını barındıran aktarma merkezlerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 5

Lojistik
2050

BÜTÜNLEŞİK VE AKILLI ALTYAPI SİSTEMLERİ

Altyapıya yatırım, yeni dönemin kentsel krizleriyle başa çıkmada hayati rol üstlenecektir. Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından enerji verimliliğine kadar "Akıllı Şehircilik" uygulamaları bugünden başlayarak öncelikli gündemlerimiz arasında yer alacaktır.

Altyapı sistemleri, kentsel fonksiyonların sürdürülmesine olanak sağlayan kentin temel unsurlarıdır. Su, enerji, iletişim, ulaşım gibi alanlarda, hizmetin üretildiği noktadan son kullanıcıya ulaştırılmasına kadar tüm süreci kapsayan fiziksel ve dijital bileşenlerden oluşan altyapı sistemleri, kentsel hizmetlerin sürekliliğini sağlamaktadır.

Kentlerin planlanmasında altyapı, tüm bileşenleriyle bütüncül olarak ele alınmalıdır. Altyapı sistemlerinin gelecekteki nüfusa, mevcut ve yeni gelişen yerleşim alanlarıyla çeşitli kentsel işlevlerin ihtiyaçlarına göre planlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, iklim değişikliği kaynaklı afetlerin etkilerine hazırlıklı olunması, gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin gerektirdiği altyapının geliştirilmesi ve güvenliğinin sağlanması, enerji teknolojilerinde yenilenebilir enerjinin yaygınlaştırılması, enerji verimliliğinin sağlanması, akıllı şehirlerin bütünsel yönetimi gibi konular dünyada ve Türkiye'de altyapı alanında öne çıkan konuları oluşturmaktadır.

Gelişen teknolojiler, altyapı sistemlerine olan talebin daha verimli karşılanmasına ve sorunlara daha hızlı ve düşük maliyetli müdahale edilmesine olanak sağlamaktadır. Son yıllarda, İstanbul'da da altyapı

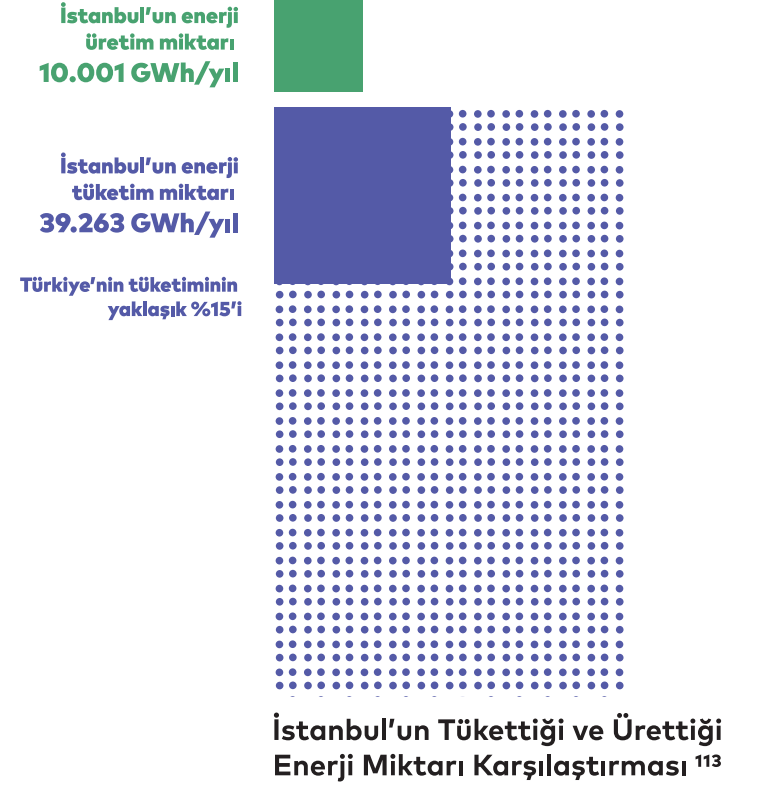
sistemlerinde yenilikçi teknolojilere geçiş için çalışmalarla ağırlık verilmiştir. Su kaynaklarının, su dağıtımının, atıksuların ve doğalgaz sayaçlarının izlenmesi gibi alanlarda uygulamalar başlamıştır. Bu uygulamaların geliştirilerek, tüm altyapı bileşenlerine yönelik bütünsel ve akıllı bir sistemin kurgulanmasına ve verimliliğin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'nin enerji tüketiminin yaklaşık %15'i (39.263 GWh) İstanbul'da gerçekleşmekteyken, kentin enerji üretimine katkısı 60 elektrik santraliyle tüketim miktarının ancak %25'i (10.001 GWh) kadardır.¹¹¹ Öz kaynaklarıyla enerji üreterek ülke ekonomisine katkıda bulunmak ve enerjide dışa bağımlılığı azaltmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerinin kurulması enerji altyapısıyla ilgili en önemli husustur.

Su temininde şehir dışındaki kaynaklara %49 oranında bağımlı olan İstanbul, kendi su kaynaklarının tükenmesi tehdidiyle karşı karşıyadır.¹¹² Kentin mevcut su stoklarını ko-

ruması ve verimli kullanması için altyapı sistemlerinin geliştirilmesi önemlidir. Bu alanda, altyapı kaynaklı kayıpların önlenmesi, atıksuların arıtılması ve yeniden kullanımıyla sürdürülebilir yağmur suyu çözümleri geliştirilmelidir.

Nüfus ve üretim faaliyetlerindeki artışa paralel olarak katı atık miktarı da artmakta, atıkların toplanmasından bertaraf edilmesine kadar olan tüm süreçler İstanbul'un kentsel altyapı sistemine baskı oluşturmaktadır. Atıklar büyük oranda düzenli depolamayla bertaraf edilmekte, bu da ekonomik bir yük yaratmakta, çevre ve halk sağlığını tehdit etmektedir. Bu kapsamda İstanbul'da etkin bir atık yönetim sisteminin oluşturulması, İstanbulluların daha az atık üretmesi ve organik gıda atıklarını ayrı toplaması yönünde farkındalık çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Atıkların taşınmasından kaynaklı maliyet ve oluşan sera gazı emisyonlarının azaltılması için atık aktarma merkezlerinin kapasite ve sayıları artırılmalıdır.

Öncelikle sanayi ve ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde ve tüm kentte su tüketiminin azaltılması ve atıksu sistemlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

Ani hava olayları, depremler ve siber saldırılar gibi doğal ve insan kaynaklı risklerle karşı karşıya olan İstanbul'da, kentsel altyapı sistemlerinin maruz kalacağı olası zararların en aza indirilmesi gereklidir. Kuzey Anadolu Fay Hattı'nda meydana gelmesi beklenen büyük depremin İstanbul'da binalarda olduğu kadar atık, enerji, su, iletişim ve ulaşım gibi kentsel altyapı bileşenlerinde de hasar yaratacağı öngörülmektedir. İstanbul'da dere taşkın alanlarında yaşamakta olan 290.000'e yakın insan olası bir aşırı yağışta meydana gelebilecek taşkın riskiyle karşı karşıyadır. İstanbul'da oluşabilecek tüm afet risklerine karşı kentsel altyapı sistemlerinin uyum kapasitesi artırılmalı, muhtemel kayıplar en aza indirilmelidir.

Ortalama 31 Mbps'lik geniş bant internet hızı¹¹⁴ ile İstanbul Türkiye'de en hızlı internet bağlantısını sunan şehirdir. Buna karşılık, ortalama hızın 200 Mbps'ye yaklaştığı kentlerin bulunduğu dünya sıralamasında ancak 101. sırada yer almaktadır. İnternet altyapısı, toplumsal ve mekânsal eşitsizlikleri de etkilemektedir. İstanbul'da hızlı internet sunan fiber altyapısının olmadığı alanlar ve ekonomik sebeplerle internet erişimin olmadığı haneler

bulunmaktadır. İnternet altyapısının kapsayıcı bir şekilde genişletilmesi ve geliştirilmesi İstanbul'un altyapı alanındaki önceliklerinden birisidir.

Kent yönetiminin en önemli bileşenlerden biri olan veri konusunda, kamu ve yerel yönetim olmak üzere İstanbul'da karar verme yetkisine sahip kurumlar ve birimler arasında ortak veri ve bilgi paylaşımına yönelik bir mekanizma bulunmamaktadır. Kent genelinde farklı kurumlar tarafından üretilen, anonim verilerin başta araştırmacılar ve girişimciler olmak üzere herkesin erişimine açacak açık veri kaynakları kısıtlıdır. Gelişen teknolojilerle birlikte toplanan büyük veriden değer yaratılmasını sağlayacak açık veri sistemleri ve kurumlar arası paylaşım mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

İstanbul'da bütünleşik akıllı altyapı sistemlerinin geliştirilmesiyle teknolojik adaptasyon, doğal kaynakların korunması ve verimli kullanımı, afet risklerine karşı uyum kapasitesinin artırılması alanlarına odaklanılmaktadır. Bu sayede, İstanbul'un iklime duyarlı ve doğayla barışık bir kent olması desteklenmekte, dayanıklı ve güvenli bir kent yaratılmasına katkı sağlanmaktadır.

İstanbul'un altyapı sisteminde etkinlik, yenilikçilik ve çevresel duyarlılık ilkeleri doğrultusunda gelişen teknolojilerden faydalanarak, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonun en üst seviyede sağlanarak altyapı hizmetlerinde verimliliğin artırılması; İstanbul'un yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, kendi enerjisinin büyük kısmını üretmesi; su kaynaklarını verimli kullanması, mekanik kaynaklı kayıpların azaltılması; atıksuyu arıtıp tekrar kullanarak ve yağmur suyundan daha çok faydalanarak kentin su güvenliğinin sağlanması ve İstanbul'un çevre havzalarından tükettiği su miktarının azaltılması; kentsel atıkların geri kazanım ve geri dönüşüm oranlarının artırılması; afetlere hazırlıklı ve güvenli kentsel altyapı sistemleri geliştirerek altyapı sistemlerinin daha verimli ve dayanıklı hale getirilmesi; tüm İstanbulluların adil ve eşit bilgiye erişimlerini sağlayacak güvenilir veri sistemlerinin geliştirilmesi ve tüm İstanbulluların erişebileceği hızlı geniş bant internet hizmetinin sağlanması hedeflenmektedir.

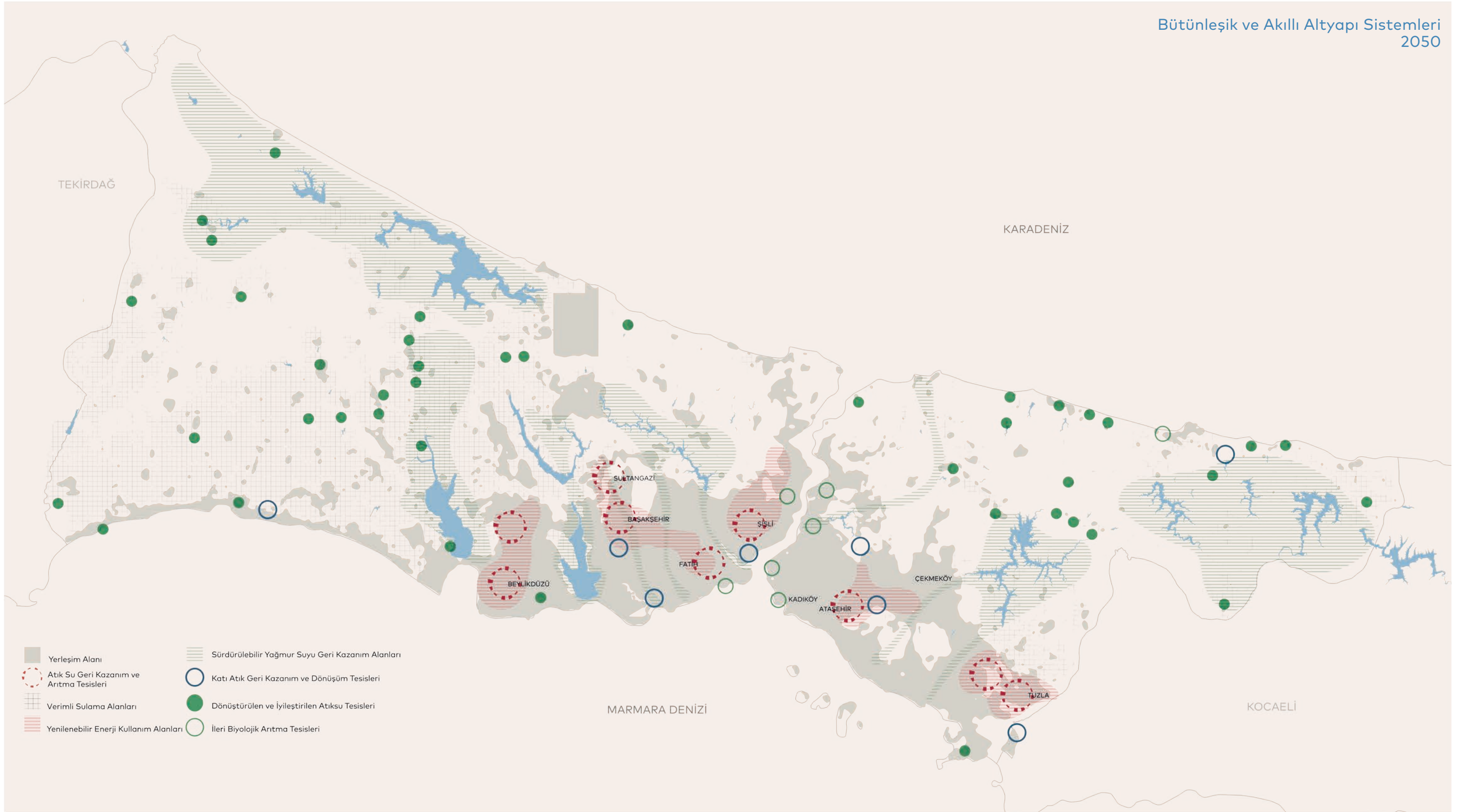
İstanbul'da yenilenebilir enerjinin payını artırmak üzere, yapılaşmış çevrenin barındırdığı güneş enerjisi po-

tansiyelinden faydalanılmalı, kent içerisinde yer alan sanayi alanları ve kapalı otoparklar gibi büyük çatıların güneş enerjisi panelleriyle donatılması sağlanmalıdır.

Öncelikle sanayi ve ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde ve tüm kentte su tüketiminin azaltılması ve atıksu sistemlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Ağırlıklı olarak Silivri-Çatalca ve Şile bölgelerinde yapılan tarımsal faaliyetlerde verimli sulama sistemlerinin kullanılması gerekmektedir. Kent genelinde taşkın bölgeleri öncelikli olmak üzere yağmursuyu sistemlerinin eksik olduğu bölgelerde sürdürülebilir sistemlerin öncelikli geliştirilmesi gerekmektedir. Başta Boğaz kıyısında ve kentin güneyinde yer alan fiziksel arıtmaya sahip arıtma tesislerinin ileri biyolojik arıtmaya dönüştürülmesi gerekmektedir.

Atık azaltımı, geri dönüşümü ve etkin atık yönetimini sağlamak için Küçükbakkalköy, Baruthane ve Halkalı katı atık aktarma merkezlerinin, artan kullanım nedeniyle öncelikli olarak iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri
2050

Amaç 1

Yenilikçi Teknolojilerle Altyapı Sistemlerinde Koordinasyon ve Verimliliği Artırmak

Altyapı sistemlerinde kurum içi ve kurumlar arası etkin koordinasyon, çelişen kararlar alınmasını önlemek, kaynakları verimli kullanmak ve olası ekonomik zararları azaltmak için önemli bir faktördür. Bütünleşik altyapı sistemlerinin oluşturulması, işletilmesi ve sistemler arası koordinasyonun sağlanması için kullanılan yenilikçi yaklaşımlardan en önemlisi ortak yönetim platformlarıdır. Platformlar aracılığıyla projeler arasında bilgi paylaşımı sorunsuz bir şekilde yürütülmekte, ileriye dönük ihtiyaçlar öngörülebilmekte, mükerrer çalışmalar engellenebilmekte ve iş süreklilik planları çıkarılabilmektedir.

Akıllı ve yenilikçi teknolojilerin kullanımına yönelik otomasyon sistemleri alanındaki gelişmeler, enerji, su, atık ve iletişim sistemlerinin çok daha verimli çalışmasını sağlamakta ve bu sistemlerin dayanıklılığını artırmakta, gerçek ve dijital dünyaları birleştirerek insanların yaşama ve çalışma şeklini, verimliliği ve sürdürülebilirliği önemli ölçüde iyileştirmektedir.

İstanbul'da bütünleşik altyapı yönetimi için bir ortak yönetim platformu bulunmamakta, fakat bu doğrultuda çalışmalar devam etmektedir. Altyapı alanında kamu

kurumları arasında koordinasyon Altyapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) ile sağlanmaktadır, fakat buradaki iş birliğinin düzeyi sınırlı kalmaktadır.

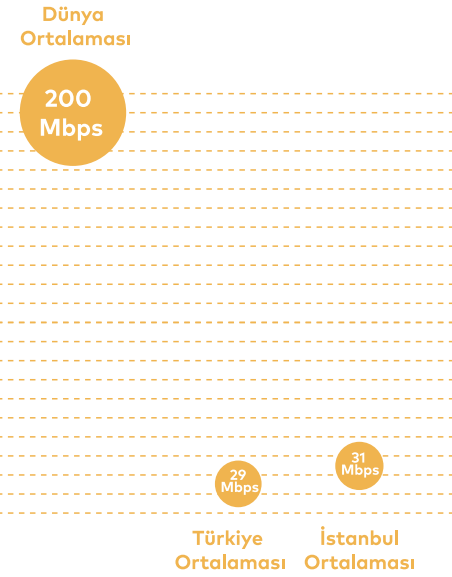
Merkezi Denetleme Kontrol ve Veri Toplama Sistemi (SCADA) ile su kaynakları, su isale ve dağıtım hatları ve depolama alanları sürekli olarak izlenmekte, iletim hatları üzerinde meydana gelen arızalara uzaktan müdahale edilerek su kaybı en aza indirilmektedir. Sürekli Atıksu İzleme Sistemi (SAİS) ile atıksu parametreleri ölçülerek kaydedilmekte ve izlenmektedir.¹¹⁶ İstanbul Su ve Kontrol Otomasyon Merkezi (İSKOM) tarafından, su kullanımındaki kayıp kaçak oranlarını en aza indirmek için akıllı sayaçlar kullanılarak başlatılan pilot uygulama ile ana hatlarda kontrol sağlanmakta; sorunlara anında uzaktan müdahale edilebilmektedir.

Kent yönetiminde dijital kent, son yıllarda geleceğin kentleri için adı sıkça telaffuz edilen kavramlardan biri haline gelmiştir. Kentin altyapı ve üstyapısının tüm bileşenleri ve verilerini görüntüleme ve izleme olanağı tanıyan dijital kent kavramı ile kentte gerçekleştirilen tüm çalışmalar ve elde edilen verilerin sanal bir ortamda

görüntülenmesi sağlanmaktadır. Böylece, kentte gerçekleştirilecek çalışmalara dair tam koordinasyon ve entegrasyona izin veren bu akıllı kent uygulaması kentin yönetimine de katkı sunmaktadır.

İstanbul'da kurumlar arası etkin koordinasyon, bütünleşik mali yönetimle ortak veri ve yönetim platformu konularına öncelik verilmelidir. Kamu kurumları ve ilçe belediyeleriyle ortak planlama ve iş birliği mekanizmaları geliştirilmeli; altyapı hizmeti sunan tüm kurum ve işletmeler arasındaki iş birliği ve bilgi akışı düzenli olarak yürütülmeli ve hizmetlerin aynı anda planlanmasına zemin sağlanarak etkin ve akıllı bir altyapı sistemi oluşturulmalıdır. Altyapı hizmet sağlama maliyetlerinin düşürülmesi için, hizmetlerin planlama aşamasından sunum aşamasına kadar olan süreçlere yönelik tüm ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayan bütünleşik mali yönetim sistemi oluşturularak kaynakların etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

Verilerin sayısallaştırılması, veriler arasında ilişkilerin kurulması ve ortak formatların belirlenmesi kentsel veri üretiminde önemli konu başlıklarından birisidir.

Geniş Bant İnternet Hızı Karşılaştırması¹¹⁵
(2022)

Enerji, su, telekomünikasyon, ulaşım ve atık gibi altyapı hizmetlerine ait farklı birimler tarafından üretilen veriler, farklı sistemler ve yöntemlerle toplanmaktadır. Kentsel altyapı sistemlerinin bütünselliği göz önünde bulundurulduğunda tüm verilerin birbiriyle ilişkisi göz ardı edilmemelidir. Örneğin, kanalizasyon altyapısına ilişkin olarak kazı çalışmasının yapılacağı bir yolda, elektrik ve doğalgaz altyapısına ilişkin veriler veya toplu taşımaya ait güzergâh verileri değerlendirilmeden gerçekleştirilecek çalışmalar, kentsel hizmet sunumlarının aksamasına sebebiyet verebilmektedir. İstanbul'da kenti dijital ikize taşıyacak bir sistemin adımları oluşturulmalı, karar destek mekanizmalarının entegre bir şekilde işletilmesi sağlanmalıdır.

İstanbul'da başlatılmış olan örnek projeler ışığında enerji, atık, su ve iletişim olmak üzere tüm kentsel altyapı sistemleri birbirine entegre edilmeli, üretim ve dağıtım süreçlerinde oluşabilecek zarar ve kayıplar en aza indirilmelidir. Entegre sistemiyle altyapıda gerekli durumlarda otonom ve uzaktan müdahale edilmeli, süre ve maliyet kazancı sağlanmalıdır.

Amaç 2

Enerji Üretimi ve Tüketiminde Yenilenebilir Enerjinin Payını Artırmak

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 1	1	Altyapının yönetiminde etkin iş birliği, koordinasyon ve verimliliği sağlayacak akıllı yönetim sisteminin kurulması
	2	Altyapı hizmetlerinde bütünleşik mali yönetimin sağlanması
	3	Altyapı sistemlerinde kontrol, tespit ve müdahalede insan ve sistem hatalarını en aza indirecek teknolojilerin geliştirilmesi
	4	Gelecek ihtiyaçları ve sorunları öngörebilmek amacıyla İstanbul'un dijital ikizinin oluşturulması
		Altyapı hizmet sunumunu sağlayan farklı kamu kurum ve kuruluşların çalışmaları arasında iş birliği ve koordinasyonu oluşturarak verimliliğin sağlanmasına olanak sağlayacak akıllı yönetim mekanizmalarının hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
		Altyapı hizmetlerinin planlanmasından uygulanması dâhil tüm aşamalarda ortak bütçelerin hazırlanması, projelerin uygulanması, raporlanması ve denetlenmesine yönelik araçlarla kaynak israfının önüne geçilmesi, böylece hesap verebilirlik ve şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir.
		Enerji, su, atık ve iletişim altyapısında kayıp ve kaçakların azaltılması, olası hasar ve arızaların erken tespit edilmesi, planlı ve otonom müdahalelerin sağlanarak insan ve sistem kaynaklı hataların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.
		Tüm altyapı bileşenlerinin kurulumundan kullanıcılara ulaştırılmasına kadar tüm sürecin simüle edilmesi amacıyla sanal ortamda kentin tüm altyapı bileşenlerinin gerçek zamanlı ve dijital olarak temsil edilmesine dayanan dijital ikiz teknolojisinin tüm İstanbul'u kapsayacak şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Enerji üretimi, sera gazı oluşumunda en yüksek paya sahip olan sektörlerin başında gelmektedir. İklim kriziyle mücadele kapsamında enerji üretiminden kaynaklı emisyonların azaltılarak dünya kaynaklarının korunması; rüzgâr, güneş, hidrojen gibi yenilenebilir enerji türlerinin kullanımı ve enerjide verimliliğin sağlanması ile mümkün olmaktadır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından yayımlanan elektrik piyasası sektör raporuna göre, 2022 yılı Şubat ayında Türkiye genelinde lisanslı üretilen elektriğin %2,4'ü, lisanssız üretilen elektriğin ise %0,08'ini İstanbul karşılamıştır. Buna karşılık, Türkiye'de aydınlatma, mesken, sanayi, tarımsal sulama ve ticarethanelerde faturalandırılan elektrik tüketiminin %15'i İstanbul'da gerçekleşmektedir. Faturalandırılan elektriğin %38,6'sı ticari, %28,5'i sanayi, %31,4'ü mesken ve %1,4'ü aydınlatmada kullanılmıştır.¹¹⁷

İstanbul'da, enerji üretimi ve tüketimi içinde yenilenebilir enerji kaynaklarının payını yükseltmek öncelikli politikalardan birisidir. Bu alanda yapılan çalışmalarla, yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam enerji üretimindeki payı 2015 yılında, %6'dan, 2019'da %18'e kadar yükselmiştir. İBB tarafından planlanan yatırımların hayata geçmesi ile biyokütlenin enerji üretimindeki payında artış beklenmektedir.

Ocak 2021'de Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği tarafından yayımlanan Türkiye Rüzgâr Enerjisi İstatistik Raporu-

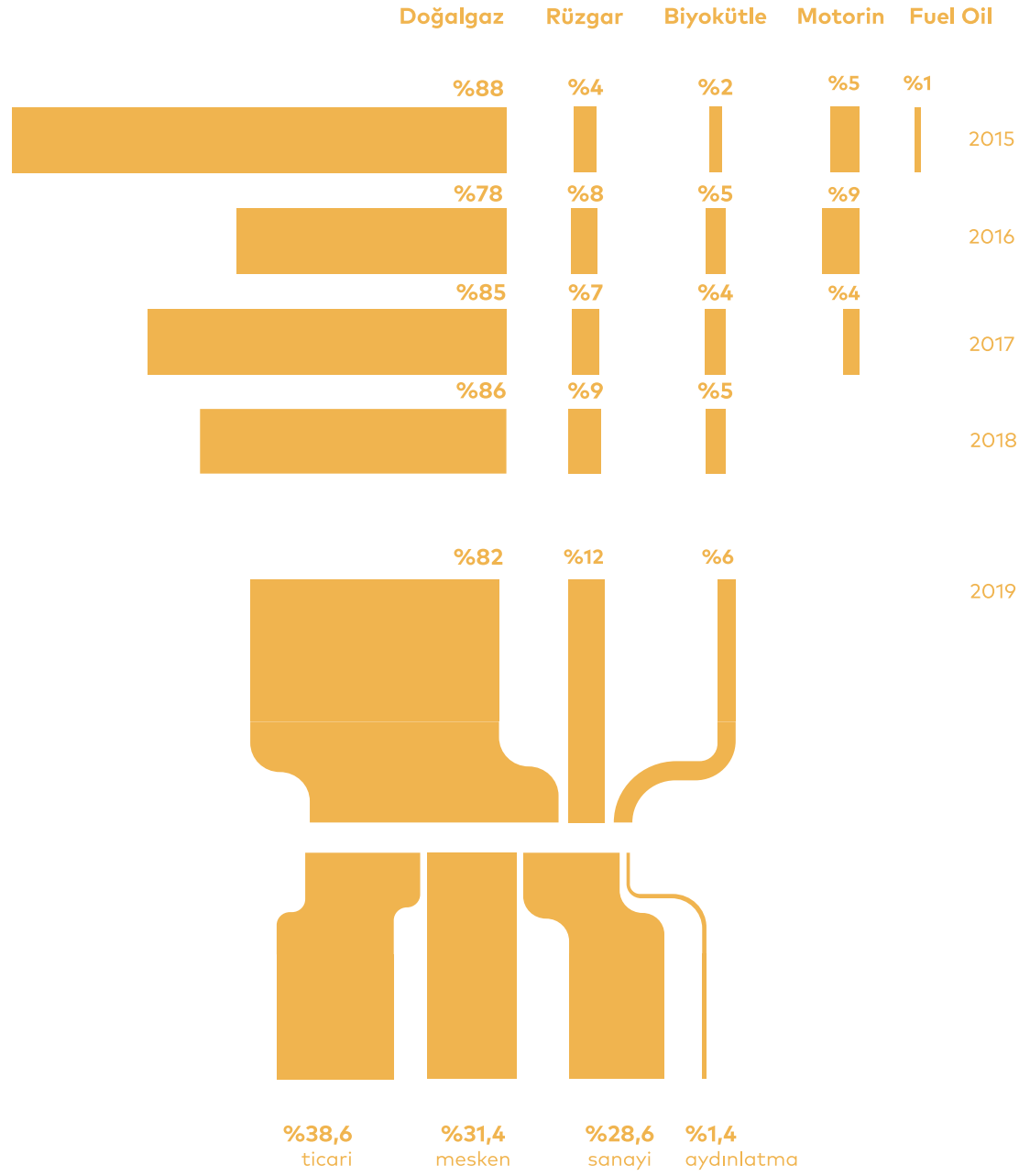
na göre, işletmedeki rüzgâr enerji santrallerinin (RES) %3,59'u (334,30 MW toplam kurulu güç) İstanbul'da yer almaktadır. İnşa hâlindeki RES yatırımları kurulu güce 275 MW'lık katkı sağlayacaktır.¹¹⁸

İstanbul'da rüzgâr enerji santrali yapılabilecek alanlar; korunması gereken alanlar, kuş göç rotaları, havzalar gibi ekolojik sınırlar dolayısıyla kısıtlıdır. Mutlak/kısa/orta havza sınırları, doğal sit alanları, yaban hayatı geliştirme sahaları, önemli doğa alanları, önemli bitki alanları, yerleşim yerlerinin 1 km çevresinde kalan alanlar ve kıyı alanları, rüzgâr hızının 7 m/s ve üzerinde potansiyele sahip olduğu bölgeler, rüzgâr enerjisi potansiyeli yüksek olsa bile, enerji üretimi için kullanılmamalıdır. Bu kriterler çerçevesinde İstanbul'da rüzgâr enerjisi üretimi için uygun bölgeler Silivri, Çatalca, Arnavutköy, Başakşehir, Eyüpsultan ve Şile ilçelerinde yer almaktadır.

Güneş enerjisine yönelik olarak, İBB tarafından spor kompleksi, sosyal tesis, garaj gibi çeşitli kamusal binalarının çatılarında ve orman, yeşil alan gibi açık alanlarda kurulumu tamamlanan güneş panellerinin kapasitesi 2021 yılında 359 kw ulaşmıştır. İnşa hâlindeki güneş panelleri tamamlanınca 140 kw'lık ek katkı sağlanacaktır.¹¹⁹ İstanbul güneş enerjisi açısından Türkiye'de daha düşük potansiyele sahip bölgede yer alsa da İstanbul içerisinde Silivri, Çatalca, Arnavutköy ve Tuzla bölgeleri İstanbul'un güneşlenme bakımından en fazla yararlanılacak alanlarıdır.¹²⁰

İstanbul'da Elektrik Üretim ve Tüketim Dağılımı¹²¹

İstanbul'da Elektrik Üretiminde Kullanılan Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Dağılımı

İstanbul'da Faturalandırılan Elektriğin Kullanımı

İstanbul'da düzenli depolama alanlarında çöp gazından üretilen 51 MW elektrikle yaklaşık 670.000 kişinin, biyometanizasyon tesisi ve atık yakma ünitelerinden üretilen 86,4 MW elektrikle yaklaşık 1,4 milyon kişinin, Kömürcüoda mekanik biyolojik ön arıtma tesisinden üretilen 18 MW elektrikle 200.000 kişinin (toplam 2.270.000 kişi) elektrik ihtiyacı karşılanabilmektedir.¹²²

İstanbul'da yenilenebilir enerji üretim ve tüketim oranlarını artırmak üzere, bu alandaki potansiyeller değerlendirilmeli, alternatif enerji kaynaklarına yönelik araştırma ve çalışmalara destek verilmeli, kamu kurumları ve üniversitelerin araştırma merkezleri arasında iş birlikleri kurulmalıdır.

Güneş enerjisi potansiyeli bulunan İstanbul'da, bu enerji türünün elektrik üretimindeki payı artırılmalıdır. Bina çatılarında güneş enerjisinden elektrik üretimine yönelik sistemler kurularak, özellikle tüketimin yüksek olduğu yerlerde üretimin de gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda, sanayi faaliyetlerinin ihtiyaç duyduğu elektriğin üretiminde güneş enerjisinin payı artırılmalıdır. İstanbul'da sanayi alanlarının yoğunlaştığı Başakşehir, Tuzla, Arnavutköy, Pendik ve Esenyurt ilçelerinde yatırımcılar, bina çatılarında güneş enerjisinden lisanssız

elektrik üretimine yönelik teşvik edilmeli; kamu binalarının, otoparkların, garajların çatılarında ve cephelerinde güneş enerjisinden elektrik üretimine yönelik sistemlerin kurulumları yaygınlaştırılmalıdır.

İstanbul'un rüzgâr enerjisi potansiyel alanları daha ayrıntılı olarak analiz edilmeli, özellikle rüzgâr hızının daha verimli bir üretime elverişli olduğu Avrupa Yakası'nda rüzgâr enerji santrali yatırımları artırılmalıdır.

İstanbul'un dalga enerjisinden elektrik üretim potansiyeline yönelik olarak yapılan çalışmalarda Karadeniz kıyılarında önemli bir dalga gücü potansiyeli olduğu belirlenmiştir.¹²³ Bu kapsamda, dalga ve hidrojen gibi alternatif enerji kaynaklarından elektrik üretimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

İstanbul'da tüketilen enerjiye yönelik verimliliğin sağlanması için 2019 yılında 165.983 olan Enerji Kimlik Belgesine sahip bina sayısı artırılmalıdır,¹²⁴ Türkiye'de henüz bulunmayan ancak enerji verimliliği oldukça yüksek, düşük miktarda enerjiye ihtiyaç duyan ve ihtiyaç duyduğu enerjiyi bina içi/dışı tamamen yenilenebilir enerji kaynaklarından üreten sıfır enerjili bina tasarımları yeni yapılaşmalarda uygulanmalıdır.

Amaç 3

Sürdürülebilir Su Sistemlerini Geliştirerek Dışa Bağımlılığı Azaltmak

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Yapılarda yenilenebilir enerji sistemlerinin kurulması ve şebeke entegrasyonunun teşvik edilmesi	Yenilenebilir enerji geçişinin hızlanması için yenilenebilir enerjinin depolanarak sisteme kazandırılması ve yenilenebilir enerji teknolojisi alanlarına yatırımın teşvik edilmesi hedeflenmektedir.
2	Kamu yapılarında ve kentsel donatılarda yenilenebilir enerji uygulamalarının artırılması, enerji verimliliğinin sağlanması	Tüm kamu yapılarında enerji tasarrufu ve verimliliğin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması, yenilenebilir enerji ile enerji ihtiyacının karşılanması oranının artırılması hedeflenmektedir.
3	OSB'ler başta olmak üzere sanayi alanlarında yenilenebilir enerji kullanımına yönelik ortak altyapının kurulması	Sanayide enerji dönüşümü için uygun altyapının kurulması, büyük ölçekli ve yoğun enerji tüketimi gerektiren sektörlerin yenilenebilir enerji kullanım oranlarının artırılması hedeflenmektedir.
4	Büyük yapılarda çatı ve cephelerde güneş enerjisi uygulamalarının artırılması	Fabrika, garaj, spor kompleksi, sosyal tesis, kültür tesisi gibi yapıların çatı ve cephelerinde güneş enerjisinden elektrik elde edilmesine yönelik uygulamaların kamu binaları öncelikli olmak üzere yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
5	Ekolojik sınırlar, kültürel miras ve yerleşim alanları dikkate alınarak rüzgâr enerji santrallerinin artırılması	Ekolojik olarak uygun yerlerde rüzgâr enerji santrallerinin kurulmasının artırılması hedeflenmektedir. Bu süreçte RES yatırımlarının biyoçeşitlilik kaybına sebep olmaması ve tarım, arıcılık ve hayvancılık gibi faaliyetleri engellememesi sağlanacaktır.
6	Biyokütleden enerji üretim uygulamalarının yaygınlaştırılması	Enerji için gerekli organik atıkların ayrı toplanması ve ayrıştırılmasıyla çöp gazından elektrik üretiminin artırılması ve enerjide verimliliğin sağlanması hedeflenmektedir.
7	Yenilenebilir enerji alanında Ar-Ge merkezleri ve üniversiteler ile iş birlikleri sağlanarak yenilikçi yöntemlerin geliştirilmesi	Yenilenebilir enerji araştırmaları ve teknolojilerine erişimin kolaylaştırılması, maliyetlerin düşürülmesi, bu alanda uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi, hidrojen ve dalga enerjisini kullanarak yenilenebilir enerji üretim miktarının artırılması hedeflenmektedir.

Amaç 2

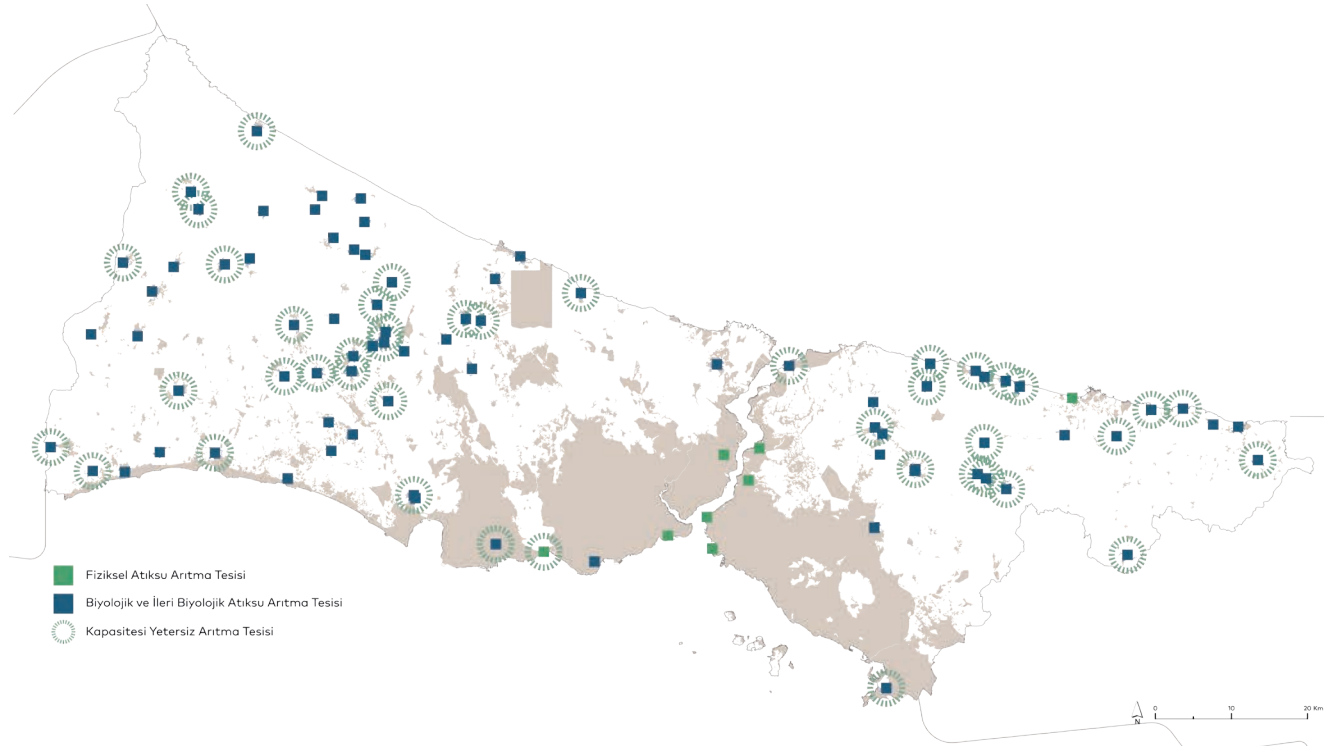
İstanbul'a su sağlayan tesisler 6 ilin sınırları içerisinde (İstanbul, Kırklareli-Tekirdağ, Kocaeli, Bolu, Sakarya, Düzce) bulunmaktadır. Yer altı suyu rezervlerinin seviyesinde ise suyu toprakla buluşturmeyen yağmursuyu çözümleri ve kuyulardan bilinçsiz su çekimi nedeniyle büyük düşüşler gözlenmektedir.

İstanbul'un suyunun büyük bölümü Melen ve Yeşilçay regülatörleri başta olmak üzere Kırklareli, Tekirdağ, Kocaeli, Bolu, Sakarya ve Düzce illerinde yer alan tesislerden sağlanmaktadır. İstanbul'un kendi sınırları içinde içme suyu sağlayan barajlarının toplam kapasitesi 830 milyon m³ kadardır.¹²⁵ Yakın çevreden kullanılan kaynaklarla birlikte, şehir için öngörülen tüm su kaynaklarının kapasitesi 1,6 milyar m³ kadardır. 2021 yılında İstanbul için kaynaklardan çekilen toplam su 1,1 milyar m³ olmuş, bunun %62'si Melen, Yeşilçay ve Istrancalar'dan temin edilmiştir. İstanbul'un içindeki ve dışındaki tüm su kaynaklarının kapasitesi mevcut ihtiyaçtan %48 fazla ol-

masına rağmen, gelecekte iklim değişikliği kaynaklı aşırı ve düzensiz yağışlar ve nüfus artışının, kapasite yetersizliğine yol açacağı öngörülmektedir.¹²⁶

Yağışlardaki azalmalar İstanbul'un su kaynaklarını etkilemektedir. Melen Barajı'nın günümüzdeki kapasitesi, yapım aşamasında planlanmış olanın yaklaşık %45 altında bir rezerve sahiptir.¹²⁷ Su altyapısında yaklaşık %20,52 olan kayıp-kaçak oranı da kaynakların daha hızlı tükenmesine sebep olmaktadır.¹²⁸

İstanbul'da evsel tüketimin yanında sanayi ve tarım faaliyetleri için kaynaklardan su çekilmektedir. İstanbul'da sulu tarım yapılan alanlar Şile, Çekmeköy, Çatalca ve Silivri ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Su tüketiminin yoğun olduğu metal, petrokimya, kâğıt, gıda, tekstil faaliyet kollarına ait faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarıysa Başakşehir, Bahçelievler, Beylikdüzü, Esenyurt, Fatih, Ümraniye, Ataşehir ve Pendik ilçelerinde kümelenmektedir.

Arıtma Tesislerinin Kapasiteleri (2022)¹²⁹

İstanbul'da, kaynaklardan şehre dağıtılan suların tamamı arıtma işlemlerinden geçirilmekte, uygun standartlarda ve sağlıklı içme suyu sağlanmaktadır. Sunulan suyun içilebilir olmasına rağmen İstanbul'da birçok binadaki eskiyen tesisat ve suya olan düşük güvenden dolayı şebeke suyunun içilme oranı beklenenden daha düşüktür.

İstanbul'da arıtma tesislerinin yetersiz kalması, atıksuyun istenilen verimde arıtılmadan deşarjına ve çevrenin kirlenmesine sebep olmaktadır. İstanbul'daki 89 atıksu arıtma tesisinde atıksuyun %60'ı fiziksel atıksu arıtma tesislerinde arıtılarak denize deşarj edilmektedir. Toplam atıksuyun ancak %40'ı biyolojik ve ileri biyolojik atıksu arıtma tesislerinde arıtılarak deşarj edilmektedir.¹³⁰ Özellikle İstanbul Boğazı'na deşarj eden Kadıköy, Baltalimanı, Küçüksu, Paşabahçe ve Yenikapı'da yer alan tesisler İstanbul'un toplam atıksu kapasitesinin %48'ini karşılayan ve sadece ön arıtma sistemlerine sahip tesislerdir.

Sürdürülebilir su sistemlerinin geliştirilmesi ve İstanbulluların su hakkının güvence altına alınması için öncelikle suyun verimli kullanımı sağlanmalıdır. İçme ve kullanma suyundaki kayıplar azaltılmalı, altyapı şebekesi sürekli olarak takip edilmeli ve gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Eskiyen binalarda tesisatlar iyileştirilmeli ve İstanbullularda musluktan akan suya olan güven artırılmalıdır. Su tasarrufuna yönelik farkındalık çalışmalarıyla su kaynakları korunmalıdır.

Tarımsal üretimi desteklemek ve sulama faaliyetlerinde verimliliği sağlamak üzere, İstanbul'da tarımsal sulamada kapalı sulama sistemleri kent genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Sanayide su verimliliğini esas alan uygulamalar hayata geçirilmeli, sürdürülebilir su kazanımına yönelik çözümler artırılmalı, suyun az ve verimli kullanılmasına yönelik teşvik mekanizmaları oluşturulmalıdır.

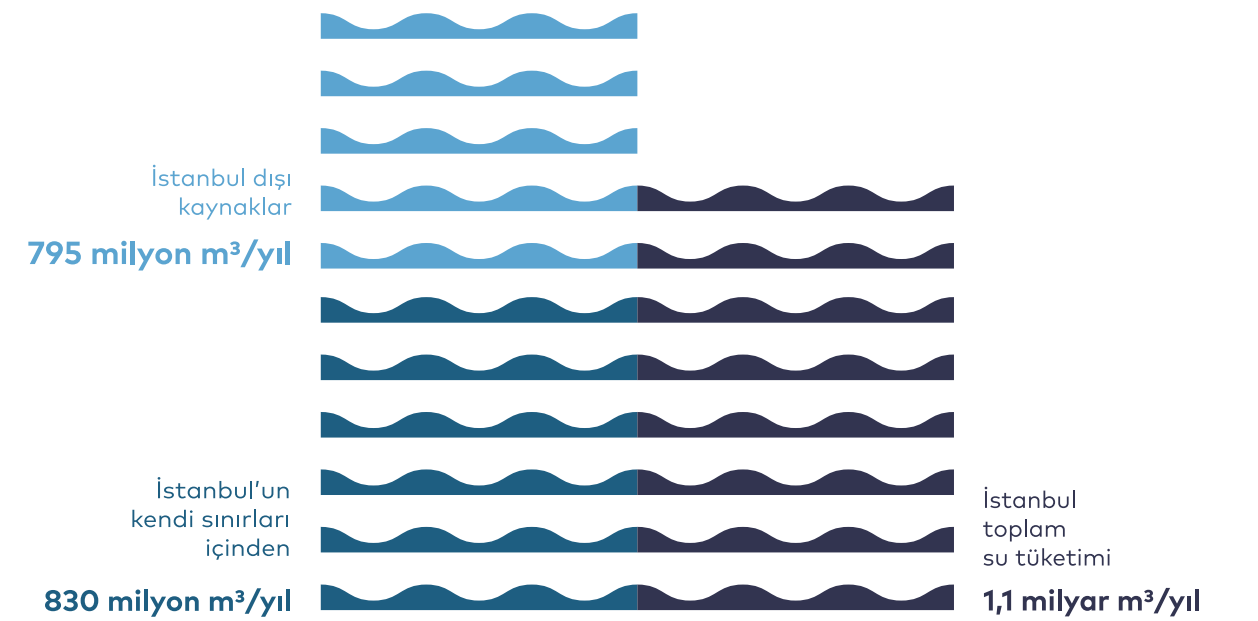
Biyolojik arıtma tesislerinin kapasitesi artırılmalı ve iyileştirilmeli, kent genelinde yenileri planlanmalı, fiziksel atıksu arıtma tesisleri ileri biyolojik atıksu arıtma tesislerine dönüştürülmelidir. Endüstriyel atıksular evsel atıksu arıtma tesislerine verilmeden kendi bölgelerinde çözülmeli; arıtma tesislerinin kapasitelerini kullanmamalıdır. Atıksuların geri dönüşüm oranı artırılmalı böylece doğal kaynakların tüketimi azaltılmalıdır.

Yağmur sularının kanalizasyon şebekesine girmeden, yeraltı suyuyla karışmasını sağlayacak altyapı sistemleri kent genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Bu kapsamda

yağmur suyu sızıntı miktarını artıracak geçirgen zeminler artırılmalı ve su döngüsüne katkı sağlayan projelere öncelik verilmelidir.

Suda dışa bağımlılığı azaltmak için alternatif su kaynaklarının kullanımı kapsamında gri su sistemlerini içeren teknolojiler ve deniz suyundan kullanma suyunun elde edilmesine yönelik çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, İstanbul'da yeşil çatılar, yağmur göletleri gibi çalışmalara ağırlık verilmeli, yeni yapılarda gri su kullanımına yönelik tesisatlar planlanmalıdır.

İstanbul'un İçme Suyu Kapasitesi ve Tüketimi¹³¹ (2022)

Amaç 4

Etkin Atık Yönetimiyle Kentin Atık Miktarını Azaltmak

Amaç 3

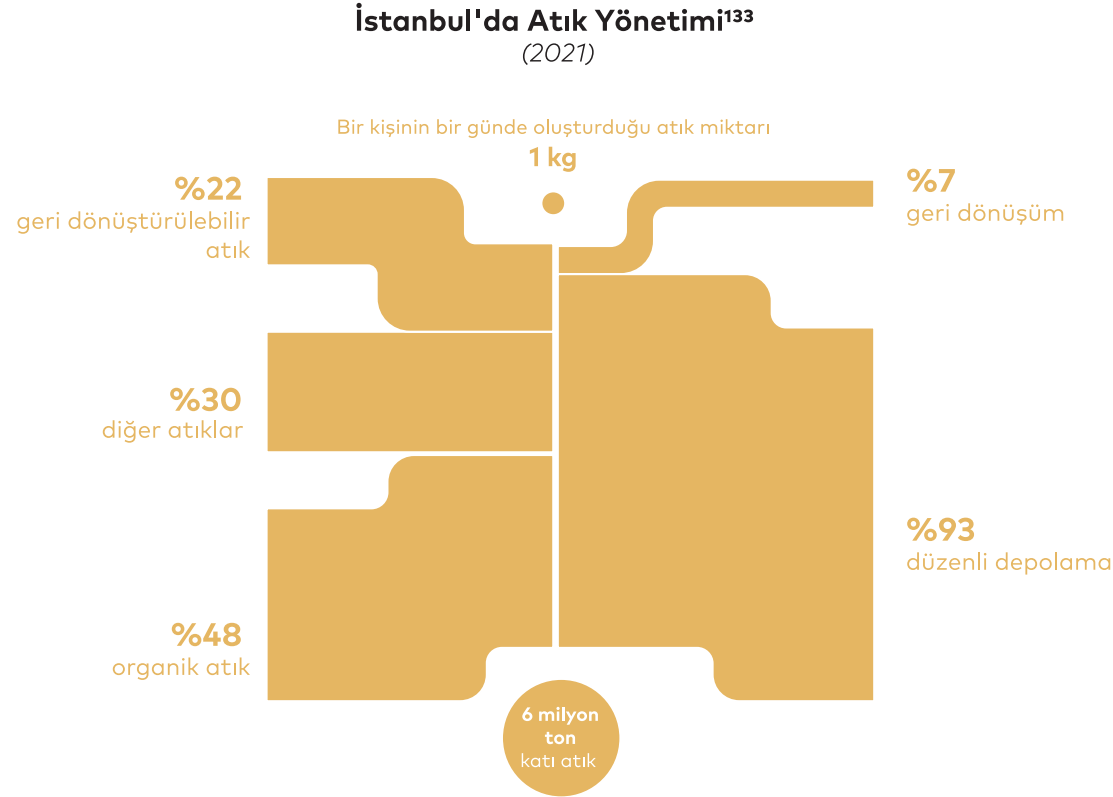
HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kişi başına düşen su tüketim miktarının azaltılması
2	Tüm İstanbullular için temiz ve erişilebilir su ihtiyacının karşılanması
3	Su kayıp ve kaçak miktarının azaltılması
4	Sanayi faaliyetlerinde su tüketiminin azaltılması ve endüstriyel atıksuların geri kazanımının sağlanması
5	Tarımda verimli sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması
6	Sürdürülebilir yağmursuyu çözümlerinin artırılması
7	Gri su sistemlerinin yaygınlaştırılması
8	Deniz suyundan kullanım suyu sağlanması
9	Biyolojik ve ileri biyolojik atıksu arıtma kapasitesiyle geri kazanılan suyun artırılması

Nüfus artışına ve tüketim eğilimlerine bağlı olarak artan katı atık miktarı, çevresel ve ekonomik etkileri nedeniyle kent yönetimlerinin en önemli sorunlarından birisidir. Toplanması, lojistiği ve bertaraf edilmesi kentler için önemli bir ekonomik yük olan katı atıklar; etkin bir yönetim politikasıyla ele alınmadığında bir halk sağlığı sorunu ve kaybolan bir ekonomik değer olmaktadır.

Atık yönetimi; önleme, azaltma, tekrar kullanım, geri dönüşüm, enerji geri kazanımı ve bertaraf faaliyetlerinden oluşmaktadır. Geri kazanımın geri dönüşümden farkı, atıklardan yan ürünlerin üretilmesini ve enerji elde edilmesini de içermesidir. Geri kazanım hem katı atık depo sahalarının gereksiz yere işgal edilmesini önlemekte, hem de maddi kazanç sağlanmasına olanak vermektedir. Etkin atık yönetiminin en temel bileşenlerinden biri olan atıkların geri dönüşümü ve kazanımı için temel koşul ise atıkların kaynağında ayrıştırılması ve toplanmasının sağlanmasıdır.

İstanbul'da, İBB tarafından 2021 yılında yaklaşık 6 milyon ton katı atık toplanmıştır. Günlük kişi başına düşen evsel atık miktarı yaklaşık 1 kg kadardır. İstanbul'da oluşan atığın %48'i organik, %25'i ise değerlendirilebilir ambalaj atıklarından oluşmakta iken atıkların %93'ü düzenli depolama yöntemiyle bertaraf edilmekte, %7'si geri dönüşüme tabi tutulmaktadır.¹³²

Başakşehir, Beylikdüzü, Bakırköy, Maltepe, Kartal, Çekmeköy, Kâğıthane gibi son on yılda yerleşim yoğunluğunun arttığı ilçelerde, kişi başı atık miktarının 2011-2020 yılları arasında yaklaşık %20 arttığı belirlenmiştir. İstanbul'da toplamda 9 adet katı atık aktarma merkezi bulunmaktadır. Kişi başı atık miktarı artmakta olan bu ilçelerin bağlı olduğu Baruthane ve Halkalı aktarma merkezlerinin ve Anadolu Yakası'nda Kadıköy, Ümraniye ilçelerinin bağlı olduğu Küçükbakkalköy aktarma merkezinin mevcut durumda kapasitesinin yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Atık üretim ve bertarafının tüm aşamalarının etkin bir şekilde yönetilmesi; atık oluşumuna yönelik azaltım politikalarının benimsenmesi ve oluşturulan atığın en verimli şekilde bertarafı, temiz, çevreci ve ekonomik bir kent oluşturulmasında kritik öneme sahiptir.

İstanbul'da çevreye ve ekonomiye katkı sağlamak için evsel atıkların işlenmesi, geri dönüşümü ve geri kazanımına yönelik faaliyetler önceliklendirilmelidir. Bu kapsamda atıkların kaynağından ayrı olarak toplanmasına yönelik etkinlikler artırılmalı, İstanbulluların evsel organik gıda atıklarını ayrı toplaması için teşvik edici mekanizmalar geliştirilmelidir. Mobil uygulamalarla hane bazlı olarak atık toplanmasına geçilmeli, evsel katı atıkların kaynağında ayrıştırılması ve toplanması için İstanbulluların ve toplama sürecinde görev alan personelin farkındalığı artırılmalıdır.

Atıkların yakılması karbon ayak izini artırıcı bir etkiye sahiptir. Atıklardan elde edilen enerji, etkin atık geri dönüşüm mekanizmaları oluşturulana kadar geçici bir çözüm olarak değerlendirilmeli, öncelik atıkların geri dönüşümü ve yeniden kullanılmasını sağlayacak politikalara verilmelidir. Atık dönüşümü için akıllı konteyner sistemleri kent genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

Başta kapasite yetersizliği yaşayan ilçeler olmak üzere, İstanbul genelinde ilave aktarma merkezlerinin planlanması gerekmektedir. Bu kapsamda evsel ve endüstriyel katı atıkların bertaraf edilecekleri alana taşınması sırasındaki maliyet ve taşımadan kaynaklı sera gazı emisyonlarının azaltılması için yeni atık aktarma merkezleri planlanmalı, atık toplama operasyonlarında optimizasyon sağlanmalıdır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 4	1	Atık oluşumunun kaynağında azaltılması ve ayrıştırılması
	2	Atıkların geri dönüşümü ve geri kazanımına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması
	3	Atık toplama faaliyetlerinde karbon ayak izinin azaltılmasına yönelik atık toplama sisteminin kent bütününde kurulması
	4	Endüstriyel faaliyetlerde sürdürülebilir atık yönetiminin ve döngüsellüğün sağlanması
		Evsel katı atıkların kaynağında azaltılması ve ayrıştırılması için yurtttaşların ve toplama zincirindeki personelin farkındalığının artırılması, yerel yönetimler ve özel sektörün atık geri dönüşümü ve bertarafı konusundaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi hedeflenmektedir.
		Geri dönüşümün teşvik edilmesi, atılan malzemelerin geri kazanım ve yeni ürünlere dönüşümü ile katı atık depolama sahalarından uzaklaştırılması, çöp gazı, çamur gibi çıktılardan daha fazla kaynak elde edilmesi hedeflenmektedir.
		Çevresel etkileri ve sera gazı emisyonlarını azaltmak için toplama merkezlerinin artırılması hedeflenmektedir.
		İklim krizi etkilerinin en aza indirilebilmesi ve çevresel bozulmanın azaltılabilmesi için ekolojik çözümlerin kullanılması, döngüsel üretime destek veren ve atık ayak izi düşük ürünlerin üretiminin desteklenmesi, yeşil dönüşüm potansiyeli yüksek sektörlerde döngüsellüğün artırılmasına yönelik desteklerin sağlanması hedeflenmektedir.

Amaç 5

Afetlere Hazırlıklı ve Güvenli Kentsel Altyapı Sistemlerini Geliştirmek

İstanbul, Marmara Denizi'nde Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde meydana gelecek deprem tehlikesiyle karşı karşıyadır. Senaryolara göre, deprem sonrasında enerji şebekesinin %5'inin orta hasar, trafo merkezlerinin ise %30'unun orta ve üzeri hasar alması beklenmektedir. Doğalgaz altyapısının ise yaklaşık %40'ının orta ve daha üstü seviyede hasar göreceği tahmin edilmektedir. Su şebekesinde 370 noktada şebeke suyu sızıntısı, 93 noktada boru kırılması olmak üzere toplam 463 noktada; atıksu şebekesinde ise 836 noktada atıksu sızıntısı, 209 noktada boru kırılması olmak üzere toplam 1.045 noktada hasar oluşacağı öngörülmektedir.¹³⁴ İstanbul'da, zarar göreceği öngörülen altyapı sistemlerinin, ağırlıklı olarak, Avrupa Yakası'nın güney kesiminde, Fatih, Zeytinburnu, Bakırköy, Bahçelievler, Küçükçekmece, Avcılar, Büyükçekmece ve Beylikdüzü ilçelerinde olacağı öngörülmektedir.

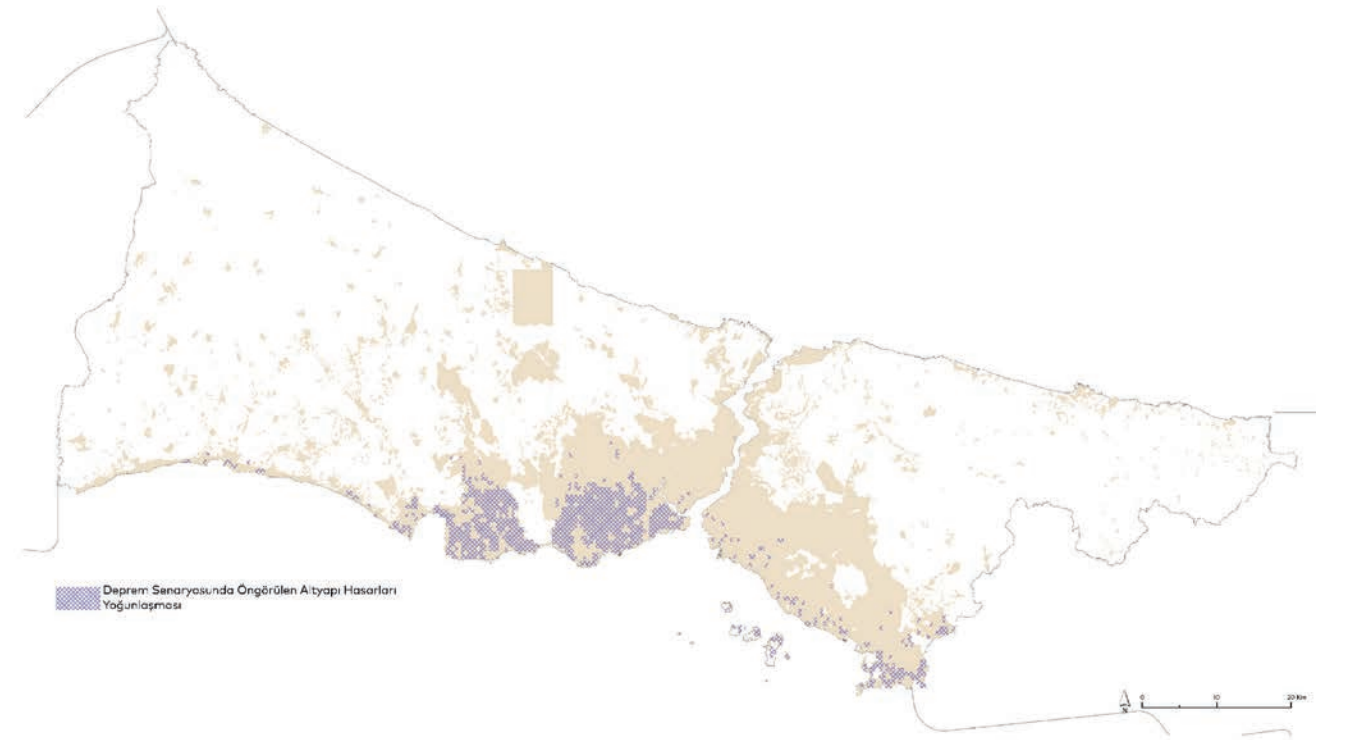
İklim krizine bağlı ani hava olayları karşısında, İstanbul'daki dere koruma bantlarında ve dere taşkın alanlarındaki yapılaşma toplumu tehdit etmektedir. Taşkın alanlarında kalan 43.000 binada İstanbul nüfusunun %2'sine denk gelen yaklaşık 290.000 kişi yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, yerleşim yerlerinin çevresinde yer alan havai hatlar halk sağlığını tehdit etmektedir. Havai hatların risk teşkil edeceği mesafe içerisinde yer alan yaklaşık 4.300 binada 10.000'e yakın kişi yaşamaktadır.*

Siber güvenlik ihlalleri ve siber saldırılar dijitalleşmenin etkisiyle dünyada sıkça gündeme gelen, uzaktan çalışma modeliyle daha da artan ve gelecekte çok daha fazla maruz kalınacak riskler arasında belirtilmektedir. Siber güvenlik ihlallerinin %95'i insan hatasından kaynaklanmakta ve her 39 saniyede 1 hacker saldırısı olmaktadır.¹³⁵ 2020 yılında yapılan bir araştırmaya

göre, gerçekleşen küresel fidye yazılımı saldırılarının %44'ünün belediyelere yönelik olduğu tespit edilmiştir.¹³⁶ Gerçek zamanlı siber tehdit haritasına göre, Rusya en çok saldırıya uğrayan 1. ülke olurken Türkiye 29. sırada yer almaktadır.¹³⁷

İstanbul'un yaşanan altyapısına yönelik ihtiyaçların sistematik bir şekilde çözülmesi ve afet risklerine karşı dayanıklı hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, İstanbul'un kent genelinde oluşabilecek tüm afet türlerinin yaratacağı tahribatı en aza indirebilmek için enerji ve su ile ilgili kritik altyapı tesisleri ve sistemleri yenilenmeli, dayanıklılığı artırılmalı ve olası bir afet durumunda İstanbullunun ihtiyaç duyacağı enerji ve su tedarikini sağlamaya yönelik önlemler alınmalıdır. Afet durumunda İstanbulluların meydana gelebilecek hasarlardan en az seviyede etkilenmeleri için kentsel altyapı sistemlerine yönelik uyum kapasiteleri geliştirilmelidir. Tüm altyapı sistemlerinde erken uyarı sistemleri kurulmalı, olası bir afet öncesinde ve sonrasında entegre bir şekilde çalışmaları sağlanmalıdır.

Gelecekte ortaya çıkabilecek siber saldırılara karşı kamusal ve kurumsal olarak güvenliğin sağlanabilmesi için blok zincir teknolojileri kurulmalı, kurum içi ve kurumlar arası önlemler genişletilmeli ve altyapıyla ilgili personelin bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmelidir. Kentler için kritik öneme sahip altyapının güvenli bir şekilde işletilmesi için siber güvenlik operasyon merkezleri ve yedek veri merkezleri kurulmalıdır. Yerli yazılımların geliştirilmesine yönelik teşvikler ve siber güvenlik bütçesi artırılmalı, sistemlerin güncelliği sürekli olarak sağlanmalı ve uzun vadeli kapasite geliştirme programları yapılandırılmalıdır.

İstanbul İli Olası Deprem Senaryosunda Öngörülen Altyapı Hasarları Yoğunlaşması (2019)¹³⁸

* Coğrafi Bilgi Sistemleri ortamında, 2019 yılı Ekim Ayı Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS) verileri ile hesaplanmıştır.

Amaç 6

Bilgi ve İletişim Altyapısının Kapsayıcılığını Artırmak, Güvenli ve Güvenilir Açık Veri Sunmak

Bütünleşik altyapı yönetimini sağlamak, kentsel hizmet sunumunda sürekliliği sağlamak, altyapıda oluşabilecek olası problemleri öngörebilmek, kentin dinamiklerini ve kentlinin ihtiyaçlarını anlamak ve bunların ışığında kentsel hizmetleri daha iyi organize etmek için güvenilir ve güncel veriye ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye ve İstanbul'da veri entegrasyonu, açık veri paylaşımı, kişisel veri güvenliği gibi konular üzerinde çalışmalar olsa da henüz kısıtlı düzeydedir. 2020 yılı Ocak ayında hizmete giren İBB Açık Veri Portalı bu alanda hayata geçirilmiş ilk girişimlerdenidir.* Farklı kurumlara ait veri setleri henüz birbirleriyle entegre değildir ve sistematik olarak düzenlenmemektedir.

Günümüz dijital bilgi dünyasında, internet altyapısına erişim ve altyapının kalitesi öncelikli konulardan birisidir. Herkese eşit olarak internet erişim hizmeti sağlanması, günümüzde temel bir insan hakkıdır.¹³⁹ Özellikle COVID-19 salgın dönemiyle iş ve alışveriş faaliyetlerine ek olarak eğitim, sağlık gibi hizmetler de çevrim içi ortama taşınmış, Türkiye'de ve tüm dünyada kesintisiz ve ucuz internet altyapısına erişim temel ihtiyaçlardan biri hâline gelmiştir.

İstanbul'da mobil genişbant abone sayısı yüksek olmakla beraber sabit genişbant aboneliği %27 ile daha düşük bir orana sahiptir. Mobil genişbant bağlantı (3G, 4.5G, taşınabilir bir cihaz ile veya 3G, 4.5G modemi üzerinden mobil bağlantı) oranı %90 iken sabit genişbant bağlantı (Dijital Abone Hattı (DSL), Asimetrik Sayısal Abone Hattı (ADSL), Çok Yüksek Hızlı Dijital Abone Hattı (VDSL), kablo, optik fiber, uydu, kablosuz bağlantı ağı (Wi-Fi)) oranı %79'da kalmıştır.¹⁴⁰

İnternet hizmetine erişimde dezavantajlı grupların başında düşük gelir grubu yer almaktadır. Sosyal destek kapsamına alınan hanelerle gerçekleştirilen görüşme-

lere göre, söz konusu hanelerin yaklaşık %40 oranında sabit internetinin bulunmadığı belirlenmiştir.¹⁴²

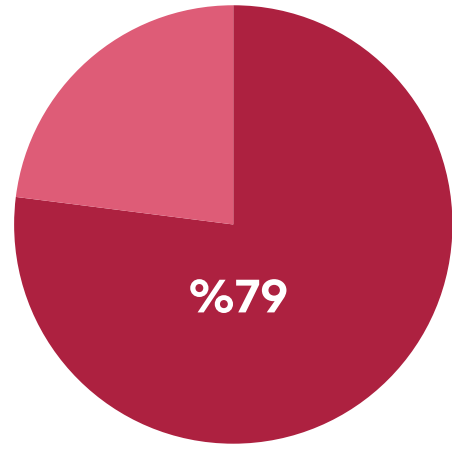
Tüm yurttaşlar ve kente dışarıdan gelen ziyaretçiler için ücretsiz internet sağlama diğer metropol kentlerinde olduğu gibi İstanbul'da da öncelik verilen konulardan biridir. İstanbul Elektronik, Haberleşme ve Altyapı Hizmetleri A.Ş. (İSTTEK) tarafından açıklanan verilere göre ücretsiz şehir interneti sağlama amacıyla kentin farklı noktalarında sunulan İBB Wi-Fi hizmeti 2021 yılında 4,6 milyon üstündeki aboneye, 4.080 lokasyonda, 8.740 erişim noktasında, günlük 1 GB; aylık 30 GB ücretsiz internet sağlamaktadır.¹⁴³

İstanbul'da toplam fiber altyapı uzunluğu 60.386 km kadardır.¹⁴⁴ İstanbul'da kişi başı fiber altyapı uzunluğu ortalama 3,9 metreyken bu oran Avrupa'da 500-600 metredir. İstanbul'da internet altyapısına yönelik erişim probleminin yaşandığı köy ve mahallelerin sayısının 151 ve üzeri olduğu tahmin edilmektedir. Silivri, Çatalca, Büyükçekmece, Arnavutköy, Eyüpsultan, Sarıyer, Beykoz, Çekmeköy ve Şile gibi çevre ilçelerde fiber altyapının yetersiz olduğu belirlenmiştir.

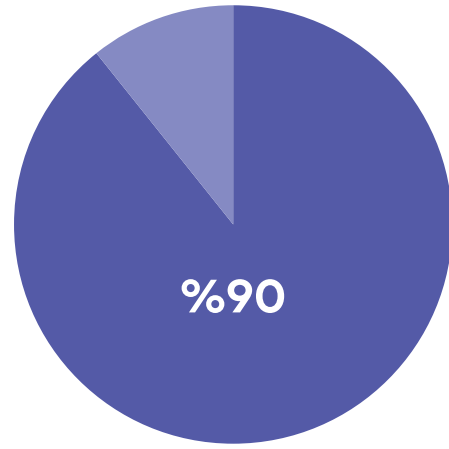
Kişisel verilerin korunması, bireylerin verilerinin anonim olarak toplandıktan sonra yine anonim olarak işlenmesi güvenli ve açık veri paylaşımı açısından önemlidir. Türkiye'de 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile gerçek ve tüzel kişilerin bilgileri koruma altına alınmış olmasına rağmen, kontrolü uluslararası özel şirketlere ait olan dijital ortamlarda paylaşılan veriler (bilgi, düşünce, yorum) yoluyla, bireyler hedef gösterilme, sorgulanma ve yargılanma gibi adaletsizliklere uğramaktadır. 2018 yılı sonu itibarıyla Türkiye'den toplam 347.445 alan adı erişime engellenmiş, 2019 sonu itibarıyla ise bu rakam 408.494'a ulaşmıştır.¹⁴⁵ Henüz sadece İBB'ye ait bazı verilerin açık erişime sunulduğu İBB Veri Por-

* İBB Açık Veri Portalı dışında TÜİK, Türkiye Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği, TÜBİTAK, Balıkesir ve İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kişisel Verileri Koruma Kurumu ve çeşitli sivil toplum kuruluşları açık ve güvenli veri konusunda çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi'ne ait Açık Veri Projesi de bulunmaktadır ancak henüz hizmete sunulmamıştır.

HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Afet risklerine karşı kentsel altyapı sistemlerinin dayanıklılığının artırılması
2	Afet erken uyarı sistemlerinin kurulması ve birbirine entegre edilmesi
3	Altyapı sistemlerinde ve kurumlarda siber saldırılara karşı güvenliğin artırılması
4	Afet sonrası oluşacak temel ihtiyaçlara yönelik depolama sistemlerinin yapılandırılması

İstanbul'un İnternet Altyapısı¹⁴¹

Sabit Genişbant Bağlantı Oranı

Mobil Genişbant Bağlantı Oranı

İstanbul'da kişi başı fiber altyapı uzunluğu ortalama 3,9 metre

Avrupa'da kişi başı fiber altyapı uzunluğu ortalama 500-600 metre

talının içerik ve kapsamı, İstanbul'u ilgilendiren ve farklı kamu kurum ve kuruluşlar tarafından üretilen verileri de içerecek şekilde zenginleştirilmeli ve geliştirilmelidir. Bu kapsamda, bu kurumlarla iş birliği zemini oluşturulmalı, kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek veriler şeffaf bir şekilde paylaşılmalıdır. İstanbul'da kentsel altyapıyla ilgili çalışmalar yürüten yerel yönetim ve diğer tüm kamu birimleri arasında veri paylaşımı ve koordinasyonu sağlanmalı; kentsel altyapı sistemlerinin tüm bileşenlerine yönelik bütünsel bir veri toplama, izleme ve değerlendirme sistemi geliştirilmelidir.

Veri adaletinin sağlanmasına yönelik yerel ve merkezi yönetimlerin büyük veri çalışmalarında, kente dair verilerin işlenmesi, analiz edilmesi, paylaşılması ve yeniden kullanılması süreçlerinin kapsayıcı, eşit ve adil süreçler olması gerekmektedir. Veri toplamada etik yolların belirlenmesi, farklı gruplar ve topluluklar arasında ayrımcılığa yer verilmemesi, dijital veri üretiminin sonucunda bireyler ve topluluklara zarar verilmemesi gereklidir. Po-

litika yapıcılar, yöneticiler ve teknik uzmanlar gibi karar mekanizmalarının kente dair aldıkları kararlara girdi oluşturan analizlerde; kapsayıcı, önyargısız ve şeffaf bir yöntemle elde edilmiş verilerin yer alması sağlanmalıdır.

Tüm bu süreçlerde, bilime, ekonomiye ve topluma fayda yaratacak veri biliminde adaletin sağlanması için şeffaf, açık kaynak kodlu, hesap verebilir, sorgulanabilir, geliştirilebilir ve gerektiğinde kamunun izniyle değiştirilebilir sistemler olması gerekmektedir.

İnternete erişimi kısıtlı olan ilçeler ve kırsal alanlar başta olmak üzere tüm kent genelinde genişbant, fiber ve uydu teknolojilerinden faydalanılarak internet altyapısı geliştirilmeli; tüm İstanbullulara, erişilebilen, hızlı ve kesintisiz altyapı sağlanmalıdır. Bunun yanında İBB tarafından verilmekte olan ücretsiz Wi-Fi hizmetinin kapsamının genişletilerek başta dezavantajlı gruplara ve bölgelere ücretsiz internet erişim hakkı sağlanmalıdır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Dezavantajlı gruplar dâhil, tüm kentlileri kapsayan ve kişisel verileri koruyan veri üretiminin sağlanması	Kentsel altyapıda geleceğe yönelik yapılacak tahmin ve değerlendirmelerin tüm kentliyi kapsayacak şekilde adil ve eşit olması hedeflenmektedir.
2	Tüm kentsel hizmetlerde bütünsel veri toplama, izleme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesi	Her biri ayrı sistemler ve yöntemlerle veri toplayan enerji, su, atık, iletişim ve ulaşım altyapısına ilişkin veri tabanlarının birbirine entegre olması ve birlikte çalışabilmesi hedeflenmektedir.
3	Verinin şeffaf ve adil paylaşımına olanak sağlayacak dijital kent uygulamalarının yaygınlaştırılması	Toplanan, üretilen ve analiz edilen tüm verilerin anonim ve şeffaf olarak kentliler ile paylaşılması hedeflenmektedir.
4	Verinin sosyal adalet ve etik ilkeler gözetilerek işlenmesi ve kullanılması	Kentsel altyapı bileşenleriyle üretilen verilerin önyargılardan bağımsız ve objektif algoritmalarla filtrelenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanarak kentsel politikalara çıktı oluşturulması hedeflenmektedir.
5	Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi ve ücretsiz internet hizmetinin yaygınlaştırılması	Genişbant, fiber ve uydu teknolojilerinin geliştirilerek başta kırsal kesimler, kırılgan gruplar ve erişim zorluğu yaşayanlar olmak üzere ihtiyaç duyulan tüm alanlarda ücretsiz iletişim altyapısının kurulması hedeflenmektedir.

Amaç 6

İYİ YAŞAM SAĞLAYAN CANLI VE DUYARLI MEKÂNLAR

İstanbul'da öncelikle kentsel yayılmayı durdurarak, mevcut yapılı çevrenin depreme dayanıklı, enerji verimliliği yüksek, yatayda ve dikeyde doğayla bütünleşmiş biçimde "Kompakt Kentsel Gelişim"ini destekleyeceğiz.

Sanayi devriminin (19. Yüzyıl itibarıyla) biçimlendirdiği kentsel gelişme, imalat ve hizmetlerin yoğunlaştığı, ulaşım ve iletişim olanaklarının hızla arttığı ve kırsal bölgelerden kentlere göçün yaşandığı bir karaktere sahiptir. Başta konut ve ulaşım olmak üzere birçok kentsel hizmetten faydalanmanın bireysel mülkiyetle ilişkilendirildiği bu yapılarda, kentsel hizmetlerle ekonomik ve mekânsal olanaklara adil erişimin sağlanması, karşılaşılan en önemli zorluklardan birisidir.

Günümüzde, bu zorluklara ekolojik kriz, iklim krizi, hızlı ve değişken göç dinamikleri ve artan toplumsal eşitsizlikler de eklenmiştir. Kentlerde ücretler kırsal alanlara göre daha yüksektir, fakat gelir dağılımındaki uçurum ve sosyal eşitsizlikler de kentleşmeyle doğru orantılı olarak artmaktadır.¹⁴⁶ Düşük gelirli toplumsal grupların yaşam kalitesi, gelir düzeyleri dışında, yapılaşma yoğunluğu ve kentsel olanaklara erişim güçlükleri gibi kentsel dinamikler nedeniyle de giderek düşmektedir.

Buna karşılık, gelişen bilgi ve iletişimle ulaşım teknolojileri; kent yaşamını, yönetimini ve makroformunu dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Bu potansiyel, yaşam kalitesini yükseltmek, toplumsal adaleti sağlamak ve iklim kriziyle mücadele etmek için önemli fırsatlar sunmaktadır.

İstanbul'da kentsel genişleme, özellikle 1970'li yıllar sonrasında mevcut yerleşim dokusunun yoğunlaşması ve kuzey, doğu ve batı yönlerinde yayılma ve saçaklanmalarla şekillenmiştir. İstanbul kent merkezi, artan nüfus ve gelişen ekonomiyle doğru orantılı olarak büyürken, merkezin sunduğu olanaklardan faydalanma talebi kentin trafik yoğunluğunu artırmıştır.

Yoğunluğun ve talebin artmasına bağlı olarak, kentsel yaşam kalitesini belirleyen en önemli faktörlerden birisi olan açık ve yeşil alanlar giderek azalmıştır. Özellikle kent merkezinin çeperinde gelişmiş gecekondu alanları ve alt gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde kamusal açık alanların miktarı son derece düşüktür.

İstanbul'un dünya kentleri arasındaki en ayırt edici özelliklerinden birisi de doğal ve kültürel miras alanlarıdır. İnsanlığın binlerce yıllık tarihini gözler önüne seren yapıları ve yüzlerce endemik türe ev sahipliği yapan doğal alanları, İstanbulluluk kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kentsel gelişme baskısı, İstanbul'un miras alanlarına da zarar vermektedir. Özgün değeri olan mimari eserler, anıt yapılar, sokak dokuları, topluluklar ve yaşam biçimleri, yapılaşma baskısıyla dönüşmekte, izleri İstanbul

haritasından silinmektedir. Birkaç on yıl öncesine kadar İstanbul hayatının bir parçası olan birçok hayvan, kuş ve balık türü yok olmuş, İstanbul'un akciğerleri sayılan orman alanları daralmıştır.

İklim krizi ve ekolojik yıkım tehditleriyle başa çıkmak, İstanbul'un önündeki en önemli meseledir. Değişken hava koşulları ve sıklıkları artan afetler kentlere ve canlı türlerine giderek daha fazla zarar vermekte, varlıklarını tehdit etmektedir. İstanbul, öncelikle bu riski bertaraf etmelidir. Bu doğrultuda, kentin doğal alanlarının azalması mutlaka engellenmelidir. Büyümeyen, hatta küçülen bir kentsel alanda artan bir nüfusu barındırmak ve yaşam kalitesi yüksek bir kent sunmak ise başlıca zorlukları oluşturmaktadır. Etkin kentsel dönüşüm süreçleriyle İstanbulluların çalışma, barınma, rekreasyon gibi gündelik ihtiyaçlarını yakın çevrelerinde, yürüme ve bisiklet mesafesinde karşılamalarını sağlamak; nitelikli kamusal açık alanlara kolay erişimi sağlamak ve İstanbul'un doğal ve kültürel mirasını toplumun dayanıklılığı arttırmak amacıyla kullanmak, bu amaçla geliştirilen temel stratejilerdir.

Bu doğrultuda, İstanbul için iyi yaşam sağlayan, canlı ve duyarlı mekânlar yaratılabilmesi için kentin biyo-kültürel alanlara yayılmasını engellemek, nitelikli kentsel yapılı çevre oluşturmak, yaşam kalitesini yükseltmek üzere kentsel mekânın dengeli gelişimini sağlamak, canlı kentsel yaşamı destekleyen dinamik kamusal mekânları geliştirmek, kültürel mirası korumak, yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlarla kentsel yaşamla bağını güçlendirmek amaçlanmaktadır.

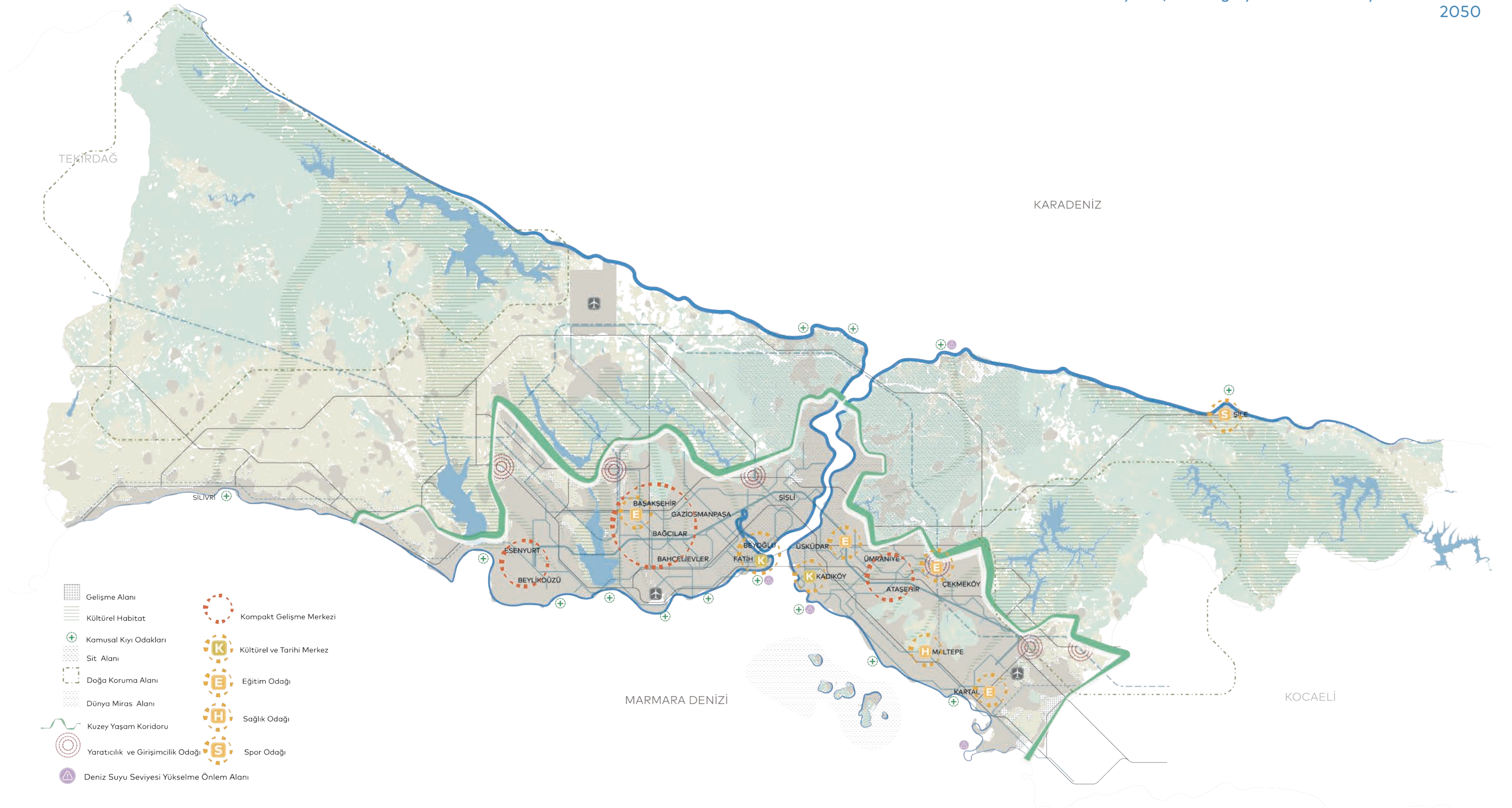
2050 yılında İstanbul'un güvenli ve nitelikli kentsel yapılı çevreyle, yaşam kalitesini yükselten, dengeli gelişen, güçlü kentsel yaşama olanak sağlayan, dinamik kamusal mekânlara sahip, kenti bir bütün olarak kültür miras kabul eden ve kültürel mirasını yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlarla ele alarak bütün İstanbullular için iyi yaşam sağlayan, canlı ve duyarlı bir mekânsal gelişime sahip bir kent olması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, İstanbul'un mekânsal gelişiminde dikkate alınacak öncelikli yaklaşım, yapılı çevrenin yayılarak büyüdüğü saçaklanma dokusunun engellenmesi, kentsel yapılı çevrenin gelişiminde mevcut yapı stokunun değerlendirilmesi ve kompakt gelişme ile dengeli fonksiyonel dağılımın sağlanmasıdır. Kentsel yayılma, yapılaşma konusu ile orman ve tarım alanları arasında kalan kesişimde belirtilen tampon bölgeyle durdurulmalı ve yapılaşmış alanın dışında kalan parçacıl yerleşmeler mevcut yoğunluğu ile sınırlandırılmalıdır. İklim krizi ile mücadele sürecinde gerçekleştirilmesi gereken en önemli konu tampon bölge kuzeyinde kalan tüm ekolojik ve doğal alanların korunmasıdır. İstanbul'un iyi yaşam sağlayan, duyarlı mekânlarını oluşturmak doğal değerlerin geleceğe taşınmasından geçmektedir.

İstanbul'un tarihsel coğrafyasının temel bileşenleri Boğaziçi, Haliç, Marmara ve Karadeniz kıyıları, su havzaları, tarihi su yapıları ve sistemleri, suyla ilişkili somut ve somut olmayan tüm değerleri kentin özgün su mirasını oluşturmaktadır. Tarih boyunca kenti besleyen bu hayati mirasın korunması, iklim krizi göz önünde bulundurularak, sürdürülebilir bir gelecek için 2050 yılı İstanbul'unda önemli bir rol üstlenecektir.

Aynı zamanda, İstanbul'un mevcut yoğunluğu ve sıkışmış yerleşim alanları içerisinde hava, su, toprak kalitesini dengeleyecek ve beraberinde İstanbullulara kültürel, sosyal ve fiziksel aktivite alanları sağlayacak yeşil dokunun arttırılması en öncelikli müdahaleler arasındadır. Biyo-kültürel koruma yaklaşımı ile dere yataklarının canlandırıldığı ve kıyı alanlarının aktif kullanıldığı, güçlü erişim ve hareketliliğin olduğu, ekolojik niteliğin gözetilerek kültürel miras alanları ile canlı, dinamik ve doğa ile iç içe kültürel habitatlar kentin kamusal açık ve yeşil alan ihtiyacını sağlarken aynı zamanda kente yeni bir doğa kültürü rotası sunmaktadır.

İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar
2050

Amaç 1

Kentin Biyo-kültürel Alanlara Yayılmasını Engellemek, Nitelikli Kentsel Yapılı Çevre Oluşturmak

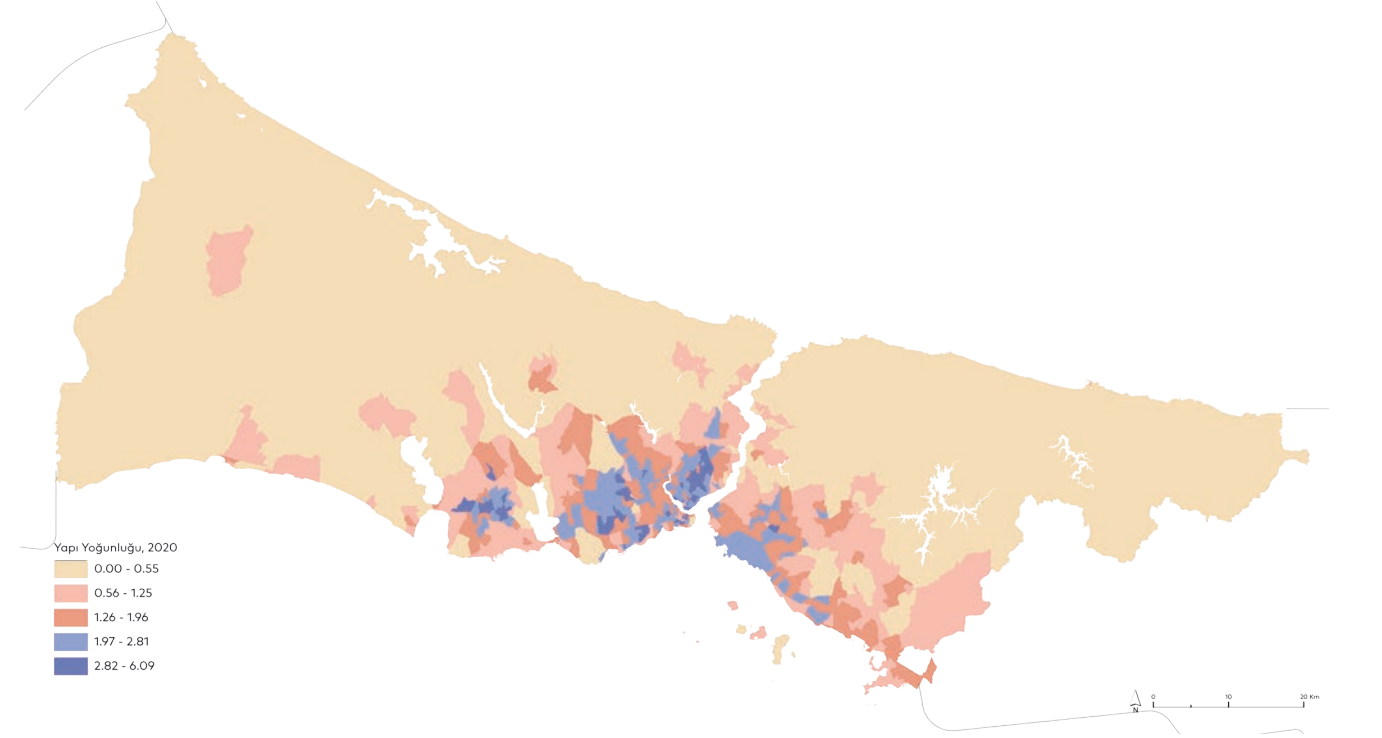
1980 yılından bu yana hazırlanan çevre düzeni planları, genel olarak İstanbul'un doğu-batı eksenli doğrusal gelişimini desteklemiş ve çok merkezli bir yapı önermiştir. Bu önerinin en önemli gerekçesi kentin kuzey kesimindeki orman ve su havzalarını korumak üzere, bu yöndeki kentsel yayılmanın engellenmesidir. Bu gelişme yaklaşımı doğrultusunda, batıda Silivri, doğuda Gebze'ye kadar uzanan doğrusal gelişme koridoru karayolu altyapısı yatırımlarıyla paralel olarak desteklenmiştir. Silivri-Gebze hattı boyunca işlevsel ve doğrusal kent modelinin hayata geçirilmesinde kısmen başarılı olunmuş; tarihsel çekirdeğin yakın çevresinde, raylı sistem bağlantılarıyla ilişkili bir Merkezi İş Alanı (MİA) etrafında doğu-batı eksenli yayılan bir kent formu oluşmuştur.

Doğu-batı eksenli genişleme, kuzeyde yer alan, İstanbul için hayati öneme sahip sulak alanların, ormanların ve ekosistemlerin korunmasını sağlamıştır. Fakat özellikle son yıllarda hayata geçirilen Yavuz Sultan Selim Köprüsü, KMO, İstanbul Havalimanı gibi altyapı yatırımları ve planlanan Kanal İstanbul Projesi ile bugüne kadar süregelen koruma politikaları terk edilerek kuzeye doğru kentsel yayılma tetiklenmiştir.

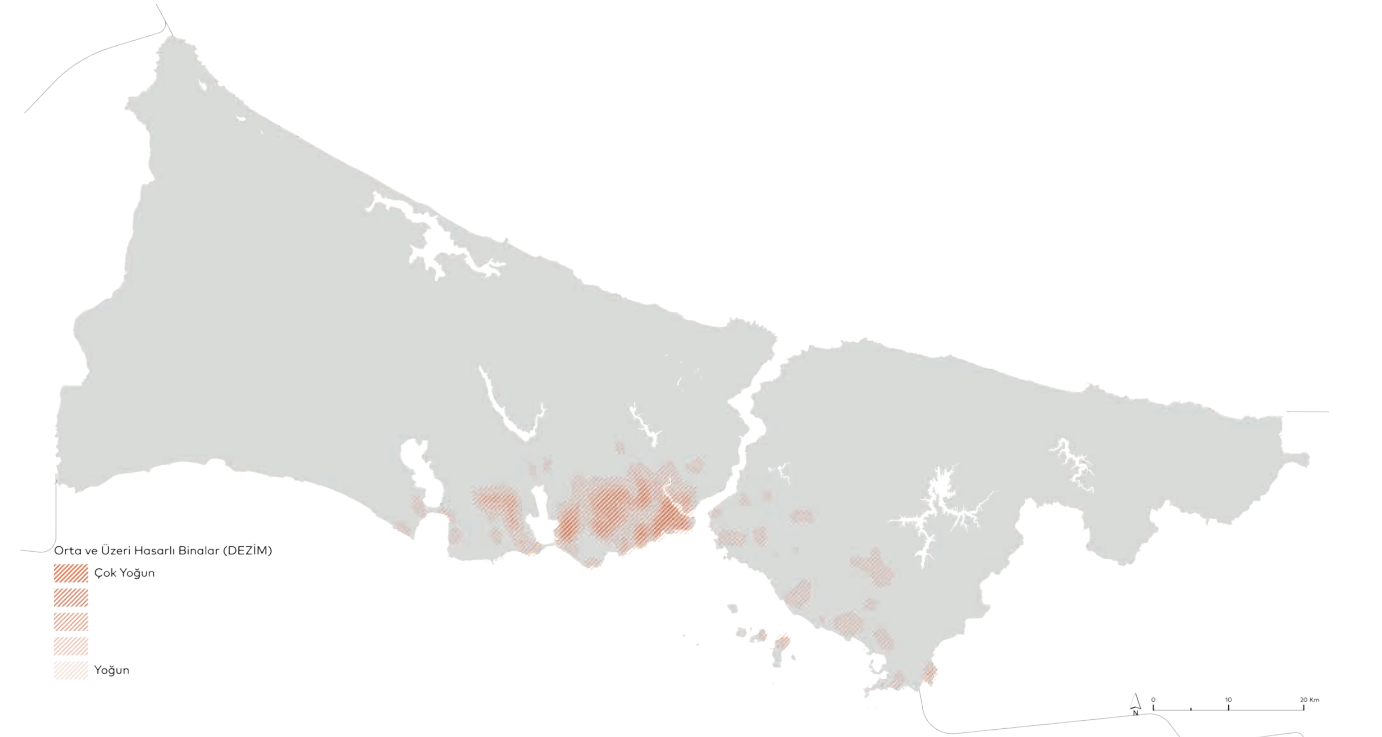
Avrupa Yakası'nda Çatalca ve Arnavutköy ilçe merkezleri, Arnavutköy'e bağlı Hadımköy, Deliklikaya ve Ömerli mahalleleri, Eyüpsultan ilçesine bağlı Göktürk ve Kemerburgaz mahalleleri, Sarıyer ilçesine bağlı Zekeriyaköy ve Uskumruköy mahalleleri, Anadolu Yakası'nda ise Beykoz ilçesine bağlı Çiftlik ve Yavuzselim mahalleleri, Çekmeköy ilçesine bağlı Ömerli Mahallesi, Şile ilçe merkezi ve Şile'ye bağlı Ağva Mahallesi, kentin kuzeye doğru yayılma eğilimini gösteren, geleneksel doğu-batı ekseninde dışında oluşmuş bölgeler olarak öne çıkmaktadır.

İstanbul'u tehdit eden en önemli risklerden birisi deprem tehlikesidir. 2019 yılı İstanbul İli Olası Deprem Kayıp Tahminlerinin Güncellenmesi Projesi kapsamında yapılan 7,5 büyüklüğündeki deprem senaryosuna göre ~194.000 binanın orta ve üstü seviyede hasar göreceği öngörülmektedir. Ortalama can kaybı tahminleri depremin gece meydana gelmesi halinde 14.150 kişi, gündüz saatlerinde olması durumunda ise 12.400 kişi olarak tahmin edilmektedir.¹⁴⁷ Buna karşın İBB Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığınca PERA Hızlı Tarama yöntemiyle yapılan güncel tahminler doğrultusunda 7,5 büyüklüğündeki senaryo depreminde 86 bin binanın ağır ve çok ağır hasar alacağı tahmin edilirken, İstanbul'daki toplam hasarlı bina sayısının 500 bine ulaşacağı öngörülmektedir.

Genel olarak, deprem tehlikesi Avrupa Yakası'nda Haliç ile Küçükçekmece Gölü arasındaki geniş bir bölgede, sahil hattında Bakırköy, Zeytinburnu ve Fatih ilçeleriyle meskûn nüfus yoğunluğu yüksek olan Bahçelievler, Güngören, Bağcılar, Esenler, Bayrampaşa ve Küçükçekmece'yi tehdit etmektedir. Can kaybı ve yaralanmaların yüksek seviyelerde olacağı tahmin edilen ilçeler içinde kentsel dönüşüm sürecine girmiş yapılar Esenyurt, Bahçelievler, Eyüp ve Kadıköy'de yer almaktadır. İstanbul'un yapı stoku açısından deprem riski taşıyan diğer bölgelerinde dönüşüm sürecinin sınırlı kaldığı bilinmektedir. Nüfus yoğunluklarının daha düşük olduğu Anadolu Yakası'nda ise deprem riskinin seviyesi görece düşük kalmaktadır.

İstanbul Yapı Yoğunluğu (2022)¹⁴⁸

Olası Deprem Senaryosunda Orta ve Üstü Seviyede Hasar Görecek Binaların Yoğunlaştığı Alanlar, (2019)¹⁴⁹

İklim krizinin İstanbul üzerindeki etkilerinden birisi aşırı yağışlar ve buna bağlı taşkın riskleri olacaktır. Silivri, Beylikdüzü, Avcılar, Bakırköy, Kadıköy, Maltepe ve Kartal gibi İstanbul'un güney sahil şeridindeki ilçelerde dere taşkın alanlarındaki yapılar daha yoğun, taşkın riski daha fazladır.

Kent merkeziyle çeperlerde gelişen alt merkezler arasında; tarım ve orman alanları, havza sınırları, İstanbul'un duyarlı yöreleri ve yutak alanları bulunmaktadır. Bu alanlar kentsel yayılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. İstanbul'un doğu-batı ya da kuzey-güney yönlerinde yayılmaya devam etmesi, duyarlı yörelerin ve yutak alanların yok olmasına yol açacaktır. İstanbul'un genişlemesini engellemek üzere, kentsel yapılı çevreyle duyarlı yöreler arasında tampon bölge oluşturulmalıdır. Bu bölge ile yeni yapılaşma engellenmeli, mevcut yerel doku ve fonksiyonlar gözetilerek kentin kamusal mekân ve yeşil alan ihtiyacı sağlanmalıdır. Bölgenin işlevsel kullanımı amacıyla, bölgede bulunan mevcut yapıların, Ar-Ge laboratuvarları, kirletici sanayilerin adil dönüşümünü sağlayacak temiz üretim alanları, kırsal kalkınmaya katkıda bulunarak üreticiyi destekleyecek ve tüketicinin sağlıklı gıdaya erişimini sağlayacak tüketici pazarları, yerel kalkınma birimleri gibi yenilikçi işlevler ile donatılması gerekmektedir.

İstanbul'da kentsel dokunun doğal alanlara doğru genişlemesi önlenirken yaşam kalitesini yükseltmek kapsamlı bir dönüşüm sürecini gerektirmektedir. İmar planları, kentin yerleşik alanlarında, bina yoğunluğunu artırmadan, nüfus yoğunluğunu artırmak üzere güncellenmeli; kentsel dönüşüm finansman ve uygulama araçları bu doğrultuda kullanılmalıdır.

Kentsel dönüşüm süreçleri sadece binaları yenilemek için değil, yaşam kalitesini artırmak üzere kullanılmalıdır.

Afet risklerinin yapılı çevrede yaratacağı zararın azaltılması ve mümkün olduğu kadar bertaraf edilmesi için, mevcut bina stoku iyileştirilerek kentin afet risklerine karşı dayanıklı hâle getirilmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşüm süreçleri sadece binaları yenilemek için değil, yaşam kalitesini artırmak üzere kullanılmalıdır. Dönüşürülen mekânların kentsel bütünlük içindeki anlamı, işlevi ve değeri gözetilmeli; dönüşüm süreçleri kentin alt ve üst yapısına yeni yükler getirmek yerine, mevcut yükleri azaltmalıdır. Dönüşüm uygulamaları içinde anlam ve değer atfedilmeyen pek çok modern mimarlık mirası örneğinin kaybı engellenmelidir.

Kentsel dönüşüm süreçleri sonucunda yaratılan konut alanları, farklı gelir düzeylerinden farklı kullanıcı gruplarına uygun konutları bir arada sunmalı, İstanbul'un güçlü yönlerinden birisi olan çeşitliliğini mekâna yansıtmalıdır. Bireysel mülkiyet dışındaki alternatif konut sunum biçimleri kentsel dönüşümün ayrılmaz bir parçası olarak, tüm dönüşüm uygulamalarına entegre edilmelidir. Başta kırılgan gruplar olmak üzere, dönüşümden etkilenecek bütün paydaşların sürece aktif olarak katılımı sağlanmalıdır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
	1	Duyarlı yörelerle yapılaşmış çevre arasında tampon bölgenin oluşturulması ve proaktif koruma sağlayan temel işlev bölgelerinin geliştirilmesi
	2	Mevcut yapılaşmış alanda niteliksel yoğunlaşmanın sağlanması
	3	Yapılaşmış kentsel alan içerisindeki biyo-kültürel alanların korunması
	4	Kentsel mekânın riskler ve afetler karşısında dayanıklı hale getirilmesi
	5	Kente özgü ihtiyaçları gözetken, sürdürülebilir yapılaşmaya yönelik tasarım standartları belirleterek kentsel alanın niteliğinin artırılması
Amaç 1	6	Mekânın anlam ve değerini gözetken, katılımcı ve kapsayıcı bir anlayışla planlama ve dönüşüm süreçlerinin gerçekleştirilmesi

Amaç 2

Yaşam Kalitesini Yükseltmek Üzere Kentsel Mekânın Dengeli Gelişimini Sağlamak

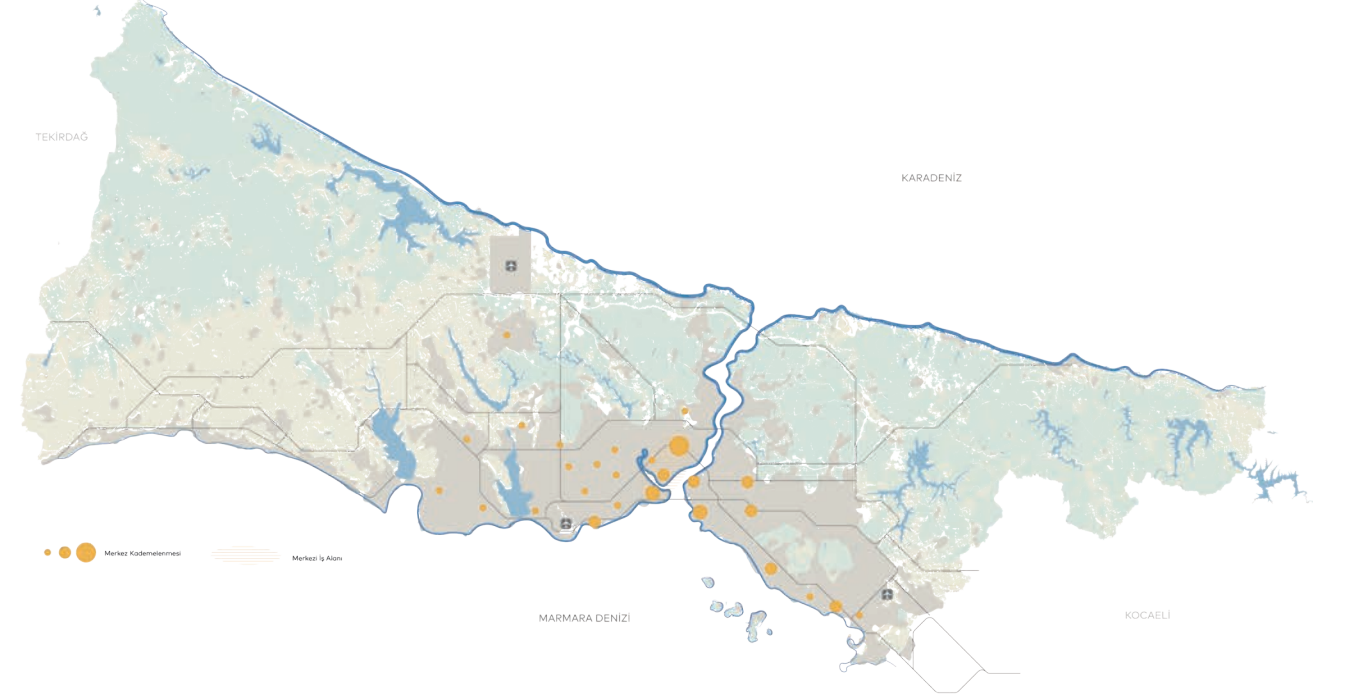
İstanbul'da, Fatih-Taksim-Levent bölgesi, kentin MİA'sını oluşturmaktadır. Bu bölge aynı zamanda tüm kentin kültürel merkezi ve Avrupa Yakası'nın kent merkezi olma özelliğini taşımaktadır. Anadolu Yakası'nda; Ataşehir, Kadıköy, Üsküdar ve Ümraniye ilçe merkezleri farklı dönemlerde gelişmiş dört kentsel merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan Kadıköy, ikinci derece merkez özellikleri gösterirken, Ataşehir, Üsküdar ve Ümraniye ise üçüncü derece merkezlerdir. Bu merkezler, mekânsal anlamda belirgin olarak ayrılmış ve dengeli bir şekilde alt düzey merkezler oluşturmuşlardır. Anadolu Yakası'nın kuzeyinde Çekmeköy, Sancaktepe ve Sultanbeyli ilçeleri boyunca uzanan geniş bir alan merkezi işlevler ve kentsel hizmetler açısından daha az gelişmiştir. Burada, dağınık bir şekilde yer alan alt kademe merkezlerde yakın çevreye temel kentsel hizmetler sunulmaktadır.

Avrupa Yakası'nda MİA dışında kalan alan üç bölgeye ayrılabilir. Küçükçekmece Gölü ile Haliç arasında uzanan, kentin nüfus ve yapılaşma açısından çok yoğun olduğu geniş bir bölge, MİA komşuluğunda çok sayıda alt merkezi dağınık bir şekilde barındırmaktadır. Büyükçekmece ve Küçükçekmece Gölleri arasında kalan bölge, İstanbul'un görece geç kentleşmiş bir alanıdır. Bu bölgede, Anadolu Yakası'nda görülen, kent ölçeğinde üst düzey merkezler bulunmamakta, fakat daha dengeli dağılmış alt düzey merkezler görülmektedir. Kentin batısında Büyükçekmece'den Silivri'ye kadar uzanan geniş bir alanda, Silivri ilçe merkezi alt kademe kentsel merkez işlevi görmektedir.

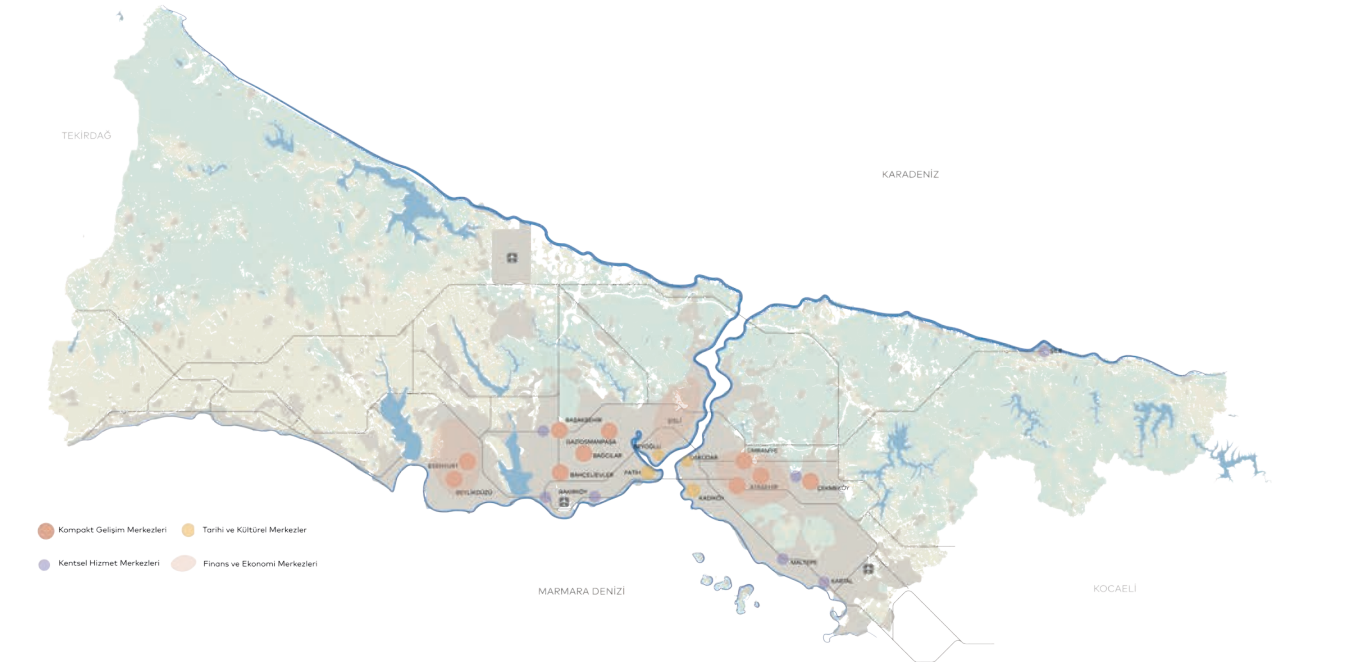
İstanbul'un doğal alanlara daha fazla yayılmadan gelişmesi için mekânsal organizasyon yeniden oluşturulmalıdır. Yeni organizasyonun odağında, farklı işlevlerin

bir arada yer aldığı kentsel merkezlerin kent genelinde dengeli dağılması temel alınmalıdır. Bu merkezler; başta barınma, çalışma ve rekreasyon olmak üzere gündelik ihtiyaçların tamamını kendi içinde, yaya ya da bisikletle ulaşım mesafesi içinde karşılayabilmelidir. İstanbul Ulaşım Modeli çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen analizlerde, sabah zirve saatlerde otomobille gerçekleşen yolculukların ortalama uzunluğu 13,7 kilometre, iş/okul servisi ile gerçekleşen yolculukların ortalama uzunluğu 19,3 kilometredir. 30 dakikalık toplu taşıma yolculuk süresi içinde erişilebilen işyeri oranı ortalama %7,8'dir. Fonksiyonların dağılımında, konut-iş-yeri yolculuk süre ve mesafeleri azaltılarak ulaşım yükü hafifletilmelidir. Kentin farklı bölgeleri ve merkezleri arasındaki ulaşım ihtiyacı çalışma, eğitim, sağlık gibi rutin ihtiyaçlardan değil; spor, kültür, sanat gibi istisnai faaliyetlerden kaynaklanmalıdır.

Kentsel dönüşüm süreçlerinin, bu nitelikteki kent merkezlerini desteklemesi sağlanmalıdır. Dönüşüm sonucunda yaratılacak kent dokusu, araç bağımlılığını azaltmak, karbon ayak izini düşürmek ve yaşam kalitesini artırmak üzere, barınma, çalışma, eğlenme ve dinlenme gibi kentsel fonksiyonları bir arada karşılamalıdır. Kentsel dönüşüm süreçleri, tüm canlıların esenliğini göz önünde bulundurmalı, kentteki doğal yaşamı destekleyen yeterli ve nitelikli açık alanlar ve kamusal mekânlarda sürekliliği sağlamalıdır. Bu doğrultuda, sürdürülemez olacağı öngörülen veya atıl kalmış konut, sanayi, ticaret alanları, eski askeri alanlar ve maden sahaları gibi alanların, kentin ihtiyaçları doğrultusunda daha verimli bir şekilde değerlendirilmek üzere yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir.

İstanbul Merkezler Kademelenmesi

İstanbul Merkezler Kademelenmesi 2050

Amaç 3

Canlı Kentsel Yaşamı Destekleyen Dinamik Kamusal Mekânları Geliştirmek

Başta merkez niteliğindeki alanlar olmak üzere İstanbul'un tamamında açık ve yeşil alanların miktarı tüm ilçelerde standartların altındadır. İlçelerde kişi başına en az 15 m² olması gereken ve kentsel ölçekteki büyük aktif yeşil alanları da içeren İstanbul ortalaması, kişi başına 7,3 m² kadardır.* Başta Esenler, Güngören, Çekmeköy, Sancaktepe, Ümraniye ve Bahçelievler ilçeleri olmak üzere 25 ilçede kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı İstanbul ortalamasının oldukça altındadır. Mahalle ölçeğindeki aktif yeşil alanların İstanbul ortalaması ise 1,7 m² kadardır. İstanbul genelinde çocuk başına düşen çocuk oyun alanı ise sadece 0,2 m² kadardır.

İstanbul yerleşik alanına bakıldığında; meydanlar, yaya bölgeleri, kumsal/plaj ve panayır/festival alanlarından oluşan kamusal açık mekânlar kent mekânına dengeli dağılmamıştır. Kişi başına düşen kamusal açık mekânların en yüksek olduğu ilçeler Şile, Adalar ve Çatalca'dır. Sancaktepe, Kâğıthane, Güngören, Ataşehir ve Bahçelievler ilçelerindeyse kişi başına düşen kamusal açık mekân miktarı en düşük değerlerdedir.¹⁵⁰ Mevcut alanlar ise verimli kullanılmamaktadır. Bu alanlar insanların günlük aktivitelerini gerçekleştirdikleri mekânlar olmaktan çok, geçiş bölgeleri görevi görmektedir.

Tarihi Yarımada ve Boğaz kıyıları dışında, kent ölçeğindeki kamusal alanlara İstanbulluların önemli bir kısmı 15 dakika yürüme mesafesi içerisinde erişememektedir. En fazla 5 dakikada erişilebilmesi gereken mahalle

ölçeğindeki açık ve yeşil alanlar ise daha yaygın bir dağılıma sahiptir. Avrupa Yakası'nda Avcılar, Başakşehir, Esenyurt ilçeleri, Anadolu Yakası'nda Kadıköy, Sultanbeyli ve Pendik'in kuzey kesimi haricinde, kent sakinleri bu alanlara 5 dakikalık yürüme ile erişebilmektedir.

İstanbul'un başta kuzey ormanları olmak üzere mevcut aktif ve pasif yeşil alanlarının korunması önceliklidir. Bu alanlar, yeni açık alanlar ve yeşil alanlar ile desteklenerek, kişi başı minimum yeşil alan standartları sağlanmalıdır.

İstanbul'un kıyı alanları, kamusal açık alanların miktarını, niteliğini ve çeşitliliğini artırmak için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Karadeniz kıyısındaki günübirlik alanlarla (plajlar, mesire alanları vb.) kültürel ve doğal miras alanları biyo-kültürel koruma yaklaşımı önceliklendirilerek kentsel kamusal mekân sistemi içinde değerlendirilmelidir. Ekolojik koridor alanları olan İstanbul Boğazı kıyılarındaki kamusal mekânlarda yutak kapasitesini arttıracak uygulamalar önceliklendirilmelidir. İstanbul'un Marmara kıyılarında ise öncelikle kıyıya yönelik deniz ulaşımı, raylı sistem ve yaya erişimi güçlendirilmeli ve deniz kıyısındaki açık alanlara erişilebilirlik artırılmalı, kıyı boyunca kesintisiz yürüyüş aksları oluşturulmalıdır. Marmara kıyılarındaki plajlar kamusal mekânlar olarak değerlendirilmeli, tekrar plaj olarak kullanılmalı ya da yeniden işlevlendirilerek aktif kullanıma açılmalıdır.

* Vizyon 2050 Belgesinde kullanılan aktif yeşil alan kavramı Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde yer alan "açık ve yeşil alanlar" kavramını karşılamaktadır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'ne göre; ilçe düzeyinde çocuk bahçesi, park, meydan, semt spor alanı, botanik parkı, mesire yeri ve rekreasyon alanından oluşan açık ve yeşil alanlar için ilçe düzeyinde kişi başına 10 m² ayrılmalıdır. İl sınırı bütünde ise bu donatılara ek olarak hayvanat bahçesi, kent ormanı, ağaçlandırılacak alan, fuar, panayır ve festival alanı ve hipodrom gibi kent geneline hizmet eden açık ve yeşil alanlar için de ayrıca kişi başı 5 m² daha ayrılmalıdır.

HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kentsel olanakları ve donatılarıyla kendine yetebilir alt bölgelerin oluşturulması
2	Kentsel alanda dengeli ve çok merkezli gelişmeyi destekleyecek şekilde ulaşım bağlantılarının sağlanması
3	Kent bütününe hizmet eden kentsel donatıların dengeli mekânsal dağılımının sağlanması
4	Barınma ve istihdam dağılımının dengelenerek kentin ulaşım yükünün azaltılması
5	Sürdürülemez ve âtil durumdaki alanların, kentsel olanakları geliştirecek, canlı ve yenilikçi bir kent oluşturacak şekilde yeniden işlevlendirilmesi ve kentsel yaşama kazandırılması

Kıyılarda, yoğun yapılaşmış alanlar ve dolgu alanları gibi kullanımlar nedeniyle kentlinin denizle kopan ilişkisi yeniden kurulacaktır.

Kapalı dere yataklarının tekrar ekosisteme kazandırılması ve dere taşkın alanlarında yapılaşmanın azaltılarak zamanla kaldırılması can ve mal güvenliğinin sağlanması açısından önemlidir. Açılan dereler ve koruma kuşakları aktif yeşil alanlar ve kamusal mekânlar olarak düzenlenmelidir. Bu alanlar, iç kesimlerin denize erişimini sağlayacak koridorlar olarak geliştirilmelidir. Bu doğrultuda yapılaşma baskısı altında kalan Büyükçekmece ve Küçükçekmece Gölü, Aydos Ormanı gibi yeşil ve mavi dokuların çevresinde yer alan Kavaklıdere, Haramidere, Eşkinöz ve Ayamama Deresi gibi derelerin doğal izleri geri kazandırılmalı, kıyılarla bağlantıları güçlendirilmelidir. Kıyılarda, yoğun yapılaşmış alanlar ve dolgu alanları gibi kullanımlar nedeniyle kentlinin denizle kopan ilişkisi yeniden kurulmalıdır. Boğaz ve Marmara kıyısı turizm öncelikli ekonomik faaliyetler ve aktivite alanlarıyla desteklenerek canlandırılmalıdır. Kuzey kıyı hattı ise ekolojik değerler gözetilerek korunmalı; daha kısıtlı düzeyde de olsa, doğa-insan ilişkisini geliştirecek bir kamusal mekân sistemi içerisinde kültür, spor ve aktivite alanları oluşturulmalıdır.

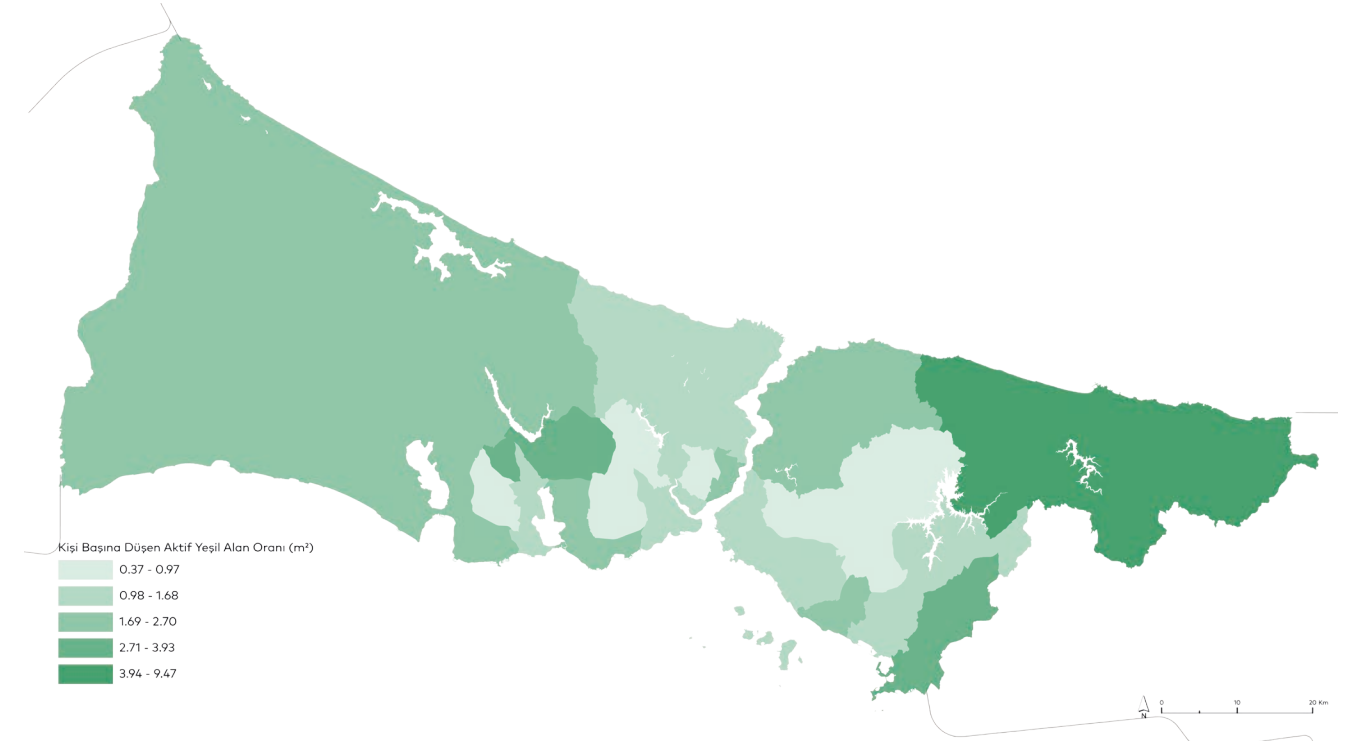
Yeni ya da dönüşen açık alanlarda ekolojik değerlerin gözetilmesi ve korunması; doğa-insan ilişkisinin geliştirilmesi; dönüşen peyzajın, kamusal mekân sistemi içerisinde kültür, spor, aktivite alanlarıyla bir arada yer alacak olan yaşam laboratuvarları, girişimcilik merkezleri gibi hibrit kullanımların kamusal mekân sistemiyle ilişkisi

li olarak yaygınlaştırılması, mekânsal kaliteyi ve yaşam kalitesini yükseltecek tasarım normlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

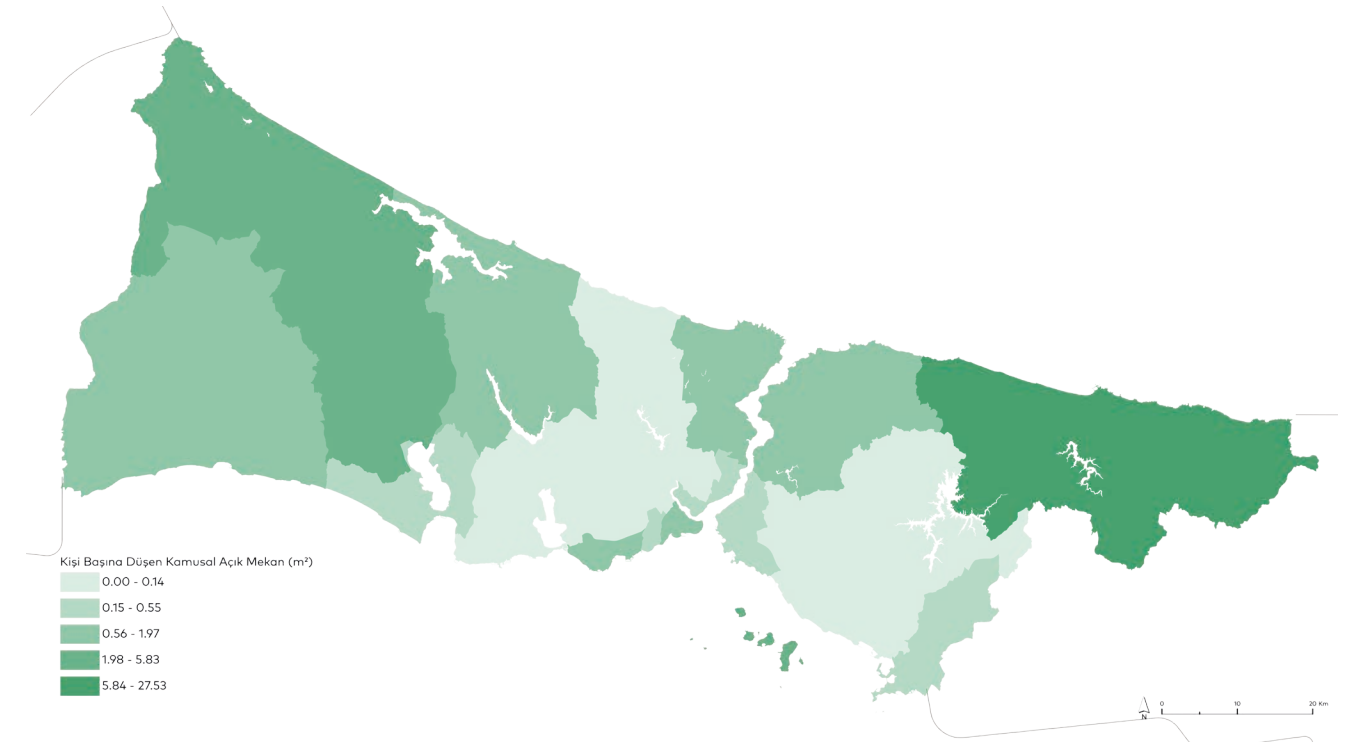
İstanbul'un müzeleri, âtıl veya sürdürülemez hâle gelen askerî ve ticari alanları, okulları gibi kamusal yapılar ve açık alanlardan faydalanılarak, kamusal açık alanlar arasında ilişkiler kurulmalı, yürünebilirlik ve erişilebilirlik artırılmalıdır. Yoğun olarak yapılaşmış, açık yeşil alan yoksunluğu çeken Güngören, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Fatih gibi bölgelerde âtıl alanların değerlendirilmesi, çatı bahçelerinin geliştirilmesi, küçük kent boşluklarının iyileştirilmesi, sokak bağlantılarının güçlendirilmesi gibi kentsel tasarım müdahaleleriyle açık ve yeşil alanların tüm İstanbullular için yürüme mesafesinde erişilebilir olması sağlanmalıdır.

Aktif, esnek, canlı mekânlar oluşturabilmek için etkinlikler düzenlenmeli; pazar alanları, festivaller, şenlikler gibi günlük aktiviteler meydanlarda gerçekleştirilmelidir. Âtıl kamu binaları, kamusal açık mekânlarla ilişki kurularak gündelik yaşama kazandırılmalı, açık alanlardaki aktivite çeşitliliği artırılarak ticari fonksiyonlarla birlikte değerlendirilmeli ve bu alanlarda toplu taşıma ve yürüyerek erişim kuvvetlendirilmelidir.

Özellikle mahalle ölçeğindeki kamusal açık alanlar, katılımcı yöntemlerle tasarlanmalı; bu alanlar toplumsal ayrışmanın önlenmesi ve topluluk bilincinin gelişmesi için kullanılmalıdır.

Mahalle Ölçeğine Göre Kişi Başına Düşen Aktif Yeşil Alan (2022)¹⁵¹

Kişi Başına Düşen Kamusal Açık Mekân (2022)¹⁵²

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 3	1	Tüm kamusal mekânların kalitesinin artırılması, güvenli ve aktif kullanılmasına yönelik iyileştirmelerin yapılması
	2	Kamusal açık mekân sisteminin sürdürülebilir, esnek ve adaptif hâle getirilmesi ve kamusal açık mekân bağlantılarının güçlendirilmesi
	3	Doğal izlerin geri kazandırılarak aktif kamusal mekân sistemi içerisinde değerlendirilmesi
	4	Farklı alt bölgelerin nitelikleri doğrultusunda, burada yaşayan nüfusun özgün ihtiyaçlarına cevap veren kamusal mekânların katılımcı süreçlerle oluşturulması
	5	Kamusal açık mekân sistemi içerisinde erişilebilir ve canlı kıyı alanlarının geliştirilmesi
		Kültürel miras ve kentsel yaşamla ilişkisini kuran, gündelik hayatı kamusal mekânlar ile ilişkilendiren, çok işlevlilik ilkesiyle yaşam kalitesini arttıran, yaya için elverişli ve güvenli, yürünebilir mekânların oluşturulması hedeflenmektedir.
		Kent bütününde doğal ve yapay koridorların, açık ve yeşil lekelerin entegrasyonu sağlanarak, atıl sanayi ve depolama alanları gibi alanlarla okul bahçeleri vb. yardımcı kamusal alanların değişen ve dönüşen kentsel sisteme adapte edilerek kamusal açık mekân sistemine dâhil edilmesi ve bağlantılarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
		İstanbul'un kaybolan su izlerinin, vadi ve derelerin (Ayamama Deresi, Kavaklıdere, Haramidere, Eşkinöz Deresi gibi) canlandırılması, yeşil/kamusal açık mekân olarak düzenlenmesi, iklim kriziyle mücadelede doğal izlerin kent ormanlarıyla ilişkilerinin güçlendirilmesiyle kente yeniden kazandırılması hedeflenmektedir.
		İstanbul'un yaşam kalitesini artıracak ve doğayla ilişkisini kuracak şekilde, farklı fonksiyonel niteliklere sahip alt bölgelerin çeşitlenen ihtiyaçları doğrultusunda kamusal mekân altyapısının geliştirilmesi, bu süreçlerin bölgede yaşayan nüfusun gerçek ihtiyaçlarını gözeten ve katılımcı şekilde hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
		Kıyı alanlarının, biyo-kültürel ağların korunacağı kamusal fırsat alanları olarak değerlendirilmesi, kıyı-kent ilişkisinin güçlendirilmesi, kıyı alanlarında aktif kamusal mekânlar yaratarak canlılığın sağlaması ve erişilebilirliğin arttırılması hedeflenmektedir.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 3	6	Gelecek için çoklu ve birlikte kullanıma imkân veren, toplumsal hafızayı besleyen kamusal mekânların oluşturulması
	7	Kültürel mirasın kamusal mekân sisteminin parçası haline getirilmesi
	8	Kent ekonomisini destekleyecek hibrit kamusal alanların yaratılması
	9	Kamusal mekânların farklı fiziksel yeterlilikteki bireylerin kentsel hayata katılımlarına olanak sağlayacak şekilde iyileştirilmesi
		Kamusal mekânda tasarım ve karma kullanımlarla toplumsal hafızanın yaşatılması, geleceğin anı değeri taşıyan kamusal mekânlarının yaratılması hedeflenmektedir.
		İstanbul coğrafyasının sosyal ve kültürel değerleriyle birlikte, tarihi kentsel peyzaj ve kültürel peyzaj olarak ele alınması, kültürel miras alanlarının alternatif kamusal mekânlar olarak değerlendirilerek görünür kılınması, özgün kamusal mekânlar yaratılması hedeflenmektedir.
		Meydan ve yaya bölgeleri gibi kamusal açık mekânlarda teknolojik altyapının kurulması, mobil uygulamalarla kamusal etkinlikler için alternatif hibrit mekânlar olarak kurgulanmaları, kent genelinde yaşam laboratuvarları, girişimcilik merkezlerinin yaygınlaştırılması ve kamusal mekân sistemi içerisinde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.
		Tüm kamusal alanların evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda, farklı engellilik türleri ve özel ihtiyaçlar dikkate alınarak yenilenmesi ve daha kapsayıcı olmasına yönelik önlemlerin alınması hedeflenmektedir.

Amaç 4

Kültürel Mirası Korumak, Yaratıcı ve Yenilikçi Yaklaşımlarla Kentsel Yaşamla Bağını Güçlendirmek

İstanbul, 400.000 yıllık bilinen geçmişiyle dünyanın en eski ve en önemli şehirlerinden birisidir. Pendik, Fikirtepe, Yarımburgaz ve Yenikapı gibi tarih öncesi dönem yerleşmelerini ve Tarihi Yarımada, Galata-Beyoğlu, Boğaziçi gibi çok katmanlı alanları barındıran bu birikim; ulusal mevzuata göre, sit alanları, tescilli kültür varlıkları, somut olmayan miras gibi araçlarla korunmaktadır. İstanbul, yaklaşık 18.266 hektar arkeolojik, kentsel, tarihi, karma sit alanları ve 57.371 hektar doğal sit alanına sahiptir. Bunların arasında, 765,5 hektarlık¹⁵³ bir alanı kapsayan ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan İstanbul'un Tarihi Alanları da bulunmaktadır.

Şubat 2022 itibarıyla İstanbul'un 39 ilçesindeki 782 mahallede 15* ayrı türde 34.850 tescilli eser tespit edilmiştir. Tescilli kültür varlıkları Fatih (%31), Beyoğlu (%17), Üsküdar (%8) ve Beşiktaş (%7) ilçelerinde yoğunlaşmaktadır.¹⁵⁴ Tescilli yapılar içerisinde yer alan yaklaşık 42.000 konutta ortalama 62.000 kişi yaşamaktadır. Ayrıca gıda, deri, enerji, ağaç, kimya, tekstil, içki, haberleşme, ulaşım, toprak kaynaklı üretimler gibi farklı alanlarda faaliyet göstermiş; kültürel miras envanterine kaydedilerek günümüze ulaşabilmiş 262 endüstriyel kültür varlığı yapı bulunmaktadır.¹⁵⁵

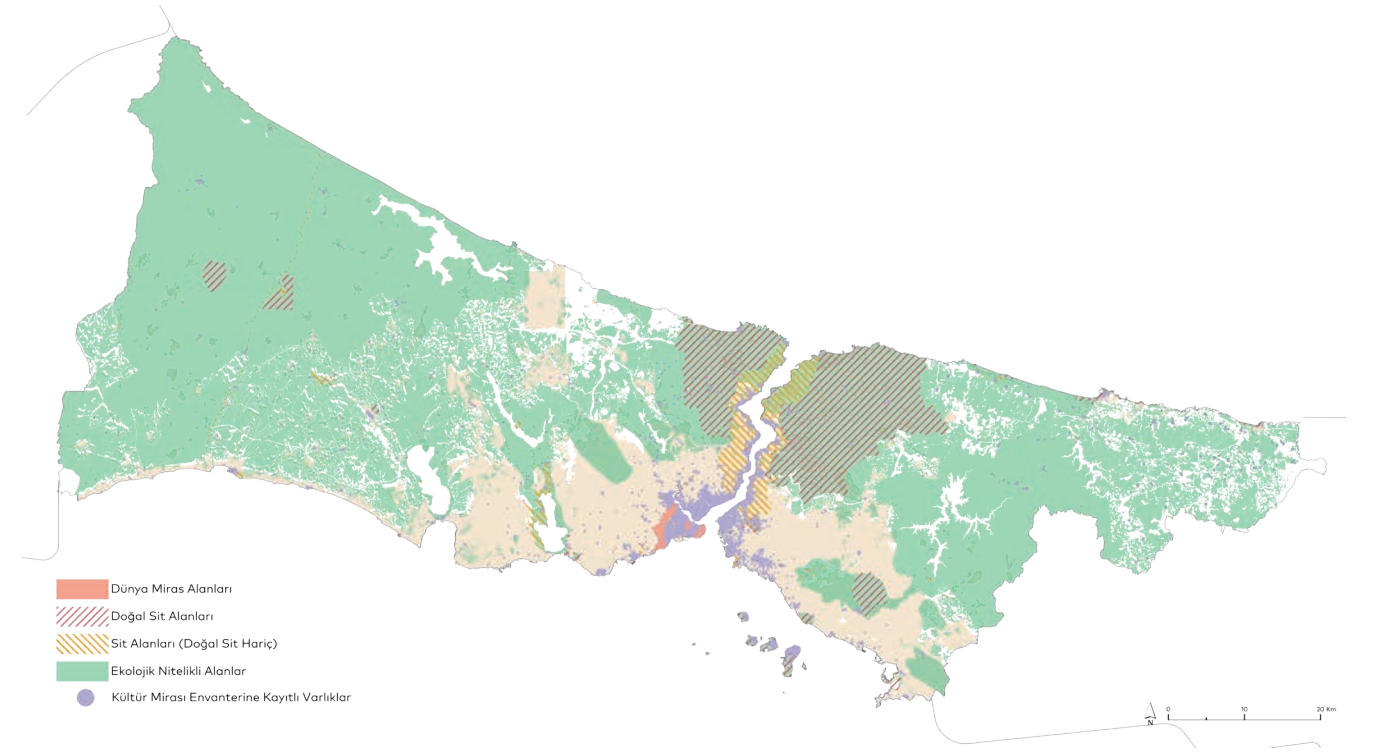
Kültürel miras, toplumsal hafızayı canlı tutarak, kent kültürünün sürdürülebilmesine, gelecek kuşaklara aktarılmasına ve toplumların evrilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle kültürel miras öğeleri korunmalı ve toplumsal yaşamın bir parçası olarak kullanılmalıdır. Aynı zamanda İstanbul'da kültürel miras alanları, turizm sektörünü destekleyerek, kent için önemli bir ekonomik kaynak işlevi görmektedir.

İstanbul'da kültürel mirasın korunmasına yönelik birçok iyi uygulama örneği olmasına rağmen, üstesinden gelinmesi gereken zorluklar da bulunmaktadır. İstanbul'un tarihi kent merkezi olan Tarihi Yarımada, kentsel ulaşım ağında bir odak noktası haline gelmiştir. Marmaray ve Avrasya Tüneli gibi projeler bu ulaşım yükünü artırmıştır. Yenikapı Sahili dolgu alanı ve Avrasya Tüneli bağlantısıyla Kennedy Caddesi'ndeki genişletmeler, güney kıyılarındaki kültürel peyzajı tahrip etmiş; kıyılara olan erişilebilirliği zayıflatmıştır.¹⁵⁶ Süleymaniye ve Zeyrek'te ahşap konut örneklerinin büyük oranda kaybedilmiş olması, Kara Surlarının kültürel peyzajını zayıflatan parçacıl uygulamalar, farklı ölçeklerdeki rekonstrüksiyon kararları, silueti bozan yapılaşma Tarihi Yarımada'nın bütünlük ve özgünlük değerlerini tehdit etmektedir.

Sivil mimari örneklerinin yoğunlaştığı Beyoğlu ve Fatih ilçelerinde, 1980'lerden beri uygulanan kentsel dönüşüm ve altyapı faaliyetleri sosyokültürel yapıyı değiştirmiş, nüfus yoğunluğunu artırmış, fiziksel dokuda tahribata yol açmış ve bu alanlarda kültürel mirasın zarar görmesine neden olmuştur. Bu bölgeler hâlâ yapılaşma baskısı altındadır. Özellikle gelir düzeyi düşük toplumsal kesimlerin yaşadığı bu bölgelerde*, sivil mimarlık örneklerinin, kullanıcıları tarafından korunması için yeterli düzeyde destek mekanizması bulunmamaktadır. Bu tür alanlar, aynı zamanda toplumsal ayrışma ve soylulaştırma tehdidi altındadır.

İstanbul, Tarihi Yarımada, Haliç, Boğaziçi ve iki kıtaya yayılan yerleşmeleri, doğal değerleri, denizi, kıyıları ve adalarıyla, çeşitlilikleri bir araya getiren, çok katmanlı

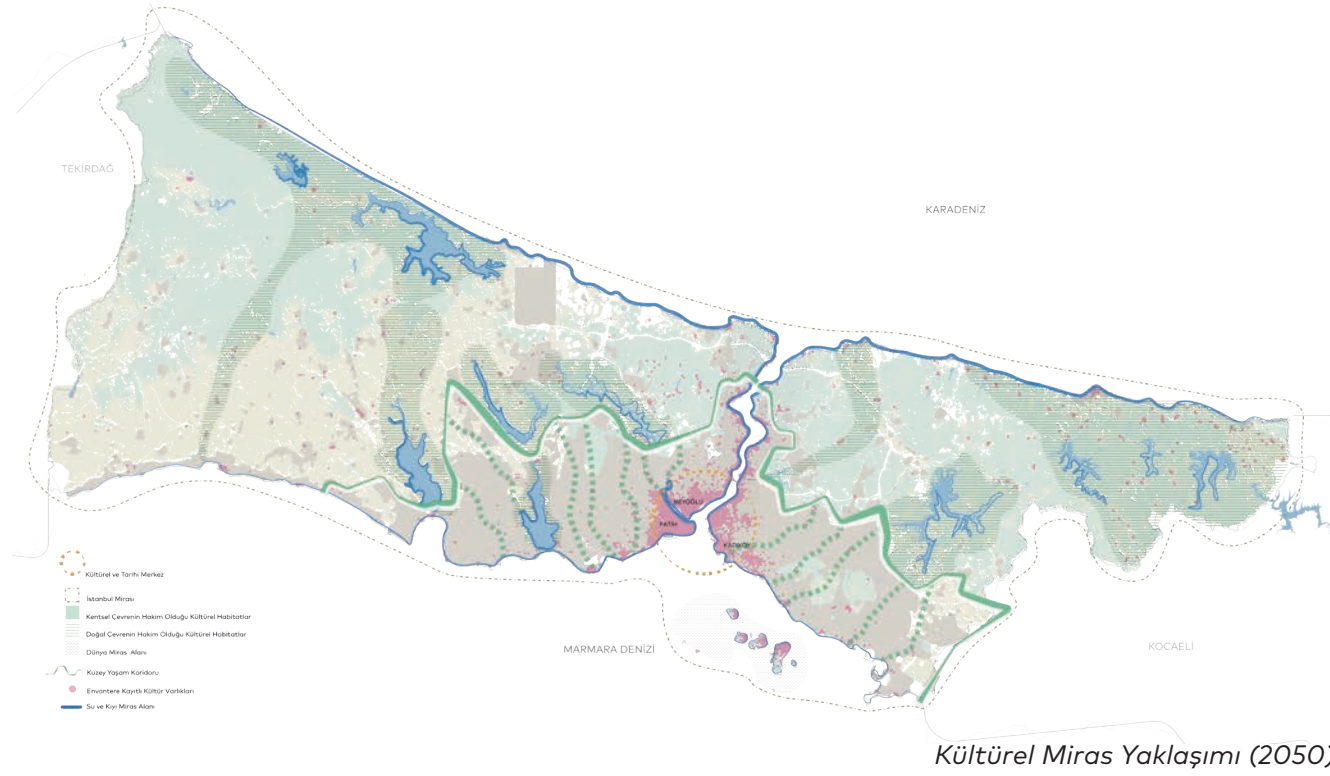
bir kültürel mirastır. Bu mirasın bütünlüklü koruma perspektifi ile ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikle ilgili tüm paydaşları dâhil eden, bütünlüklü bir koruma anlayışı ve denetim sistemi geliştirilmeli, bir envanter sistemi oluşturulmalı, yasal ve yönetsel alanda eşgüdüm ve iş birliği sağlanarak hak temelli, katılımcı, izlenebilir ve yerindenlik ilkesiyle uyumlu alan yönetim planları oluşturulmalıdır. Alan yönetimi planları, İstanbul'un her yerinde, kültürel miras öğelerini ortaya çıkaracak, koruyacak ve kentsel yaşamla bütünleştirecek kentsel tasarım müdahaleleriyle desteklenmelidir. Gelişmiş veri tabanları, dijital ikiz ve benzeri uygulamalarla mirasın izlenmesi, yönetilmesi, belgelenmesi ve herkes için uzaktan erişilebilir hâle getirilmesi için etkin bir yönetim sistemi oluşturulmalıdır.

Kültürel Miras Alanları (2022)¹⁵⁷

* Dini alan, dini yapı, eğitim yapısı, endüstri yapısı, hizmet yapısı, karma yapı, kentsel öge, sağlık yapısı, savunma yapısı, sivil mimari yapısı, sosyal-kültürel yapılar, su yapısı, ticaret yapısı, ulaşım yapısı, yönetim yapısı.

* İBB, Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığı, Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü (DEZİM) tarafından 2018 yılında yayımlanan Afetler Karşısında Sosyal Hasar Görülebilirlik Raporu'ndan, sosyo ekonomik statü analizleri eğitim, gelir, meslek/iş, mülkiyet, diğer sahip olunanlar (internet, devamlı sıcak su, bulaşık makinesi, dijital yayın platformu) kümelerinde belirlenen göstergelerden elde edilmiştir.

Somut olmayan kültür mirasının bir parçası olarak, kent in kültürel miras alanlarında tarihsel birikimini oluşturmuş işlevler, sosyal-kültürel uygulamalar, ekonomik süreçler ve kültürel çeşitlilik gibi değerler tarihi kent peyzajının katmanlarıdır.¹⁵⁸ Bu nedenle somut olmayan kültür mirasının mekânla olan bütünleşik ilişkisinin yaşatılması için, bu değerler korunmalı ve geliştirilmelidir. İşlevini kaybetmiş yapıların geleceğe uyarlanarak yenden kullanılması ise, fiziksel özellikleri ve hafıza değerine saygı gösterilerek katılımcı yöntemlerle toplumsal fayda üretmeye odaklanmalı, bu doğrultuda gerekli işlev dönüşümleri desteklenmelidir.¹⁵⁹ Doğru işlevlerle değerlendirildiğinde kültür mirası yapılar ve mekânlar fiziksel olarak korunmuş olmalarının yanı sıra çevrelerine sosyal fayda üreten mekânlara da dönüşecektir.

Kültürel miras alanlarındaki rehabilitasyon programları, tarihi doku ve kent sakinlerinin temel hakları, sosyoekonomik iyileştirmeler gözetilerek gerçekleştirilmelidir.¹⁶⁰ Bu doğrultuda, tescilli kültür varlığı yapılarının korunmasında mülkiyet yapısı, hak sahiplerinin ekonomik imkânları, bu alanlardaki rant baskısı gibi faktörler göz önünde bulundurularak çözümler üretilmeli, gelir düzeyi düşük, kırılgan grupların bu süreçlerden olumsuz olarak

etkilenmesi önlenmelidir. Korumada finans kaynakları çeşitlendirilmeli ve mevcut finans destek sistemlerinin şeffaflığı ve izlenebilirliği sağlanmalıdır.

Sahip olduğu çok katmanlı ve dinamik yapısıyla kültürel mirası sürekli genişleme potansiyeli barındıran İstanbul'un, UNESCO Dünya Mirası Alanlarını koruma sistemi geliştirilmeli; yeni miras alanlarıyla bütünleştirilmelidir. Bu doğrultuda, farklı kurumlar ve sivil toplum inisiyatifleri tarafından UNESCO listesine girmesi önerilmiş olan Kapalı Çarşı, Beyoğlu, Eyüpsultan, Üsküdar ve Adalar ilçeleri ve Boğaziçi ile hâlihazırda UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Nuruosmaniye Külliyesi, Yıldız Sarayı Kompleksi, Akdeniz'den Karadeniz'e Kadar Ceneviz Ticaret Yolu'nda Kale ve Sur Yerleşimleri seri varlığı kapsamında Galata Kulesi ve Yoros Kalesinin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.¹⁶¹

Kültürel miras, dinamik bir kavramdır. Kapsamı tarihsel, toplumsal ve teknolojik koşullara göre sürekli gelişmekte ve genişlemektedir. İstanbul gibi çok katmanlı ve dinamik bir kentte, kültürel miras yönetimi, bu dinamizmi takip etmeli ve sürekli olarak kendini yenilemelidir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kültürel miras alanlarında çok katmanlı bütünleşik korumanın sağlanması	İstanbul'un kültürel mirasının ve doğal varlıklarının sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla bütünleşik olarak değerlendirilmesi ve tüm metropolitan alanda etkili bir şekilde korunması hedeflenmektedir.
2	Kültürel miras alanlarında yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve koruma-onarımıyla metruklaşmanın önlenmesi	Rehabilitasyon programları ve düzenli bakım-izleme, tarihi yapı kullanıcıları için rehberler gibi önleyici koruma çalışmalarıyla, tarihi kentsel merkezlerde koruma ilkeleriyle uyumlu ve kent bütünüyle dengeli bir şekilde kentsel olanakların geliştirilerek yaşam kalitesinin artırılmasıyla metruklaşmanın önlenmesi, kültür mirası alanlarında canlılığın sağlanması, sosyal kırılganlıkların giderilmesi hedeflenmektedir.
3	Kültürel miras alanlarında tarihsel birikimi olan kullanımların korunması ve geliştirilmesi	Kültürel miras mekânlarının özgün ya da mekânda kendi tarihsel birikimini oluşturmuş işlevlerinin korunması ve geliştirilmesiyle somut olmayan mirasın mekânla bütünleşik ilişkisinin korunması hedeflenmektedir.
4	Yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlarla kültür mirası mekânların toplumsal ihtiyaçların karşılanması için kullanılması	İşlevini kaybetmiş miras alanlarının, alanın niteliklerinin ve tarihsel bağlamının dikkate alınarak toplumsal ihtiyaçların karşılanması için katılımcı yöntemler, yenilikçi ve yaratıcı yaklaşımlarla yeniden kullanımının sağlanarak korunması hedeflenmektedir.
5	Kültürel mirasın dijital alanda sunulmasının, belgelenmesinin ve yönetiminin sağlanması	Kültürel mirasın erişilebilirliğini arttırmak üzere, mirasa özgü geliştirilmiş dijital araçlarla belgelenmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve yorumlanmasında teknolojik gelişmeden en üst düzeyde yararlanmak hedeflenmektedir.
6	Yerindenlik ilkesi ve kültürel miras hakkını gözetilen bir alan yönetim sisteminin etkinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması	Farklı ölçeklerde bütünleşik koruma için ilgili paydaşlar arası eşgüdümün ve hak temelli korumanın sağlanmasına yönelik alan yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
7	Korumada tüm paydaşlar için teknik, ekonomik, yönetsel destek mekanizmalarının geliştirilmesi	Kültürel miras alanlarıyla ilgili süreçlerde İstanbullular kullanıcı, mülk sahibi, araştırmacı, uzman, yönetici ya da sorumlu vb. tüm paydaşlar için teknik ve yönetsel destek mekanizmalarının geliştirilmesi, tüm kültürel miras öğelerinin varlığını sürdürebilmesini destekleyecek finansal araçların çeşitlendirilmesi, mevcut finans araçlarının güçlendirilmesi ve şeffaflığının sağlanarak denetlenebilir olması hedeflenmektedir.

DÖNÜŞTÜREN VE DAYANIKLI EKONOMİ

16 milyonun ortak çabasıyla İstanbul'u yenilikçi ve yaratıcı girişimler için cazibe merkezi yapacağız. Öncelikli olarak da genç ve kadın girişimcilerimizi destekleyeceğiz.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi Teması, kentin potansiyelinden yararlanarak küresel dönüşümlere uyum sağlayan bir İstanbul ekonomisini hayata geçirmeyi ve ekonomiyi tüm bileşenleriyle daha dayanıklı kılmayı ön planda tutmaktadır.

İstanbul, bulunduğu coğrafi konum, tarihsel birikimi, aldığı göçler ve farklı kültür, din ve dillere aynı anda ev sahipliği yapması sebebiyle etkileşimi yüksek ve değişken bir ekonomik yapıya sahiptir. İstanbul ekonomisinin temel dinamiklerinden birisi bu değişim etkisinin hem şehirde yaşayanları hem de yakın bölgesini dönüştürme gücüdür. Bu dönüş-türme gücünün en önemli özelliği, değişim hızının yüksekliliği, sosyal yaşamda ve ekonomik işleyişte kendine özgü değerler yaratmış olmasıdır. Girişimcilik ekosisteminin güçlü olması, farklı yetenekte insanları kente çekmesi ve ekonomiye dâhil edebilmesi, doğrudan ve finansal yatırımları çekebilmesi, yenilikçi çözümleri yerelden yaratabilmesi ve uygulama gücü İstanbul'un tarihsel olarak güçlü yanları olarak öne çıkmaktadır.

Küresel ekonomi, üretim ve ticaret yöntemlerindeki teknoloji ve dijitalleşmeye dayalı değişimlerin lojistik sektörüne etkileri, endüstriyel faaliyetlerinin Asya'da yoğunlaşması, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerininse teknolojik inovasyona dayalı gelişmelerde öncü olması gibi faktörlerle yeniden şekillenmektedir.

İklim krizinin giderek artan olumsuz etkileri de dünya ekonomisini etkilemekte ve dönüşmeye zorlamaktadır. Endüstrilerin çevresel etkilerinin izlenmesi, azaltımı ve çevre odaklı yeşil dönüşümü bu alandaki en önemli gelişmedir. İlk olarak 1992 yılında Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile gündeme gelmiş, ardından 1997 yılında Kyoto Protokolü ve 2015 yılında Paris Anlaşması ile küresel düzeyde vurgulanan Yeşil Dönüşüm ekonomik planlamanın en önemli bileşenlerinden birisi haline gelmiştir. AB ekonomisindeki dönüşümün 2050 yılı yol haritasını tarif eden Avrupa Yeşil Mutabakatı, temiz ve güvenilir enerji dönüşümü, atık yönetimi, gıda sistemleri, kirliliğin azaltılması, ulaşım, biyoçeşitlilik ve adil geçiş alanlarına odaklanmaktadır.¹⁶² Döngüsel kent yaklaşımıyla kentsel alanda doğrusal bir ekonomiden döngüsel bir ekonomiye adil bir geçiş sağlanmalıdır. Kentler ve özellikle de metropoller bu çerçevede nüfus, üretim ve tüketim hacmiyle önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu kapsamda ürün, malzeme ve kaynakların değerinin ekonomide olabildiği kadar uzun tutulduğu ve atık miktarının en düşük olduğu bir ekonomik yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.¹⁶³

Tarımda yüksek kimyasal kullanımını gerektiren yöntemlerin terk edil-

mesiyle iklim dostu agro-ekolojik üretime geçilmesi de yeşil dönüşümün bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, AB, Avrupa Yeşil Düzeni kapsamında uyguladığı Tarladan Çatala Stratejisi ile pestisit ve gübre kullanımının azaltılmasına dair net hedefler koymuştur.

Endüstride ve birçok hizmet alanında otomasyon, emek yoğun üretim süreçlerini dönüştürmekte, daha az insan emeği ile daha çok üretim yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, yaratıcı endüstriler ve yenilikçilik gibi entelektüel faaliyetlerin önemli olduğu sektörleri öne çıkarmakta; değişen teknoloji, üretim ve hizmet biçimlerine uyum sağlamak üzere, işletmelerde teknolojinin ve yenilik kabiliyetlerinin yaygınlaştırılması, nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi ve Ar-Ge finansmanına yönelik mekanizmaların etkinleştirilmesi gereksinimini doğurmaktadır.

Ekonomik dönüşüm, istihdam yapılarında kapsamlı bir dönüşümü gerektirmektedir. Dönüşen ekonominin gerektirdiği niteliklere sahip mesleki eğitimin sağlanması, işgücüne yeni katılacak kuşak için önem taşıırken; uygun nitelik ve becerilere sahip olmayan işgücünün üretimden dışlanmasının engellenmesi ise günümüzün ve yakın geleceğin en önemli meselelerinden birisi haline gelmektedir. Teknolojik dönüşümün gerektirdiği niteliklere ve iş yapma biçimlerine uygun mesleki eğitim ve kurumsal yapılanmaların ve mevcut işgücünün dönüşüme uyum sağlaması için yaşam boyu öğrenme mekanizmalarının önemi artmaktadır.

Ekonomik yapıda hedeflenen dönüşümün sağlanmasında; İstanbul'un doğal, kültürel ve ekonomik çeşitliliği, küresel teknolojik gelişmelerden ve kentin yaratıcı potansiyelinden beslenen yaratıcı ve yenilikçi girişimcilik ekosistemi önemli destek noktalarını oluşturmaktadır. Bu faktörlerin güçlendirilmesi, kent ekonomisinde ulaşılması hedeflenen dönüşümlerin gerektirdiği esnekliğe ve dayanıklılığa ulaşmak açısından önemlidir.

Yeni üretim teknolojileri ile birlikte yeni iş yapma modellerinin de öncülüğünü yapan yenilikçi girişimlerin, İstanbul ekonomisinin dönüşümünün öncülerinden olması beklenmektedir. Bu dönüşüm, güçlü sektörler arası etkileşim olanaklarının sağlanması; yeşil dönüşümün ekonomik gelişme ve yeni istihdam yaratma potansiye-

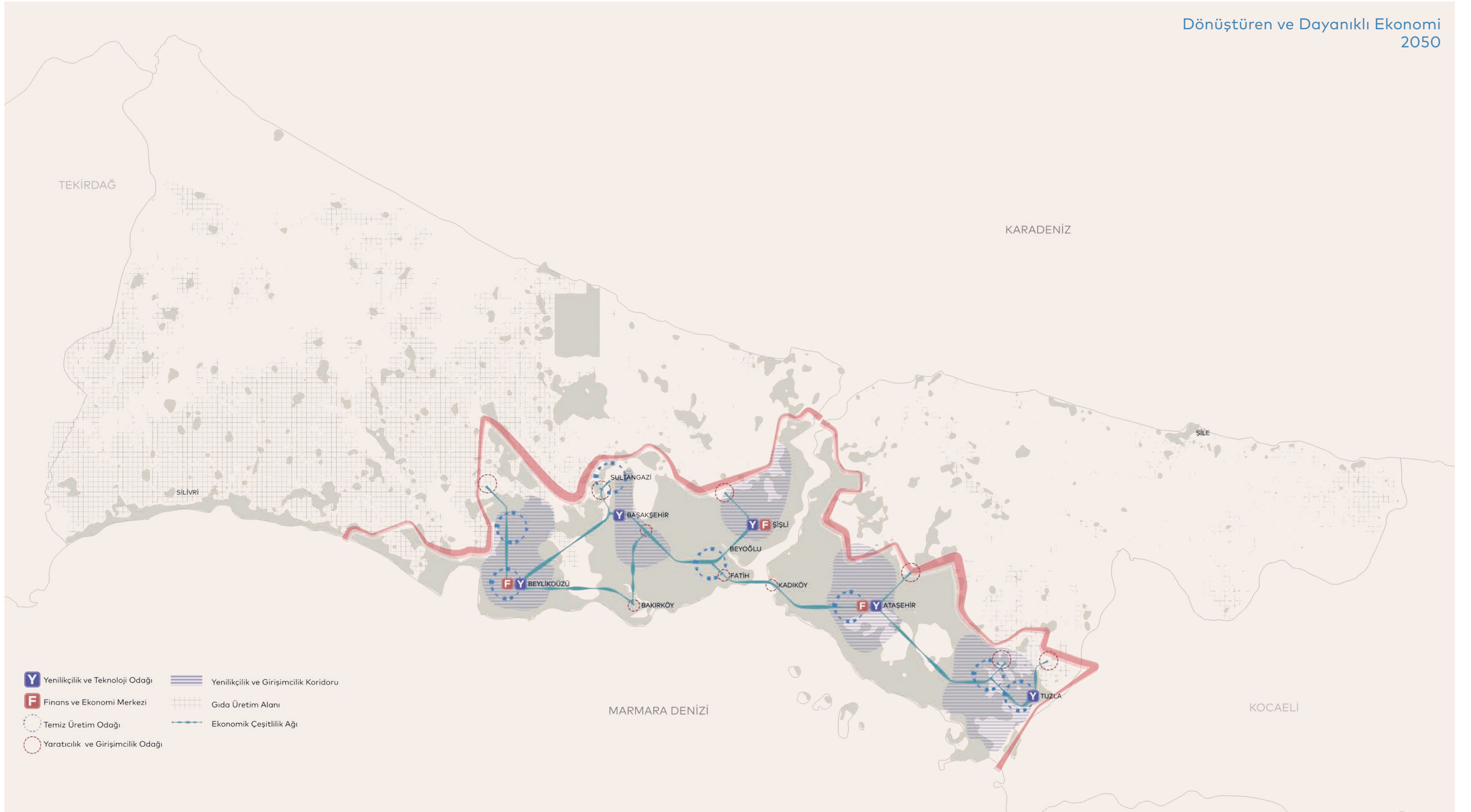
linden etkin faydalanılması ve işgücünün niteliksel gelişimiyle desteklenmelidir. Bu şekilde İstanbul ekonomisinin bilgi, teknoloji ve inovasyona dayalı; ekolojik ayak izi düşük, dayanıklı, yeniliklere adaptasyonunu sağlayabilen ve kapsayıcı bir istihdam yapısına sahip olması amaçlanmaktadır.

İstanbul'un dönüştüren ve dayanıklı bir ekonomiye sahip olması için sektörler arası etkileşimi kuvvetli, tarımsal üretimde endüstriyel üretimden agro-ekolojik üretime geçen kırsal alanları ve bilgi, teknoloji yoğun yerleşim alanları ile birlikte tüm kent genelinde yeşil ekonominin benimsenmiş olması gerekmektedir. Ekonomik yapıda hedeflenen dönüşümün sağlanmasında; İstanbul'un doğal, kültürel ve ekonomik çeşitliliği, küresel teknolojik gelişmelerden ve kentin yaratıcı potansiyelinden beslenen yaratıcı ve yenilikçi girişimcilik ekosistemi önemli destek noktalarını oluşturmaktadır. Bu faktörlerin güçlendirilmesi, kent ekonomisinde ulaşılması hedeflenen dönüşümlerin gerektirdiği esnekliğe ve dayanıklılığa ulaşmak açısından önem taşımaktadır. Bu dönüşüm, güçlü sektörler arası etkileşim olanaklarının sağlanması; yeşil dönüşümün ekonomik gelişme ve yeni istihdam yaratma potansiyelinden etkin faydalanılması ve iş gücünün niteliksel gelişimiyle desteklenmelidir. Bu şekilde İstanbul ekonomisinin bilgi, teknoloji ve yenilikçiliğe dayalı; ekolojik ayak izi düşük, dayanıklı, yeniliklere adaptasyonunu sağlayabilen ve kapsayıcı bir istihdam yapısına sahip olması amaçlanmaktadır.

Bu doğrultuda düşük teknoloji imalat sektörlerinin bilgi, teknoloji ve yenilikçilik ağırlıklı olarak dönüşümü; yenilikçi ve yaratıcı girişimlerin, Ar-Ge ve tasarım merkezlerinin, teknoloji geliştirme bölgelerinin ve teknoloji transfer ofislerinin yoğun olarak bulunduğu bölgelerinse kuluçka merkezleri ve girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılacağı faaliyetler ile desteklenmesi hedeflenmektedir.

Yerleşim alanında beş bölgede yenilikçilik koridoru ve yenilikçilik, teknoloji odağı ön plana çıkmakta ve yeni üretim teknolojileri ile birlikte yeni iş modellerinin de öncülüğünü yapan yenilikçi girişimlerin, İstanbul ekonomisinin dönüşümünün öncülerinden olması beklenmektedir.

Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi 2050

Amaç 1

Üretimi Bilgi, Teknoloji ve İnovasyon Ağırlıklı Olarak Dönüştürmek

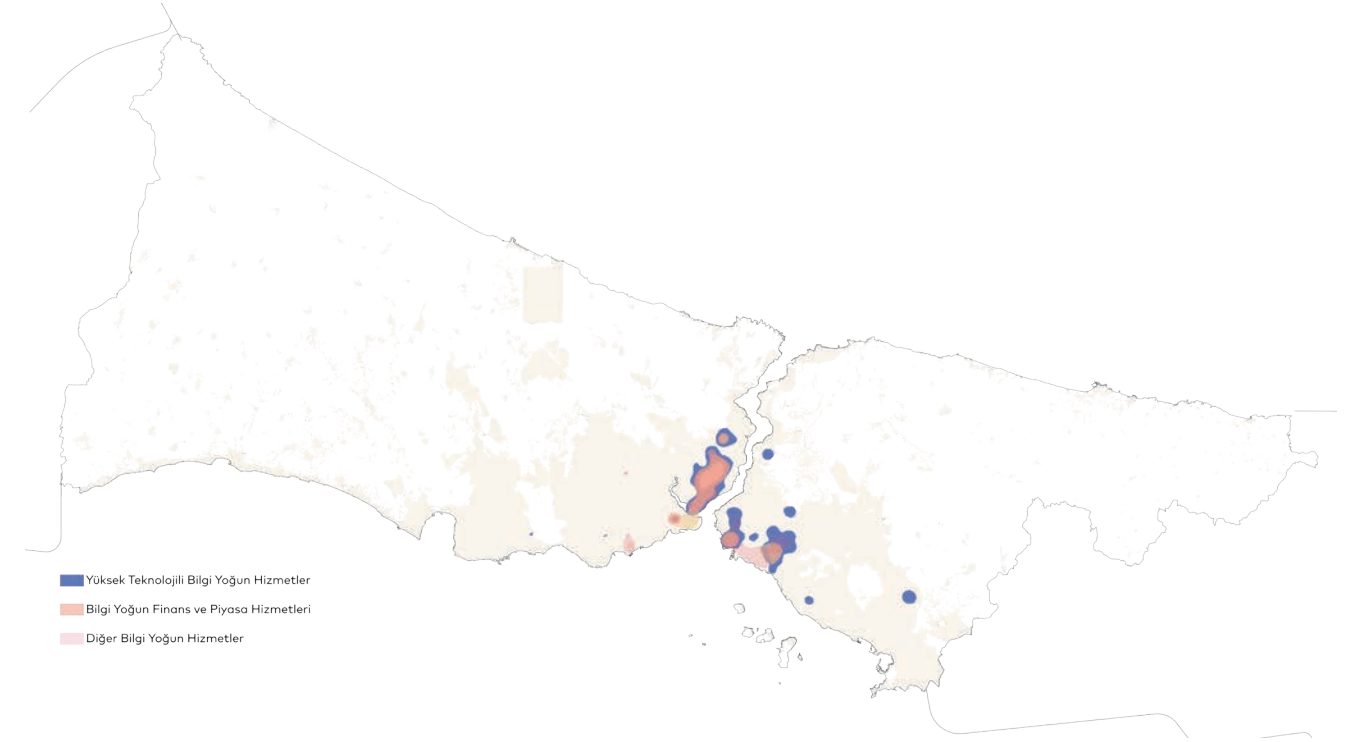
Giderek hızlanan ve yayılan bilgi üretimi ve bu bilgiye dayalı yeni nesil teknolojiler, ekonomide üretim ve tüketim biçimlerini dönüştürmekte, birçok sektörün yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Dijitalleşme ve otomasyonun hedeflendiği Sanayi 4.0, gelişmiş dünyada yerini yeşil ve sürdürülebilir teknolojileri odağına alan Sanayi 5.0'a bırakmaktadır. Ekonomik aktörlerin ve ülkelerin bu yeni sistemde kendilerine yer bulabilmeleri, rekabetçi olabilmeleri ve katma değer üretmeye devam edebilmeleri, üretim biçimlerinde bu dönüşüme hızlı bir şekilde ayak uydurmalarına bağlıdır.

Böyle bir dönüşüm, üretim, tüketim ve dağıtım aşamalarının tümünde uygulanabilme potansiyeli olan; uzun dönemde üretkenliği, rekabeti ve toplumsal refahı artırması beklenen; ekonomik faaliyetlerin iklim ve çevre üzerindeki baskısını azaltmayı sağlayan yenilikçi teknolojilerin kentteki üreticilerin tamamına yaygınlaştırılmasıyla sağlanabilir. Bu doğrultuda, ileri teknolojiye dayalı yatırımların artırılması ve kentte bilgi ve teknolojinin gelişimini ve yayılmasını destekleyen bilişim altyapısıyla inovasyon ekosisteminin geliştirilmesi önemlidir.

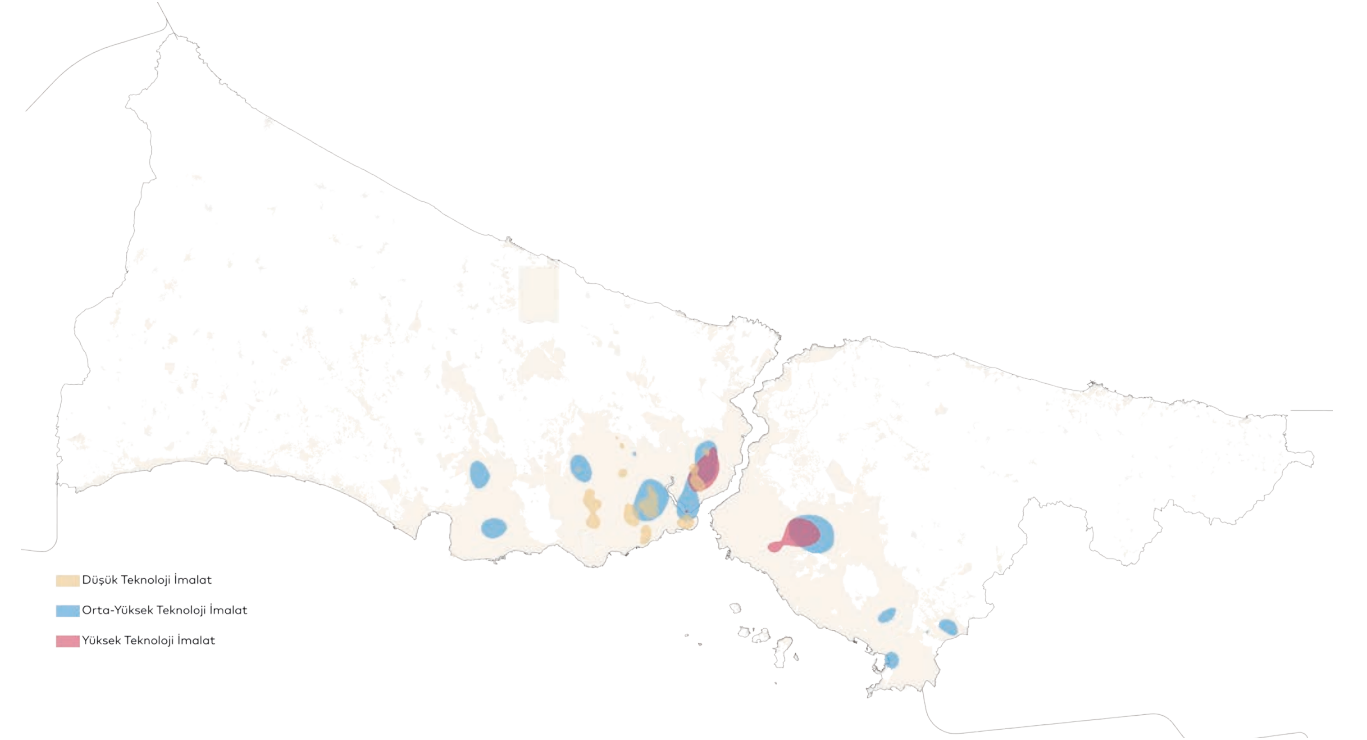
İstanbul ekonomisinin önemli bir kısmı, bilgi ve teknoloji yoğunluğu düşük sektörlere dayanmaktadır. Hizmetler sektöründe, perakende ticaret, konaklama ve yiyecek hizmetleri gibi bilgi yoğunluğu düşük geleneksel hizmetlerin ağırlığı artmaya devam etmektedir. Bu faaliyetlerde kayıtlı firmaların sektördeki toplam firma içindeki payı 2008 yılında %68'ken, 2020 yılı itibarıyla %79 seviyesine ulaşmıştır.¹⁶⁴

Kentteki toplam üretim içinde %13'lük paya sahip olan imalat sektöründe de firmalar düşük* teknoloji faaliyetlerde yoğunlaşmaktadır. 2020 yılı itibarıyla İstanbul'da imalat sektöründe kayıtlı firmaların %88,3'ü düşük teknoloji, %11,7'si ise yüksek teknoloji faaliyetlerinde kayıtlıdır. Benzer şekilde, 2021 yılında, düşük teknoloji ürünlerin imalat sektörü ihracatı içindeki payı %62,2; yüksek teknoloji ürünlerin payı ise 37,8'dir.¹⁶⁵ Hızla büyüyen bir diğer faaliyet kolu ise emek yoğun ve katma değer yaratma kapasitesi düşük inşaat faaliyetleri olmuştur. 2004-2020 yılları arasında yaklaşık 2,5 kat büyüyen inşaat faaliyetlerinin sanayi sektörü içindeki payı da %13,4'den %17,8'e çıkarak azalan imalatın yerini almıştır.

* Ekonomik Faaliyetlerin Eurostat NACE Rev. 2 sınıflaması baz alınarak yapılan teknoloji yoğunluğu sınıflandırmasında orta düşük ve düşük teknoloji faaliyetler düşük teknoloji üretim; orta-yüksek ve yüksek teknoloji faaliyetler ise yüksek teknoloji üretim içinde yer almıştır.

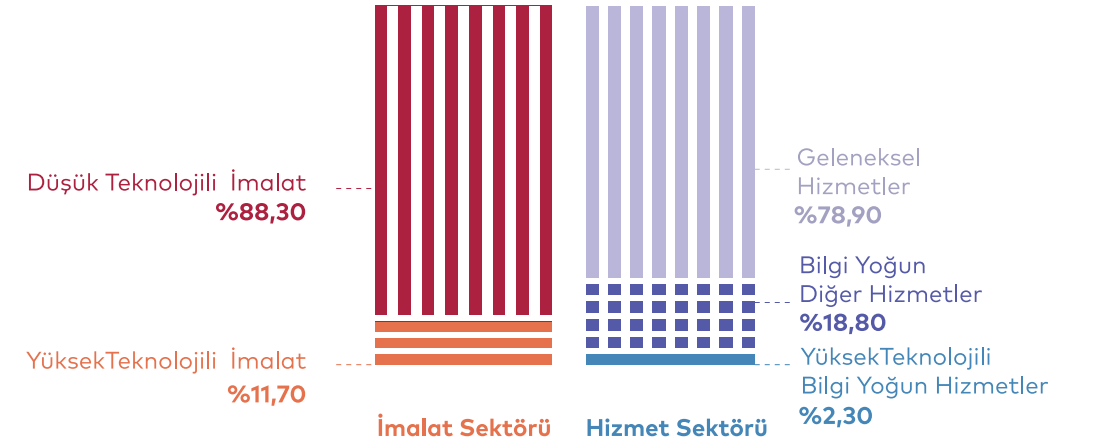

İstanbul'daki Bilgi Yoğun Hizmet Sektörlerinin Dağılımı (2021)¹⁶⁶

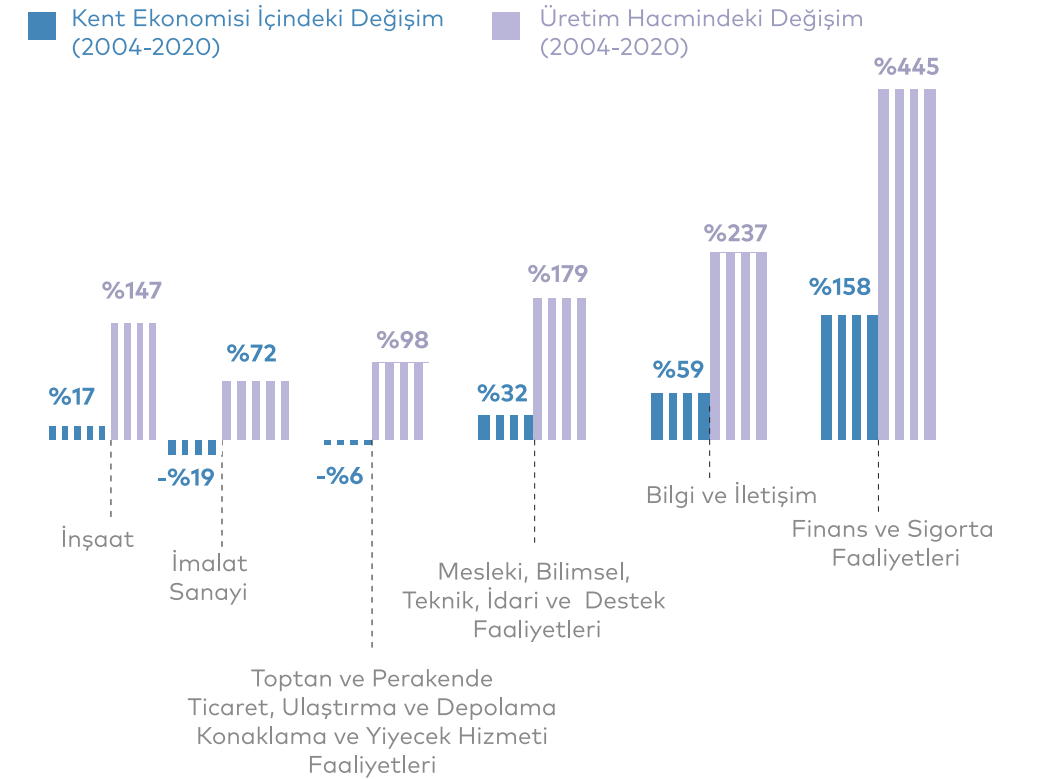

İstanbul'da Teknoloji Kullanımına Göre İmalatın Dağılımı (2021)¹⁶⁷

Firmaların Teknoloji ve Bilgi Yoğunluğuna Göre Payı¹⁶⁸ (2020)

Sektörlerin Üretim Hacmindeki Değişim ve Kent Ekonomisi İçindeki Değişimi¹⁷⁴

Bununla birlikte, düşük teknoloji kullanan ve bilgi yoğun olmayan sektörlerin büyüme kapasitesi belirli bir doygunluğa ulaşmış görünmektedir. 2004-2020 yılları arasında düşük teknolojili faaliyetlerin ağırlıkta olduğu imalat sektörü üretim hacmi %72, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinin üretim hacmiyse %98 artmıştır. Buna karşılık, bilgi yoğunluğu yüksek finans ve sigorta faaliyetleri (%445), bilgi ve iletişim (%237) ve mesleki, bilimsel, teknik, idari ve destek hizmet faaliyetlerinin (%179) üretim hacmi çok daha büyük oranda artarak kent ekonomisi içindeki paylarını yükseltmiştir.¹⁶⁹ İstanbul ekonomi projeksiyonlarına göre, 2050 yılında finans ve sigorta faaliyetlerinin GSYH içindeki payına göre ekonomik katkısı en yüksek sektör olacağı (%48) ve bunu bilgi ve iletişim sektörünün (%20) izleyeceği tahmin edilmektedir.*

Yenilikçi teknolojilerin üretilmesi, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, üniversitelerle Ar-Ge ve inovasyon merkezleri önemli bir işleve sahiptir. Bu tür kuruluşların yaygınlaşması, niteliklerinin ve bilgiyi yaygınlaştırma

kapasitelerinin artırılması ve finansmana erişimlerinin sağlanması gerekmektedir. İstanbul henüz AB ve OECD ülkeleri ortalamalarının altında bir kapasiteye sahip olsa da Ar-Ge ve inovasyon alanındaki gelişme eğilimi desteklendiğinde bu alanda önemli bir odak olma potansiyeli taşımaktadır.

İstanbul'da 13 devlet, 44 vakıf ve 3 vakıf yüksekokulu olmak üzere toplam 60 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 16'sı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde ilk 50 üniversite arasında yer almaktadır. İlk 10'da yer alan üniversitelerin 6'sı ise İstanbul'da bulunmaktadır.¹⁷⁰

2010-2020 yılları arasında İstanbul'un GSYH Ar-Ge Harcaması dolar bazında %81 oranında artmış; Ar-Ge sektöründe çalışan insan kaynağı %22'den %29'a yükselmiş;¹⁷¹ yapılan patent başvurusu sayısı ise üç katına çıkmıştır.¹⁷² Mart 2022 itibarıyla Türkiye'deki Ar-Ge merkezlerinin %33'ü (411); tasarım merkezlerinin ise %45'i (146) İstanbul'da yer almaktadır.¹⁷³

* İPA, 2050 Yılı Ekonomik Projeksiyon Çalışması sonuçlarına göre.

İstanbul'da yüksek teknoloji yapısına sahip imalat sanayi Avrupa Yakası'nda Maslak, Anadolu Yakası'nda ise Ataşehir-Sultanbeyli bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Bilgi niteliğine göre hizmetler değerlendirildiğindeyse Karaköy-Maslak ve Üsküdar-Kadıköy-Bostancı-Ataşehir akslarında önemli bir yoğunlaşma görülmektedir. Kültürel ve Yaratıcı Endüstriler ise en belirgin olarak Karaköy-Maslak aksı ile Üsküdar-Kadıköy-Bostancı-Ataşehir aksında yoğunlaşmaktadır.

İstanbul ekonomisinin bilgi ve teknoloji odaklı dönüşümü için üniversiteler, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoloji transfer ofisleri, Ar-Ge merkezleri, OSB'ler ve sivil toplum kuruluşları gibi yüksek teknoloji ve yenilik kapasitesine sahip aktörler arasında etkin bir iş birliğinin geliştirilmesi, sürdürülmesi ve bu kapasitenin üretime aktarılması gerekmektedir. Bu doğrultuda düşük teknoloji kullanan sektörler ile yenilik ve yaratıcılık ekosistemi arasındaki etkileşimi güçlendirmek, tüm sektörler arasındaki fonksiyonel ve mekânsal bağları oluşturmak gerekmektedir.

KOBİ'lerin yenilikçi teknolojilere entegrasyonu ve bunun için gerekli altyapıya erişimi sağlanacaktır.

İstanbul'un üretici aktörleri arasında, 2020 yılında Türkiye'deki toplam cironun %49,4'ünü, çalışan başına düşen katma değer %57,4'ünü üretmiş ve ücretli çalışanların %66,3'üne istihdam sağlamış olan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) önemli bir yer tutmaktadır.¹⁷⁵ KOBİ'lerin yenilikçi teknolojilere entegrasyonu ve bunun için gerekli altyapıya erişimi sağlanmalıdır.

İş yapma kolaylığını sağlamak; kentin teknoloji kapasitesini geliştirmek ve yatırım ortamını desteklemek için yatırımcıların bürokratik süreçler ve teşvik, izin ve gerekli düzenlemeler konusunda bilgiye erişimi kolaylaştırılmalı ve hızlandırılmalıdır. Kentin teknoloji odaklı yatırım çekmesini sağlamak için üniversite, Ar-Ge ve ürün geliştirme (Ür-Ge) merkezlerinin fiziksel ve işgücü kapasitesi teknolojik olarak güçlendirilmelidir.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	İleri teknoloji ve bilgiye dayalı yeni yatırımlar için teşvik edici ve kolaylaştırıcı iş ortamının sağlanması	Bilgi ve teknoloji yoğun sektörlerde yeni yatırımların artırılması için yatırım ortamını hem ulusal hem de uluslararası yatırımcılar için kolaylaştıracak ve cazip kılacak kurumsal ve idari iyileştirmelerin ve teşvik mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir.
2	İstanbul'un yaratıcılık ve yenilikçilik ekosisteminin güçlendirilmesi	Kentte yaratıcı bilgi ortamının oluşturulmasını destekleyecek ve bilginin üretim sistemlerine aktarılmasını sağlayacak şekilde, üniversite, özel sektör, kamu kurumları ve toplumun bu çerçevede kapasitesinin geliştirilmesi ve küresel aktörlerle aralarındaki ilişkinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
3	İstanbul'un Ar-Ge ve yenilikçilik altyapısının güçlendirilmesi	İstanbul'da Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesini artırmak üzere, teknoparklar, teknoloji transfer ofisleri, Ar-Ge merkezleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, tasarım merkezleri, laboratuvarlar gibi alanların niceliksel ve niteliksel olarak güçlendirilmesi; bu aktörlerle sektörler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine yönelik yeni mekanizmaların oluşturulması, bilgi ekonomisinin temel dayanaklarından birisi olan bilgi ve iletişim altyapısının etkin veri aktarımını, depolanmasını ve işlenmesini sağlayacak şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir.
4	Küresel ve yerel ölçekte bilgi akışını destekleyecek arayüz ve ağların desteklenmesi	İstanbul'un, küresel ölçekte bilginin toplandığı, yerel ölçekte bilgiyi paylaşan ve dağıtan merkezlerden biri olmasına yönelik, bölgesel ve küresel düzeyde iş birliklerinin geliştirilmesi; iş birliklerini, platformları ve ağları destekleyen ve teşvik eden mekanizmaların oluşturulması hedeflenmektedir.
5	Üretim, Ar-Ge ve yenilikçilik aktörleri arasında iş birliğini ve etkileşimi geliştirecek mekanizmaların oluşturulması	Üretim ile Ar-Ge ve yenilikçilik ekosisteminin etkileşimini sağlayan, küresel ölçekte rekabet gücünün ve yenilikçi üretim faaliyetlerinin artırılmasına yönelik iş birliğine imkân tanıyan ortak çalışma zemininin ve teşviklerin sağlanması hedeflenmektedir.
6	KOBİ'ler öncelikli olmak üzere tüm firmaların yeni teknolojilere uyumunun sağlanması	Mevcut üretim yapısının nesnelerin interneti, yapay zekâ, dijitalizasyon, blok zincir gibi yeni gelişen teknolojilere dayalı dönüşümünün sağlanması ve böylelikle yaratılan katma değer artırılması amacıyla KOBİ'ler başta olmak üzere tüm firmaların eğitim, fuarlara katılım, nakdi ve gayri-nakdi finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve desteklenmesi hedeflenmektedir.

Amaç 1

Amaç 2

İstanbul'u Yenilikçi ve Yaratıcı Girişimler İçin Çekim Merkezi Haline Getirmek

İleri teknolojiden, yenilikten ve yaratıcılıktan beslenen girişimcilerin varlığı hem yerel hem de ulusal ölçekte yeniliğin ve yaratıcılığın ekonomiye ve topluma aktarılması için gereklidir. Büyük şirketlere göre daha esnek karar alabilen ve değişen teknolojilere daha hızlı uyum sağlayabilen yeni girişimler, yeni ve nitelikli istihdam yaratarak toplumsal kalkınmaya katkı sunmaktadır. İstanbul, bu tür girişimler için önemli bir çekim alanıdır ve ekonomiye olan katkılarından hâli hazırda beslenmektedir.

2000-2019 döneminde İstanbul'da imalat sektöründeki girişimlerde en büyük artış yüksek teknolojlili faaliyet grubunda (%32,6) yaşanmıştır. Hizmet sektöründe de yüksek teknolojlili ve bilgi yoğun faaliyetlerde kayıtlı girişimler %118,4 oranında artmıştır.¹⁷⁶ 2021 yılında Türkiye'deki girişimcilik ekosisteminde oyun, teslimat, yapay zekâ, veri ve analitik, finans, sağlık, gayrimenkul ve blokzincir teknolojileri alanında yeni girişimler öne çıkmış hem yeni girişim sayısı hem de bu girişimlere yapılan yatırım tutarı tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bir önceki yıla göre yeni girişim yatırım anlaşması sayısı %47 artarak 294'e ulaşmış, bu girişimlere yapılan yatırım tutarı ise %948 artarak 1,5 milyar ABD Doları geçmiştir.

İstanbul, yaratıcılığa dayalı yenilikçi girişimciliğin temeli olan kültürel ve yaratıcı endüstriler açısından da Türkiye'nin en önemli merkezidir. TÜİK verilerine göre, İstanbul'da, bu faaliyet kollarında kayıtlı firma ve çalışanların Türkiye'dekilere oranı sırasıyla %45 ve %50'dir. Bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin sayısı 2008-2020 döneminde %142'lik bir artış göstermiştir.¹⁷⁷

İstanbul'da yer alan 12 Teknoloji Geliştirme Bölgesi, 411 Ar-Ge Merkezi, 146 Tasarım Merkezi, 15 Teknoloji Transfer Ofisi¹⁷⁸ ve 33 Kuluçka Merkezi¹⁷⁹, girişimcilik ekosisteminin ana bileşenlerini oluşturmaktadır. Girişim ekosisteminde melek yatırımcı ağları ve girişim sermayeleri gibi, girişimlerin gelişmesini hızlandıran, destek olan kuruluşlar ve girişimleri hayata geçirme imkânı ve uygun ortamı sunan belediyeler de yer almaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu'na göre İstanbul'da 8 girişim sermayesi şirketi vardır.¹⁸⁰

İmalat sanayindeki yeni girişimlerin yüksek teknolojlili faaliyetlerde yoğunlaşması; hizmetler sektöründe kayıtlı firma ve girişimlerin içinde yüksek teknolojlili bilgi yoğun hizmet kollarında faaliyet gösterenlerin oranının artması; yaratıcı ekonomi alanında faaliyet gösteren firma,

çalışan ve girişimcilerin payının artması ve teknoloji girişimciliği ekosisteminin kentte istikrarlı bir şekilde büyümesi İstanbul'da girişimcilik sektörünün güçlü yanlarıdır. EMEA (Avrupa, Orta Doğu ve Afrika) bölgesindeki pazarlara yakınlık, küresel bağlantılar, teknik yetenek havuzu ve vergi teşvikleri de İstanbul'un girişimcileri ve yatırımcıları çekme avantajları arasında yer almaktadır.

İstanbul yaratıcı ve yenilikçi girişim ortamını geliştirmek, yeni girişimcileri ve yatırımcıları çekmek ve bu alanda bir merkez olmak için bu alanda gelişmekte olan kapasite ve altyapısını güçlendirmeli, bireylerin ve kurumların yeni girişimlerini destekleyecek olanakları sunmalıdır.

Yaratıcı girişimlerin birçoğu serbest meslek sahibi olarak çalışan bireysel işletmelerden oluşmaktadır. Bu girişimlerin koşullarına uygun finansmana erişim imkânlarının yaratılması önemlidir. Bu doğrultuda hızla büyüyen girişimcilik ekosistemi içinde yaratıcı girişimleri önceliklendiren esnek ve alternatif finansman modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Teknoloji alanında yeni kurulan şirketlerin sürekliliğinin sağlanmasında ve belli bir ölçeğe ulaşmasında bu girişimlerin fon ve pazara erişimi, teknoloji girişimciliği becerilerinin geliştirilmesi, kolaylaştırıcı mevzuat ve kamu çalışanlarının verimliliği öne çıkmaktadır. Yeni girişimlerin sürekliliğini sağlamak üzere, kapasite geliştirme araçları da dâhil etkili destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

İşletmelerde yenilikçiliğin ve yaratıcılığın desteklenmesi ve akıllı yönetim modellerinin hayata geçirilmesi bütün kent ekonomisinin daha dayanıklı kılınmasına da katkı sunmaktadır. Bu doğrultuda, kent genelinde yenilik ve yaratıcılık kültürünün geliştirilmesi sağlanmalıdır.

2021 yılında yapılan 294 yatırımın sadece 40'ı kadın girişimcilere verilmiş, kadın girişimciler toplam yatırımların yalnız %4'üne erişebilmiştir. Girişimlerdeki kadın girişimci oranı ise %17,9 oranında kalmıştır.¹⁸¹ Toplumsal adaletin sağlanması, tüm toplumsal grupların ekonomik gelişmeden eşit bir şekilde faydalanması için, destekler ve kapasite geliştirme çalışmalarında cinsiyet eşitliği gözetilmeli, tüm dezavantajlı grupların katılımı sağlanmalıdır.

HEDEFLER	AÇIKLAMA
1	Girişimleri ve yaratıcılığı destekleyen fon kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve kente özgü bir fonun oluşturulması
2	Girişimlerin ve yaratıcı aktörlerin ulusal ve uluslararası bilgi ağlarına ve pazara erişim imkânlarının geliştirilmesi
3	Girişimcilik, yaratıcılık ve yenilik kültürünün geliştirilmesi ve toplumda yaygınlaştırılması
4	Yenilikçi ve yaratıcı girişimleri destekleyen ve etkileşimlerini artıran odakların oluşturulması
5	Gençlerin ve kadınların girişimcilik kapasitelerinin artırılması ve desteklenmesi
6	Yeni girişimlerin sürekliliği ve ölçek büyütme kapasitelerinin artırılması
7	Yenilikçi girişimciliği ve yaratıcılığı teşvik edici ve kolaylaştırıcı yasal ve yönetsel çerçevenin geliştirilmesi

Amaç 3

Ekonomik Çeşitliliği ve Sektörler Arası Etkileşimi Geliştirmek

Ekonomide çeşitliliğin sağlanması, farklı sektörlerde kullanılan farklı üretim teknolojileri ve becerileri bir araya getirerek üretimde esnekliği ve yenilikçiliği desteklemekte, ekonomik büyüme ve gelişme üzerinde olumlu etki doğurmakta, yeni sektörlerin ve faaliyet kollarının gelişebilmesini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca farklı sektörlerin birbirleri ile ilişki içinde bulunması ekonomik dayanıklılığı artıran bir unsurdur. İstihdamın farklı sektörlerde dengeli dağılmış olması, tek sektöre veya belirli bir ürün grubuna yönelik küresel bir kriz durumunda (finansal kriz, tedarik krizi vb.) ani işsizlik artışı ve ekonomik kayıpların engellenmesine olanak sağlamaktadır.

2020 yılı itibarıyla İstanbul'da üretilen GSYH'nin %73,3'ü hizmetler sektöründen, %26,6'sı ise sanayi sektöründen elde edilmiştir. Sanayide imalat faaliyetlerinin payı azalarak %65,8'e gerilemiş, inşaatın payı artarak %24,5'e yükselmiştir. Geleneksel hizmet faaliyetlerinden perakende ticaret sektörünün 2020 yılında toplam üretim içindeki payı %34,1 olmuş ve kent ekonomisindeki görece yüksek payını korumuştur.

İstanbul ekonomisinde inşaat ve perakende ticaret gibi geleneksel sektörler baskın olsa da 2004-2020 yılları arasında üretimdeki payı en çok artış gösteren sektörler finans ve sigorta faaliyetleri ile bilgi ve iletişim sektörleridir. 2020 itibarıyla İstanbul ekonomisi içinde %8,1 ve

%6,6 oranında pay alan bu faaliyetlerde, ulusal düzeyde üretilen hâsılanın ortalama %60'a yakını sadece İstanbul'da üretilmektedir.¹⁸² Hızla büyüyen bilgi ve iletişim sektörü geleneksel hizmet ve sanayinin dönüşümünde anahtar bir rol oynaması açısından önemlidir. Bununla birlikte, sigortalı çalışanlar bağlamında İstanbul ekonomisi çeşitlilik arz etmektedir. Nace Rev 2 Faaliyet Grupları'na göre sigortalı çalışanlar değerlendirildiğinde, 99 faaliyet grubundan 44 tanesinin İstanbul'da temel sektör niteliği gösterdiği görülmektedir.¹⁸³

İstanbul'da Avrupa Yakası'nda, Karaköy-Maslak aksı ile Anadolu Yakası'nda Üsküdar-Kadıköy-Bostancı-Ataşehir bölgesi, sektörel çeşitliliğin en fazla olduğu bölgeler olarak öne çıkmaktadır. Buna rağmen, İstanbul'da, bilgi iletişim, finans ve sigorta, mesleki, bilimsel ve teknik hizmetler, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor faaliyetleri gibi çoğunlukla yüksek teknolojili, bilgi yoğun ve aynı zamanda yaratıcılık niteliği yüksek faaliyet kollarının da aynı ilçelerde yoğunlaştığı, diğer ilçelerde ise çeşitliliğin daha düşük olduğu görülmektedir.

İstanbul ekonomisini, dönüşen küresel ekonomiye uyumlu; şoklar karşısında daha dayanıklı kılmak için kent genelinde, sektörel çeşitliliğin sağlanması ve sektörler arası etkileşimin kuvvetlendirilmesi gerekmektedir.

**İstanbul ekonomisini,
dönüşen küresel ekonomiye uyumlu;
şoklar karşısında daha dayanıklı kılmak için
kent genelinde, sektörel çeşitliliğin sağlanacak
ve sektörler arası etkileşim kuvvetlendirilecektir.**

Kentin farklı faaliyet kollarındaki aktivitelerini gösteren sektörel ekosistem haritalarının hazırlanması; tarihsel, kültürel ve güncel olarak etkileşimin güçlü olduğu farklı sektörlerin belirlenmesi gereklidir. Söz konusu ekosistem haritaları aracılığıyla yerel değerlerin yenilikçi ve yaratıcı unsurlarla beslenerek ekonomiye kazandırılması sağlanmalıdır.

Sektörler arası ilişkilerin güçlenmesi için yaratıcı endüstriler kilit önemdedir. Bu sektör, diğer sektörlerde üretilen katma değer artırılması için katalizör görevi görmekte ve yerel ekonomik kalkınmanın tetikleyicisi olabilmektedir. Yaratıcı aktörler, sahip oldukları bilgiyi, ilişkili ya da ilişkisiz sektörlerde yeniden üretebilir; bunu bir yenilikçilik unsuru olarak ortaya koyabilirler. Geleneksel sektörlerde bulunan gömülü bilginin taşıyıcısı olan yerel üreticiler ve zanaatkârlar ise kültürel ve yaratıcı endüstrileri besleyen önemli kaynaklardır. Bu nedenle, söz konusu sektörlerin gelişimi kadar bu sektörlerin temeli olan İstanbul'un bilgi ve becerilere dayalı mirasının da ilişkili çeşitlilik anlayışıyla gözetilmesi gerekmektedir.

Sektörler arası etkileşimi destekleyecek şekilde; farklı kurumlar, sektörler ve ekonomi paydaşları arasındaki ulusal ve uluslararası diyalog ve iş birliklerinin artırılması gibi kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları yapılmalı ve sosyal girişimcilik, kooperatif ve dayanışma ağları gibi alternatif etkileşim türleri desteklenmelidir.

Sektörler arası ilişkiler, öncelikli olarak ekonomik faaliyetlerin mekânsal olarak yoğunlaştığı ve yüksek çeşitliliğin gözlemlendiği bölgelerde güçlendirilmelidir. Bunlar arasında Esenyurt-Hadımköy bölgesi, Basın Ekspres Yolu Aksı, Zeytinburnu, Fatih, 2. Boğaz Köprüsü'nün kuzeyi ve Kadıköy-Üsküdar bölgesi ön plana çıkmaktadır.

Ekonomide aktör çeşitliliğinin sağlanması ve adil bir ekonomik dönüşümün başarılması için sosyal girişimcilerin, kooperatiflerin ve ekonomik dayanışma ağlarının geliştirileceği alanlar, öncelikle İstanbul'da ekonomik faaliyetlerin yoğun olmasına karşın hane gelirlerinin görece düşük olduğu bölgelerde olmalıdır. Öncelikli ilçeler arasında Pendik ve Sancaktepe ilçelerinin TEM kuzeyindeki bölgeleri ile Esenyurt, Küçükçekmece ve Gaziosmanpaşa yer almaktadır.

	HEDEFLER	AÇIKLAMA
	1	Mekânsal ve sektörel olarak ilişkili aktörler arasındaki etkileşimin ve iş birliğinin geliştirilmesi
	2	Doğal ve kültürel potansiyelleri ve sektörel çeşitliliği desteklemek üzere yerel üretimin ve üreticilerin desteklenmesi
	3	Farklı kurumlar, sektörler ve ekonomi paydaşlarının ulusal ve uluslararası diyalog ve iş birliği imkânlarının artırılması
	4	Sektörlerin ortak ihtiyaçlarını karşılayacak ve etkileşimini artıracak ortak altyapının sağlanması
Amaç 3	5	Sosyal girişimciliğin, kooperatiflerin ve ekonomik dayanışma ağlarının ekonominin aktörü olarak güçlendirilmesi

Amaç 4

Yeşil Dönüşümü Sağlamak

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) yeşil ekonomiyi, çevresel riskleri önemli ölçüde azaltırken, toplumsal refahı artıran bir ekonomik yapı olarak tanımlamakta ve üç temel bileşene vurgu yapmaktadır: düşük karbon, etkin kaynak kullanımı ve sosyal kapsayıcılık. İklim değişikliğine duyarlı, teknolojik dönüşüme uyumlu bir İstanbul ekonomisi için, Yeşil Ekonomi yaklaşımı benimsenerek, İstanbul'da ileri teknoloji ve bilgi temelli ekonomik dönüşüm, çevreye duyarlı, karbon salımı ve ekolojik ayak izi düşük bir üretim, dağıtım ve tüketim modeli hedeflenmektedir.

İstanbul'da toplam sera gazı salımı (tCO₂e/yıl) 2010-2019 yılları arası %25 artmış, 2019 yılı itibarıyla İstanbul, ulusal emisyonun %10'unu üretmeye başlamıştır.¹⁸⁴ Türkiye'de emisyonların sektörler göre dağılımı incelendiğinde; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı (%29), imalat (%23) ve tarım, ormancılık ve balıkçılık (%16) sektörlerinin öne çıktığı görülmektedir.¹⁸⁵ Bu sektörlerde çalışan kişilerin* illere göre dağılımı üzerinden, İstanbul'un Türkiye içindeki payını yaklaşık olarak hesaplamak mümkündür. Buna göre elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı; metalik olmayan ürünler imalatı, kara taşımacılığı ve boru hattı taşıma; havayolu taşımacılığı ve toptan ticaret sektörlerinin en yüksek emisyon değerine sahiptir.¹⁸⁶

İstanbul'da faaliyet gösteren firmaların** %28'i kirletici nitelikli faaliyetlerde bulunan firmalardır.¹⁸⁷ İstanbul'da OSB'lerin, sanayi alanlarının ve küçük sanayi sitelerinin %47'si kirletici niteliklidir.*** Kirletici sanayilerin başında imalat sektörünün alt kırılımları olan kâğıt imalatı ve basımı sanayi, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi, kimyevi ve petrol ürünleri sanayi ve metal sanayi yer almaktadır.¹⁸⁸ Kirletici nitelikli sanayiler Avrupa Yakası'nda yoğunlaşmakta, Anadolu Yakası'nda da kuzey bölgelerde parçalı bir dağılım göstermektedir.

İstanbul'da sektörlerin elektrik tüketimi de kentin karbon ayak izini büyötmektedir. Özellikle OSB, sanayi alanı ve küçük sanayi sitelerinin bulunduğu Pendik, Küçükçekmece, Bağcılar ve Ümraniye gibi ilçelerde hem sanayi tesisleri hem de ticarethanelerin; kent merkezindeyse (Fatih,

Beyoğlu, Şişli, Üsküdar ve Kadıköy) ticarethanelerin yüksek miktarda elektrik tükettiği görölmektedir.

Kentlerde karbon depolama kapasitesinin düşmesinde tarım alanlarının kentsel yapılı çevreye dâhil edilerek kaybedilmesinin yanı sıra tarımsal üretim biçimden kaynaklı kirleticilik etkisi nedeniyle toprağın karbon tutma kapasitesinin azalmasının da etkisi vardır. Kentsel üretim içerisindeki payı zamanla azalan tarımın İstanbul'daki üretim pratikleri incelendiğinde, büyük oranda girdi-bağımlı konvansiyonel tarım yöntemlerinin uygulandığı görölmektedir. Yüksek kimyasal kullanımını gerektiren bu yöntemler toprağın karbon tutma kapasitesini azaltmakta, kirletici etki göstermekte, gıda güvenliği açısından kalıntı riski oluşturmakta ve biyoçeşitliliğe zarar vermektedir. İstanbul'da satışı yapılan pestisit* miktarının 2014-2020 yılları arasında %136 oranında artması bu pratiklerin bir yandan daha yerleşik hale geldiğini göstermektedir.

İstanbul ekonomisinin yeşil dönüşümünü sağlamak için, başta imalat sanayi ve tarım sektörleri olmak üzere tüm üretim alanlarında, karbon salımını düşürecek, enerji tüketimini azaltacak ve çevre kirliliğini önleyecek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Döngüsellik oranının, özellikle de döngüsellik potansiyelinin daha fazla ve kaynak kullanımı yoğun olan elektronik, bilişim, piller-taşıtlar, ambalaj, plastik, tekstil, inşaat, gıda, su ve besin maddeleri gibi sektörler başta olmak üzere artırılması hedeflenmektedir.¹⁸⁹

Tarımda, yüksek kimyasal kullanımını gerektiren konvansiyonel yöntemler terk edilmeli, iklim dostu agro-ekolojik üretime geçilmesi desteklenmelidir. Küresel ve ulusal eğilimlere uygun olarak, sürdürülebilir yöntemler ile üretilen, katma değeri yüksek ürünler İstanbullu üreticiler için teşvik edilmelidir.

Sanayi ve hizmetler alanında yeşil dönüşümü sağlamak üzere enerji verimliliğinin artırılması, üretilen enerjinin yenilenebilir kaynaklardan sağlanması, sanayide kullanılan ham maddenin geri dönüşüm oranının artırılması gerekmektedir. Bu alanda, firma ve kurumların teknik kapasitesi güçlendirilmeli, bu dönüşümü sağlamaya yönelik bilgiye ve finansal desteklere erişimi artırılmalıdır.

* 4/A Kapsamındaki İş Yerleri i le Zorunlu Sigortalıların Faaliyet Grubuna Göre Dağılımı verileri üzerinden İstanbul'un sektörlerdeki sigortalı çalışan payı üzerinden hesaplanmıştır.

** Kayıtlı firma verilerine göre hesaplanmıştır.

*** 2009 yılında İBB 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda, üretim aşamasının neden olduğu katı ve sıvı atıklar ile gaz, buhar gibi hava kirleticilerinin azaltılması ve kontrol edilmesine yönelik yapılan harcamaların toplam maliyetler içerisindeki payından yola çıkarak kirletici nitelikli imalat sanayi sektörleri belirlenmiştir: Kâğıt İmalatı ve Basımı Sanayi, Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayi, Kimyevi ve Petrol Ürünleri Sanayi ve Metal Sanayi'dir.

**** Tarımda zararlıları öldürmek ve/veya uzaklaştırmak için kullanılan kimyasal zehirler.

	HEDEFLER	AÇIKLAMA
1	Üretim ve lojistik faaliyetlerinde doğal kaynak kullanımının ve karbon ayak izinin azaltılması	İklim etki azaltım ve sınırdaki karbon düzenlemesi kapsamında sektörlerin su vb. doğal kaynak kullanımının ve karbon emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir.
2	Çevreye duyarlı ürünlerin üretiminin desteklenmesi	Enerji ve geri kazanım oranı yüksek, beyaz eşya ve elektronik öncelikli olmak üzere çevreye duyarlı ürünlerin üretiminin desteklenmesi hedeflenmektedir.
3	Yeşil ve sürdürülebilir finansman modellerinin geliştirilmesi	Ekonominin yeşil dönüşümünün finansmanı için alternatif finansal modellerin geliştirilmesi ve finansmana dönüşüm gerektiren faaliyet kollarında başta KOBİ'ler olmak tüm aktörlerin erişiminin sağlanması hedeflenmektedir.
4	Döngüsel üretim ve tüketim sistemlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması	Üretim döngüsünde atıkların ürün üretiminde yeniden değerlendirilerek, döngüsel üretimin desteklenmesi, lojistik süreci ve kaynak kullanımının optimize edilerek, ekolojik ayak izi düşük ürünlerin üretiminin desteklenmesi hedeflenmektedir.
5	Sanayi ve ticarethanelerde enerji verimliliğinin ve yenilenebilir enerjinin payının artırılması	Mal ve hizmet üretiminde yenilenebilir enerji üretim ve tüketiminin artırılarak enerji verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir.
6	OSB'ler öncelikli olmak üzere sektörlerin mekânsal organizasyonunda yeşil-mavi altyapı uygulamalarının yaygınlaştırılması	İklim etki azaltım ve çevresel bozulmanın azaltımı adına OSB'ler, ticaret-sanayi karma alanları ve küçük sanayi siteleri gibi üretim alanlarında yenilenebilir enerji kullanımı, geçirimli yüzey, yutak niteliğindeki yeşil alan ve ileri biyolojik arıtma tesisi gibi çözümlerin kullanılması hedeflenmektedir.
7	Tarımsal üretimde endüstriyel üretimden agro-ekolojik üretime dönüşümün desteklenmesi	Küresel eğilimlerle uyumlu şekilde endüstriyel girdi ağırlıklı tarımsal üretimden iklim dostu, hayvan refahını koruyan agro-ekolojik tarıma geçilmesi için gerekli destek, danışmanlık ve pazarlama programlarının oluşturulması hedeflenmektedir. Ürün tedarik ve dağıtım süreçlerinde sera gazı salımının azaltımı adına çevre dostu lojistik alternatiflerinin tercih edilmesi, bu doğrultuda raylı sistemlerin ve deniz yolu taşımacılığının ağırlığının artırılması hedeflenmektedir.
8	Sektörlerin yeşil dönüşüme uyumunu kolaylaştıracak bilgi ve desteğin sağlanması	Sera gazı emisyonlarının azaltılması ve çevresel kirliliğin önlenmesi için sektörlerin dönüşümüne yönelik adil ve dengeleyici mekanizmaların hayata geçirilebilmesi için sektörün tüm bileşenlerinin teknolojik dönüşüm, finansal destekler ve üretim sürecine dair bilgi ve destek ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir.

Amaç 5

İşgücünün Dönüşüm Süreçlerine Adaptasyonunu ve İstihdamın Kapsayıcılığını Artırmak

Küresel ekonomide gerçekleşen ve İstanbul ekonomisini de etkileyecek olan teknolojik ve yeşil dönüşüm süreçlerinin işgücü ve toplumsal yapı üzerinde etkilerinin olması beklenmektedir. Bu süreçte dönüşecek sektörlerde yaşanacak iş kayıplarının telafi edilebilmesi kent ekonomileri açısından önemlidir. Nitelikli ve gelişmiş becerilere sahip bir işgücü, yaşanabilecek ekonomik krizler, ekonomi dışı şoklar ve değişimlere karşı gösterdiği uyum kabiliyeti nedeniyle kent ekonomilerinde dayanıklılığı sağlayabilecek önemli bir faktördür.¹⁹⁰

İstanbul'da işgücünün eğitim durumunun önemli değişimlere uğradığı görülmektedir. Okur-yazar olmayanlar ve lise altı eğitimlilerin toplam işgücü içindeki payları 2004-2020 yılları arasında oransal olarak azalırken, nitelikli işgücü, yani yükseköğretim mezunlarının payı yaklaşık 2 kat artmıştır. Bunu yanı sıra istihdam içerisindeki yükseköğretim mezunları da artmıştır. 2021 yılı itibarıyla İstanbul işgücünün %35'i yükseköğretim mezunu, %24'ü ise lise ve dengi meslek okulu mezunu, %40'ı lise altı eğitimli bireylerden oluşmaktadır. Her ne kadar oransal olarak %1 gibi küçük bir paya sahip olsa da İstanbul işgücünde 65.000 okur-yazar olmayan birey bulunmaktadır.¹⁹¹

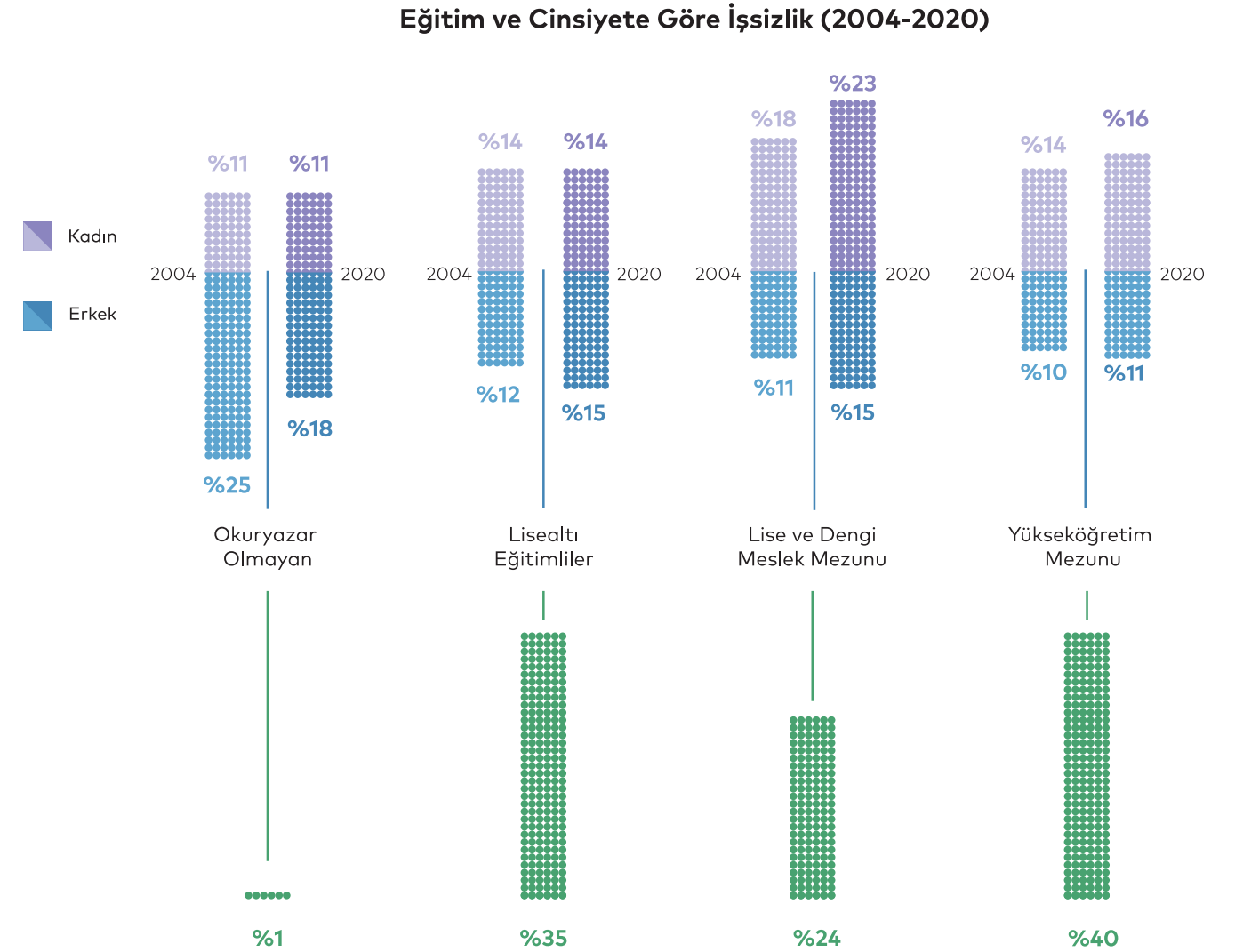
Nitelikli işgücü, işsizlik oranlarında da önemli bir paya

(%29) sahiptir. 2004-2020 yılları arasında nitelikli işsiz bireylerin oranı 2,5 kattan fazla artmış ve eğitim düzeylerine göre işsiz bireylerin içerisindeki en büyük paya sahip ikinci grup (%29) olmuştur.

Aynı dönemde tüm eğitim düzeylerinde, kadınların toplam işsizlik içerisindeki payları artarken, özellikle yükseköğretim mezunu kadınların oranının %9 arttığı (erkeklerde %5) görülmektedir. 2004-2020 yılları arasında en çok değişimi yaşayan ve genel olarak en yüksek işsizlik oranlarını sergileyen grup okur-yazar olmayan erkekler olurken, yükseköğretim mezunu erkeklerin işsizlik oranlarının diğer tüm gruplara göre daha durağan bir seyir izlediği ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet ve eğitim durumunun işgücünün kırılğanlığında önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

İstanbul'da üretim yapısının ağırlıklı olarak düşük teknoloji ve düşük bilgi yoğun faaliyetlerden oluşması, istihdamın da büyük oranda bu faaliyetlerde yoğunlaşmasını beraberinde getirmektedir. 2020 yılında hizmet sektöründe sigortalı çalışanların %61,8'i bilgi yoğunluğu düşük geleneksel hizmetlerde istihdam edilirken; imalat sektöründe de çalışanların %82,8'i düşük* teknoloji imalat faaliyetlerinde kayıtlı görünmektedir. Bu sek-

İstanbul'da Eğitim Durumuna Göre İşgücü ve İşsizlik¹⁹²

Eğitim Durumuna Göre İşgücü (2021)

* Düşük ve orta düşük teknoloji.

törlerin son 15 yılda büyüme oranlarının yavaşlamış olması, yeni istihdam yaratma kapasitesinin zayıflamış olduğuna işaret etmektedir. Nitekim gayrimenkul faaliyetleri dışarıda bırakıldığında, 2008-2020 yılları arasında çalışan sayılarında en fazla artış, bilgi yoğunluğu yüksek hizmet faaliyetlerinde, özellikle de bilgi iletişim alt sektörlerinde yaşanmıştır. Ancak 2020 yılında bu sektörlerde çalışanların toplam hizmet sektörü içindeki payı sadece %4,2 ile sınırlı kalmıştır. Başka bir deyişle, İstanbul'un istihdam yapısı dönüşen ekonomik gereksinimlerini karşılamayan geleneksel imalat ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum gerek istihdamın dönüşüm kapasitesi gerek krizler karşısındaki dayanıklılığın artırılmasına yönelik adımlar atılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda, insana yakışır iş ve istihdam olanaklarının yaratılması; işgücünün niteliğinin geliştirilmesi, istihdamın kapsayıcılığının artırılması, güvencesizliğin kronikleştiği tüm sektörlerde çalışanların yasal haklarının tanınması ve güvenceli çalışmayı sağlayacak mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Ekonomik dönüşüm süreçlerinde işgücünün adaptasyon kapasitesi güçlendirilecek, istihdamın kapsayıcılığı artırılacaktır.

Ekonomik dönüşüm süreçlerinde, yeşil dönüşümün ve yeni teknolojilerin istihdam üzerindeki etkileri daha fazla dikkate alınmalıdır. Ortadan kalkması öngörülen sektörlerdeki işgücü için insana yakışır yeni işler yaratılmalı, yeni eşitsizliklerin yaratılması ve yoksulluğun artması önlenmelidir. Bu doğrultuda, İstanbul ekonomisinin teknolojik ve bilgiye dayalı dönüşümünün odağında insana yakışır yeni iş imkânlarının yaratılması, işgücünün adaptasyon kapasitesinin güçlendirilmesi ve istihdamın kapsayıcılığının artırılması olmalıdır.

	HEDEF	AÇIKLAMA
Amaç 5	1	Ekonominin yenilikçi ve yaratıcı dönüşümünü destekleyen nitelikli işgücü kapasitesinin sağlanması
	2	Değişen ekonomik yapıya paralel olarak işgücünün adil dönüşümünün ağılanması
	3	Değişen üretim biçimleri doğrultusunda yeni çalışma modellerinin geliştirilmesi
	4	Dezavantajlı grupların işgücü piyasasına katılımlarının desteklenmesi ve tüm sektörlerde istihdam koşullarının geliştirilmesi

HERKES İÇİN ERİŞİLEBİLİR VE ADİL KENTSEL OLANAKLAR

2050 yılının İstanbul'u, tüm yaşayanları için kentsel hizmet ve olanakların niteliksel ve mekânsal olarak adil bir biçimde sağlandığı bir kent olacak. Bugünden başlattığımız, üst ölçekli planlamalara dayalı gerçekleştirilen kamusal yatırımlar, hayal ettiğimiz İstanbul'a kavuşmamızı sağlayacaktır.

Kentlerin refah artırıcı, ekonomik canlılık sağlayan, özgürleştirici ve çekim gücünü artıran özelliklerinden birisi de yaratılan olanaklardır. Kentsel olanakların eşit ve adil dağılımı, iyi bir yaşamın tüm kentliler için sağlanması için önemlidir. Herkes için erişilebilir kültür ve sanat, kültürel miras, sağlık, eğitim, barınma, sağlıklı gıda ve spor olanakları yaşam kalitesini etkileyen önemli kentsel olanaklar olarak öne çıkmaktadır. İstanbul'da kentsel olanaklara erişimde pek çok nedenle farklı toplumsal gruplar dezavantajlı durumdadır. Dezavantajlı grupların önündeki engellerin kaldırılması ve olanaklara erişimlerinin desteklenmesi, toplumda adaletin sağlanması için önemlidir.

1970'li yıllardan itibaren dünyada kültür bir hak olarak ele alınmakta, kültürel hizmetlere erişim ve kültürel üretime katılım imkânına tüm bireylerin sahip olabilmesi ön plana çıkmaktadır. Kültürel olanakların kentin belli bölgelerine odaklanmış olması, tüm İstanbulluların bu olanaklara erişimi açısından kısıtlılıklar doğurmaktadır. Kültürel miras¹⁹³ da İstanbul'da herkesçe paylaşılabilecek öğrenme olanakları sağlayan, yaratıcılığı besleyen, kente aidiyet hissinin güçlendiren, yaşam kalitesini artıran özgün kentsel olanaklar arasında yer almaktadır.¹⁹⁴ Kentin tümünde kapsayıcı ve nitelikli kültür hizmetlerine erişim olanaklarının, İstanbul'un kültürel değerlerinin uluslararası görünürlüğünün artırılması ve yenilikçi ve bağımsız kültürel üretimin gerekmektedir.

Bireylerin iyi bir hayat sürebilmeleri, yaşama katılabilmeleri için fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olmaları, bunu destekleyecek tüm sağlık hizmetlerine erişebilmeleri, bu hizmetlerin kaliteli ve etkili sunumu önemlidir. Tüm dünyada kirliliğin insan sağlığını etkileyen düzeyde artması, iklim krizine bağlı afetlerin artması, ekonomik krizlerin sağlık sektöründeki sosyal dengeyi bozarak bireyler üzerinde önemli bir ekonomik yük getirmesi, obezite ve kronik hastalıklarda giderek artan risk faktörleri tüm dünyada sağlık politikalarının en önemli bileşeni hâline getirmektedir. Bu sorunlar çerçevesinde, koruyucu hekimlik ve önleyici sağlık çalışmalarının yeterli ve herkes için erişilebilir olması önem arz etmektedir. Olası salgın hastalık, kriz ve afetlere bağlı olarak sağlık alanındaki risklerin azaltılması gerekmektedir. Bireylere sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırmak, bağımlılıktan uzak kalmalarını ve ruh sağlıklarının korunmasına olanak sağlamak, bunların yanı sıra sağlık alanındaki yeni teknolojilerin desteklenmesi önemlidir.

Bireylerin kendilerini geliştirmeleri, istihdam imkânlarını artırıcı nitelikler kazanmaları, iyi yaşam olanaklarına kavuşmalarında eğitimin önemli bir rolü vardır. Eğitim olanaklarına erişim, hizmet sunumunun niceliksel olarak yetersiz olması ve ekonomik olarak herkesin erişimine uygun olmaması temel bir insani sorun alanıdır. Bunun yanı sıra verilen eğitimin kalitesi de önemli bir kriter ve sorun alanıdır. Eğitim olanaklarına erişim, örgün eğitimin yanı sıra erken çocukluk eğitimi ve hayat boyu öğrenme olanaklarını da içermektedir. Erken çocukluk eğitimi çocukların yaratıcılıklarını artırmaları, sosyal ilişkiler kurmaları, çeşitli becerileri edinmesinde önemli bir role sahiptir. Hayat boyu öğrenme ise bireylerin geleceğin mesleklerine daha hızlı uyum gösterecek

esnekliğe sahip olabilmelerini, istihdam edilebilirliklerinin artırılması ve piyasada ihtiyaç duyulan becerileri edinmelerini sağlamak açısından önemlidir.

En temel ihtiyaçlardan birisi olan yaşamaya elverişli konut hakkı, bireylerin sosyal ve ekonomik olanaklara erişebilmeleri, sağlıklı ve iyi bir yaşam sürebilmelerine imkân sağlayan önemli bir haktır. Tüm dünyada, konutun temel kullanım amacı dışında bir yatırım aracına dönüşmesi, özellikle kent merkezlerinde konut fiyat ve kiralalarının düzenli olarak artmasına neden olmaktadır. Sürekli artan değerler karşısında, mülk sahibi olamayan kent sakinlerinin özellikle kent merkezlerinde barınması giderek zorlaşmaktadır. İstanbul için de geçerli olan bu eğilimin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, yaşamaya elverişli konuta erişim hakkını güvence altına almaya ilişkin, mülk sahibi olma dışında, alternatif yöntemler geliştirilmelidir.

Tarım ve gıda sistemindeki yapısal sorunların kaçınılmaz sonucu olan gıda fiyatlarındaki artış etkisiyle İstanbul'da sağlıklı, yeterli ve güvenli gıdaya erişim, giderek zorlaşmaktadır. Beslenme bozukluğuna bağlı hastalıklar, kentsel eşitsizlikleri de gösteren önemli bir sağlık sorunu haline gelmektedir. Gıdanın üretilmesi, işlenmesi, taşınması ve tüketimini kapsayan sürecin yarattığı karbon salımının iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkisi ise küresel gıda krizinin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu nedenlerle sağlıklı ve güvenli gıdanın üretilmesinin desteklenmesi, herkesin sağlıklı gıdaya erişiminin sağlanması, artan gıda fiyatlarının kontrol altına alınması, toplumda sağlıklı beslenmeye yönelik alışkanlıkların artırılması, gıda süreçlerindeki karbon salımının azaltılması gerekmektedir.

Amaç 1

İstanbululluların Aktif Katılımıyla Kenti Sanat ve Kültür Alanında Odak Hâline Getirmek

Spor ve fiziksel hareketlilik sağlıklı yaşamın temel kriterlerinden birisidir. Spor olanakları, her yaştan bireye kendini geliştirecek olanakları sağlar-ken, farklı toplumsal grupların bir araya gelmesine de imkân tanımaktadır. Yerel, ulusal ve uluslararası etkinlikler, spora ilginin artmasına, spor yapma alışkanlığının yaygınlaşmasına ve spor sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Oysa spor, İstanbululluların aktif yaşamlarının bir parçası değildir ve İstanbulullular yeterli spor olanaklarına erişememektedir. İstanbul'da spor altyapısının geliştirilmesi ve kentsel mekâna adil dağılımının sağlanması, amatör ve profesyonel sporcu yetiştirilmesinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, ulusal ve küresel sportif etkinlikler İstanbul'a çekilmelidir.

Kentsel olanaklara yönelik önerilen kapsayıcı politikalar, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve herkes için güvenli ve erişilebilir kentsel hizmetlerin sunulmasını destekleyecektir. Bu kapsamda kültür, sanat, eğitim, sağlık, konut, gıdaya erişim ve spor olanaklarına ilişkin kentsel hizmetlerin bütün İstanbulullular için kapsayıcı ve

Kentsel olanaklara yönelik önerilen kapsayıcı politikalar, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve herkes için güvenli ve erişilebilir kentsel hizmetlerin sunulmasını destekleyecektir.

erişilebilir bir şekilde sunulması amaçlanmaktadır. Bu sayede adil, eşitlikçi, imkân sunan ve iyi yaşam sunan bir kent oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çerçevede, İstanbululluların aktif katılımı ile İstanbul'un sanat ve kültür alanında küresel bir çekim ve üretim merkezi hâline getirilmesi, sağlıklı yaşam çevreleri ile her koşulda erişilebilir ve nitelikli sağlık hizmetle-

rinin sunulması, her yaştan ve gruptan bireyin potansiyelini ortaya çıkararak becerilerini geliştirebileceği, herkes için nitelikli ve erişilebilir eğitim hizmetlerinin sağlanması; İstanbulullulara nitelikli ve sağlıklı yaşam koşullarını sağlayacak konforlu, adil ve ödenebilir konut politikalarının oluşturulması; herkesin her koşulda sağlıklı, yeterli, güvenli su ve gıdaya erişiminin sağlanması; spor altyapısının uluslararası standartlarda geliştirilerek spor aktivitelerinde herkes için çeşitliliğin sağlanması ve sporun İstanbulullularca bir yaşam biçimi olarak benimsenmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Türkiye'deki sinema ve tiyatro salonlarının, özel müzelerin ve kültürel etkinliklerin önemli bir kısmının yer aldığı İstanbul'da kültürel olanaklara erişim mekânsal ve sosyal açıdan eşit olmayan bir yapıya sahiptir.

Türkiye'deki özel müzelerin %23,1'i, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzelerin %6,5'i, sinema salonlarının %31,6'sı, tiyatro salonlarının ise %27,9'u İstanbul'dadır. Türkiye'deki tiyatro seyircilerinin %39'u ve özel müze ziyaretçilerinin %36'sı da İstanbul'da yer almaktadır.¹⁹⁵

İstanbul'da yer alan kültürel tesisler* ve kültür endüstrileri**, kentin merkezindeki Beyoğlu, Fatih, Kadıköy, Beşiktaş ve Şişli ilçelerinde, kültür üçgeninde yoğunlaşmaktadır.¹⁹⁶ Kültür üçgeni, sadece kent ölçeğinde değil, küresel ölçekteki kültürel faaliyetlerin de odaklandığı bir alandır. Kültürel tesislerin yoğunluğu kentin çeperine doğru azalmakta, bununla birlikte kent merkezinde bulunan ama kültür üçgeni içinde yer almayan bazı bölgeler de kültürel olanaklardan yeterli düzeyde faydalanamamaktadır. Sultanbeyli, Gaziosmanpaşa, Zeytinburnu ve Güngören gibi kent merkezinde bulunan ilçeler, kültürel hizmet su-

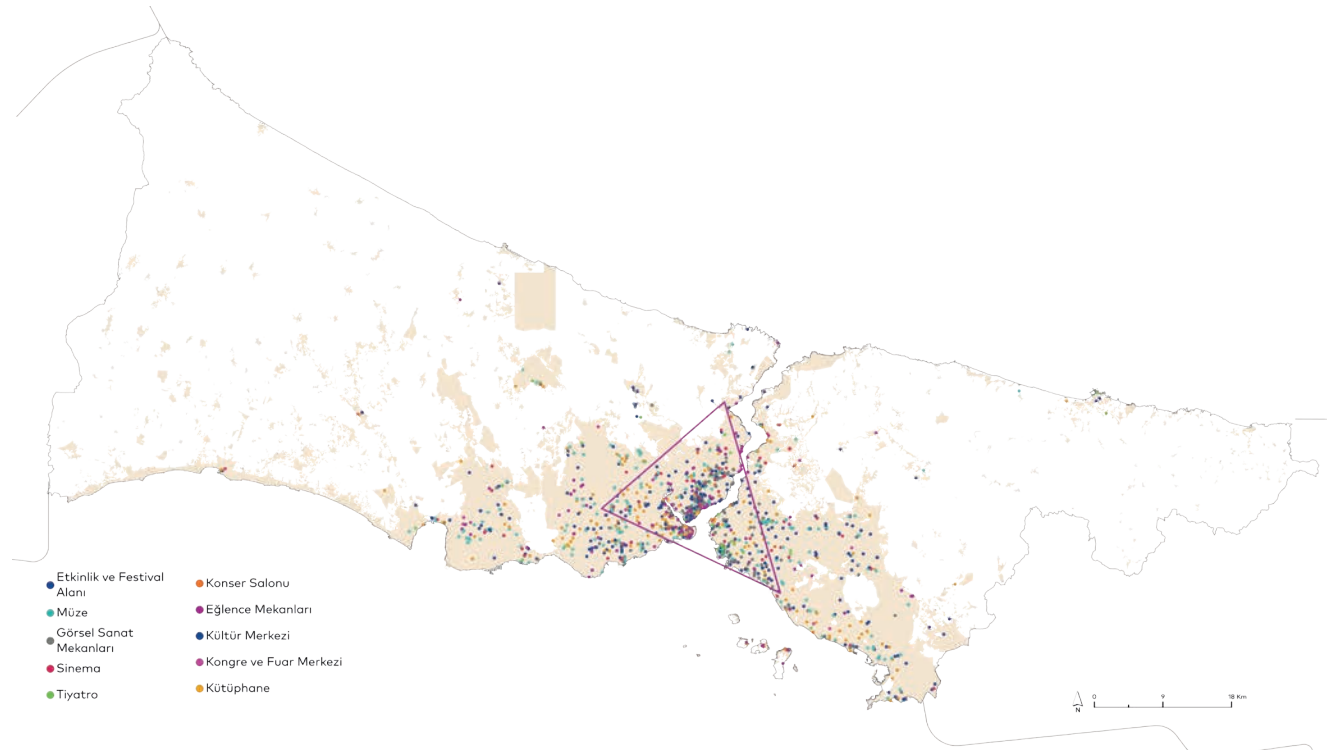
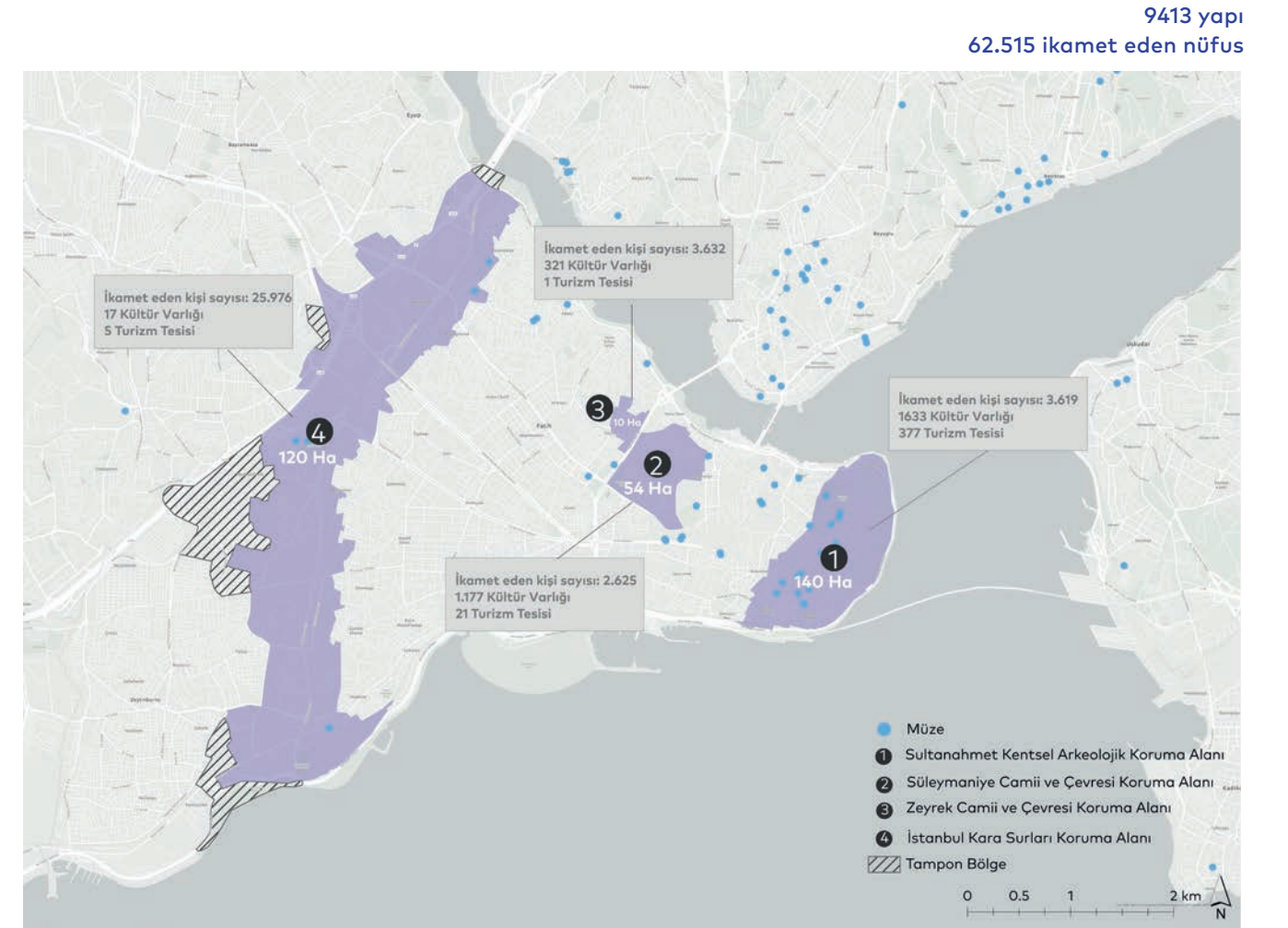
nan tesis oranının, İstanbul'daki toplam kültürel tesis oranına göre en düşük olduğu ilçelerdendir.¹⁹⁷

2021 yılı itibarıyla İstanbul'da, 96 müze,¹⁹⁸ kültürel miras envanterine kayıtlı 34.850¹⁹⁹ taşınmaz kültür varlığı ve 22 somut olmayan kültürel miras²⁰⁰ değeri bulunmaktadır. İstanbul'un kültürel mirası uluslararası bir cazibe kaynağı olarak kentin turizm ekonomisi için de önemlidir. İstanbul'un Dünya Mirası Alanları, 2015 yılında hakkında en çok çevrim içi arama yapılan 20 alan arasında Paris ve Roma'dan sonra 3. sırada yer almaktadır.²⁰¹

İstanbul, kültürel etkileşim açısından 2021 yılı Küresel Güçlü Şehirler Endeksi'nde²⁰² yer alan 48 kent içinde 9. sırada bulunmaktadır. Aynı endekste ziyaretçi sayıları açısından İstanbul, 2016'da 4. sıradan 2021 yılında 11. sıraya gerilemiştir. Bu endekste yer alan başka hiçbir kategoride (ekonomi, Ar-Ge, yaşanabilirlik, çevre, ulaşılabilirlik) İstanbul'un sıralaması bu kadar yüksek değildir. Bu durum, İstanbul'un kültürel potansiyelini göstermektedir.

* Burada ele alınan tesisler, festival/fuar alanı, konferans salonu, kongre merkezi, konser salonu, kültür merkezi, kütüphane, müze, sanat galerisi, sergi salonu, sinema, tarihi kütüphane, tiyatro kategorilerinde bulunan tesislerdir.

** Kültür endüstrileri kavramı ulusal bağlama ve zamana göre değişmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2020 yılında kültür endüstrilerini Telif Haklarına Dayalı Endüstriler üst kavramıyla tanımlamıştır.

Kültür Alanları (2022)²⁰³İstanbul'un Tarihi Alanları Dünya Mirası Alanları'nda Turizm Tesisi ve İkamet Eden Nüfus (2022)²⁰⁴

Kentlilerin kültürel hizmetlerden yararlanabilmesi için kültür merkezlerinin mekânsal ve ekonomik olarak erişilebilir olması gerekmektedir.

Turizm önemli toplumsal ve ekonomik değerler üretebilecek bir sektör olmakla birlikte, kültürel miras alanlarındaki işlev değişimi ya da turizmin getirdiği yoğunluk İstanbulluların bu alanlarla etkileşimini zayıflatılabilmekte ya da uzaklaşmasına neden olmaktadır. Oysa bu mekânların hafızasını taşıyan ve kültürel mirasın yaşayan değerler olarak sürdürülebilirliğini sağlayan İstanbullulardır. Bu alanlar kent sakinleri ve ziyaretçiler arasındaki ayrışmayı önleyecek ve etkileşimi sağlayacak şekilde planlanmalıdır.²⁰⁵

İstanbul'da sivil toplumun kültürel miras hakkı bağlamında Emek Sineması, Taksim Meydanı ve Gezi Parkı, Haydarpaşa Garı, Validebağ Korusu, Hasanpaşa Gazhanesi, tarihi kent bostanları gibi kültürel miras değeri atfedilen alanların korunmasına yönelik önemli deneyimleri vardır. Ancak İstanbul, kültürel mirasın korunmasına ilişkin toplumsal taleplerin güçlenebileceği katılım ve izleme araçlarına sahip değildir. Bu açıdan İstanbulluların kültürel mirası belirleme, mirasa erişme ve ondan yararlanma, koruma, yönetme, geliştirmede söz sahibi olmasını sağlayacak katılım ve izleme araçları geliştirilmelidir.

İstanbullular kültürel hizmetlere ekonomik olarak yeterli düzeyde erişememektedir. 2022 yılında, İstanbulluların %44,6'sı bütçe ayıramadığı için kültür ve sanat etkinliklerine katılamamıştır.²⁰⁶ Kadınlar, 18-24 yaş arası gençler, ilköğretim mezunu ve altında eğitim seviyesindeki bireyler ve düşük gelir gruplarında bu oran çok daha yüksektir. Hanehalkı kültür harcamalarına bakıldığında, gelir grubu düştükçe bütçeden kültüre harcanan oranın düştüğü görülmektedir. 2019 yılında İstanbul'da en düşük gelir grubundaki hanehalkı harcamalarında eğlence ve kültüre ayrılan pay %1,8, en yüksek gelir grubunda ise %3,9 olmuştur.²⁰⁷

Kentlilerin kültürel hizmetlerden yararlanabilmesi için kültür merkezlerinin mekânsal ve ekonomik olarak erişilebilir olması gerekmektedir. Kütüphane gibi temel kültürel ihtiyaçlar özellikle çocuklar ve gençler için kolay ulaşım mesafesinde kentte daha yaygın ve ulaşılabilir olmalıdır. Gelir seviyesinin düşük olduğu ilçeler başta olmak üzere nitelikli ve kapsayıcı kültürel hizmetler artırılmalı, herkes için erişilebilir hâle getirilmelidir.

İstanbulluların kültür ve sanat üretiminin bir parçası olabilmesi için kültür okuryazarlığı ve kültürel haklar

konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik eğitim ve destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Kentte yaşayanların yaratıcı sektörlerle ilişkisini geliştirecek, başta çocuk ve gençler olmak üzere bu alanda becerilerini ve üretim imkânını artıracak ortak alanlar oluşturulmalıdır.

Kentin sanatçılar tarafından nasıl algılandığı, İstanbul'un kültürel değerlerinin uluslararası görünürlüğü açısından son derece önemlidir. Bu görünürlüğü sağlamanın en önemli yolu, kültürler arası etkileşim olanaklarının artırılmasından geçmektedir. Bunun için, İstanbul'daki sanatçıların ve yaratıcı aktörlerin uluslararası ağlara katılımı desteklenmeli, misafir sanatçı programları artırılmalı, etkinlik programları geliştirilmeli ve kültürel etkileşim açısından İstanbul'un cazibesi artırılmalıdır.

Kültür üretiminin bağımsız ve krizlere dayanıklı olabilmesi gerekmektedir. Özellikle sponsorluk mekanizmalarının dışında kalan, yaratıcı potansiyeli yüksek sanatçılar başta olmak üzere, varlığıyla toplumsal fayda sağlayan kültür ve sanat üretiminin desteklenmesi gerekmektedir.

Kültürel olanaklar, kentlilerin yenilikçi ve bağımsız kültürel üretimin bir parçası olabilmelerine olanak sağlama-

lıdır. Bu doğrultuda toplumla kültür ve sanat üretimi arasındaki bağlar kuvvetlendirilmelidir. Ayrıca, çeperdeki kentliler öncelikli olmak üzere, dezavantajlı kültürel ve sosyal gruplar tarafından üretilen kültürel ve sanatsal değerler desteklenmelidir.

Kültürel mirasın toplumla birlikte yaşayabilmesi ve turistler aracılığıyla kültürlerarası bir iletişim aracı olarak varlığını sürdürebilmesi için, turistler ve kent sakinlerini ayırtırmayan, kent ve kültürel miras haklarını gözetken, adil ve dengeli erişilebilirlik olanaklarının artırılması gerekmektedir.

Fatih, Beyoğlu, Beşiktaş ilçelerinde yoğunlaşan müzeler ve ilgili faaliyetlerin, kentteki tüm toplumsal gruplara hizmet verebilmesi için müzelerin ve müzeciliğin güçlendirilmesi, toplumla etkileşim olanaklarının artırılması gerekmektedir. Kentin tümünde kültürel mirasın tüm çeşitliliğiyle toplumsal gelişmeyi desteklemek için korunması, değerlendirilebilmesi önemlidir. Bu nedenle, kültürel mirasın korunmasının, toplum temelli bir koruma anlayışıyla ele alınması gerekmektedir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kentin tümünde kapsayıcı ve nitelikli kültür hizmetlerine erişim olanaklarının sağlanması	Kentsel olanakların düşük olduğu tüm bölgelerde, tüm toplumsal gruplar ve özellikle de dezavantajlı topluluklar için, nitelikli kültürel hizmetlere erişim olanaklarının sağlanması hedeflenmektedir.
2	İstanbul'un kültürel değerlerinin uluslararası görünürlüğünün ve kültürler arası etkileşim olanaklarının artırılması	Kentteki yaratıcı potansiyelin uluslararası bilinirliğinin artırılması için İstanbul'daki sanatçıların ve yaratıcı aktörlerin uluslararası ağlara katılımının desteklenmesi, misafir sanatçı programlarının arttırılması, etkinlik programlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.
3	İstanbul'un kültürel zenginliğini artırmak için farklı kültürel ve sosyal gruplar tarafından üretilen kültürel değerlerin desteklenmesi	Farklı kültürel ve sosyal grupların sahip olduğu kültürel mirasa dair üretimlerin girişimcilik, sanat, tasarım, sosyal inovasyon ve dijitalleşme başta olmak üzere teknolojik imkânlar yoluyla desteklenmesi, geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi hedeflenmektedir.
4	Kültürel miras ve kültür yönetiminin katılımcı, izlenebilir ve şeffaf süreçlerle hayata geçirilmesi	Kültürel ihtiyaçlar, altyapı ve hizmetlerin şeffaf ve katılımcı süreçlerle gerçekleştirilmesi; kültürel mirasın belirlenmesi, ondan yararlanma, onu koruma, yönetme ve geliştirme konularında tüm toplumsal grupların söz sahibi olmasını sağlayacak, bilimsel, demokratik ve şeffaf kültürel miras karar mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir.
5	Yenilikçi ve bağımsız kültürel üretimin desteklenerek yaygınlaştırılması	Sponsorluk mekanizmalarının dışında kalan yenilikçi ve bağımsız kültürel üretimin sürekliliğe sahip olabilmesi için gerekli finansal ve mekânsal kapasitenin ve alt yapının artırılması; bu üretimin toplumun geneline yayılabilmesi için gerekli kurumsal ve mekânsal olanakların sağlanması hedeflenmektedir.
6	Herkes için erişilebilir kamusal kültür ve sanat üretim alanlarının oluşturulması	Kültürel ve yaratıcı endüstrilerin toplum ile ilişkisinin artırılması için kamusal alan kullanımının arttırılması, kültür ve sanat üretimine uygun hale getirilmesi, toplumun farklı kesimlerinin, özellikle de dezavantajlı grupların erişimine açık olmasının sağlanması hedeflenmektedir.
7	İstanbulluların kültürel üretim potansiyelini artıracak kültür okuryazarlığının artırılması	Çocuklar, gençler ve dezavantajlı gruplar başta olmak üzere kültür profesyoneli olmayan, toplumun her kesiminden bireyin yaratıcılığının eğitime ve destek mekanizmaları aracılığı ile desteklenmesi hedeflenmektedir.
8	Kültüre ve kültürel mirasa erişimde kent sakinleri ile ziyaretçiler arasında etkileşimi mümkün kılan adil ve dengeli kullanımın sağlanması	Kent sakinleri ve turistler arasında etkileşim olanaklarının artırılması, kültür ve kültürel mirasa erişimde kent sakinlerinin de ihtiyaçlarını gözetilen adil ve dengeli kullanımının sağlanması hedeflenmektedir.

Amaç 2

Sağlıklı Yaşam Koşullarını Geliştirmek ve Nitelikli Sağlık Hizmetlerine Erişim Sağlamak

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlık kavramını fiziksel, zihinsel ve sosyal bir iyilik hâli olarak tanımlamaktadır. Sağlıklı yaşamak temel bir insan hakkıdır! Nitelikli ve erişilebilir sağlık hizmetleri ise en önemli kentsel olanaklardan birisidir. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte yeni tanı ve tedavi yöntemleri bulunmakta; yaşam süresi uzamakta, çeşitlenen sağlık hizmeti ihtiyaçlarını karşılayacak, engelli bireylerin dünyaya uyumunu artıracak uygulamalar gelişmektedir.

İstanbul, Türkiye'de sağlık hizmetlerinin niceliksel sunumu ve temel sağlık göstergeleri bakımından diğer kentlere kıyasla daha iyi durumda olmasına rağmen, hekim ve yatak kapasitesi uluslararası standartların altındadır. İstanbul'da 2020 yılında 100.000 kişiye düşen toplam hekim sayısı 247 olup, 389 olan AB ve 356 olan OECD ülkeleri ortalamasının altında kalmaktadır. Benzer şekilde 10.000 kişiye düşen ortalama 30 yatak sayısı da 49 olan AB ve 43,9 olan OECD ülkeleri ortalamasının altındadır.²⁰⁸ İstanbul genelinde kişi başına düşen sağlık tesis alanı 0,37 m²²⁰⁹ olup, İstanbul'da sadece Bakırköy ilçesi standartları* karşılayabilmektedir.

Koruyucu hekimlik ve önleyici sağlık çalışmalarının yeterli ve herkes için erişilebilir olmaması, hastalıklar sonrasında ihtiyaç duyulan tedavilerin çok maliyetli olmasına neden olmakta, bireylerde sakatlıklara ve ölümlere de yol

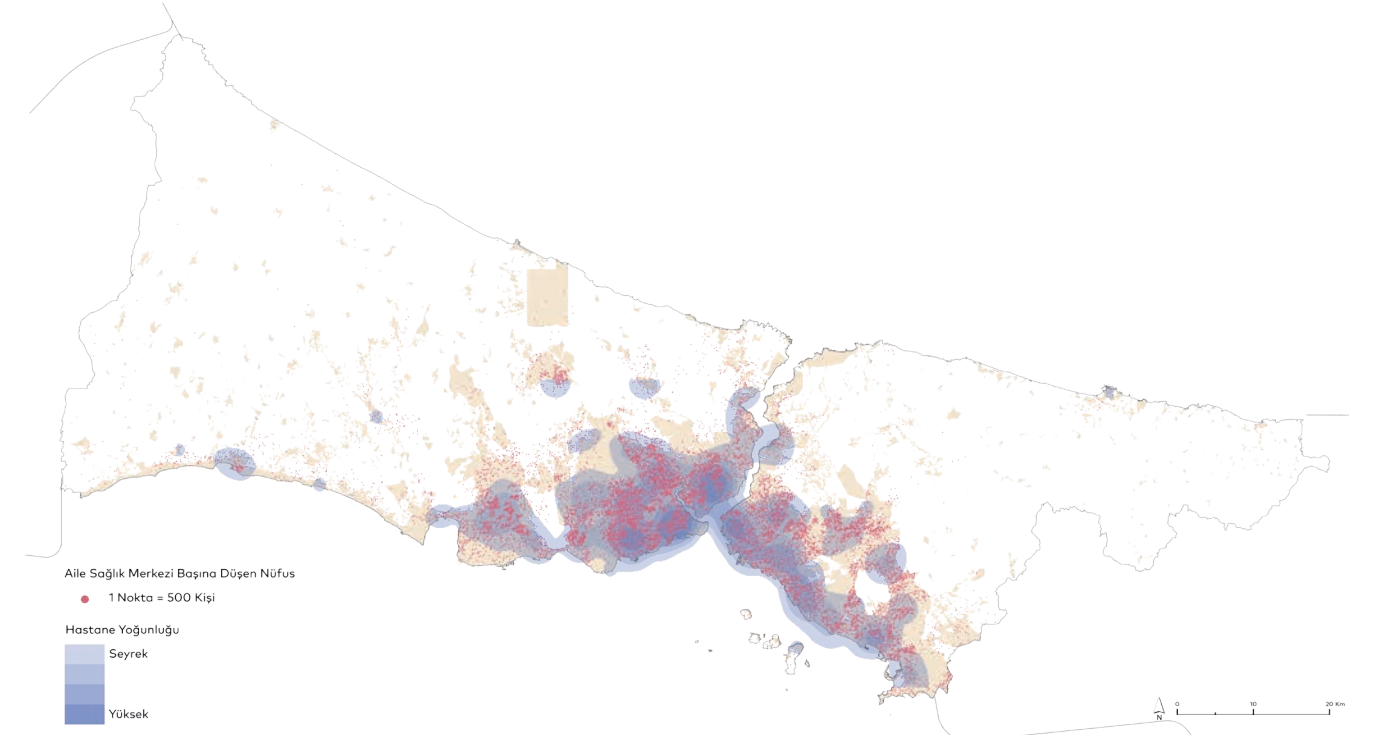
açabilmektedir. İstanbul'da hastane ve aile sağlık merkezleri mekânsal olarak ulaşılabilir olmakla birlikte hizmet verdikleri nüfus oldukça yoğundur. Hizmet kalitesini artırmak ve herkesin nitelikli sağlık hizmetlerine erişimini sağlamak adına başta birinci basamak sağlık tesislerinde olmak üzere, yoğunluğu azaltacak önlemlere ihtiyaç vardır.

Kadınlarda hamilelik döneminde tam izlenme oranı İstanbul'da %96 olup yıllar içerisinde bu konuda önemli yol kat edilmiş olsa da anne ve çocuk sağlığı için koruyucu hekimlik ve önleyici sağlık hizmetleri hala temel bir ihtiyaçtır.²¹⁰ Modern yöntemlerle aile planlaması ihtiyacı karşılanan 15-49 yaş aralığındaki kadınların oranı %62,9'dur.²¹¹ İstanbul'da 2016 yılında isteğe bağlı istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması hizmeti 43 hastaneden (devlet ve eğitim-araştırma hastaneleri) yalnızca 6'sında verilmiştir.²¹² Bebek ölüm hızı 2020 yılında İstanbul'da 6,3 iken OECD ülkelerinin ortalaması ise 3,7'dir; anne ölüm oranı ise İstanbul'da 11,5 iken OECD ülkelerinde 8,5'tir.²¹³

Türkiye ve İstanbul'da obez bireylerin oranı artmaktadır. Türkiye, DSÖ verilerine göre Avrupa'da yüksek kilolu ve obez yetişkin oranlarıyla birinci sıradadır; OECD ülkelere ortalamasının ise üstündedir.²¹⁴ İstanbul'da 15 yaş ve üzeri erkeklerin %42,3'ü fazla kilolu, %26,2'si obez, %1,5'i morbid obezken kadınlarda bu oranlar sırası ile %26,7, %35,1 ve %7,5'tir. İstanbul'daki bireylerin %34,5'i fazla

* Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, nüfusu 0-500.000 arasındaki yerleşimler için kişi başına 1,50 m², nüfusu 500.000'den büyük olan yerleşimler için ise kişi başına 1,60 m² sağlık tesis alanı düşmesi gerektiğini belirtmektedir.

Halk sağlığının korunmasına yönelik olarak yapıllı çevre, sağlıklı yaşam aktivitelerine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir.

Aile Sağlık Merkezi (2022) Başına Düşen Nüfus (2021) ve Hastane Yoğunluğu (2022)²²⁰

kilolu, %30,7'si obez, %4,5'i morbid obezdir.²¹⁵ Yetişkinlik dönemi obezitesine zemin hazırlayan ve önemli bir halk sağlığı sorunu kabul edilen çocukluk çağı obezitesinde ise İstanbul, Türkiye'de 6-10 yaş grubunda obezite sorununun (%13) en fazla tespit edildiği ildir.²¹⁶ Obezite aynı zamanda diyabet, kalp ve damar hastalıkları açısından da önemli bir risk faktörüdür. Türkiye, yetişkin diyabet prevalansında OECD ülkeleri arasında ikinci sırada yer almaktadır.²¹⁷

Önemli bir diğer risk faktörü olan tütün kullanımına bağlı hastalıklarda, küresel düzeyde, yılda 7,1 milyondan fazla kişi hayatını yitirmektedir. Türkiye'de her gün tütün kullanan 15 yaş ve üzeri bireylerin oranı 2016 yılında %26,5 iken 2019 yılında artarak %28'e ulaşmıştır. Bu oran erkeklerde %41,3; kadınlarda ise %14,9'dur.²¹⁸

Halk sağlığının korunmasına yönelik olarak yapıllı çevre, sağlıklı yaşam aktivitelerine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir. Bu kapsamda İstanbulluların gündelik

yaşam alışkanlıklarında aktif hareketliliğini ve spor aktivitelerini destekleyecek altyapı ve düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Ayrıca, gürültü kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliğinin azaltılmasına yönelik uygulamalara ağırlık verilmeli böylece halk sağlığı korunmalıdır.

Nitelikli sağlık için koruyucu sağlık hizmetleri sağlanarak, hastalıklar önlenmeli ve tıbbi müdahale ihtiyacı azaltılmalıdır. Bu doğrultuda, kadın sağlığı, obezite, bağımlılık ve psikososyal destek alanlarına öncelik verilmeli; nitelikli sağlık hizmetlerine erişimi sağlamak üzere sağlık tesislerinin teknolojik kapasitesi geliştirilmeli, nitelikleri iyileştirilmeli, tesislerin ve hizmet veren sağlık personelinin sayısı artırılmalıdır.

Sağlık sisteminin salgın hastalık, deprem ya da sel ve aşırı sıcak gibi farklı tehlikeler karşısında, değişen risklere karşı hazırlıklı olmasının sağlanması önemli bir ihtiyaçtır. Yetersiz sağlık sistemi, dünya şehirlerinin birçoğunda görülen önemli bir kronik streştir.²¹⁹ COVID-19 salgını, ekonomiden

refaha, konut hakkından tedarik zincirine şehirlerde çok farklı katmanları etkilemiştir. Bu gibi durumlarda gerek sağlık hizmetinin niteliğinin düşmemesi gerek ortaya çıkacak risklere karşı kentin sağlık altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir.

İstanbul'un çocuk ve adolesan nüfusunun yüksekliği ve mevcut obez birey oranı nedeniyle, çocukluk çağı obezitesi kentin sağlık gündeminde önceliklendirilmelidir. İstanbulluların obezite ile mücadelede spor ve egzersiz yapmaları ve sağlıklı beslenme gibi sağlıklı yaşam davranışlarını alışkanlık edinmelerini sağlanmalıdır. İstanbul'da her türlü bağımlılığın azaltılması için erişilebilir, karşılanabilir, etkili sağlık hizmetleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Uzayan yaşam süresi ve nüfusun yaşlanıyor olması bakım ihtiyacı duyacak bireylerin önümüzdeki yıllarda daha da artacağını işaret etmektedir. 65 yaş ve üstü bireylerin yanı sıra, aynı şekilde özel ilgi, destek ve korunmaya ihtiyacı olan, bağımsız yaşamakta güçlük çeken engelli bireylerin de ihtiyaç duydukları şekilde evde ya da ilgili

kurumlarda nitelikli bakım hizmetleri olarak yaşam kaliteleri ve toplumsal saygınlıklarının korunması önemlidir.

Cinsel sağlık, üreme sağlığı ve üreme hakları konusunda İstanbulluların bilgiye ve hizmetlere erişim olanaklarının geliştirilmesi de koruyucu sağlık hizmetleri bağlamında ele alınmalı ve geliştirilmelidir.

Sağlıklı olmanın ve iyi olma hâlinin önemli göstergelerinden birisi de ruh sağlığıdır. Ruh sağlığı halk sağlığının önemli bir konusu hâline gelmiş olup ruhsal hastalıkların, dezavantajlı grupların kırılganlıklarını daha da arttırdığı bilinmektedir. İhtiyaç duyulan psikolojik desteğin ağırlıkla özel sektör tarafından sağlanıyor olması bireyler için psikolojik destek hizmetlerini mali olarak erişilebilir olmaktan çıkarmaktadır. Her yaştan bireye ihtiyaç duyduğu psikososyal destek hizmetlerinin verilmesi, takip ve tedavilerinin birinci basamak sağlık hizmetlerine entegre ve etkin bir şekilde yürütülmesi, hasta ve hasta yakınlarına psikolojik eğitimlerin verilmesine ihtiyaç vardır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI	
Amaç 2	1	Sağlıklı yaşama imkân sağlamak ve halk sağlığını korumak üzere fiziksel çevrenin iyileştirilmesi	Halkın sağlığının bütünsel olarak korunması amacıyla sağlıklı yaşam çevreleri ve fiziksel olanakların geliştirilmesi, kent içinde yürünebilirliğin artırılması, İstanbulluların gündelik yaşamlarında yürüme ve bisiklet ile erişimlerinin teşvik edilmesi, spor olanaklarının artırılması, konut çevrelerinin fiziksel niteliği ve çalışma mekânlarının sağlık koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca su, toprak, hava gürültü kirliliğinin azaltılması hedeflenmektedir.
	2	Sağlık hizmetlerinin tüm bireyler için karşılanabilir, erişilebilir ve nitelikli olarak sunulması	Sağlık hizmetlerinin niteliğinin artırılması ve tüm İstanbullular için ekonomik, sosyal ve fiziksel olarak erişilebilir olması hedeflenmektedir.
	3	Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, birinci basamak sağlık hizmetlerinin etkin ve tercih edilir hale getirilmesi	Birinci basamak sağlık hizmetlerinin toplum sağlığının korunmasında önemli bir adım olan koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerine önem vererek geliştirilmesi ve bu yolla bireylerin sağlıklı olma hallerinin sürdürülmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda hizmetlerin kapsayıcı ve erişilebilir bir şekilde sunulması hedeflenmektedir.
	4	Olası salgın hastalık, kriz ve afetlere bağlı olarak meydana gelebilecek toplumsal ve bireysel sağlık risklerinin önlenmesi	Deprem, sel, iklim krizi vb. afetlerin getireceği sağlık riskleri ve salgın hastalıklara karşı hazırlıklı olunması ve oluşabilecek toplumsal ve bireysel sağlık risklerinin önlenmesi hedeflenmektedir.
	5	Yenilikçi sağlık teknolojilerinin geliştirilmesi ve erişim olanaklarının artırılması	Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini ve kalitesini artırmak için sağlık alanında yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi ve bireylere sunumunun gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
6	Bireylere sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandıracak sağlık okuryazarlığının yaygınlaştırılması	Bireylerin işte, okulda ve evde sağlıklı yaşam davranışları kazanmaları ve sağlık okuryazarlığı edinmeleri, farkındalık ve bilinç düzeylerinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.
7	Her türlü bağımlılıkla mücadele için farklı yaş gruplarına uygun, etkili sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması	Bağımlılıkla mücadelede bireylerin ihtiyaçlarına uygun etkin sağlık hizmetlerinin sunulması ve sürekliliği olan rehabilitasyon hizmetleriyle bağımlılık sorunlarının önlenmesi; bağımlı yakınlarına ilişkin destek mekanizmalarının kurulması, okul öncesi eğitimden başlayarak farkındalık ve bilinç artırma çalışmalarının yapılması hedeflenmektedir.
8	Bakıma ihtiyaç duyan bireylere yönelik nitelikli, sürekli bakım hizmetlerinin sağlanması	Bakıma ihtiyaç duyan kronik ya da kısa süreli hasta, yaşlı, engelli bireylere yönelik evde ya da kurumsal, uzun süreli bakım hizmetlerinin nitelikli ve erişilebilir biçimde sunulması hedeflenmektedir. Bakım hizmeti verenlerin ise sorumluluklarının kurumsal desteklerle azaltılması hedeflenmektedir.
9	Ruh sağlığını güçlendirmeye yönelik hizmetlerin erişilebilir ve talep edilir hale getirilmesi	Toplumun bütünsel anlamda sağlığının bir parçası olarak ruh sağlığının güçlendirilmesi için bireylere ihtiyaç duydukları psikososyal desteğin sağlanması hedeflenmektedir.
10	Cinsel sağlık ve üreme hakları konusunda bilgiye ve hizmetlere erişim olanaklarının geliştirilmesi	Cinsel sağlık, üreme sağlığı ve üreme hakları konusunda; her yaş grubu, cinsiyet ve farklı ihtiyaçlara uygun yürütülecek farkındalık çalışmalarının; hizmet kalitesinin ve hizmete erişim olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

Amaç 2

Amaç 3

Her Yaştan Bireyin Potansiyelini Ortaya Çıkaracak Becerileri Kazanacağı Eğitim Hizmetlerine Erişimini Sağlamak

İstanbul'da okul öncesi eğitimden başlayarak tüm çocukların ve yetişkinlerin nitelikli, kapsayıcı ve erişilebilir eğitime erişimi ve bu alanda yaşanan eşitlikliklerin giderilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Bireylerin istihdam imkânlarını artırıcı nitelikler kazanmaları, kendilerini geliştirmeleri ve yoksulluğun kalıcı olarak üstesinden gelebilmelerinde eğitimin önemli bir rolü vardır.

İstanbul'da 3-5 yaş grubundaki çocukların net okullaşma oranları uluslararası standartların altındadır. 2019-2020 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitimde net okullaşma oranı 3-5 yaş aralığında %40,8; 4 yaşta %49,9 ve 5 yaşta %66,2²²¹ iken OECD ülkeleri ortalaması okul öncesi eğitimde okullaşma oranında 3 yaşta %76,5, 4 yaşta %89,8, 5 yaşta %95,8'dir.²²²

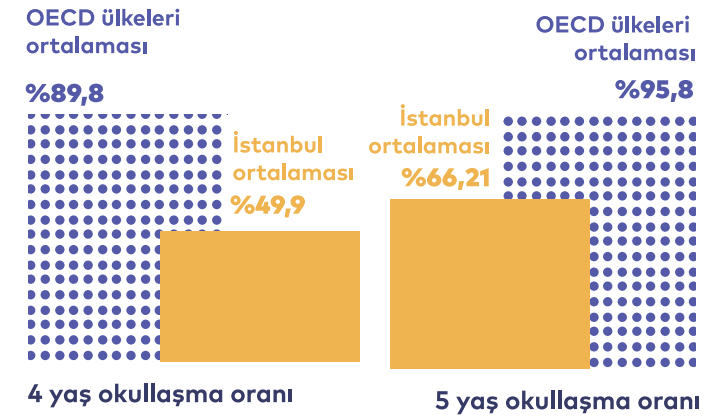
İstanbul'da kişi başına düşen ilköğretim tesisi alanı 0,35 m², ortaokul tesisi alanı 0,16 m², ortaöğretim (lise) tesis alanı ise 0,44 m² olup birçok ilçe eğitim tesisleri standartlarının altında kalmaktadır.* İstanbul'da kişi başına düşen ilköğretim tesisi alanı standardını karşılayabilen tek ilçe Çatalca'yken ortaöğretim tesisi alanı standardını karşılayabilen ilçeler ise Beşiktaş ve Şile'dir.

2020 yılı itibarıyla İstanbul'da ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 28, ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı ise 25'tir.²²⁴ Yıllar içerisinde ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde İstanbul'da derslik başına düşen öğrenci sayısında azalma yaşanmış olsa da İstanbul hala her iki kademede de sırasıyla 13,5 ve 11,3 olan AB ortalamasının üzerindedir.²²⁵

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2018 yılı değerlendirmesine göre, Türkiye tüm alanlarda 37 OECD ülkesi arasında 31. sırada yer almaktadır. Değerlendirme sonuçları, Türkiye'de akademik başarı ile sosyoekonomik durum arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Türkiye'de sosyoekonomik olarak avantajlı öğrenciler, PISA'da yüksek yeterlilik gösteren öğrenciler arasında daha fazla temsil edilmektedir. OECD ülkeleri arasında bu ilişkinin en güçlü görüldüğü ülkenin Türkiye olduğu belirtilmektedir.²²⁶ Bu durum nitelikli eğitime erişim açısından eşitsizliklerin yaşanmakta olduğunu göstermektedir.

İstanbul'da toplam 453.613 m² anaokulu ve kreş alanı bulunmakta olup, kişi başına düşen anaokulu ve kreş alanı 0,029 m²'dir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'ne göre; nüfusu 0-75.000 arasındaki yerleşimler için kişi başına 1,50 m² ilköğretim, 1,50 m² ortaokul, nüfusu 75.000'den büyük olan yerleşimler için kişi başına 1,60 m² ilköğretim, 1,60 m² ortaokul alanı düşmesi gerektiğini belirtmektedir. Orta öğretim için ise 0-150.000 arasındaki yerleşimler için kişi başına 1,75 m², nüfusu 150.000'den büyük olan yerleşimler için ise kişi başına 2,0 m² ortaöğretim alanı düşmesi gerekmektedir.

Okul Öncesi Eğitim Net Okullaşma Oranları²²³ (2019-2020)

Erken yaşta eğitimden ayrılma ve eğitime ara verme, özellikle kriz dönemlerinde artan bu alandaki önemli sorunlar arasında yer almaktadır.*²²⁷ Çocuk yaşta evlilikler, çocuk işçiliği, ekonomik olanakların yetersizliği, özellikle kız çocukların eğitimde yer almasına karşı önyargılı olan görüşler ve akran zorbalığı bu sorunun temel nedenleri arasında yer almaktadır.

Bireylerin değişen ekonomik yapıya paralel şekilde istihdam edilebilirliklerini artıracak, kendilerini geliştirmelerine imkân sağlayacak becerilerle donanmaları için mesleki eğitim ve yaşam boyu öğrenmenin önemi artmaktadır. 2018 yılında 25-64 yaş arası yetişkinlerin mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenmeye katılım oranları, AB'de %11,1 iken Türkiye'de %6,2'dir.²²⁸

Erken çocukluk eğitimi çocukların duygusal, sosyal, bilişsel, dil ve motor becerilerinin gelişmesi açısından büyük öneme sahip olup kaliteli erken çocukluk eğitimi kısa ve uzun vadede özellikle dezavantajlı çocukların yaşadıkları fırsat eşitsizliklerinin giderilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, İstanbul'da okul öncesi eğitim

bir kamu hizmeti olarak yaygınlaşmalı ve tüm toplumsal kesimler tarafından erişilebilir olmalıdır.

İlköğretim ve ortaöğretim kademelerinde dünya standartlarına uygun okul tesisleri yapılmalı, başta yoğun göç alan ilçeler olmak üzere ihtiyaç duyulan bölgelerde okul ve sınıf sayıları artırılmalıdır. Örgün eğitimde niteliğin artırılması, herkesin nitelikli eğitime erişebilmesi için sosyoekonomik zorluklar yaşayan çocuklar desteklenmeli, eğitimde akademik başarı seviyesi yükseltilmelidir.

Sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan dezavantajlı çocukların eğitimden kopmaları önlenmeli, eğitimden kopmuş çocuklar eğitime tekrar kazandırılmalı ve eğitim yaşamlarında çocukların güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Tüm bireyler için hayat boyu öğrenme ilkesini göz önünde tutan ve bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmesini sağlayan yükseköğretim ve mesleki eğitim imkânları artırılmalıdır.

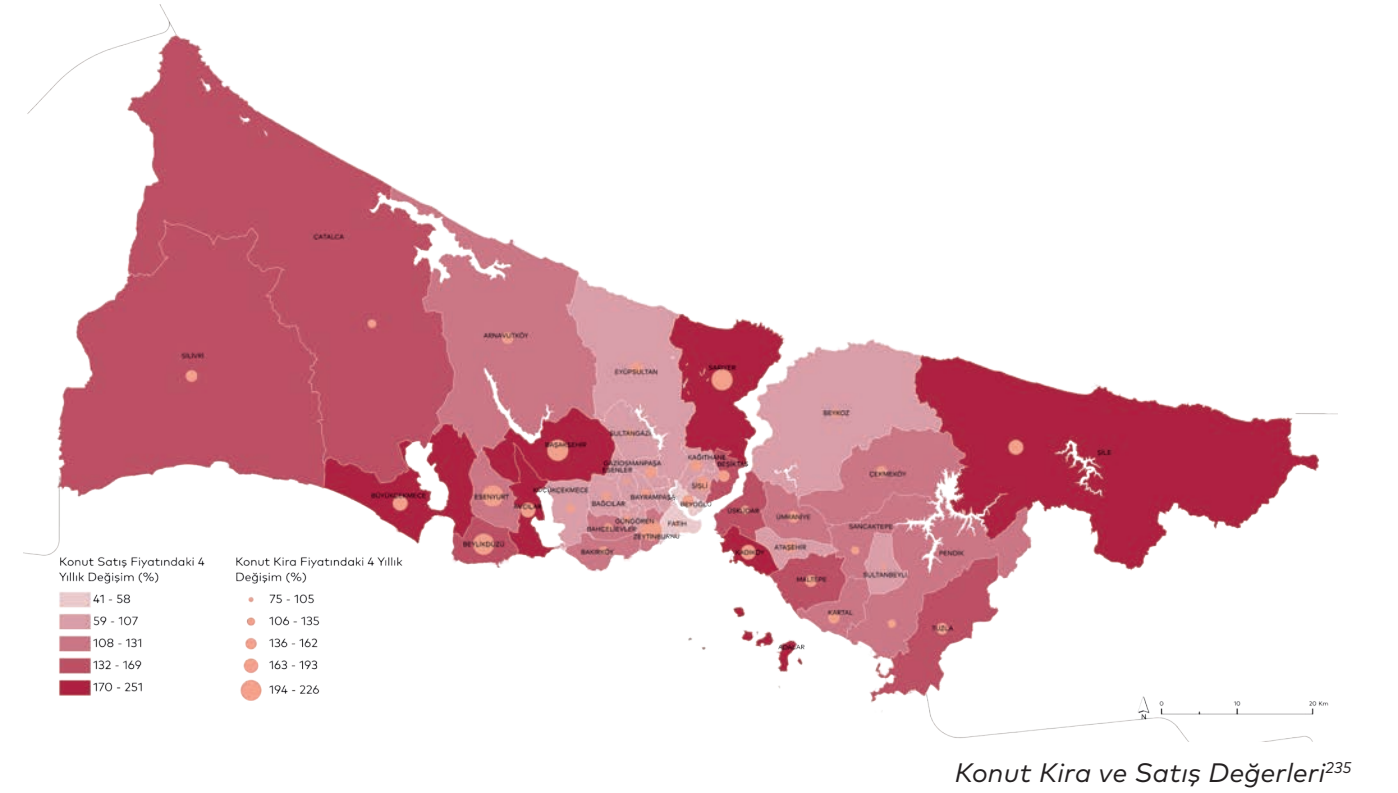
*Çocuk yaşta evlilik nedeni ile okulu terk etme oranının dünya genelinde azaldığı, fakat Covid-19 salgının ardından artabileceği belirtilmektedir. Covid-19 salgını boyunca maddi yetersizlikler sebebiyle eğitimden koparak istihdama katılan çocuk sayısında da artış yaşanmıştır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 3	1	Örgün eğitimde okulların niteliğini artıracak yenilikçi ve yaratıcı uygulamaların geliştirilmesi
	2	Eğitim olanaklarından mahrum kalan grupların nitelikli eğitime erişimlerinin desteklenmesi
	3	Her çocuğun nitelikli erken çocukluk eğitimine erişiminin sağlanması
	4	Özel gereksinimli çocukların erken eğitsel tanı ve erken eğitim hizmeti almalarının sağlanması
	5	Hayat boyu öğrenme olanaklarının artırılması ve yaygınlaştırılması
		Çocuklar ve gençler için örgün eğitimin niteliğinin artırılması, tamamlayıcı nitelikte yenilikçi ve yaratıcı programların hayata geçirilmesi, eğitim kurumlarının fiziksel niteliklerinin ve personel kapasitelerinin bu doğrultuda iyileştirilmesi hedeflenmektedir.
		Kız çocukları, engelliler, göçmenler gibi kırılgan grupların herkesle eşit şartlarda kapsayıcı ve nitelikli eğitime erişimlerinin sağlanması için desteklenmeleri ve eğitimde ayrımcı tutumlara karşı eğitim personelinin kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.
		İstanbul'da tüm çocukların nitelikli erken çocukluk eğitimine erişebilmesi için ödenebilir ve nitelikli kreş sayısının artırılması hedeflenmektedir.
		Özel gereksinimli çocukların ileriki yaşlarda yaşamlarını daha bağımsız sürdürmeleri, ekonomik ve sosyal yaşama katılımları için erken eğitsel tanı ve erken eğitim hizmeti almaları hedeflenmektedir.
		Tüm bireyler için hayat boyu öğrenme ilkesini göz önünde tutan ve bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmesini sağlayan, ekonominin dönüşümüne uyum ve mesleki gelişime imkân sağlayan olanakların sunulması, hayat boyu öğrenmeye katılımın artırılması hedeflenmektedir.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 3	6	Tüm kentte bilgi kaynaklarına erişime ve beceri gelişimine imkân sağlayacak nitelikli öğrenme, çalışma ve üretme alanlarının oluşturulması
	7	Okul dışı özgür öğrenme alanlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
	8	Çocukların ve gençlerin eğitimden kopuşlarının önüne geçilmesi
	9	Bireylerin istihdam edilebilirliğini ve becerilerini artıran mesleki eğitim ve yükseköğretim imkânlarının geliştirilmesi
	10	Bireylerin dijital ve teknolojik araç kullanma ve teknoloji üretme kapasitelerinin artırılması
		Uluslararası standartlarda kütüphane, merkez ve çalışma ortamlarının oluşturulması, bireylerin bilgiye erişimlerinin sağlanması, üretim ve yenilik kapasitelerine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.
		Bireylerin öğretim hayatlarında kentin olanaklarından da faydalananarak daha yaratıcı olmalarının teşvik edilmesi, değişen dünyanın ihtiyaç duyduğu beceri setlerini edinmelerine imkân sağlanması hedeflenmektedir.
		Çocukların ve gençlerin yoksulluk, ayrımcılık, akran zorbalığı gibi nedenlerle eğitimden kopmalarının önüne geçilerek eğitimlerini tamamlamaları hedeflenmektedir.
		Bireylerin istihdam edilebilirliğini artırmak, değişen ekonomik yapıya ve istihdam alanlarına uygun beceri setlerini edinmeleri için yükseköğretim ve mesleki eğitim imkânlarının artırılması hedeflenmektedir.
		Bireylerin teknolojik okuryazarlıklarının, teknolojik ve dijital araç kullanım kapasitelerinin artırılması ve sadece kullanan değil aynı zamanda teknolojiyi bireysel ve toplumsal fayda sağlama yönünde üretebilen bireyler hedeflenmektedir.

Amaç 4

İstanbululluların Konforlu ve Ödenebilir Konuta Erişimini Sağlamak

Tüm dünyada artan finansallaşma ve konutun değişim değerinin kullanım değerinin önüne geçmesi, konutun bir yatırım aracı olmasına sebebiyet vermekte, konut fiyat ve kiralalarının sürekli olarak artmasına neden olmaktadır.²²⁹ Artan değerler karşısında, mülk sahibi olmayan kent sakinlerinin özellikle kent merkezlerinde barınması giderek zorlaşmaktadır.

İstanbul'da konut sunumu neredeyse bütünüyle serbest piyasa ekonomisine bırakılmış ve mülk edindirme odaklı olarak ilerlemektedir. 2021 yılında konut üretiminde özel sektörün payı %95,6, kamu sektörünün payı %3,7, kooperatiflerin payı ise %0,7'dir.²³⁰ Türkiye'de özel sektörün konut sunumuna karşı koruyucu ve dengeleyici kamu-sal uygulamalar arasında yer alan kiralık sosyal konut, kira müdahaleleri gibi uygulamalar bulunmamaktadır. Bu dengeleyici mekanizmaların eksikliği hanelerin harcanabilir aylık gelirleri içinde konut giderlerinin yükünü artırmaktadır. TÜİK Hanehalkı Harcaması verilerine göre 2019 yılında hanehalkı bütçesi içinde en büyük pay %28,6 ile konut ve kiraya ayrılmaktadır. Faturalar gibi

dolaylı konut giderleri ile birlikte düşünüldüğünde ise, çok sayıda hanenin gelirinin %30'undan fazlasını konut ve konut kaynaklı masraflara harcamak durumunda kaldığı görülmektedir.²³¹

Bütüncül ve adil bir konut politikasının yokluğu; konut piyasasında arz ve talep dengelerinin değişmesi, boş konut stokunun artması, kira ve konut fiyatlarının kontrolsüz yükselmesi gibi sonuçlar doğurmaktadır. Mart 2022 değerlerine göre İstanbul'da konut fiyat endeksi* 317,9'a yükselmiş, Mart 2021 değerlerine göre değişim oranı %122 olmuştur.²³²

İstanbululluların %28,8'i kiralık konutlarda yaşamaktadır.²³³ İstanbul'da mevcut kiracılar için bir senelik kira artışı (2021-2022) %45,5 olmuş, diğer yandan yeni kiralık konutlar için kiralar geçen yıla kıyasla %161,4 oranında artış göstermiştir.²³⁴ Uzun yıllardır ağırlıklı olarak mülk edindirme odaklı ilerleyen konut politikaları nedeniyle kiracılara dair düzenlemeler ve uygulamalar kısıtlı kalmakta, bu durum hem kiracılar hem ev sahipleri için zorluklar yaratmaktadır.

Konutların finansal erişilebilirliği kadar fiziksel ve kültürel açıdan da erişilebilirliği önemli sorunlardan birisidir. İstanbul'da hanehalkı büyüklüğü 2008'de 3,8 kişiden, 2021'de 3,2 kişiye düşmüştür. Kent nüfusunun %14,8'i gençlerden oluşmakta, fakat bu nüfus hızla yaşlanmaktadır.²³⁶ Eğitim, iş, savaş gibi sebeplerle dünyanın birçok yerinden gelen ve farklı ihtiyaç ve talepleri olan yabancılar toplam nüfusun %5'ini oluşturmaktadır. Buna karşılık, kentte konut tasarımı ve üretimi mevcut haliyle sosyal ve kültürel farklılıkları dikkate almamakta; gençler, öğrenciler, yaşlılar, engelliler, evsizler, yalnız ebeveynler gibi toplumsal grupların farklılaşan ihtiyaçlarına cevap verememektedir.

Ekonomik olarak erişilebilir, güvenli, konforlu, kültürel ve finansal olarak kapsayıcı konutlarda barınma olanağı, iyi yaşam sağlayan bir İstanbul için temel önceliklerden birisidir. Konut sunumunun serbest piyasa ekonomisine bırakılmış ve mülk edindirme odaklı olması, düzenleyici kamu politikalarının yokluğu, ödeme gücü olmayan toplumsal grupları serbest piyasa dinamikleri karşı-

sında savunmasız bırakmaktadır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluklarının ön plana alındığı kiralık ve sosyal konutları içeren, veriye dayalı, kapsayıcı ve bütüncül bir konut politikasına ihtiyaç bulunmaktadır. Yerel yönetimler bu alanda dengeleyici ve düzenleyici birer aktör olarak görev üstlenmeli, tüm İstanbul sakinlerinin iyi yaşam sağlayan, konforlu ve güvenli konutlara erişiminde yol açıcı olmalıdır. Bütüncül konut politikası kapsamında, yerel yönetimler sosyal konut ve sosyal kiralık konut üretmeli ve konuta erişim sıkıntısı yaşayanları önceliklendirmelidir.

Farklı toplumsal grupların konuta yönelik ihtiyaçları tespit edilmeli; başta ortak yaşam alanları olmak üzere konut alternatifleri, bu ihtiyaçlar ve kültürel özellikler doğrultusunda çeşitlendirilmelidir. Mekânsal ayrışmanın önlenmesi için, bu çeşitlilik kent geneline adil bir şekilde yayılmalı ve konut alanlarının farklı toplumsal grupları ve farklı gelir gruplarını içermesine yönelik model ve planlama çalışmaları yapılmalıdır.

* Konut fiyat endeksi TCMB tarafından 2017 yılı 100 puan baz alınarak hesaplanmıştır.

Mülkiyet edinimi dışında kullanım değerini önceleyen adil konut sunum modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Mülkiyetin kooperatifler gibi topluluk odaklı arayüzlerde bulunduğu, yaşayanlara mülkiyet hakkı yerine güvenceli kullanım hakkının tanındığı modellerin desteklenmesi gerekmektedir. Bu modeller, arsa edinimi ve konut üretiminden, ortak alanların işletilmesi ve konut alanlarının yönetimine dek konut sunumu süreçlerinin tamamında ortak hak sahipliği ve ortak karar alma süreçlerini hayata geçirebilmelidir.

Topluluk odaklı konut üretim süreçleri de dâhil olmak üzere tüm konut ve konut alanlarının üretiminde ve dönüşümünde çalışmalar katılımcı ve kapsayıcı bir anlayışla yönetilmeli; toplumsal güven ve birlikte yaşama duygusu güçlendirilmelidir. Ayrıca, İstanbul'da kiralık konutların yaşanabilirliğini garantileyen, kira ilişkisinin tüm taraflarını güvence altına alan, kiralık sosyal konut sistemine entegre, güvenilir bir kiralık konut sisteminin kurulmalıdır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Adil bir konut piyasasının geliştirilmesi için yerel yönetimlerin dengeleyici ve düzenleyici aktör olarak rolünün güçlendirilmesi	Konut sunumunun yerel bir kamu hizmeti olarak ön plana alınması, yerel yönetimlerin dengeleyici ve denetleyici bir aktör olarak, kiralık ve sosyal konutları içeren, veriye dayalı, kapsayıcı, planlı ve bütüncül bir arsa ve konut politikası ortaya koyması, konut piyasasında üreten, işleten ve düzenleyen bir rol üstlenmesi hedeflenmektedir.
2	Farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarına yönelik barınma alternatiflerinin çeşitlendirilmesi	Farklı toplumsal grupların ihtiyaçları ve kültürel özellikleri dikkate alınarak, yurt, öğrenci evleri, gençler ve engelliler de dâhil olmak üzere tüm dezavantajlı gruplar için erişilebilir konutlar, evsizler için geçici ve kalıcı barınma alternatifleri, 65 yaş ve üstü bireylerin kullanımına uygun konutlar ve lojman gibi alternatiflerin çeşitlendirilmesi hedeflenmektedir.
3	Konut alanlarının karma ekonomik grupları içerecek şekilde geliştirilmesi	Farklı ekonomik, kültürel ve sosyal grupların konut alanlarında birlikte yaşayabilmesinin sağlanması, sosyal konutların diğer konutlarla birlikte, aynı standartlarda kent geneline yayılması, farklı gelir gruplarını bir arada içeren konut projelerinin planlanması ve modellerinin geliştirilmesi ve konut alanlarında kapsayıcılığın oluşturulması ile toplumsal ayrışmanın önlenmesi hedeflenmektedir.
4	Konuta erişim sorunu yaşayanlara yönelik sosyal konut ve sosyal kiralık konut üretilmesi	Sosyal konut ve kiralık sosyal konut üretilmesiyle konuta erişim sorunu yaşayanlara yönelik yaşamaya elverişli ve uygun koşullarda konut sunumunun sağlanması hedeflenmektedir.
5	Tüm tarafların güvence altına alındığı kiralık konut sisteminin kurulması	Başta kiracılar olmak üzere, kira ilişkisinin tüm taraflarını içeren, kiralık konutların yaşamaya elverişliliğini tesis eden, güvenli ve güvenceli kiralık konut sisteminin kurulması ile kiracılık güvencesine ilişkin farkındalık ve eğitim çalışmalarının yapılması hedeflenmektedir.
6	Adil konut sunumunun sağlanabilmesi için topluluk odaklı inşaa, mülkiyet ve işleyiş modellerinin çeşitlendirilmesi	Topluluk mülkiyeti ve güvenceli kullanım hakkına dayalı konut üretim, işletim ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ile konut kooperatiflerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.
Amaç 4 7	Konut üretiminin farklı ihtiyaçları gözetan katılımcı ve kapsayıcı bir anlayış ile gerçekleştirilmesi	Konut üretiminin her aşamasında yaşayanların ihtiyaçlarının gözetildiği katılımcı bir sürecin esas haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 5

Her Koşulda Sağlıklı Gıdaya Erişimi Sağlamak

Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından açıklanan gıda fiyat endeksine göre, 2022 yılında küresel gıda fiyatları, endeksin başladığı 1990 yılından bu yana en yüksek değerlerine ulaşmış durumdadır.²³⁷ Gıda fiyatlarındaki artışın sonucu beslenme bozukluğu dünya genelinde yaygınlaşmaktadır. Yetersiz beslenme 2017 yılı sonrasında hızla artarken,²³⁸ kilolu ve obez bireylerin oranı dünya genelinde 1975'te %20,2'den 2000'de %29,7'ye; 2016'da ise %39,1'e ulaşmıştır.²³⁹

Bu küresel eğilim, Türkiye ve İstanbul'da daha ağır hissedilmektedir. 2022 yılı itibarıyla Türkiye ve İstanbul yüksek enflasyon yaşamaktadır. TÜİK Nisan 2022 verilerine göre İstanbul'da %89,8 olan gıda ve alkolsüz içecekler enflasyonu, Türkiye ortalamasının (%89,1) üzerindedir.²⁴⁰ Ayrıca gıda sepetini oluşturan 128 üründen 73'ünün enflasyon oranı İstanbul için %50'nin, yani 2022 yılı asgari ücret artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. İstanbul'da ilçeler arasında gıda fiyatlarının değişimi de sağlıklı gıdaya erişimi zorlaştırmaktadır. Uygun fiyatlı ve sağlıklı gıdaya erişim zorluğu İstanbulluların dile getirdiği en önemli sorunlardan birisidir.²⁴¹

Dışa bağımlılık ve kent içerisindeki düşük tarımsal üretim İstanbul'u tarihsel olarak gıdaya erişim açısından kırılgan yapmaktadır. İstanbul 2001-2021 yılları arasında tarım alanlarının yaklaşık %20'sini kaybetmiştir. İstanbul'un en çok tüketilen 20 üründe kendi ihtiyacını

karşılama oranı 2020 yılında sadece %2 olarak hesaplanmıştır.²⁴² Bayrampaşa ve Ataşehir meyve-sebze hallerine ürün taşıyan araçların en çok %15 ile Antalya'dan, ardından Bursa, Ankara, İzmir, Sakarya, Mersin ve Adana'dan geldiği görülmektedir.²⁴³

Gıda tedarik zincirinin uzunluğu, tüketim alışkanlıkları ile birleştiğinde kayıp ve israfa neden olmaktadır.* Türkiye, 2021 yılında 7,7 milyon ton ile hanelerde en çok gıda israf eden 15. ülke konumundadır.²⁴⁴ İstanbul'da 2021 yılında 1,7 milyon ABD Dolarına karşılık gelecek değerde; İstanbul'un 200 kilometre yarıçapındaki bölge dâhil edildiğinde ise 2,6 milyon ABD Dolarına karşılık gelecek değerde gıdanın israf edildiği hesaplanmıştır.²⁴⁵

Gıda tedarik sistemine yönelik ulusal düzeydeki yasal mekanizmaların yetersiz kalması nedeni ile toptan meyve sebze fiyatlarındaki düşüşler perakende fiyatlarına yansımamakta; mevzuatla doğrudan ürün alım ve satım yetkisi verilen perakende sektöründe tekelleşme eğilimi oluşmaktadır.²⁴⁶

İstanbul'da özellikle indirim market segmentindeki zincir marketlerin şubelerinin arttığı gözlenmektedir. 2018-2021 yılları arasında İstanbul'da en yaygın dört indirim market, şube sayılarını %20-35 seviyelerinde arttırmıştır. COVID-19 salgını etkisi ile değişen tüketici alışkanlıkları sonucunda e-ticaretin payı artmış, geleneksel esnafın rekabet imkânı azalmıştır. Perakende ağı

incelendiğinde Sultangazi, Esenler, Güngören, Bağcılar ve Zeytinburnu gibi sosyoekonomik kırılganlığın yüksek olduğu ilçelerde zincir market yoğunluğunun düşük, bakkal yoğunluğunun yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla tekelleşme riskinin henüz yaşanmadığı bu bölgeler gıdaya erişim politikaları açısından öncelikli müdahale alanı olarak tanımlanmaktadır.

İstanbul'da çocukların %78'i okullarda sunulan gıdalarla beslenmekte, %47'si ise yiyeceklerini okul kantininden satın almaktadırlar.²⁴⁷ Buna karşın İstanbul'da büyük market ve semt pazarlarından alınan numunelerin %15,6'sında kullanılması yasak pestisit kalıntısına rastlanmıştır.²⁴⁸

Sağlıklı gıdaya erişim kaygıları, son yıllarda üreticiden doğrudan gıda teminini önceliklendiren dayanışma ağlarına olan ilgiyi artırmıştır. Gıda ağları ayrıca kent geneline yayılan kriz anlarında yerel ölçekte dayanışma ve çözüm üretme açısından önemli bir rol oynamaktadır. 2022 yılı itibarıyla İstanbul'da 31 alternatif gıda ağı bulunmaktadır. Bunların %58'i 2015-2019 yılları arasında kurulmuştur.²⁴⁹

Türkiye'de iklim değişikliği nedeni ile kuraklığın geniş bölgelerde hissedileceği ve aşırı sıcak günlerin sayısının artacağı öngörülmektedir. Marmara Bölgesi'nde tarım ürünlerinin yanı sıra deniz canlıları da tehdit altındadır.²⁵⁰ Bu durum biyoçeşitlilik ve balıkçılık faaliyetleri

açısından da önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kuraklık ve tarımsal üretimde düşüş, İstanbul için önemli bir risk oluşturmaktadır. Öte yandan iklim krizinin etkileri ile su kaynaklarının aşırı ve bilinçsiz kullanımı, İstanbul'un önümüzdeki yıllarda su tedarikinde kapasite problemleri ile karşı karşıya kalacağını da ortaya koymaktadır.

Sağlıklı, yeterli ve güvenli gıdaya erişim konusunda önemli sorunlardan biri veri ve araştırma eksikliğidir. En son genel tarım sayımı 2001 yılında yapılmış, son 20 yılda farklı sayım sistemleri ilan edildiyse de sağlıklı ve takip edilebilir veri derlemesi yapılamamıştır. Benzer şekilde gıda tedarikine yönelik oluşturulan Hal Kayıt Sistemi'ne kayıtlı veriler kamuoyuna açıklanamamakta dolayısıyla İstanbul gıda tedarikinin nereden sağlandığı ve kent içinde nasıl dağıldığı bilinmemektedir.

İstanbul'da herkese yeterli ve sağlıklı gıdanın sağlanması için, kentin gıda talebini yakın bölgelerden karşılayacak bölgesel bir gıda sisteminin; karşılıklı iş birliği ve koordinasyon içerisinde planlanarak hayata geçirilmesi öncelikli hedeflerden birisidir. İklim krizi dolayısıyla ortaya çıkacak kuraklık sorununun gıda üretiminde yaratacağı sorunlar öngörülerek, İstanbul'a yakın bölgelerde iklime uyumlu ürün deseni ve agroekolojik uygulamalara geçişe yönelik vadelenirilmiş bir tedarik ağı planlanmalıdır.

* Gıda kaybı, yenilebilir gıda miktarının tedarik zincirinde azalması, gıda israfı ise dağıtım, hizmet sektörü ve hanehalkı düzeyinde azalması anlamındadır.

İstanbul'un mevcut tarım alanları korunmalı; tarım alanlarında üretim teşvik edilmelidir. Yerleşim alanlarında kentsel tarıma olanak sağlayacak dikey tarım, kent bostanları gibi uygulamalar yaygınlaştırılmalı ve teşvik edilmelidir.

Gıda enflasyonunu önlemeye yönelik olarak zincir marketlerin gıda piyasasındaki baskın rolü azaltılmalı, tekelleşmenin önüne geçilmeli, geleneksel esnafın gücü artırılmalı ve adil rekabeti sağlayacak alternatif satış kanalları oluşturulmalı ve desteklenmelidir. Sağlıklı ve karşılanabilir gıdaya erişimi sağlamak üzere, tedarik zincirini kısaltacak tedbirler alınmalı; bu doğrultuda üretici ile tüketiciyi dolaysız olarak buluşturacak, kooperatifler ve çevrim içi ticaret kanalları gibi alternatif mekanizmalar artırılmalı ve geliştirilmelidir. Tedarik zincirinde gerekli teknik geliştirmeler, farkındalık faaliyetleri, denetim ve yaptırımlar ile kayıp ve israf miktarı azaltılmalı, yenilebilir gıdalarla sosyal destek imkânı oluşturulmalıdır.

Gıda sisteminin bütün aşamalarının izlenebileceği ve denetlenebileceği şekilde bilgi üretilmesi desteklenmelidir.

İstanbul'un tarım ve gıda sistemine yönelik araştırma ve çalışmaları destekleyecek, kamuoyuna açık ortak veri paylaşım mekanizmaları geliştirilmeli; gıda sisteminin bütün aşamalarının izlenebileceği ve denetlenebileceği şekilde bilgi üretilmesi desteklenmelidir.

İstanbullularda sağlıklı beslenme alışkanlıklarının geliştirilmesine yönelik her yaş grubu için farkındalık çalışmaları yürütülmelidir. Herkesin sağlıklı gıdaya erişimini desteklemek üzere, başta okullar olmak üzere kamu kurumlarındaki yemek menüleri düzenlenmeli, karşılanabilir fiyatlandırma politikaları ve sosyal destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Herkesin sağlıklı su ve gıdaya erişimini güvence altına alacak destek mekanizmalarının geliştirilmesi	Bütün İstanbulluların sağlıklı su ve gıdaya erişimine olanak sağlayacak, bağımlılık oluşturmayacak şekilde gıda yardımı, fiyat sübvansiyonu, okul menüleri gibi sosyal politika ve destek mekanizmalarının hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
2	İstanbul'un gıda talebinin yakın bölgelerden karşılanmasını sağlayacak bölgesel gıda sisteminin oluşturulması	Gıda tedarikini uzak mesafelerden karşılayan İstanbul'un başta Marmara Bölgesi olmak üzere yakın bölgelerle iş birliği ve koordinasyon içinde bir üretim ve tedarik planı oluşturması ve bu planın hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
3	Gıda enflasyonunu dengeleyecek şekilde çok aktörlü alternatif satış kanallarının oluşturulması ve desteklenmesi	Özellikle perakende sektöründe tekelleşmeyi engelleyecek ve tüketicilerin tercih hakkını tesis edecek üretici pazarlarının, çevrimiçi satış kanallarının, tüketici kooperatiflerinin oluşturulması ve teşvik edilmesi, geleneksel esnafın güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
4	Tarımsal üretimin ve kentsel tarım alanlarının artırılması ve üretimin teşvik edilmesi	Kentin gıda tedarikinde dayanıklılığını artırmak üzere üretici refahının desteklenmesi; kentsel alanda dikey tarım, kent tarımı, kent bostanları gibi yöntemlerle yeni alanların oluşturulması hedeflenmektedir.
5	İsraf ve atığı önleyecek şekilde, iklim dostu ve afetlere dayanıklı üretim- tedarik sisteminin geliştirilmesi	Gıda tedarikinde karbon ayak izini azaltacak hem toptan hem de perakende noktaları kapsayacak ve raylı sistemle taşıma, soğuk zincir gibi teknik önlemlerle israfın önüne geçecek lojistik ve altyapı sisteminin oluşturulması hedeflenmektedir.
6	İstanbul'da gıda güvenliğinin sağlanması için tedarik zinciri boyunca gıdanın sağlık koşullarının şeffaf bir şekilde denetlenmesi	Gıda güvenliğine yönelik gerekli laboratuvar ve altyapının ilgili birimlerle iş birliği içerisinde oluşturulması, İstanbulluların sağlıklı gıdaya erişiminin gerekli denetim ve yaptırımlarla sağlanması, gıda sisteminin bütün aşama ve aktörlerini kapsayacak şekilde bilgi üretilmesi ve şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılması hedeflenmektedir.
7	İstanbul'un tarım-gıda sistemine dair araştırmaların ve yenilikçi yöntemlerin desteklenmesi	Tarım ve gıda sistemine yönelik açık veri paylaşım platformlarının kurulması; karar alıcıların, uzmanların, araştırmacıların konu ile ilgili çalışma, politika ve öneri geliştirmelerine yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.
Amaç 5 8	Başta çocuklara yönelik olmak üzere sağlıklı beslenmeye dair kültürel dönüşümün sağlanması	Tüketim alışkanlıklarında sağlıklı ve ekolojik gıdalara doğru davranış değişikliğinin ve farkındalığın sağlanması için başta çocuklara yönelik olmak üzere etkinlik, kampanya gibi uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 6

Uluslararası Standartlarda Spor Altyapısını Geliştirmek, Sporun Yaşam Biçimi Olarak Benimsenmesini Sağlamak

İstanbul, Türkiye'de fiziksel olarak pasif durumda olan bireylerin oranı açısından %40,2 ile İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 bölgeleri arasında 7. sıradadır.²⁵¹ 2021 yılında düzenli spor yapma alışkanlığına sahip İstanbulluların oranı %13,2 olmuştur.²⁵² İstanbulluların %65'i iş-yaşam dengesindeki uyumsuzluklar ve trafikte geçen süreler nedeniyle fiziksel aktivite ve spor yapmaya zaman ayıramamaktadır.²⁵³ Zaman yetersizliği, spor yapacak olanakların olmaması, sağlık durumunun spor yapmaya elverişli olmaması ve maddi durum yetersizlikleri spor yapmayı kısıtlayan faktörler arasında üst sırada yer almaktadır. Kadınların üzerindeki ücretsiz bakım emeği yükü de spor yapma alışkanlıklarını engelleyen bir diğer faktördür.²⁵⁴

Spor tesisleri, parklar ve yürüyüş parkurları gibi açık alanlardaki spor olanaklarının varlığı sporun yaygınlaşmasında önemli bir etkidir. İstanbul'da spor alanları standartların oldukça altında, kişi başına 0,5m², rekreatif alanlar da benzer biçimde 6,77m²'dir.* İstanbul'da açık ve kapalı spor tesisi sayısı 848'dir. İçerisinde spor olanağı bulunan (futbol ve basketbol sahası, tenis kortları, aletli spor alanları ve yürüyüş-koşu parkuru) 2.634 rekreatif alan bulunmaktadır. İstanbul'daki spor tesislerinin 284'ü yerel, 105'i ulusal ve 41'i uluslararası nitelikte spor tesisidir.²⁵⁵

Spor yapan İstanbulluların %56'sı park ve açık alanlarda, %26,7'si sokakta, %51,6'sı ise evlerinde spor yap-

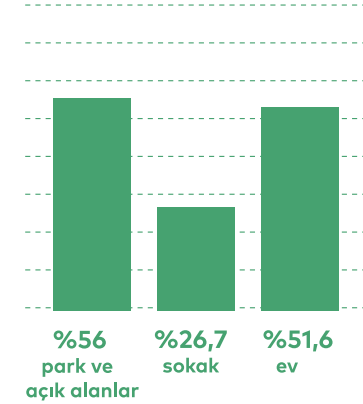
maktadır. Spor merkezlerinde spor yapanların oranı ise yaklaşık %30'dur.²⁵⁶ Park, açık alan ve sokakta spor yapma alışkanlıklarının yüksek olması, antrenör ve spor hekimi gibi spor uzmanlarının kontrolünde spor yapma oranının düşük olduğuna işaret etmektedir.

İstanbul'da lisanslı faal sporcuların %59,6'sı erkek %40,3'ü kadındır. Spor dallarında cinsiyet dağılımı incelendiğinde, çoğu spor dalında cinsiyet dağılımının dengesiz olduğu görülmektedir. Bu durumun en açık görüldüğü dallardaki dağılım şu şekildedir: Voleybol, jimnastik, buz pateni dallarında kadın sporcu oranı %80'in üzerindeyken, otomobil, motosiklet, hava sporları, atıcılık, triatlon, bisiklet, fitness, ragbi dallarındaki sporcuların %80'den fazlasını erkekler oluşturmaktadır.²⁵⁸

İstanbul'da 4 federasyona bağlı farklı paralimpik spor dallarında sadece 315 faal sporcu bulunmaktadır.²⁵⁹ Engelli bireylere yönelik spor olanaklarının gelişmemiş olması toplumsal kapsayıcılık açısından önemli bir sorundur.

Sporcu yetiştirilmesine yönelik antrenör, eğitmen ve destekleyici personele sporun her dalında ihtiyaç duyulmaktadır. İstanbul'da antrenör başına 20 lisanslı sporcu düşmektedir. %65,6'sı erkek, %34'ü kadın olan antrenörlerin, %13,1'i fitness; %6,5'i basketbol gibi belirli spor dallarında yoğunlaşmaktadır. Öte yandan, bazı spor dallarında hiç antrenör olmadığı görülmektedir.²⁶⁰ İstanbul'da sporcu sağlığına yönelik hekim ve diğer sağlık personeli ve sağlık merkezi sayısı da yetersizdir.

İstanbulluların Sportif Faaliyetlerini Sıklıkla Yaptıkları Yerler²⁵⁷
(2021)

Öte yandan İstanbul çok sayıda uluslararası spor etkinliğine ev sahipliği yapmaktadır ve 2036 Olimpiyat ve Paralimpik Oyunları'na adaylığını açıklamıştır. Uluslararası spor etkinlikleri İstanbulluların hayatında hem izleyici hem de katılımcı olarak spora dair alışkanlıklarının dönüştürülmesine, spor yapma oranının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu etkinlikler aynı zamanda kentin spor altyapısının geliştirilmesi açısından da önemlidir.

Sporun günlük hayatın bir parçası olabilmesi için herkesin kullanımına açık olan, kapalı ve açık spor tesisi sayıları ve rekreatif alanlardaki spor olanakları uluslararası standartlara uygun ve herkes için erişilebilirliği taahhüt edecek şekilde artırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Sağlıklı bir toplum için yaş, cinsiyet, fiziksel kondisyon, engellilik ve sosyoekonomik durum fark etmeksizin, tüm toplumsal kesimlerin istedikleri zaman ve mekânda spor olanaklarına ve faaliyetlerine ücretsiz ve konforlu erişimi sağlanmalıdır.

Sporun günlük hayatın bir parçası olabilmesi için herkesin kullanımına açık olan rekreatif alanlardaki spor olanakları artırılmalıdır. Bu alanlarda yer alan spor olanaklarına kullanım ve erişim kolaylığı sağlanmalı ve bu alanlar güvenli hale getirilmelidir. Açık alanlarda spor yapan kişilerin sağlığını gözetecek, sağlıklı spor yapma yöntemlerini yaygınlaştıracak, sağlık risklerini minimuma indirecek önlemler alınmalıdır.

Spor kültürünün yaygınlaştırılması için olimpiyatlar, dünya şampiyonaları ve bölgesel şampiyonalar gibi ulusal ve uluslararası karşılaşmaların gerçekleştirilebileceği tesislerin sayısı ve çeşitliliği de artırılmalıdır. Bu tesislerin atıl kalmasının önlenmesi için ise demonte, taşınabilir ve farklı ölçeklerde kullanılabilir biçimde tasarlanması gerekmektedir.

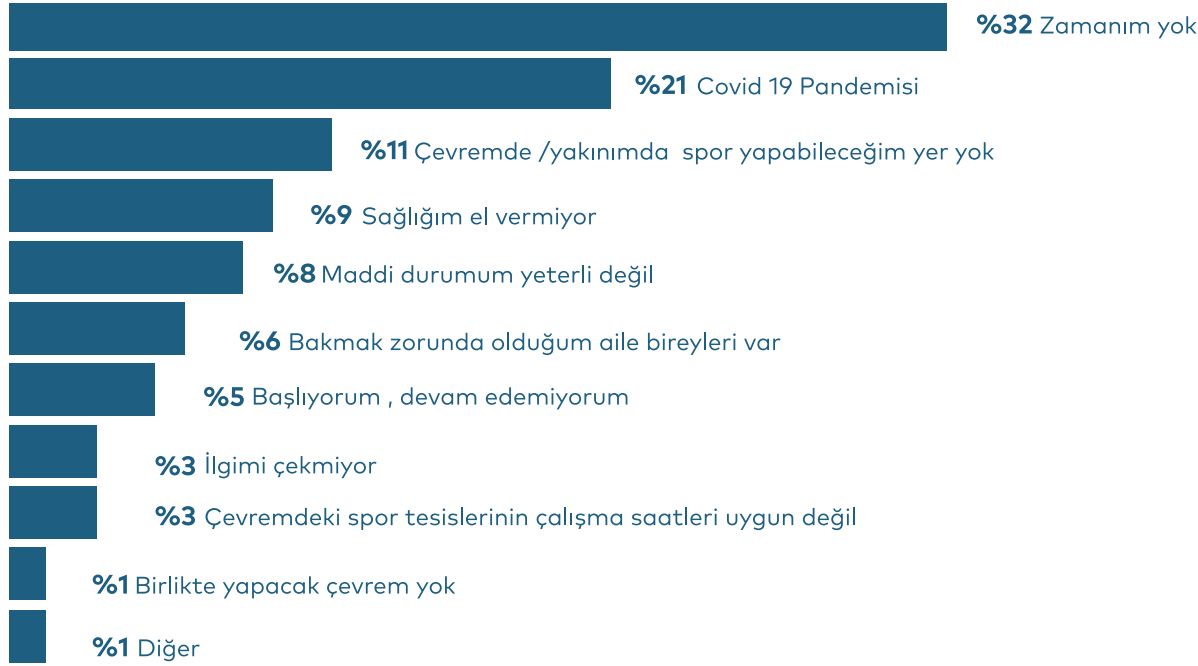
İstanbul'da sadece yaygın spor dallarına değil, yeni gelişmekte olan spor dallarına da yatırım yapılmalı, bu alanlarda sporcu sayısının artması ile madalyalı sporcu sayısının da artırılması sağlanmalı, ilginin çoğalması ve başarılı sporcuların yetişmesi desteklenmelidir. Ayrıca, engelli bireylerin de aktif olarak spor ile ilgilenmeleri ve lisanslı spor dallarında yer almalarının sağlanması için paralimpik sporlara yönelik çeşitlilik artırılmalıdır. Engellilerin erişimine uygun spor tesisleri, antrenman biçimleri ve spor antrenörlükleri gibi spor olanakları sunulmalıdır.

Antrenör, eğitmen ve destekleyici personel artırılmalı, farklı spor dallarına yönlendirilmeli, sporcu sağlığına yönelik çalışan sağlık merkezleri ve birimlerinin sayıları artırılmalı, spor hekimi ve sağlık personeli ihtiyacının giderilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

Tüm spor branşlarında cinsiyet dengesinin sağlanması için aktif katılım teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra, spor da Ar-Ge çalışmaları desteklenmeli, teknolojik araçların geliştirilmesi ile spora olan erişim artırılmalıdır.

* Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde belirtilen standartlara göre spor tesisleri kişi başına 10 m², rekreatif alanlar 15 m² olmalıdır.

Düzenli Fiziksel Aktivite Yapmama Sebepleri²⁶¹ (2021)

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Sporun bir hayat biçimi olarak yaygınlaştırılması, İstanbulluların spor yapma alışkanlıklarının artırılması	Sporun İstanbulluların gündelik hayatının bir parçası haline gelmesi, herkes için hayat boyu spor imkânlarının yaratılması için farkındalık çalışmalarının ve spor faaliyetlerine yönelik teşvik edici etkinliklerin yapılması hedeflenmektedir.
2	Spor olanaklarının artırılması, uluslararası standartlarda altyapının geliştirilmesi ve tüm İstanbullular için erişilebilirliğin sağlanması	İstanbul genelinde spor altyapısının herkes için erişilebilir ve uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ile spor olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.
3	Olimpiyatlar da dâhil farklı ölçeklerde ve dallardaki spor etkinliklerinin sayısının ve bu etkinliklere İstanbulluların katılımının artırılması	Tüm kente yayılan, mahalle ölçeğinde aidiyet duygusunu arttıran, sosyal ilişkileri kuvvetlendiren, dezavantajlı mahalle sakinlerinin dâhil edilmesine imkân sunan; aynı zamanda daha üst ölçeklerde kent ve ülke ekonomisine katkı sağlayan, erişilebilir spor etkinliklerinin ve etkinliklere katılımın sağlanması ile kentsel gelişmeye katkı sunulması hedeflenmektedir.
4	Paralimpik sporlar da dâhil olmak üzere, spor branşlarının çeşitliliğin artırılması ve farklı spor dallarının teşvik edilmesi	Spor kültürünün gelişmesi için paralimpik sporlar ve olimpiik sporların yanı sıra yeni gelişen ve gelişmekte olan spor dallarına yönelik altyapı ve tesislerin yaygınlaştırılması ve İstanbulluların bu spor dallarına teşvik edilmesi ile sporda çeşitliliğin sağlanması hedeflenmektedir.
5	Sporcu yetiştirilmesine yönelik antrenör, eğitimci ve destekleyici personelin ve lisanslı sporcu sayısının artırılması	Bir kariyer olarak tüm spor dallarında ve tüm kesimlere hizmet verebilen spor antrenörlüğü ve eğitimci niteliğinin ve istihdam edilebilirliğinin teşvik edilmesi ve artırılması; spor hekimi ihtiyacının giderilmesine yönelik tedbirlerin alınması ve ihtiyaca yönelik yeni merkezlerin kurulması; ruh sağlığı da dâhil olmak üzere sporcu sağlığı alanında gelişmenin desteklenmesi; sporcu sağlığı merkezlerinin hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
6	Spor dallarında cinsiyet dengesinin sağlanması	Toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları dönüştürerek, tüm spor dallarında kadın erkek oranının dengelenmesine yönelik olarak tüm branşlara aktif katılımın teşvik edilmesi, bütün kesimlere uygun spor olanaklarına erişimin artırılması hedeflenmektedir.
7	Sporda Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi ve teknoloji kullanımının artırılması	Sporun daha verimli, eğlenceli ve kolay erişilebilir hale getirilmesi, özel gereksinimli gruplar da dâhil tüm sporcuların daha bilinçli, sağlıklı, konforlu ve sürdürülebilir olarak spor faaliyetlerinde yer alması ve spor alanlarının sağladığı imkânların iyileştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi, teknoloji kullanımının geliştirilmesi, spor faaliyetlerinde uluslararası standartların yakalanması ve geliştirilmesi, sporcu sağlığı ve gelişimi açısından da teknoloji kullanımının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 6

EŞİT VE ÖZGÜR TOPLUM

İstanbul'da yaşayan herkes için eşitlik ve adaletin sağlanması amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliği ve kırılgan grupların gözetilmesi, gençlerin desteklenmesi, yaş alan nüfusun sağlıklı ve aktif bir yaşlanma odaklı korunması vazgeçilmez önceliklerimiz olacaktır. Bu aynı zamanda, yerel demokrasinin gelişimine katkıda bulunacak ve yurttaşların kentin geleceğine daha çok sahip çıkmasını sağlayacaktır.

Adil ve sürdürülebilir bir kent yaratılması için eşitlik, özgürlük ve toplumsal çeşitlilik anahtar kavramlardır. İnsan hakları çerçevesinde ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve bireylerin yaşam tarzlarını ve kültürlerini devam ettirme özgürlüğü başta olmak üzere bireysel özgürlüklerin korunması; ayrımcılığın önlenmesi, farklılıklarla bir arada yaşama olanaklarının artırılması ve İstanbul'a aidiyet duygusunun yaygın ve güçlü kılınması, İstanbul'da toplumsal refahın ve barışın sağlanması için gereklidir. Kültürel çeşitlilik açısından zengin bir toplumsal yapıya sahip olması ise İstanbul'un en önemli ve güçlü yanıdır.

Tarihi boyunca insan hareketliliğinin merkezi ve bu sayede kültürel çeşitliliğiyle güçlü bir kent olan İstanbul, yüzyıllar boyu farklı uyruklara, farklı ana dillere, farklı inançlara ve farklı kültürlerle sahip birey ve toplulukların mekânı olmuştur.

Kültürel çeşitlilik UNESCO tarafından, tüm boyutlarıyla kültürel mirası zenginleştiren, insanlık için gerekli bir yenilik ve yaratıcılık kaynağı ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmektedir.²⁶² Kültürel miras ise tarihle bugünü birleştiren, kültürler arası barış ve diyalogu destekleyen simgesel değeriyle öne çıkarmaktadır.²⁶³ Bu çerçeveden bakıldığında, İstanbul, geçmişten gelen kültür mirasını, ulusal ve uluslararası göçün getirdiği kültürel çeşitlilikle güçlendiren, değişmeye ve dönüşmeye devam eden canlı bir kenttir.

Çeşitliliği tüm boyutlarıyla güçlü bir kentsel yaşam kültürü yaratabilmek için; kapsayıcı politikalar geliştirmek ve etnik köken, ırk, dil, din, yaş, cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, engellilik, siyasi görüş, ekonomik durum gibi farklı özellikler nedeniyle ortaya çıkabilen ayrımcılıkla mücadele ve özellikle çoklu ayrımcılıkların* önlenmesi önem kazanmaktadır.²⁶⁴

İstanbul'un en önemli sorunları arasında yer alan yoksulluk ve gelir adaletsizliği son yıllarda artmakta ve kalıcılaşma eğilimi göstermektedir. Sosyal yardımlar kısa vadede temel ihtiyaçların karşılanması ve derin yoksulluğun giderilmesine olanak tanımaktadır. Fakat uzun vadede yoksulları yardımlara bağımlı kılmamak ve yoksulluğun kuşaktan kuşağa yeniden üretilip aktarılmasını önlemek için yapısal çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Karbon ve boş konut vergisi gibi yeni vergi türleri ve temel insani gelir gibi kalıcı araçlar, bu tür yapısal çözümler arasında öne çıkmaktadır.

Yaşamın tüm alanlarında toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizler bulunmakta; sosyal ilişkilerden ekonomik hayata farklı biçimlerde bireyler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi; siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet politikalarının temelidir.

65 yaş ve üstü nüfus tüm dünyada sayısal olarak artmakta; diğer bir deyişle dünya nüfusu yaşlanmaktadır. 65 yaş ve üstü nüfusun bağımsız, konforlu ve sağlıklı bir yaşam sürme hakkını koruyacak bir yaklaşımın benimsenmesi ve yapılacak çalışmaların sağlıklı yaşlanmadan aktif yaşama, hayat boyu öğrenme imkânlarından sosyal hayata katılıma kadar çeşitli alanları kapsamaması gerekmektedir.

İstanbul'da yaşayan gençlerin, açık fikirli, bağımsız ve özgüveni yüksek bireyler olarak toplumsal hayata katılımı sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, gençlerin, nitelikli kamusal açık alanlara; sosyal, kültürel ve sportif olanaklara ve hizmetlere erişimi destekleyen; bireysel ve topluluk hedeflerini hayata geçirmelerini teşvik eden; kent yönetimine katılmalarına olanak tanıyan kentsel donatıların sunulması gerekmektedir.

Bireyler ve topluluklar arası etkileşimi artıracak ve toplumsal dayanışmayı güçlendirecek elverişli ortamlara gerek duyulmaktadır. Bu tür ortamlar, demokrasi kültürünün ve insan hakları temelli karşılıklı saygının geliştirilebileceği; mahalleden kent ölçeğine, birlikte üretme, paylaşma, konuşma, katılım ve yönetim olanaklarının yaratılması için önemlidir.

İstanbul'da yaşayan herkes için eşitlik ve adaleti sağlayacak kapsayıcı politikaların geliştirilmesi; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, gençlerin her alanda desteklenmesi, yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarının sağlıklı ve aktif bir yaşlanma sürecini mümkün kılacak biçimde karşılanması büyük önem taşımaktadır.

Eşit ve özgür bir toplum için, farklı toplumsal ve kültürel grupların özgünlükleriyle birlikte yaşayabilmesine imkân sağlanması; her türlü ayrımcılıkla her alanda etkin ve sürekli mücadele edilmesi; bireysel özgürlüklerin ve farklılıkların güvence altına alınması; toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayatın her alanında ve her düzeyde sağlanması; yaşlanan nüfusun bağımsız yaşayabilmesi, kentsel yaşama aktif katılabilmesinin sağlanması; gelir adaletsizliğinin önlenmesi ve tüm biçimleriyle yoksulluğun azaltılması; gençlerin karar süreçlerine katılımının artırılması ve potansiyelini gerçekleştirebilecekleri becerileri kazanmaları; sivil alanın ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

* Council of European Municipalities and Regions tarafından çoklu ayrımcılık; "cinsiyetin yanı sıra ırk, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal azınlık mensubu olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş veya cinsel yönelime dayalı her türlü ayrımcılık" olarak tanımlanmaktadır.

Amaç 1

Bütün Toplumsal ve Kültürel Grupların Özgünlükleriyle Birlikte Yaşayabilmesine İmkân Sağlamak

İstanbul farklı kültürlerin, dillerin, inançların, etnik grupların, çeşitli yaşam pratiklerine ve uyruklara sahip toplulukların kentidir ve kentteki bu tarihsel kültürel çeşitlilik İstanbul'un en önemli zenginliklerindendir. Tarih boyunca göçler İstanbul'un demografik yapısının belirleyicisi olmuştur. 1950'lerle beraber, sanayinin gelişmesi hızlı bir kentleşme başlatmış ve kırdan kente göç İstanbul'da yoğunlaşmıştır. 1980'lere kadar devam eden bu süreç, 1990'larda az gelişmiş illerden sanayinin ve turizmin yoğunlaştığı büyük kentlere doğru göçe dönüşmüştür. İstanbul, ülke içi göçlerin en yoğun olduğu il olmuştur.*

İstanbul nüfusunun yaklaşık %85'inin nüfusa kayıtlı olduğu il, İstanbul dışındadır. Nüfus kayıt sistemine göre İstanbul'da en çok Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinden nüfusa kayıtlı olan bireyler bulunmaktadır.²⁶⁵

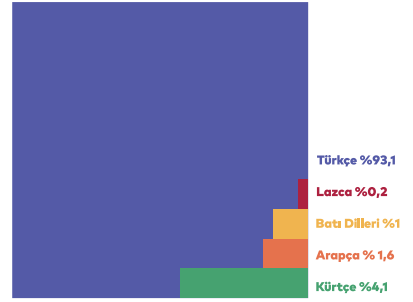
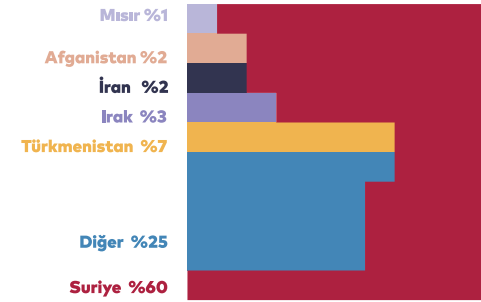
İstanbul'un kültürel zenginliğini sağlayan farklı illerden alınan göçün bir diğer göstergesi İstanbul'da hemşehri derneklerinin sivil toplum kuruluşları sayısı içindeki ağırlığıdır. İstanbul'da ortak bir aidiyete ve paylaşılan bir kökene dayalı olarak kurulan hemşehri dernekleri en sık rastlanan kültürel etkileşim ve dayanışma biçimlerinden biri olarak görülebilir. Göç edilen yerleşim yerindeki kültürün İstanbul'a taşınması ve sürdürülmesini, hemşehri-

lerin kendi aralarındaki dayanışmayı sağladıkları bu dernekler, İstanbul'daki sivil toplum kuruluşlarının %27'sini oluşturmaktadır.²⁶⁶ Hemşehri dernekleri içerisinde Türkiye'nin diğer illerinden ve diğer ülkelere toplulukları temsil eden dernekler bulunmaktadır.

Farklı kültürlerin etkileşimiyle oluşmuş, çok katmanlı kültürel mirası, İstanbul'da kültürel çeşitliliğin en güçlü ifadesidir. Kültür miras envanterinde farklı uyruk ve inançlara hizmet eden yapılar kentin tarih boyunca sahip olduğu kültürel çeşitliliğin somut eserlerini oluşturmaktadır. İstanbul'da farklı inançlara ait kültürel miras envanterine kayıtlı toplam 2.541 dini yapı bulunmaktadır. Bu mekânlardan** 301'i Ermeni, Rum, Süryani ve Musevi cemaatlerine ait inanç yapılarıdır.²⁶⁷ Bunlara ek olarak İstanbul'da bulunan 51 Cemevi de İstanbul'daki inanç çeşitliliğinin önemli bir parçasıdır.²⁶⁸

Mayıs 2022 itibarıyla İstanbul nüfusunun %5'ini oluşturan, İstanbul'da ikamet izni olan yabancıların*** sayısı yaklaşık 760.000'dir.³⁶⁹ İstanbul, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası politikalarının bir sonucu olarak, farklı uyruk ve statülerden yaklaşık 1,6 milyon göçmene ev sahipliği yapmaktadır. İstanbul'a kayıtlı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmayanlar arasında Suriye uyruklular en kala-

İstanbul'daki Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı²⁷² (2019)

İstanbul'da Konuşulan Diller²⁷³ (2018)

balık grubu oluşturmakta, bunu Türkmenistan, Irak, İran, Afganistan ve Mısır takip etmektedir. Farklı uyrukların İstanbul'un ilçelerine göre dağılımına bakıldığında; Başakşehir, Beyoğlu, Esenyurt, Fatih ve Zeytinburnu ilçelerinin, yabancı nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçeler olduğu görülmektedir.²⁷⁰

Hanede konuşulan Türkçe dışındaki diller önemli bir kültürel çeşitlilik unsurudur. İstanbul'da Türkçe dışında hanede en çok konuşulan diller Kürtçe ve Arapça olmakla birlikte çok sayıda farklı dil de kültürel zenginliğin göstergelerindendir.²⁷¹

UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi (2005) ile de uyumlu şekilde, kültürel çeşitliliğin göstergeleri olan ve kişinin parçası olduğunu hissettiği; kültür, etnik kimlik, ırk, konuşulan dil gibi unsurların, toplumsal uzlaşıya ve ortak kentsel yaşama zemin oluşturacağı kamusal politikaların geliştirilmesi gereklidir.

Kültürel çeşitlilik yaklaşımı, geçmişi tüm boyutlarıyla ele alarak kültürel mirası daha adil ve kapsayıcı bir şekilde yorumlamayı gerektirmektedir.²⁷⁴ Kültürlerarası diyalog zemini oluşturulması adına, toplumsal hafızada yer edinmiş mekânlar ve kültürel miras; tarihsel

tecrübelerin paylaşılmasına olanak sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Bu mekânlar, geçmiş ve bugünkü kullanıcılarına duyarlı bir şekilde değerlendirilmelidir.

İstanbulluluk kimliğinin ayrılmaz bir parçası olan kültürel çeşitlilik; farklı kültürlerin huzur içinde bir arada yaşamasını sağlamak, toplumsal uyumu güçlendirmek için gereklidir. Bu yaklaşımla, farklı kültürlerden insanların karşılaşabileceği, etkileşime geçebileceği ve birlikte üretebileceği diyalog mekânları oluşturulmalıdır. Başta kent merkezlerinde bulunanlar olmak üzere tüm kamusal mekânlar potansiyel diyalog mekânları olarak düşünülmelidir. Bu tür mekânlar arasında, özellikle çocuk yaştan bir arada yaşama kültürünün geliştirilebileceği parklar, oyun alanları, okul bahçeleri, spor alanları ve kültür merkezleri yer almaktadır. Ayasofya ve Kariye gibi çok katmanlı ve çok kültürlü önemli anıt yapılar, çok kültürlülüğün sembolik mekânları olarak değerlendirilmeli, işlev seçimlerinde kültürel karşılaşma alanlarını destekleyecek yaklaşımlar geliştirilmelidir. İstanbul bütününde güçlü bir toplumsal yapının oluşturulması için, insan odaklılık ve kapsayıcılık yaklaşımıyla, başta kadın ve çocuklar olmak üzere göçmenlerin kentte iyi olma halini destekleyici çalışmalar yürütülmelidir.

* Bu belgede her göç deneyiminin kendi içinde farklı sosyo-ekonomik ve politik sebepler içerdiği ön kabulü ile göç etmiş tüm nüfus grupları için "göçmen" kavramı bir üst başlık olarak kullanılmaktadır. Düzenli, düzensiz göç, geçici koruma altındaki nüfus, sığınmacı ve mülteci nüfusun tümü göçmen olarak ifade edilmektedir.

** İnanç mekânları arasında kilise, sinagog, manastır, patrikhane, Musevi, Rum ve Ermeni mezarlıkları kategorileri bulunmaktadır.

*** Yabancı, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre (2013) "Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi" olarak tanımlanmaktadır.

Amaç 2

Ayrımcılıkla Etkin ve Sürekli Mücadele Etmek

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 1	1	Farklı kültürel ve sosyal grupların kültürel değerlerini devam ettirme, geliştirme ve paylaşma olanaklarının sağlanması
	2	Kentte farklı kültürlerin bir araya gelebileceği ve birlikte üretebileceği diyalog mekânlarının oluşturulması
	3	Kentin herkesçe paylaşılabilir değerleri üzerinden aidiyet ve dayanışmanın güçlendirilmesi
	4	İstanbul odaklı tarihsel ve kültürel kent araştırmalarının ve eğitim faaliyetlerinin artırılması
	5	Kültürel mirasın ve tarihsel tecrübelerin kültürler arası diyalog ve barışa zemin oluşturacak şekilde paylaşım imkânlarının oluşturulması
	6	İstanbul'da yaşayan göçmen gruplara yönelik birlikte yaşama katkı sağlayacak destek mekanizmalarının iyileştirilmesi

Ayrımcılık, bireylerin ve toplulukların temel haklarından diğer bireylerle eşit biçimde yararlanamamasına, bu nedenle eğitim, sağlık, barınma gibi temel hizmetlere erişim sorunu yaşamalarına, sosyal ve ekonomik dışlanmaya maruz kalmalarına ve psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddet dâhil olmak üzere farklı biçimlerde şiddete uğramalarına neden olmaktadır.

Avrupa Şehirleri Yaşam Kalitesi 2020 Raporuna göre İstanbul, herkes için kapsayıcılık çerçevesinde göçmenler, yaşlılar, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığa uğrayan topluluklar ve çocuklu aileler gibi tüm gruplar için iyi yaşam olanakları sunmada en alt sıralarda yer almakta olup, özellikle de çocuklu aileler için iyi bir yaşam sağlamada Avrupa şehirleri içerisinde son sıradadır.²⁷⁵

Toplumda yaygınlaşan nefret suçu* ve nefret söyleminin sosyal dışlanma, psikolojik ve fiziksel şiddete varacak etkileri görülmektedir.²⁷⁶ Medyada görülen nefret söylemleri toplumdaki ayrımcılık sorununu tetiklemekte fiziksel şiddet eylemlerini de besleyebilmektedir. 2018

yılında, başta Yahudi, Ermeni ve Suriyelilere yönelik olmak üzere, medyada günlük ortalama 18 haberde nefret söylemi üretilmiştir.²⁷⁷

Ayrımcılık ekonomik hayata katılımı da önemli ölçüde etkileyen bir sorundur. Ayrımcılığa uğrayan bireyler kimliklerini gizlemekle ekonomik hayata katılmak arasında seçim yapmak zorunda kalmaktadırlar. Irk, din, mezhep, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, bedensel engel nedeni ile birçok kişi kamu ve özel sektörde çalışma yaşamında nefret söylemi ile karşı karşıya kalmaktadır.

İstanbul'da çeşitliliklere saygı duyarak, barış içinde birlikte yaşama duygusunun geliştirilmesi için ayrımcılıkla mücadele bir önkoşuldur. Ayrımcılığa uğrayan tüm topluluk ve grupların korunması ve güçlendirilmesi, kamu ve özel kurumlarca ayrımcılığın önlenmesine yönelik caydırıcı politikaların geliştirilmesi ve toplumsal, kurumsal, ekonomik ve psikososyal desteklerin bütüncül olarak sağlanması bu konuda atılması gereken adımların başında gelmektedir.

* Nefret suçu bir önyargı nedeniyle işlenen ve ırk, dil, din, etnik köken ya da cinsel kimlik gibi grupları kasten seçerek yapılan işlenen suçtur. Mağdurun neyi temsil ettiği suçun işlenme nedeni olduğundan kişiyi değil o grubu hedef alır ve o gruptan herhangi birine yönelebilir.

Ayrımcılığa uğrayan toplulukların güçlenmesi için ekonomik hayata katılımları desteklenmeli, bu toplulukların dayanışma ağları güçlendirilmeli, iş alanları açılmalı, fon ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinde ayrımcılık karşıtı kurumsal kapasitenin geliştirilmesi kritik önem arz etmektedir. Ayrımcılığa uğrayan birey ve toplulukların başvurabilecekleri kurum içi ve dışı, güvenilir idari ve adli mekanizmaların sağlıklı işlemesi önemli bir caydırıcı etkiye sahiptir. Bu doğrultuda, talep, şikâyet ve takip prosedürlerinin aktif kılınmasından polisiye tedbirlerin uygulanmasına kadar geniş bir yelpazede, tüm kurumlar kendi yetki, görev ve iş alanlarına göre önleyici ve koruyucu düzenlemeleri hayata geçirmelidir.

Ayrımcılık nedeniyle şiddete uğrayan birey ve topluluklar için sığınma evi gibi geçici barınma alternatifleri, psikososyal ve hukuki destekler ve istihdama erişim konularında destekleyici mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Önleyici, koruyucu ve destekleyici mekanizmaların sağlıklı işleyişi ancak toplumsal önyargıların önlenmesi ile mümkündür. Toplumda ırk, etnik köken, ulus, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim gibi özelliklere ilişkin önyargıların önlenmesi için farkındalık çalışmalarının yürütülmesi, ayrımcılık karşıtı söylemler geliştirilmesi, yeni medya araçlarının aktif kullanımı ile bu söylemlerin ana akımlaşması gerekmektedir. Ayrıca ayrımcılığa uğrayan toplulukların güçlenmesi için ekonomik hayata katılımları desteklenmeli, bu toplulukların dayanışma ağları güçlendirilmeli, iş alanları açılmalı, fon ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
Amaç 2	1	Ayrımcılığa neden olan ön yargıların önlenmesine yönelik toplumsal farkındalık yaratılması
	2	Çoklu ayrımcılıklar da göz önünde bulundurularak ayrımcılığa karşı kurumsal mekanizmaların hayata geçirilmesi
	3	Ayrımcılık nedeniyle şiddete uğrayan bireylerin ve toplulukların korunmasına yönelik mekanizmaların oluşturulması
	4	Ayrımcılığa uğrayan toplulukların ekonomik hayata katılımlarının desteklenmesi
	5	Ayrımcılığa uğrayan toplulukların dayanışma ağlarının güçlendirilmesi
		Ayrımcılık odaklı farkındalık ve eğitim çalışmalarının yapılması, yeni medya araçlarının aktif olarak kullanılması, ayrımcılık karşıtı alternatif kapsayıcı söylemlerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.
		Yerel ve merkezi yönetimler başta olmak üzere tüm kamu kurumu, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinde ayrımcılığı önleyici ve ayrımcılığa uğrama riski olan birey ve toplulukları koruyucu idari ve kurumsal mekanizmaların geliştirilmesi hedeflenmektedir.
		Ayrımcılık nedeniyle şiddete uğrayan birey ve topluluklara yönelik önleyici ve koruyucu hizmetlerin geliştirilmesi, geçici ve kalıcı destek mekanizmalarının oluşturulması, konut ve istihdam desteklerinde önceliklendirilmeleri hedeflenmektedir.
		Ayrımcılığa uğrayan topluluklar için iş alanları açmak üzere fon ve destek mekanizmalarının kurgulanması, istihdamda kotaların ayrılması, öncelik verilmesi gibi politikaların uygulanması hedeflenmektedir.
		Ayrımcılığa uğrayan toplulukların dayanışma ağlarına fiziksel ve ekonomik desteklerin sağlanması, kurumlara kolay erişimlerinin desteklenmesi, fırsatlardan haberdar olma ve eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması hedeflenmektedir.

Amaç 3

Bireysel Özgürlükleri ve Farklılıkları Güvence Altına Almak

Tüm İstanbulluların din, dil, köken, toplumsal cinsiyet gibi farklılıklarından kaynaklı kimliklerini ve özgün yaşam tarzlarını kentin her noktasında çekinmeden özgürce yaşayabileceği koşullar yaratılacaktır.

Özgürlüklerin güvence altına alınması; İstanbul'un farklı düşünce ve yaşam tarzlarını buluşturmaktan gelen yaratıcı ve yenilikçi potansiyelini hayata geçirmenin ve İstanbul'u kültürel ve bilimsel bir çekim merkezi yapabilmenin temel şartlarının başında gelmektedir. Ne var ki, Türkiye ve İstanbul'da son yıllarda* yargıya güven giderek azalmakta, fikir ve ifade özgürlüğü üzerindeki engeller artmakta, yurttaşlar demokrasinin işleyişine dair, kimlik ve yaşam tarzlarını özgürce sürdürebilmekten endişe duymaktadır.²⁷⁸

Türkiye'deki adalet kurumlarına güven, düşünce ve basın özgürlüğü ve demokrasiye dair gerileme uluslararası endekslerde de kendini göstermektedir. Basın özgürlüğü alanında Türkiye 2002 yılından beri gerilemektedir. 180 ülke arasında 2002'de 99. sıradan 2020 yılında 149. sıraya düşmüştür.²⁷⁹ İnternet erişim kısıtlamaları ve

dijital özgürlük konusu ise 2021 yılında Türkiye, erişim engeli açısından 15 puan, içerik sınırlaması açısından 10 puan ve kullanıcı hakları ihlallerinde 9 puan alarak 100 üzerinden 34 puanla özgür olmayan ülke kategorisinde yer almıştır.²⁸⁰

Hayat tarzına yönelik araştırmaların bulguları da yurttaşların büyük çoğunluğunun özgürlüklerinin kısıtlanmasından korku duyduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça, korku duyma oranı da artmaktadır.²⁸¹ Bunun sonucunda demokratik yönetim süreçlerine katılım, seçimlere katılım olarak algılanmakta; sivil toplum çalışmalarına katılım ve siyasi faaliyetlere katılım önceliklenmemektedir. Herhangi bir dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşuna üye veya gönüllü olanların oranı %6 ve %8²⁸² iken, genel seçimlere ve mahalli idareler seçimlerine katılım oranı ise %85'in üzerindedir.²⁸³

Özgürlüklerin kısıtlanması uluslararası çekim merkezi olma potansiyeli önünde de engel oluşturmaktadır. İstanbul 2015 yılına kadar uluslararası akademik ve ticari kongre organizasyonlarında bir merkez haline gelmeye başlamışsa da 2015'te gerçekleşen terör eylemleri, 2016'daki darbe girişimi, akademisyenler üzerindeki baskılar, düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki engellerin artışı gibi nedenlerle bu gelişme durmuştur. 2015'te düzenlenen 148 kongreyle dünyada 8. sıraya kadar yükselen İstanbul'daki uluslararası kongre organizasyonları 2016'da 62'ye, 2017'de 20'ye 2018'de 33'e düşmüş, İstanbul'un kongre turizmi anlamında dünya-daki sıralaması 84. sıraya kadar gerilemiştir.

Bu koşullar altında, adalete, hukuka ve demokrasiye güveni yeniden tesis etmek, yurttaşların, ülkenin ve İstanbul'un geleceğine güvenebilmeleri için önemli bir stratejik hedeftir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin geçerli

olduğu, herkesin hukuk önünde eşit olduğu, hukuk ilkelere çerçevesinde adalete ulaştığı ve adalete eşit biçimde erişebildiği koşulların yaratılması toplumsal barış, huzur ve güveni tesis etmek açısından elzemdir.

Yine tüm yurttaşların din, dil, köken, toplumsal cinsiyet vb. farklılıklarından kaynaklı kimliklerini ve özgün yaşam tarzlarını kentin her noktasında çekinmeden özgürce yaşayabileceği koşulların yaratılması hem İstanbul'daki toplumsal huzurun tesisi hem de İstanbul'un kültürel farklılıklardan ileri gelen zenginliği yaşatabilmek için gereklidir.

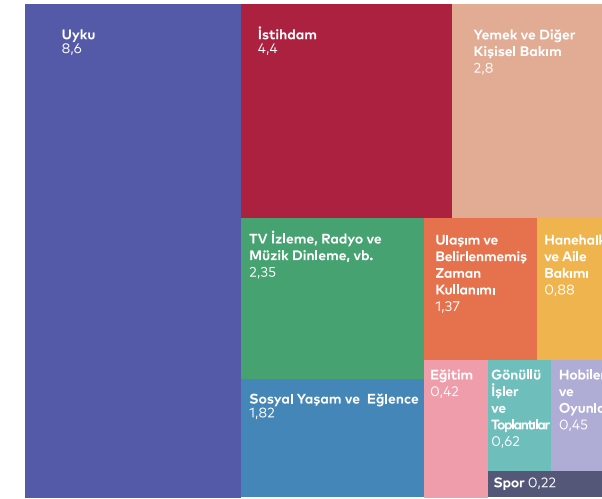
Yurttaşların kente dair alınan kararlara hukukun güvencesi altında ve özgür düşünceleri ile katılabilme olanaklarının geliştirilmesi, yerel demokrasinin de gelişimine katkıda bulunacak ve yurttaşların kentin ortak geleceğine sahip çıkmasını sağlayacaktır.

* Konda tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen İnsan Hakları Araştırması'na göre, Türkiye'de demokrasinin işleyişinden memnuniyet puanı 10 üzerinden 4,3 olmuş, ifade özgürlüğü için gerekli ve yeterli ortam olduğunu düşünenlerin oranı ise %32 ile sınırlı kalmıştır.

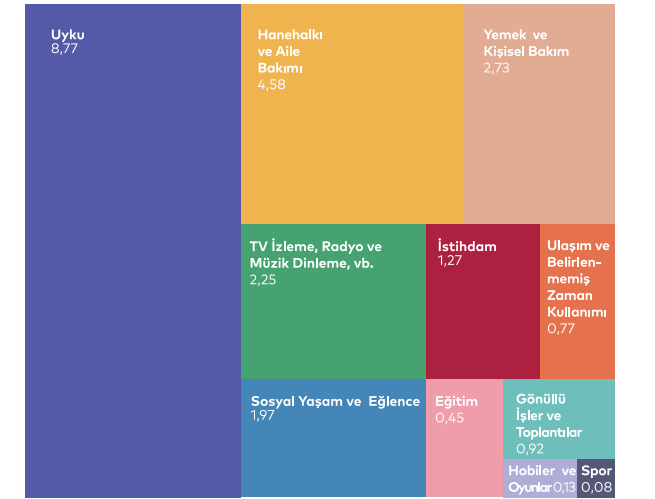
Amaç 4

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Hayatın Her Alanında ve Her Düzeyde Sağlamak

Türkiye’de Cinsiyete Göre Günlük Ortalama Faaliyet Süresi²⁹⁸
(2014-2015)

ERKEK (15 yaş ve üstü)

KADIN (15 yaş ve üstü)

Toplumsal Cinsiyet Uçurumu (World Economic Forum Gender Gap) 2021 endeksine göre Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda 153 ülke arasında 133. sırada yer almaktadır. Endekse göre en geride olunan konuların başında siyasal güçlenme, ekonomik katılım ve fırsat eşitliği gelmektedir.²⁸⁴ Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık konusunda ise Rainbow Europe Index'e göre Türkiye, 48 Avrupa ülkesi arasında 47. sırada yer almaktadır.²⁸⁵

Kadınların söz sahibi olma, temsil edilme ve temsil etme hakkı her ne kadar yasalarla güvence altına alınmış olsa da uygulamada kadınların erkeklerden çok daha düşük oranlarda temsil edildiği görülmektedir. İstanbul milletvekilleri arasındaki %21 kadın oranı, %17,3 olan Türkiye ortalamasına göre yüksek olmakla birlikte %26,1 olan dünya ortalamasının altındadır.²⁸⁶

Yerel yönetimlerde de kadın temsiliyeti düşüktür. İBB'nin hiç kadın belediye başkanı olmamıştır. 2019 yerel seçimlerinde İstanbul'daki ilçe belediye başkanlıklarına seçilen kadın oranı ve ilçe belediyelerinde kadın meclis üyesi ora-

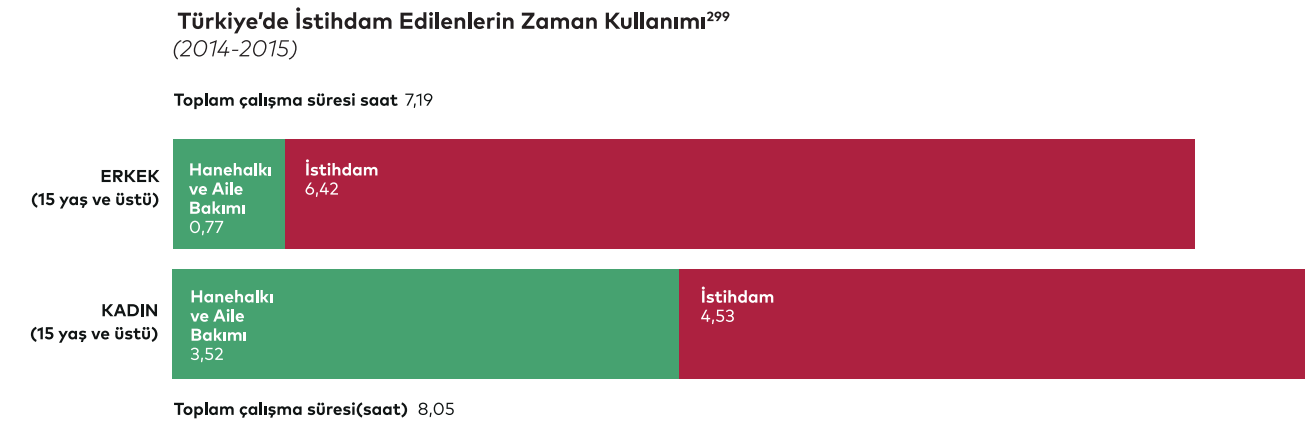
nı %18 olmuştur.²⁸⁷ Mahalle muhtarlıklarında ise 2019 yılında 142 kadın muhtar seçilmiş olup tüm seçilmiş muhtarların %15'ini oluşturmaktadır.²⁸⁸

İBB'de 2014-2017 yılları arasında görev yapan 24 daire başkanından 2'si (%8,3), 94 şube müdüründen 8'i kadındır (%8,5).²⁸⁹ Yöneticiler arasındaki kadın oranı 2019 yılında %19'a, 2021 yılında ise %29'a yükselmiştir.²⁹⁰

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi açısından önemli alanlardan birisi de ekonomik eşitsizliklerin önlenmesidir. İstanbul'da 2021 yılında 15-64 yaş arasındaki kadınların istihdam oranı %33,6, işgücüne katılım oranı %39,6, (15+) işsizlik oranı %15,3, çalışma çağında işgücüne dâhil olmayan kadın sayısı ise 3.354.000'dir.²⁹¹ 2021 yılında erkekler kadınlardan yaklaşık %33 daha fazla istihdam edilmiştir. İşgücüne katılmayan kadınların %44,7'sinin, toplumsal olarak kadınlara yüklenen ev içi bakım yükümlülükleri (çocuk bakımı, hasta bakımı, yaşlı bakımı vb.) sebebiyle işgücüne katılamadığı tespit edilmiştir.²⁹²

HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Herkesin kendi özgün kimliğini ve yaşam tarzını özgürce yaşammasının güvence altına alınması
2	Bireylerin sansüre uğramaksızın düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerine imkân sağlanması ve örgütlenmelerinin teşvik edilmesi
3	Herkesin adalete eşit bir şekilde erişimini sağlayacak destek mekanizmalarının artırılması
4	Yerel yönetimlerin katılım mekanizmalarında farklı fikirlerin ve toplumsal grupların temsil edilmesinin sağlanması

İstanbul'da toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere; kadınların ekonomik ve toplumsal açıdan güçlenmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye genelinde kadınlar hane ve aile bakımına erkeklerden yaklaşık 5 kat fazla zaman ayırmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki istihdam süreleri dikkat çekici miktarda farklılık gösterirken bakım emeği dâhil günlük ücretli ve ücretsiz toplam çalışma saatleri göz önüne alındığında, kadınların erkeklerden daha fazla çalışmakta olduğu görülmektedir (erkekler 5,28 saat, kadınlar 5,85 saat). İstihdamdaki kadınların ise ücretli ve ücretsiz ortalama çalışma süresi toplamı 8,05 saate yükselmektedir.²⁹³ Bakım emeği yükü nedeniyle çiftte mesai olarak da adlandırılan bu yapı, kadınları kimi zaman yarı zamanlı ve esnek istihdam biçimlerine mecbur bırakırken kimi zaman da istihdamdan ayrılmalarına neden olmaktadır.

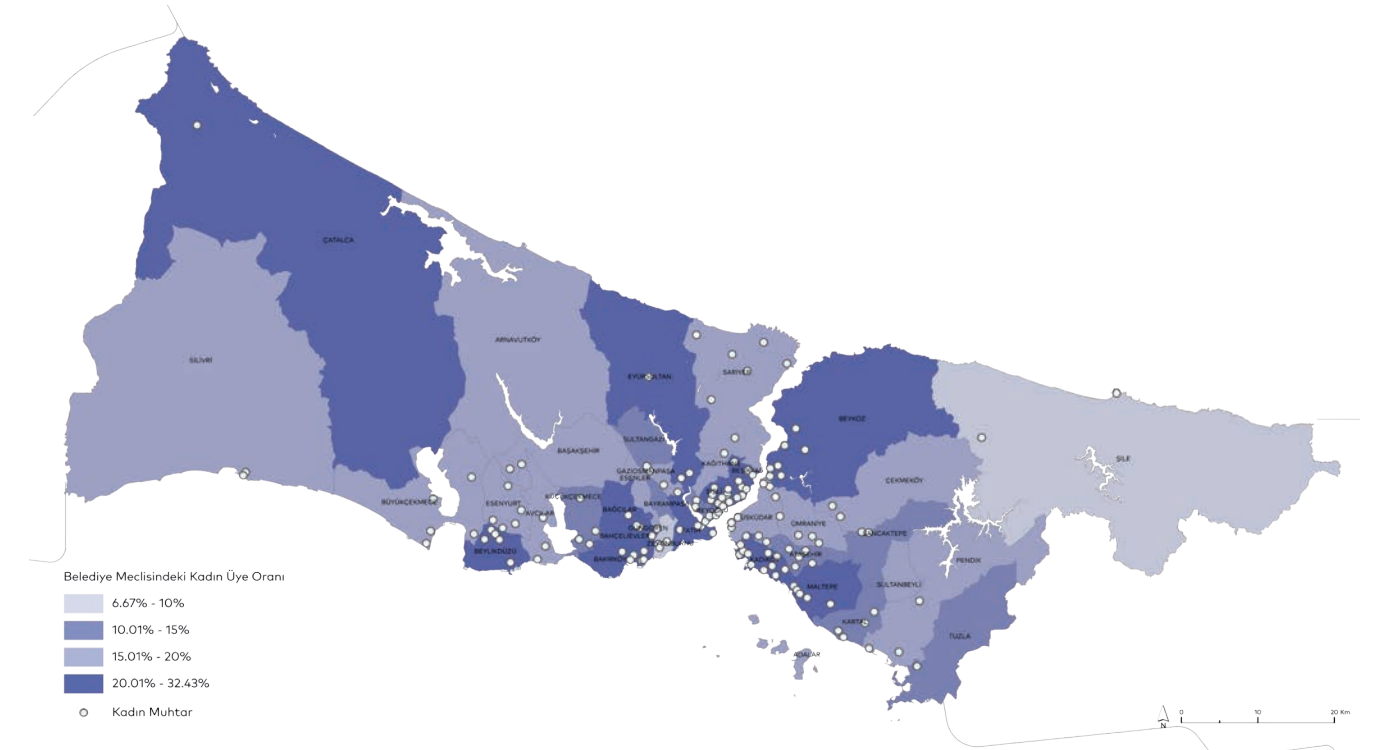
Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kişinin cinsiyeti, cinsel kimliği ve cinsiyet yönelimi nedeni ile fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak kategorize edilmektedir. Bu soruna ilişkin düzenli ve güvenilir bilgi toplamak ve bunları kamuoyuyla paylaşmak; sorunun tespiti, görünür kılınması ve müdahale edilerek ortadan kaldırılmasını içeren sürecin temelini oluşturmaktadır. Türkiye’de bu bilgiler kamuoyu ile paylaşılmamakta ya da paylaşılan veriler güvenilir bulunmamaktadır.

Türkiye'de tespit edilebilen kadın cinayetlerinin en yüksek

olduğu il %14,3 ile İstanbul olup, 2021 yılında İstanbul'da 47 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür.* Ulusal düzeyde 2019 yılında saptanan kadın ölümlerinin %60'ının evde, %11'inin ise kamusal alanda gerçekleşmiş olması, kamusal alanda ötesinde önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir.²⁹⁴

İstanbul Emniyet Müdürlüğü kayıtlarına giren kadına yönelik şiddet vakalarının yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. 2017'de, 1.000 kişi başına 1,6 olan bu oran, 2018 yılında 1,9'a çıkmıştır. Çoğunluğu kamusal alanda gerçekleşmekte olan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli şiddet suçlarına dair ise resmi veriler bulunmamakta, saldırıların çok düşük bir kısmı emniyete bildirilmektedir.²⁹⁵

2019 yılı itibarıyla İstanbul'da toplam 19 adet sığınma evi bulunmaktadır.* Bunların 10'u yerel yönetimlerin kurduğu sığınma evleridir. İstanbul Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'nde (ŞÖNİM) 2019-2020 tarihleri arasında 3.911 kadına, beraberlerindeki 1.379 çocuğa ve 201 erkeğe hizmet verilmiştir. 2018 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğüne kayda geçen şiddet mağduru kadın sayısının 28.540 olduğu düşünüldüğünde gerek sığınma evi gerek ŞÖNİM'lerin sayısının yetersiz kaldığı görülmektedir. Ayrı-

*İstanbul'da İlçelere Göre Kadınların Yönetime Katılımı (2019)*²⁹⁶

ca, evsiz kadınlar gibi, kimliği, yönelimi, bedensel engeli, yaşı gibi nedenlerle özel gereksinimi bulunan kesimler için de ihtisaslaşmış sığınma evlerinin bulunmaması önemli sorunlardan birisidir.

Toplumsal cinsiyet temelli istismar dâhil cinsel, fiziksel, psikolojik, ekonomik, dijital her türlü şiddetin durdurulmasına yönelik önleyici politikalarla bireyleri şiddetin her türünden koruyacak tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

İstanbul'da toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere; kadınların ekonomik ve toplumsal açıdan güçlenmeleri sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, iş yaşamına dâhil olma, kentsel olanaklardan faydalanma ve kamusal hizmetlere erişimde engeller kaldırılması, pozitif ayrımcı politikalarla güçlenmeleri desteklenmelidir.

Toplumsal cinsiyet açısından yaşanan ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi adına bakım emeği, özellikle çocuk, 65 yaş ve üstü nüfus ve hasta bakımı kamu kurumları tarafından karşılanmalı, bakım emeği yükünün erkek ve kadın arasında eşit paylaşılmasını destekleyecek politikalar hayata geçirilmeli ve kadınlar üzerindeki bakım yükü azaltılmalıdır.

Kadınların işgücüne katılımını artırarak, ekonomik açıdan

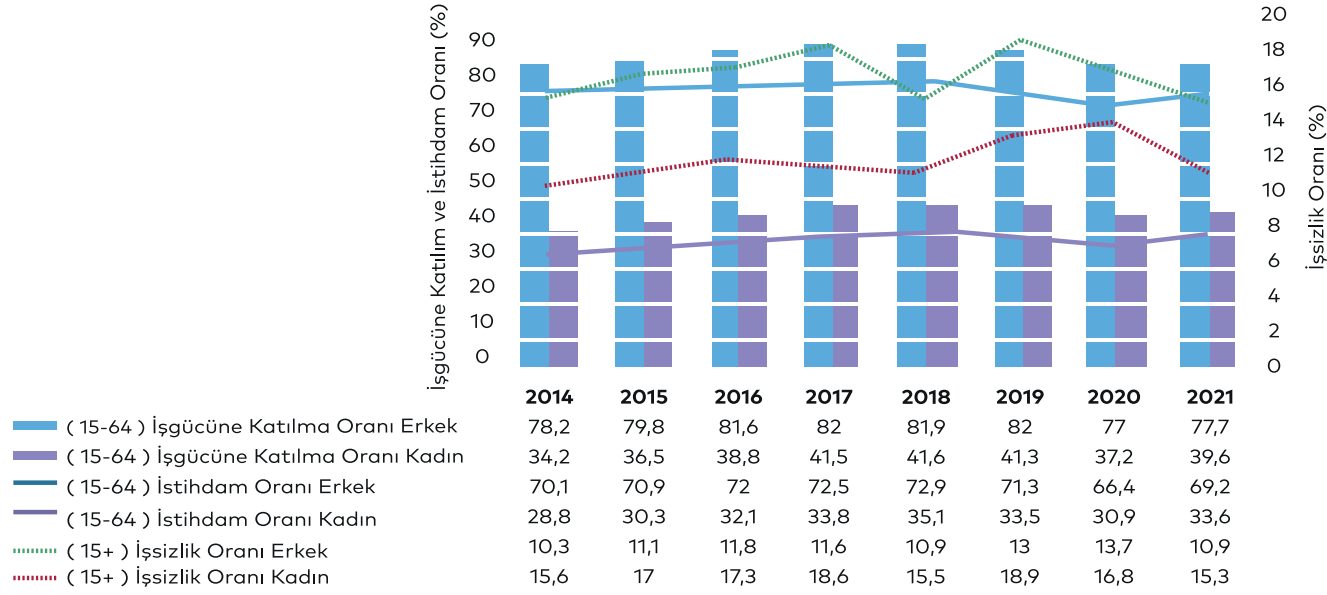
özgür bireyler olmalarının sağlanması için kadınları girişimcilğe teşvik etmek ve girişimci kadınları desteklemek üzere kredi, fon gibi kaynakların yaygınlaştırılması ve finansman kaynaklarına yönelik bilginin kadınlara ulaştırılması gerekmektedir. Çalışma hayatlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için düşük ve adil olmayan ücret politikaları, mobbing, şiddet, taciz gibi sorunların önlenmesi için kalıcı ve etkili önlemler almalıdır.

Kız çocuklarının okul öncesi eğitimden başlayarak nitelikli eğitim hizmetlerine ulaşmalarının sağlanması, kız çocuklarının okuldan kopmalarının önlenmesi ve kadınların hayat boyu öğrenme olanaklarına erişiminin güvence altına alınması gerekmektedir. Bu kapsamda kız çocukları ve kadınların eğitim hayatına katılmalarını kolaylaştıracak burs ve yurt gibi hizmetler de önceliklendirilmelidir.

Kadınların politikaya ve karar alma süreçlerine katılımını artırmaya yönelik teşvik, eğitim ve farkındalık mekanizmaları geliştirilmeli; seçim listelerinde kota oluşturulmalıdır. Kadın muhtar sayısının artırılması, kadınlara yönelik politikaların yerel ölçekte daha etkin biçimde uygulanmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda kadınların muhtar adayı olmaları konusunda teşvik, farkındalık ve eğitim gibi destek mekanizmalarının geliştirilmelidir.

* 2020 yılı sonrasında cinayet sayılarının düşük olmasının COVID-19 salgını nedeniyle güvenilir veriye erişilememesi ve nedeni bilinmeyen şüpheli kadın ölümlerinin artması olarak yorumlanmaktadır.

*** Belediye Kanunu'nun 14. maddesine göre, büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100 binin üzerindeki belediyeler tarafından sığınma evi açmak zorunludur.*

İstanbul'da Cinsiyete Göre İşgücü Göstergeleri²⁹⁷

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Kentsel olanaklara erişimin önündeki toplumsal cinsiyet temelli engellerin kaldırılması, toplumsal yaşama katılımın desteklenmesi	Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa dayalı engelleri kaldırarak; sosyal, ekonomik ve politik gücün paylaşımı için tüm hizmetlerde pozitif ayrımcı yaklaşımların geliştirilmesi hedeflenmektedir.
2	Kadınların karar alma süreçlerine katılımlarının artırılması ve yönetim kademelerinde yer almalarının sağlanması	Merkezi ve yerel yönetimlerinde karar alma süreçlerine kadınların eşit ve demokratik katılımının sağlanması, siyasi partiler de dâhil olmak üzere politika yapılan tüm kurum ve platformları içine alan siyasal alanda kadınların yönetici pozisyonlarında eşit düzeyde yer alması ve siyasal katılımın artırılmasına yönelik teşvik, farkındalık, eğitim gibi destek mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.
3	Toplumsal cinsiyet kaynaklı ekonomik eşitsizliklerin önlenmesi	Kadınların istihdam, ücret politikaları ve çalışma koşulları açısından yaşadıkları dezavantajların giderilmesi; işyerinde mobbing, taciz ve şiddet sorunlarının önlenmesi; kredi, fon gibi finansal kaynaklara erişimlerinde kolaylaştırıcı olanakların artırılması hedeflenmektedir.
4	Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi için koruyucu ve önleyici tedbirlerin artırılması	Cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedeni ile kişilerin karşı karşıya oldukları cinsel, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve dijital şiddetin veya şiddet riskinin durdurulması, buna yönelik önleyici ve koruyucu tedbirlerin alınması hedeflenmektedir.
5	Kadınların ve kız çocuklarının eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması	Kadınların ve kız çocuklarının yaşam boyu eğitim de dâhil olmak üzere her eğitim seviyesinde eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanmaları, bu doğrultuda pozitif ayrımcı uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
Amaç 4 6	Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar başta olmak üzere, tüm kırılgan gruplara yönelik her türlü istismarın önüne geçilmesi	Kadınlar, çocuklar, 65 yaş ve üstü bireyler, engelliler ve kırılgan grupların fiziksel, cinsel, psikolojik istismardan korunması; istismar konusunda farkındalık çalışmalarının yapılması ve önleyici uygulamalara öncelik verilmesi; psikolojik destek ve danışma olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

Amaç 5

Yaşlanan Nüfusun Bağımsız Yaşayabilmesini, Kentsel Yaşama Aktif Katılabilmesini Sağlamak

2021 TÜİK verilerine göre İstanbul'da gençlerin (15-24 yaş) toplam nüfusa oranı %14,8; 65 yaş ve üstündekilerin oranı ise %7,4'tür. Görece yüksek genç ve çocuk nüfus oranı, önümüzdeki on yılda İstanbul'un güçlü yanlarından birisi olacaktır. Fakat İstanbul'da 65 yaş üstü nüfus oranının da giderek artacağı öngörülmektedir. 2050 yılı için yapılan nüfus projeksiyonları, İstanbul'da 65 yaş ve üstü nüfus oranının %20'nin üzerine çıkacağını göstermektedir.³⁰⁰

Bu durum, yaşlanan bireylerin yaşam kalitesini dikkate alan, onların toplumsal hayata katılımını destekleyecek, aktif yaşlanma politikalarının geliştirilmesini gerektirmektedir. Temel göstergeler açısından yapılan değerlendirmelerde, Türkiye ve İstanbul'da 65 yaş ve üstü nüfusun yaşam kalitesi düşüktür. Bu alandaki önemli göstergelerden biri sayılan, Aktif Yaşlanma Endeksi'nde Türkiye 29 ülke arasında son sırada yer almıştır.*

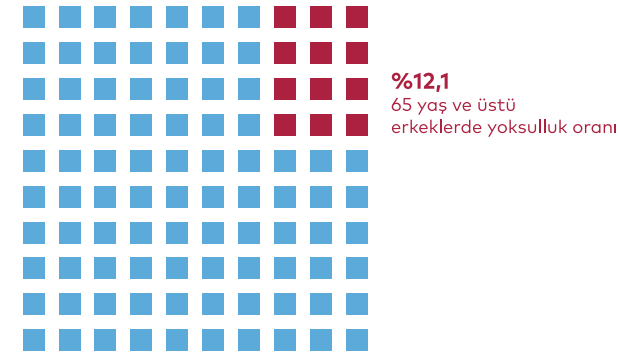
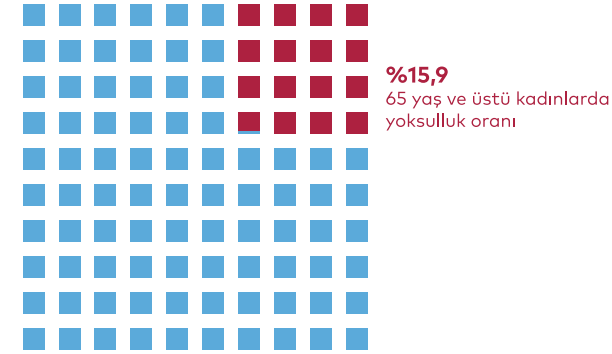
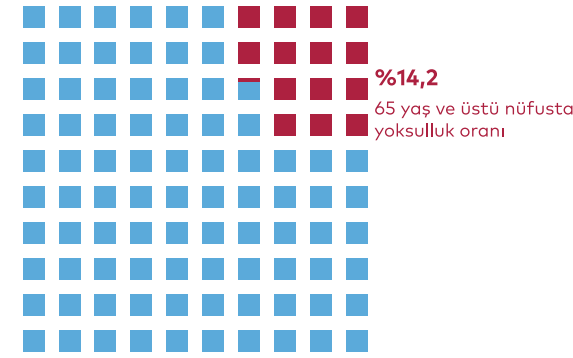
65 yaş ve üstü nüfusun yoksulluğu önemli sorun alanlarından birisidir. Türkiye'de 2019 yılında 65 yaş ve üstü nüfusta yoksulluk oranı %14,2 olmuştur.** Cinsiyete göre

incelendiğinde, yoksulluk oranı 65 yaş ve üstü erkeklerde %12,1, kadınlarda ise %15,9 olmuştur.³⁰¹ Kadınların yaşlılık öncesinde istihdamda kendilerine yer bulamamaları, kayıt dışı işlerde çalışmaları ya da emekli olabilecekleri kadar istihdamda kalamamaları gibi nedenler 65 yaş ve üstü kadınlarda yoksulluk oranlarını artıran nedenler arasında yer almaktadır.

Kentsel olanakların yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını dikkate almadan sunulması yalnızlaşma ve sosyal izolasyona neden olmaktadır. Özellikle okuma yazma bilmeyen ve de teknolojik olanaklara erişim sorunu olan bireyler kentsel hizmetlerin sunum biçimi nedeniyle sorunlar yaşamaktadır. İstanbul'da 65 yaş ve üstü bireyler arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı, kadınlarda %11, erkeklerde ise %1,3'tür. 2020 yılında, Türkiye'de internet kullanan 65 yaş ve üstü erkeklerin oranı %34,9; kadınların oranı %20,4 olmuştur.³⁰³

Yaşlanan nüfusun istihdam olanaklarından yararlanmaları bir yandan aktif yaşlanma için önemli bir olanak bir yandan da biriktirdikleri deneyimleri nedeniyle iş yaşa-

65 yaş ve üstü nüfusta yoksulluk oranları³⁰²

mına önemli bir katkı sağlamaktadır. Yaşlanma ve İstihdam Politikaları raporuna göre OECD ülkelerinde 55-64 yaş grubundaki nüfusun istihdam oranı %60,7, Türkiye'ninse %30,5'dir.³⁰⁵ İstanbul'da ise 2015 yılından 2018 yılına değin 55 yaş ve üstü bireylerin işgücüne katılım oranlarında düzenli bir şekilde artış gerçekleşmiştir.³⁰⁶

Sağlıklı ve aktif yaşlanmanın önemli göstergelerinden biri de bireylerin fiziksel aktivite düzeyidir. İstanbul'da bireylerin düzenli spor yapma oranı yaş arttıkça azalmaktadır. İstanbul'da spor altyapısının yaşlanan nüfusun fiziksel aktivite düzeylerini artırarak sağlıklı yaşam için spor imkânı sağlamadığı görülmektedir. Fiziksel hareketlilikle de bağlantılı olan ve yaşlanma ile birlikte artış gösteren önemli risk faktörlerinden birisi de obezitedir. 65 yaş ve üstü bireylerde obezite oranı 2010 yılında %22,9 iken 2019 yılında bu oran %29 olarak hesaplanmıştır (kadınlarda %36,2; erkeklerde %19,9).³⁰⁷ İleri yaşa bağlı olarak birçok sağlık sorunu ortaya çıkmakta, kronik hastalıklar ve bunlarla ilişkili kısıtlılık ve engellilik oranları artmaktadır.

Geniş aile yapısının değişmesi ve hanelerin küçülmesinden dolayı yaşlı bakımında profesyonel desteğe ve huzurevlerine daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. İstanbul'da 65 yaş ve üzeri 183.779 kişi tek başına yaşamaktadır;³⁰⁸ diğer bir ifadeyle İstanbul'da her beş 65 yaş ve üstü bireyden biri tek başına yaşamaktadır. İstanbul'da 65 yaş ve üzeri her 10.000 kişiye ise 85 huzurevi yatağı düşmektedir.* İstanbul'daki mevcut huzurevi kapasitesi yetersizdir ve bu alanda özel sektörün varlığı ağırlık kazanmış durumdadır.

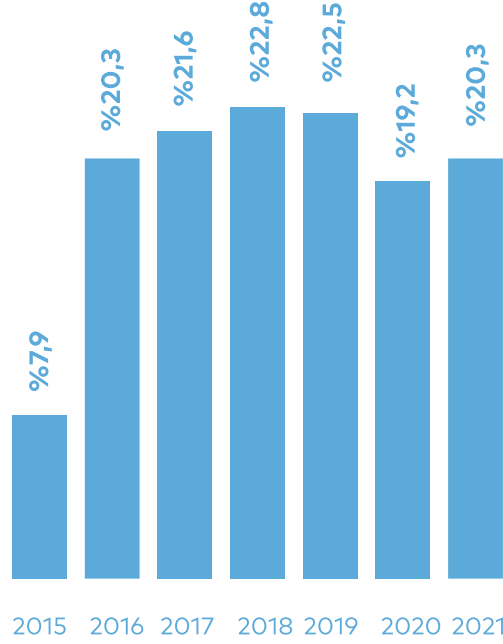
İstanbul'da 65 yaş ve üstü nüfusun yoksulluğunun önüne geçmek, aktif yaşlanmayı desteklemek ve 65 yaş ve üstü nüfusun bağımlılığının yarattığı ekonomik sorunları hafifletmek için yaşam boyu öğrenme politikaları desteklenmeli; yaşlanan nüfusun uzmanlıklarından, becerilerinden ve deneyimlerinden yararlanmak üzere istihdamda kalmaları teşvik edilmeli, isteyenler için istihdamdan emekliliğe geçişler kolaylaştırılmalıdır. Ayrıca 65 yaş ve üstü bireylerin yaşamları boyunca biriktirdikleri tecrübelerin nesiller arası aktarımı için ortak paylaşım alanları yaratılmalıdır.

* Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Nüfus Birimi (UNECE) ve Avrupa Komisyonu'nun İstihdam, Sosyal İşler ve İçerme Genel Müdürlüğü (DG EMPL) tarafından ortaklaşa yürütülen bir proje olan Aktif yaşlanma endeksi (AAI) ile 65 yaş ve üstü bireylerin bağımsız yaşama, istihdam ve sosyal katılım düzeyleri ile aktif olarak yaşlanma potansiyelleri ölçülmektedir.

** Yoksulluk oranları eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ına göre hesaplanmıştır.

* T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu (2018) ve İBB Darülaceze Müdürlüğü (2021) kurum görüşünden elde edilen verilerinden türetilmiştir.

65 yaş ve üstü bireylerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için dijital okuryazarlığın artırılması gerekmektedir.

İstanbul 55 yaş ve üstü bireylerin işgücüne katılım oranları³⁰⁴

Bu yaş grubunda istihdam edilme olanaklarının çok düşük olduğu, sosyal ve fiziksel nedenlerle kronikleşen yoksulluk sorununa sosyal hizmetlerle çözüm geliştirmek gerekmektedir.

Hayatın her alanında gerekli beceriler haline gelmiş olan teknoloji ve dijital okuryazarlık, yaşlanan nüfusta eksikliği görülen önemli bir sorundur. 65 yaş ve üstü bireylerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için dijital okuryazarlığın artırılması gerekmektedir. Bu alanda, kadınlar ve erkekler arasındaki uçurumun kapatılması özellikle önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra kentsel hizmetlerde okuryazar ve dijital okuryazar olmayan yaşlanan nüfusun ihtiyaçlarını ve koşullarını dikkate alan hizmet verme biçimleri de geliştirilmelidir.

Yaşam kalitesi yüksek bir yaşlılık dönemine olanak sağlamak için, kapsayıcı ve erişilebilir sağlık hizmetleri geliştirilmeli; 65 yaş ve üstü bireylerin koruyucu hekimlik

ve önleyici sağlık hizmetlerinden faydalanmaları teşvik edilmelidir. Evde bakım ihtiyacı duyanlara yönelik etkin, kaliteli ve sürekli hizmet sağlanmalı; kurumsal bakım olanakları erişilebilir hale getirilmelidir. 65 yaş ve üstü bireylerin iyi olma hâli ve ruh sağlığının korunması ve iyileştirilmesine yönelik psikososyal destek mekanizmaları hayata geçirilmelidir.

65 yaş ve üstü bireylerin hayata aktif katılımlarını sağlayacak olanaklar sunulmalıdır. Yalnızlaşma ve sosyal izolasyonu engellemek üzere, sosyal ve kültürel aktiviteler çeşitlendirilmeli ve yaygınlaştırılmalı; kentte aktif hareketliliğe olanak sağlayacak mekânsal düzenlemeler yapılmalı; fiziksel çevrenin tasarımları 65 yaş ve üstü bireylerin erişimine uygun olarak düzenlenmelidir. Spor aktivitelerinin niteliği, erişilebilirliği ve çeşitliliği 65 yaş ve üstü bireyler de göz önünde bulundurularak yaygınlaştırılmalıdır.

	HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI	
	1	Yaşlanan nüfusun toplumsal ve ekonomik hayata katılımını sağlayan aktif yaşlanma olanaklarının sağlanması	65 yaş ve üstü bireylerin, hayatın birçok alanına daha fazla katılım sağlayabilmeleri, aktif bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri, ekonomik olanaklara sahip olabilmeleri ve uzmanlıklarının değerlendirilebilmesi için, hayat boyu öğrenme imkânlarının artırılması; boş zamanları değerlendirme konusunda seçenekler sunulması, spor altyapısının ve hizmetlerinin bu yaş grubunun ihtiyaçlarını kapsayacak biçimde geliştirilmesi hedeflenmektedir.
	2	Yaşam kalitesini artıracak sağlıklı yaşlanma olanaklarının sağlanması	Bireylerin koruyucu hekimlik ve önleyici sağlık hizmetlerinden faydalanmaları, sağlıklı yaşam davranışlarını benimsemeleri, böylelikle sağlıklı bir şekilde yaş almalarına imkân sağlanması ve yaşlılık dönemlerini daha bağımsız ve yaşam kalitesi yüksek şekilde deneyimlemeleri hedeflenmektedir.
	3	Yaşlı bakım hizmetlerinin etkin, kaliteli ve erişilebilir hale getirilmesi	Evde bakım hizmeti ihtiyacı duyan 65 yaş ve üstü bireylere bu hizmetin sunulması, evde tek başına yaşamını sürdürmekte güçlük çeken 65 yaş ve üstü bireyler için kurumsal bakım olanaklarının erişilebilir olması hedeflenmektedir.
	4	Yaşlanan nüfusun iyi olma halini yükseltecek ruh sağlığı ve destek hizmetlerinin artırılması	Sosyal izolasyon, yalnızlık gibi durumların beraberinde getirdiği psikolojik sorunların önüne geçmek için 65 yaş ve üstü bireylerin ruh sağlığını güçlendirecek psikososyal destek hizmetlerinin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
	5	Yaşamın her alanında yaş ayrımcılığıyla mücadele edilmesi	65 yaş ve üstü nüfusa ve yaşlılık dönemine ilişkin yanlış kabullerden dolayı bireylerin yaşa bağlı ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalmalarını önlemek; 65 yaş ve üstü bireylerin toplumsal ve ekonomik hayattan dışlanmalarının önüne geçmek hedeflenmektedir.
Amaç 5	6	Yaşlanan nüfusa yönelik mekânsal olanakların iyileştirilmesi, kentsel hizmetlerde yaşlı dostu uygulamaların artırılması	65 yaş ve üstü nüfusun kapasite ve kabiliyetleri göz önünde bulundurularak kentsel yaşama aktif katılımlarına imkân sağlayacak araçların ve hizmetlerin geliştirilmesi hem dijital hem de fiziksel kentsel hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

Amaç 6

Gelir Adaletsizliğini Önlemek ve Tüm Biçimleriyle Yoksulluğu Azaltmak

Yoksulluk, geçim sıkıntısı ve gelir adaletsizliği İstanbul'un en temel sorunlarının başında gelmektedir. Yoksulluk yıllar içinde artarken üst ve alt gelir grupları arasındaki fark açılmaktadır. İstanbul'da yoksulluğun (ortanca gelirin %60'ı ve altında geliri olanların) artış eğiliminde olduğu, yoksulluk oranının 2014'te %17'den, 2021'de %19,6'ya yükseldiği ve yoksulluğun %20'ler seviyesinde kalıcılaştığı gözlenmektedir.*

Gelir eşitsizliğini ölçen GINI katsayısı İstanbul'da 2016'dan itibaren Türkiye ortalamasının üstüne çıkmış, aradaki fark giderek açılarak gelir dağılımındaki eşitsizlik giderek kalıcı hale gelmiş, 2021 yılında, 0,430 olmuştur.³⁰⁹ 2021 yılında İstanbul'da işsizlik oranı %12,3 ile Türkiye genelindeki (%12,2) işsizlik oranına yakın değerdedir. Cinsiyete göre bakıldığında 2021 yılında İstanbul'da erkeklerin işsizlik oranı %10,9, kadınların oranı ise %15,3 olmuştur. Kadınlarla erkekler arasındaki 5 puanlık farkın nadiren azaldığı görülmektedir. Yaş gruplarına göre ise 15-19 ve 20-34 yaş gruplarında işsizlik oranlarının önemli ölçüde yüksek olduğu, ağırlıklı olarak %20 üzerinde seyrettiği görülmektedir.³¹⁰

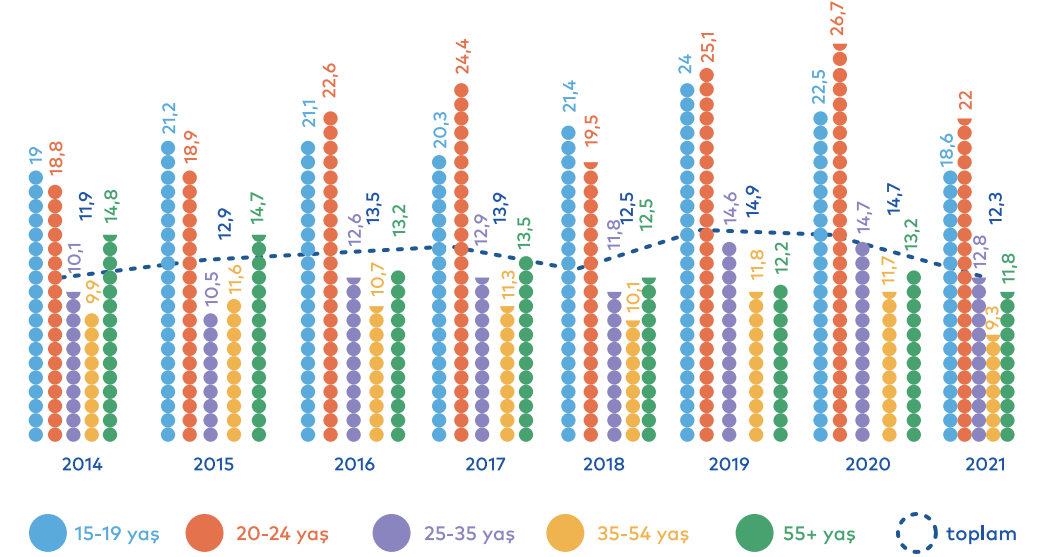
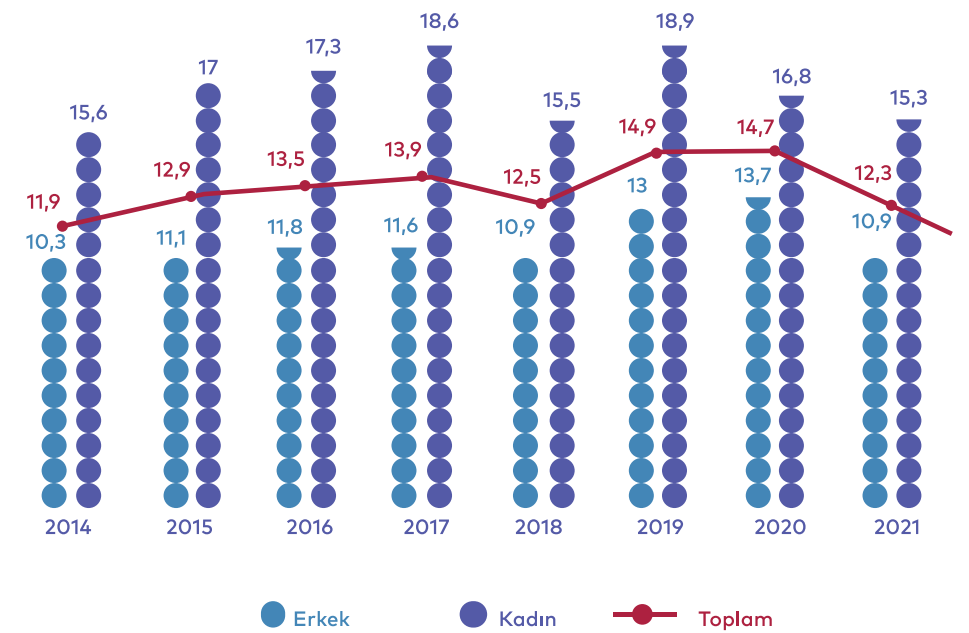
İstihdam alanında yaşanan önemli bir sorun da sendikalaşma oranlarının giderek düşüyor olmasıdır. Sendikalaşma oranlarına göre Türkiye, OECD ülkeleri arasında

son sırada yer almaktadır. İstanbul ise Türkiye içerisinde son 4. sırada olup, İstanbul'da sendikalı işçilerin oranı %8,7'dir.³¹²

İş yerinde gerçekleşen ölümlü kazalar, Türkiye için önemli bir sorun alanıdır. Türkiye'de, çalışan sayısına oranla gerçekleşen ölümlü iş kazaları oldukça yüksek olup, AB ortalamasının 7 katıdır. 2021 yılında Türkiye'de 2.170 işçi iş kazasında hayatını kaybetmiştir. Ölümlü iş kazalarının en çok gerçekleştiği il ise 260 kişiyle İstanbul olmuştur.³¹³

Yoksulluk ve gelir adaletsizliği ile mücadele için hak temelli ve sistematik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Düşük gelirliilerin bağımlı kılındığı, yoksulluğu kalıcılaştıran ve derinleştiren yardım politikaları yerine insan onuruna yakışır güvenceli iş ve istihdam olanaklarını yaratacak politikalar geliştirilmelidir. Bu doğrultuda, sosyal yardıma ihtiyaç duyan nüfus için hak temelli bir sosyal destek sistemi geliştirilmelidir. Sosyal destek sistemi, maddi desteklerin yanı sıra, desteklerden yararlananların eğitim, sağlık ve istihdam ihtiyaçlarını da değerlendirerek, yardıma olan ihtiyacı ortadan kaldırmayı hedeflemelidir. Buna rağmen işgücüne katılamayan, farklı nedenlerden dolayı sosyal yardıma ihtiyaç duyan nüfus için ise yardımların bir hak olarak devam etmesi sağlanmalıdır.

* Yoksulluk riski eşiği olarak Türkiye medyan gelirin %40 ila %70 arasında olanları ayrı ayrı hesaplamakta, AB ise %60'ı ölçütünü uygulamaktadır.

İstanbul Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları³¹¹ (%)İstanbul'da Cinsiyetlere Göre İşsizlik Oranları³¹⁴ (%)

Dezavantajlı ve ayrımcılığa uğrayan toplulukların işgücüne eşit koşullarda katılımı adil kent vizyonunun önemli bir parçasıdır. Düşük gelir grubundaki yurttaşların yardımlara bağımlılığını azaltmak; özgüven tesisine imkân sağlamak, yoksulluğun, özellikle de çocuk yoksulluğunun nesiller arasında yeniden üretilmesinin önüne geçmek gerekmektedir. Bu kapsamda, işgücüne adil ve eşit katılım olanakları artırılmalı, istihdam alanındaki eşitsizlikler giderilmeli, eşit işe eşit ücret politikası yaygınlaştırılmalı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının neden olduğu ücret eşitsizlikleri giderilmeli, sendikal örgütlülük ve faaliyetler desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.

Gelir adaletsizliğini azaltacak temel müdahale yöntemlerinden birisi adil bir vergilendirme sisteminin kurulmasıdır. Türkiye'nin ve İstanbul'un temel sorunlarından olan gelir adaletsizliğinin giderilmesi için adil bir vergi sisteminin geliştirilmesi, elde edilecek vergi geliri ile eğitim, sağlık, istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve sosyal transferler için kullanılması gerekmektedir. Tüm dünyada son

dönemlerde gelir adaletsizliğine çözüm önerisi olarak sunulmaya başlanan boş konut vergisi ve karbon vergisi gibi yeni vergi türleri gündeme getirilmeli ve uygulanmalıdır.

Adil bir vergi sistemi kurulması ve yeni vergi türlerinin kullanılması ile yaratılacak kaynaklar yurttaşlık temelli bir evrensel temel gelir mekanizmasının oluşturulması için kullanılmalıdır. Temel gelir ile yurttaşlara sağlanacak güvence sayesinde, dünyadaki benzer uygulamalarda gözlemlendiği gibi bireylerin kendilerini geliştirmeye zaman ayırmaları, bu sayede istihdama katılımlarının, ekonomik faaliyetlere katılmaların artması; özgürlük ve dayanışma duygusunun gelişmesi, bireylerin özgüveni ve toplumsal aidiyet duygusunun pekişmesi ve insanların iyi olma halinin öne çıkması hedeflenmektedir.

İş sağlığı ve güvenliğine yönelik toplumsal, ekonomik, yasal ve uygulamaya yönelik önlemler artırılmalı; kayıt dışı çalışma önlenmeli ve sendikalı çalışma desteklenmelidir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Dezavantajlı ve ayrımcılığa uğrayan toplulukların işgücü piyasasına erişiminin desteklenmesi	Dezavantajlı grupların işe alım ve çalışma hayatında yaşadıkları engelleme ve ayrımcılıkların ortadan kaldırılması, niteliklerinin artırılması, iş bulma ve girişimcilik desteklerinin sağlanması hedeflenmektedir.
2	Çalışma hayatındaki eşitsizliklerin önlenmesine yönelik adil ücret politikasının yaygınlaştırılması	Dezavantajlı grupların eşdeğer iş karşılığında diğer çalışanlarla eşdeğer ücreti alması, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanan ücret eşitsizliklerinin giderilmesine yönelik işyerlerinde ücret dengelenmesi çalışmalarının hayata geçirilmesi ve bu konuda kamu denetiminin sağlanması hedeflenmektedir.
3	Yoksulluğun nesiller arası aktarımının önlenmesi için çocuklara yönelik destek sisteminin oluşturulması	Yoksulluğun nesiller arasında yeniden üretilmesinin önüne geçmek için çocuk yoksulluğunun giderilmesi, bunun için çocukların nitelikli eğitim imkânlarına ulaşması, sağlıklı ve yeterli gıdaya erişebilmesi, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmektedir.
4	Sosyal transferlerin hak temelli ve etkin kılınması; sosyal politikalar ile desteklenerek bağımlılığın azaltılması	Sosyal yardıma muhtaç nüfusun iş, eğitim ve sosyal olanaklar ile desteklenerek sosyal yardımlara bağımlılığının azaltılması hedeflenmektedir.
5	Bir sosyal güvenlik hakkı olarak evrensel temel gelir uygulamasının hayata geçirilmesi	Yeni vergi kalemlerinden elde edilecek kaynaklarla sosyal güvenlik ilkesi kapsamında, gelir adaletini ve toplumsal adaleti sağlayıcı evrensel temel gelir uygulamasının hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
6	Vergi yükünün şeffaf, adil ve dengeli bir şekilde dağıtılarak gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılması	Gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak için gelire oranlı doğrudan vergi ve dolaylı vergilerden (KDV gibi) kamu kaynağı elde etmeye odaklı vergi politikalarının yeniden düzenlenmesi, boş konut vergisi, karbon vergisi ve karbon vergisi gibi yeni vergi kaynakları yaratarak vergilendirmenin gelir dağılımını dengeleyici bir araç haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Amaç 6

Amaç 7

Gençlerin Karar Süreçlerine Katılımını Artırmak ve Potansiyelini Gerçekleştirebileceği Becerileri Kazandırmak

15-24 yaş arasındaki bireyler genç olarak tanımlanmakta; gençlik, yetişkin hayatının daha bağımsız bir aşamasına geçiş dönemi olarak ifade edilmektedir. 2021 yılında Türkiye'deki yaklaşık 12,9 milyon genç, toplam nüfusun %15,3'ünü; İstanbul'daki 2,3 milyon genç, İstanbul nüfusunun %14,8'ini oluşturmaktadır. Bu oran %10,6 olan AB üyesi 27 ülke ortalamasının oldukça üzerindedir.³¹⁵

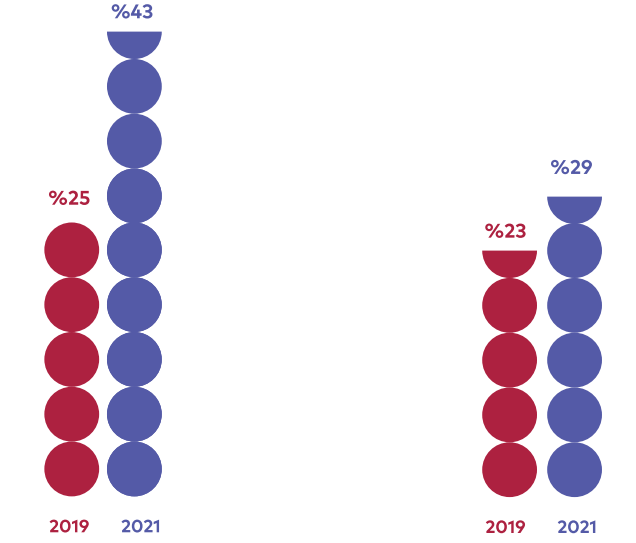
Türkiye'de gençler arasında yaşam memnuniyeti ve gelecek umudunun düşmekte, genç nüfusun yurtdışında yaşama isteğinin ise giderek artmakta olduğu görülmektedir. Gençler yurtdışına daha iyi iş bulma, daha iyi eğitim, daha fazla kişisel özgürlük isteği, Türkiye'de geleceğini görememe ve Türkiye'de düşünce özgürlüğü olmaması gibi nedenlerle gitmek istemektedir. Türkiye'de yaşamından memnun olan gençlerin oranı 2021'de %50'ye kadar düşerken; başka ülkelerde eğitim görme ve yaşama isteği ise %29'a yükselmiştir.³¹⁶ İstanbul'da eğitim seviyesi yüksek olsa da gençlerin ekonomik kaygıları ve istihdam zorlukları yaşadığı görülmektedir. İstanbul'da üniversite öğrencilerinin %58,6'sı okuduğu bölümle ilgili bir iş bulabilme umudu taşımamakta, %65,7'si ise bir seneden uzun bir süredir iş aradığını belirtmektedir. İstanbul'da ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı ise %25,3'tür.³¹⁷ Dezavantajlı bölgelerde doğmak,

yoksulluk, engellilik, göçmen olmak gibi fırsat eşitsizliğini artıran durumlar gençlerin erken yaşlardan itibaren kaliteli bir eğitime erişimlerine engel olmakta, istihdama katılımlarını güçleştirmektedir.

Gençlerin kültür alanına aktif olarak dâhil olabilmeleri, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin teşvik edildiği bir kentte gelişmeleri önemlidir. İstanbul'da gençlerin %47'si kültür ve sanat faaliyetlerine bütçe ayıramamaktadır. Bütçe ayıramama, kültür sanat etkinliklerine katılamama sebepleri arasında, %45 ile en üst sırada yer almaktadır.³¹⁸

İstanbul'da öğrencilerin barınma imkânları kısıtlıdır. 2020-2021 öğretim yılında toplam yurt kapasitesi 24.651 iken, birinci ve ikinci öğretimde yer alan öğrenci sayısı yaklaşık 802.000,³¹⁹ yatak başına düşen öğrenci sayısı ise 32,5'tir.

Yükseköğretim öğrencilerine sağlanan burs imkânları sınırlı, öğrenci kredisinin ise ödeme koşulları ekonomik anlamda zorlayıcıdır. 2020-2021 yılında Türkiye genelinde birinci ve ikinci öğretimde yer alan 3,8 milyon³²⁰ yükseköğretim öğrencisinden, Kredi Yurtlar Kurumu'ndan geri ödemeli öğrenci kredisi alanlar 1,1 milyon (%30), geri ödemesiz şekilde burs alabilenlerse yaklaşık 414.000 (%10) öğrencidir.³²¹ İBB'nin Genç Üniversiteli projesi

Türkiye'deki gençlerin başka ülkede yaşama isteği³²³

Türkiye'deki gençlerin başka ülkede eğitim görme isteği

kapsamında 2019 yılında başlattığı eğitim desteğinden ise 2022 yılında 106.169 yükseköğretim öğrencisi faydalanmıştır.

Gençlerin seçme özgürlüğü kadar seçilme hakkı da önemlidir. 31 Mart 2019'da gerçekleştirilen mahalli idareler seçiminde, İstanbul'da 18-24 yaş grubunda 5 belediye başkan adayı, 624 belediye meclis üyesi yalnızca 17 belediye meclis üyesi aday seçilmiştir.³²²

Gençlerin bilişsel, fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimlerinin desteklenmesi; geleceğe hazırlanmalarını ve bağımsız bir yaşam kurmalarını sağlayacak olanakların ve kentsel ortamın sunulması önceliklidir. Mahalle ölçeğinden metropoliten ölçeğe kadar tüm kentsel olanaklar, kamusal mekânlar ve hizmetler, gençlerin sosyal hayata katılımını, toplumla ilişkilerini ve gelişimini desteklemelidir.

Gençlerin gelişiminin desteklenmesi için eğitime katılımları ve eğitimin niteliği büyük önem arz etmektedir. Gençler kendilerini geleceğe hazırlayacak nitelikteki becerileri sağlayacak eğitime, uluslararası bilgiye ve tecrübeye, mekânsal ve ekonomik engeller olmadan erişebilmelidir. Geleceğin meslekleri doğrultusunda mesleki eğitim politikalarının belirlenmesi, erken kariyer yönlendirmesi ve etkili rehberlik hizmetleri sağlanmalıdır.

Gençlerin eğitim hayatlarını rahat bir şekilde sürdürmeleri için destek mekanizmaları hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda burs, ulaşım, gıda desteği gibi sosyal ve ekonomik destekler ile kültür ve sanat faaliyetlerine katılımlarını teşvik edecek ve kolaylaştıracak desteklerin kapsamı genişletilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Öğrencilerin kaliteli, güvenli ve konforlu barınmalarına olanak sağlayacak yurt, öğrenci konutu gibi barınma alternatifleri yaygınlaştırılmalı; barınma alanlarının fiziksel çevreleri ve imkânları gençlerin sosyal ve aktif bir yaşam sürmelerine olanak sağlayacak şekilde geliştirilmelidir. Gençlerin kendilerini geliştirebilmeleri, yaratıcılıklarını güçlendirecek kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımlarını teşvik edilmelidir. Ayrıca, teknoloji, bilgi ve dijital araçlara erişim olanakları artırılmalı, teknoloji öğrenme ve üretim yapabilme imkânı tanıyacak merkezler yaygınlaştırılmalıdır.

İstanbul'da gençlerin yaşadıkları toplumda bağımsız ve aktif vatandaşlar hâline gelmeleri; yaşadıkları yere ilişkin kararlara katılma konusunda tam bir özgürlüğe ve yetkinliğe sahip olmaları için ilgi, bilgi ve farkındalık düzeyleri artırılmalıdır. Gençlerin yerel yönetimlerde ve genel olarak siyasette temsiliyetine imkân sağlayacak teşvik edici uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Amaç 8

Sivil Alanı ve Toplumsal Dayanışmayı Güçlendirmek

Amaç 7

HEDEF	HEDEF AÇIKLAMASI
1	Gençlerin dünya ile iletişim kurabilecekleri becerileri geliştirmesine yönelik eğitim olanaklarının sağlanması
2	Gençlerin siyasete katılımının özendirilmesi ve karar süreçlerine katılmalarının desteklenmesi
3	Gençlerin aktif yurttaşlık deneyimlerinin ve sivil topluma katılımının artırılması
4	Gençlerin eğitim sürecindeki ihtiyaçları doğrultusunda sosyal ve ekonomik destek sisteminin oluşturulması
5	Gençler için güvenli ve konforlu barınma alternatiflerinin geliştirilmesi ve erişilebilir kılınması
6	Gençlerin istihdam olanaklarının artırılması ve genç girişimciliğinin teşvik edilmesi
7	Gençlerin teknolojiyi üretmesine ve etkin kullanmasına olanak sağlayacak beceri ve yetkinlikleri kazanmalarının desteklenmesi

Faaliyetlerini insan haklarını önceliklendirerek yapan, kentsel mekânla veya genel anlamda yaşamla ilgili konularda alınan kararlara dâhil olmak için çalışan sivil toplum kuruluşları ve dayanışma ağları gibi örgütlü yapılar toplumsal ve politik yaşamın temel unsurlarıdır. Kurumsallaşmış ya da enformel bu tür yapıların ve onların bilgiye erişme, birbirleriyle ve toplumla etkileşime geçme, kendilerini ifade etme, örgütlenme ve kamusal alana katılım pratiklerini mümkün kılan yasal, politik, kurumsal ve pratik koşullar; sivil alan olarak tanımlanmaktadır.³²⁴ Sivil alanın teşvik edilmesi, güçlenmesi ve korunması eşit ve özgür toplumun yanı sıra toplumsal dayanışma, yerel demokrasi ve kapsayıcı katılım için bir ön koşuldur.

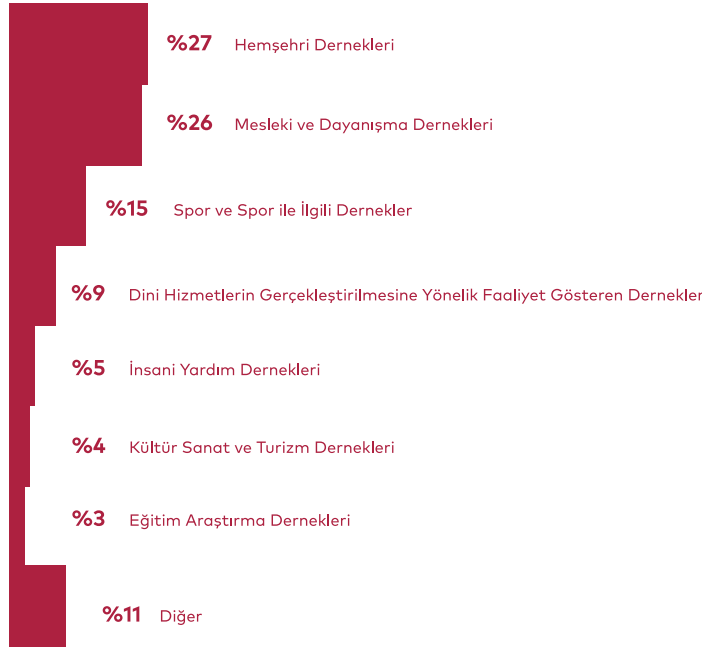
Sivil alanın bir parçası olarak demokratik süreçlerin önemli bir bileşenini oluşturan sivil toplum kuruluşları, yurttaşların karar süreçlerine katılımına ve çeşitli haklarını savunmalarına olanak sağlayan, siyasi partilere alternatif bir örgütlenme olanağı sunmaktadır.

İstanbul'da kayıtlı 26.774 sivil toplum kuruluşunda yaklaşık 2,3 milyon üye bulunmaktadır.³²⁵ İstanbul'un sivil toplum kuruluşlarının türlerine göre dağılımı incelendiğinde hemşehri derneklerinin (%27) ve mesleki dayanışma derneklerinin (%26) önemli bir ağırlığı olduğu görülmektedir. Bunu spor ile ilgili dernekler (%15) ve dini hizmet dernekleri (%9) takip etmektedir.

İstanbul'da iki temel dernek grubu bulunmaktadır. Bunlar faal ancak sayıca az hak temelli sivil toplum kuruluşları ve sayısal olarak daha fazla ve faaliyetlerinin kapsamı ve hedef kitleleri kısıtlı olan yardım temelli derneklerdir. Hemşehri dernekleri ve yardımlaşma derneklerinden oluşan ikinci grup, yaşanan yerden ziyade, doğulan ya da göç edilmiş olan yer üzerinden dâhil olunan derneklerdir. İstanbul'da ihtiyaç sahiplerine yardım ve ilk yardım, acil durum ve kurtarma çalışmaları yürüten 1.262 yardımlaşma derneği; 6.974 hemşehri derneği bulunmaktadır.³²⁶ Hemşehri derneklerine ait federasyonları ve platform yapılarını da içine alan bu kategori, toplam dernek sayısının yaklaşık dörtte birini oluşturmaktadır. Bu iki dernek kategorisinin kent mekânına ve yaşamına etkileri, belli toplumsal grupları temsil edecek şekilde dayanışmayla sınırlı kalmaktadır.

Sivil alana anlam kazandıran önemli unsurlardan birisi toplumsal olaylar ve mücadelelerdir. İstanbul'un sivil alanı, kentlerin yukarıdan aşağıya alınan kararlarla anti-demokratik bir şekilde yönetilmesi karşısında örgütlenme ve kent hakkı temelinde muhalefet oluşturma konusunda güçlü bir geleneğe sahiptir. İstanbul'un ortak değerlerini savunmaya odaklanan, kent hareketleri olarak adlandırılacak pek çok girişim bulunmaktadır. Bu hareketler, metropoliten alan genelinden mahalle düzeyine kadar farklı ölçeklerde faaliyet göstermektedir.*

* Örnek olarak İstanbul'un ormanlarının tahribatını önlemek için çalışan Kuzey Ormanları Savunması; Müze Gazhane'nin korunması ve bir kültür alanına dönüşmesi için mahalle ölçeğinde çalışmalar yürüten Gazhane Çevre Gönüllüleri verilebilir.

İstanbul'daki sivil toplum kuruluşlarının dağılımı³²⁷
(2022)

Ancak Türkiye'de demokratik süreçleri ve bireysel özgürlükleri kısıtlayan güvenlik odaklı mevzuat ve uygulamalar sivil toplum faaliyetlerinin azalmasına ve sivil alanın daralmasına yol açmaktadır. Bu eğilimi tersine çevirmek ve sivil alanı güçlendirmek için birer temsili demokrasi kurumu olan yerel yönetimlerin, doğrudan demokrasi süreçlerini destekleyecek şekilde sivil toplumun katılımını artıracak alanlar ve mekanizmalar sunması gerekmektedir.

Sivil toplumun yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımının önemli bir biçimi kent konseyleridir. Kent konseylerinin birincil görevi çok ortaklı ve çok aktörlü yönetişim anlayışının hayata geçirilmesini ve demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını sağlamaktır.³²⁸ Konseyler, sivil toplumun farklı bileşenlerinin bir araya gelmesi, faaliyetlerde bulunmaları ve içinde bulundukları yerleşimin yerel yönetim süreçlerine katılmaları için olanaklar sunmaktadır. Eylül 2020'de kurulan İstanbul Kent Konseyi (İKK), altında kurulan çalışma grupları, çeşitli alanlardan sivil toplum temsilcileri ve uzmanları bir araya getirmektedir.* İstanbul Kent Konseyine ek olarak,

Sultanbeyli, Eyüpsultan ve Büyükçekmece dışında tüm ilçe belediyelerinde de kent konseyleri bulunmaktadır.³²⁹ Kent konseyleri çatısı altında kurulan, yerel demokrasi anlayışını yaygınlaştırmayı sağlayan, kentsel katılımı en yakın ölçekte hayata geçiren mahalle meclislerinin ilk örnekleri arasında Burgazada Mahalle Meclisi yer almaktadır. Belediye Kanunu'na göre kent konseyine katılımın "ilgili sivil toplum örgütleri" olarak tanımlanmış olması, kuruluşların katılımını çalışma alanlarıyla sınırlamakta ve yoruma açık bırakmaktadır. Aynı zamanda sivil toplum örgütleri dışındaki sivil alan bileşenlerinin de katılımıyla ilgili mekanizmanın yönetmeliklerle düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kent konseyleri ve sivil toplum kuruluşlarının dışında, dayanışma ağları, gönüllülük mekanizmaları ve mahalle ölçeğindeki örgütlenmeler de İstanbul'un katılım pratikleri açısından önemlidir. Gıda, enerji, bilgi-yayın, toplumsal dayanışma, eğitim vb. alanlara odaklanmış kooperatif ya da inisiyatifler gibi dayanışma ağları, yerel yönetimlerin çalışma alanlarını tamamlama potansiyeline sahiptir. Üretim alanında Kader Kısmet

Demokratik bir toplum ve kent yönetimi için İstanbul'da sivil alanın, geliştirilmesi, çeşitlenmesi ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi gerekmektedir.

Atölyesi, Potlaç Kadın Kooperatifi, gıda alanında Kadıköy Tüketim Kooperatifi ve eğitim alanında Tomurcuk Eğitim Kooperatifi önemli örnekler arasındadır.

Demokratik bir toplum ve kent yönetimi için İstanbul'da sivil alanın, geliştirilmesi, çeşitlenmesi ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, sadece kurumsal yapıları bulunan sivil toplum kuruluşları (STK) değil; kent hareketleri, yerel ağlar ve sosyal dayanışma ağları gibi toplumsal örgütlenmeler de desteklenmelidir. İstanbul'da sivil alanın genişlemesi ve güçlenmesi için karar süreçleri şeffaf olmalı ve kamusal tartışma süreçleri sonucunda çoğulcu bir anlayışla sonuçlanmalıdır. Sivil alanın bilgiye erişimini sağlayacak mekanizmalar etkin bir şekilde işletilmelidir.

STK'ların İstanbul'la ilgili karar süreçlerine düzenli katılımına olanak tanınmalı, hem kendi kapasitelerinin gelişimine katkıda bulunmak hem de uzmanlıklarından faydalanmak üzere yerel yönetimlerin danışma organlarında yer almaları sağlanmalıdır.

Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin en önemli zorluklarından birisi kaynak geliştirmektir. Bu nedenle sivil alanda hak temelli faaliyetler geliştiren bileşenlerin kaynak geliştirmesine yol gösterecek faaliyetler ve kapasite geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Katılımdan ziyade dayanışma amaçlı kurulan, yardımlaşma ve hemşehri dernekleri gibi sivil toplum bileşenlerinin hak temelli çalışmalarla kapasitesi geliştirilmelidir.

İstanbululluların örgütlenme kapasitesinin artırılması amacıyla, aktif yurttaşlık, sivil inisiyatifler ve gönüllülük ağları desteklenmeli, sivil hayata aktif katılımı teşvik edecek uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır. Kent hakkı bağlamında İstanbul'un değerlerini savunan, yaratıcı bir şekilde yorumlayan sivil kent hareketleri desteklenmeli; deneyim paylaşımı, etkileşim ve üretim için gerekli imkân ve mekânlar sunulmalıdır. Sivil toplumun yerel demokratik süreçlere katılımı artırılmalı; karar almadaki etkileri güçlendirilmeli ve bu doğrultuda sivil toplum uzmanlığından faydalanılmalıdır.

* İKK çalışma gruplarının konuları; kültür, sanat, iklim krizi, kent sağlığı, göç, tarım, gıda ve su ürünleri, emek/iş yaşamı, kent peyzajı ve imar, kent yoksulluğu, spor, hayvan hakları, deprem ve afet, çevre, çocuk hakları, toplumsal eşitlik, dijital teknoloji, hukuk ve insan hakları, ulaşım, turizm, eğitim alanındadır.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
1	Toplumsal örgütlenme kapasitesinin artırılması	Toplumsal örgütlenme aracılığıyla sivil toplumun ve hemşehri-lerin kentin demokratik yönetimine katılımının sağlanması; sivil inisiyatiflerin ve gönüllülük ağlarının sivil hayata aktif katılımının teşvik edilmesi; bu doğrultuda sokak ve mahalle ölçeğinden başlayarak aktif yurttaşlık çalışmalarının desteklenmesi için, bilgi paylaşımı, mekânsal ihtiyaçların karşılanması, ortak iletişim kanallarının sağlanması hedeflenmektedir. Sivil alanın kapsayıcı bir şekilde güçlenmesini sağlamak üzere, özellikle dezavantajlı grupların hak temelli taleplerini savunan sivil toplum bileşenlerinin oluşmasına yönelik desteklere öncelik verilmesi hedeflenmektedir.
2	Etkili ve yenilikçi bir sivil alanın desteklenmesi	Etkili ve yenilikçi bir sivil alanın gelişmesine olanak sağlayacak kaynak ve imkânların sağlanması, kenti ilgilendiren karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil olmak isteyen sivil toplum bileşenleri için yenilikçi birlikte yapma uygulamalarının hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, bir araya gelmeyi, etkileşimi ve birlikte üretmeyi destekleyen açık ve kapalı kamusal alanların yaratılması, dijital platformların geliştirilmesi, farklı ilgi alanlarına ve toplumsal arka planlara sahip sivil toplum bileşenlerini bir araya getirecek festivaller gibi uluslararası etkinliklerin düzenlenmesi ve yaratıcı endüstrilerde çalışan gönüllülerin sivil toplum bileşenleriyle etkileşime geçmesini sağlamak hedeflenmektedir.

HEDEF		HEDEF AÇIKLAMASI
3	Kent hareketlerinin ve diğer sosyal hareketlerin desteklenmesi	Kent hakkı bağlamında İstanbul'un müşterek değerlerini savunan ve yaratıcı bir şekilde yorumlayan sivil kent hareketi deneyimlerinin paylaşılacağı imkân ve mekânların yaratılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda İstanbulluların yaşamına olumlu etkide bulunmak üzere kent hakkını savunan ve sosyal faydaya dayalı çalışan sivil bileşenleri bir araya getiren merkezlerin oluşturulması, dijital platformların geliştirilmesi hedeflenmektedir.
4	Sivil toplumun yerel yönetimlerde karar süreçlerine katılımının ve alınan kararlara etkisinin artırılması	Sivil toplumun, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine, politika üretme aşamasından başlayarak düzenli ve etkili katılımının sağlanması; danışma kurulları, dijital katılım platformları gibi uygulamalar aracılığı ile tüm kararların tüm düzeylerde katılımcı yöntemler uygulanarak alınması hedeflenmektedir. Katılımcı bütçe uygulamasının bir norm hâline getirilmesi, politika üretme ve kaynakların belirlenmesi aşamalarının da katılımcı bir şekilde yapılması hedeflenmektedir.
5	Yerel ölçekte hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam kültürünü geliştirmek üzere dayanışma ağlarının desteklenmesi	İstanbul sakinlerinin birbirlerine güven duymasına olanak sağlanması, kentin müşterek değerlerinin korunması, yaşanan yere aidiyet ve dayanışmanın sağlanmasını destekleyecek, uygulamaların mahalle ölçeğinde geliştirilmesi, mahalle meclislerinin sayılarının ve olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

E

İSTANBUL
VİZYON 2050
ŞEMASI

Mevcut kentsel yayılmanın kontrol altına alınması, ekolojik nitelikli alanların korunması ve ekolojik değerini kaybetmiş alanların ekosisteme tekrardan kazandırılması İstanbul'un geleceği için elzemdir.

2050 yılında İstanbul yenilikçi, yaratıcı, yaşanabilir ve yeşil bir kent olarak ön plana çıkmaktadır. İstanbul'un geleneksel değerlerini geleceğe taşıyan; doğaya saygılı ve doğayla uyum içinde yaşayan; dayanıklı kentsel mekânlara sahip; döngüsel yaşamı ve yeşil ekonomiyi destekleyen; üreten ve bütüncül koruma yaklaşımı çerçevesinde, çevresi ile ilişki kurabilen; bilim ve teknoloji-de öncü; yaratıcılıkları ile yarının teminatı gençler için geleceğin mesleklerini içinde barındıracak mekânsal dönüşümü sunan; yaratıcılık, yenilikçilik ve teknoloji odakları ile yeni çalışma fırsatları sunan bir dünya kenti olmayı hedeflemektedir.

İstanbul 2050 mekânsal stratejileri 3 kademeli mekânsal bir sisteme dayanmaktadır. Kenti bir bütün olarak kültür mirası kabul eden İstanbul 2050 mekânsal stratejileri sisteminde; Fatih, Beyoğlu, Kadıköy ve boğaz yerleşimlerini içeren birinci kademe mekân geleneksel üretim, tarihi ve kültürel merkez, yaratıcılık ve turizm merkezi teknolojik dönüşüm ile geleceğin yenilikçi mekânlarını temsil etmektedir. Avrupa Yakası'nda kuzeyde Sultangazi, güneyde Bakırköy yerleşimlerini ve Anadolu Yakası'nda kuzeyde Çekmeköy, güneyde Bostancı yerleşimlerini içeren ikinci kademe dönüşüm odakları, temiz üretim alanları, yenilikçilik ve teknoloji merkezleri ile geleceğin finans ve ekonomik altyapısını oluşturmaktadır. Avrupa Yakası'nda kuzeyde Hacıdımköy, güneyde Beylikdüzü yerleşimlerini ve Anadolu Yakası'nda Tuzla yerleşim alanlarını içeren üçüncü kademe ise kentin giriş/çıkış kapıları, lojistik merkezi, teknoloji odaklı üretim ve eğitim alanlarını temsil etmektedir. Her kademe üreten, kendine yetebilen, birbiri ile ilişki kurabilen ve gelecek kuşaklara bugünün değerlerini taşıyan bir yaklaşım ile kurgulanmıştır.

Geleceğin eğitim odakları olarak belirlenen Gaziosmanpaşa, Üsküdar, Çekmeköy ve Kartal kentin farklı kademelerine yayılmış teknolojik dönüşümün, bilim ve yenilikçiliğin merkezleridir. Hızla gelişen teknolojik değişikliklere uyum sağlayabilen ve adapte olabilen eğitim merkezleri ile yaratıcılık odakları küresel ölçekte bilgi akışını sağlayarak yeni işgücü fırsatları sunmaktadır. Ayrıca, mavi bayrak plajları, geniş kumsal alanları ve doğal alanları ile Şile spor kültürünün yaygınlaştırılacağı, sualtı ve su sporlarının, doğa sporlarının geliştirileceği bir odak noktası haline gelmektedir.

Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren ulusal ve uluslararası bir geçiş noktası olma özelliğine sahip olan İstanbul 2050 yılında, ulaşım ve lojistik altyapısı ile döngüsel ekonominin desteklendiği lojistik merkez olmaya devam etmektedir. Bu kapsamda; birinci kademede, ağır vasıtaların transit geçişler dışında kent içi trafiğine girememesi, karbon ayak izini azaltma hedefi ile kent içinde hafif ticari taşıtların, elektrikli araç ve bisikletlerin ön plana çıkması hedeflenmektedir. İkinci ve üçüncü kademelerde, yük hareketliliğinin kademeli olarak etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda, kentin tüm alt parçalarına erişebilen, kullanıcı konforu yüksek ve güvenilir toplu taşıma sistemleri sayesinde özel otomobil ihtiyacının azaltılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda yaya ve bisikletin aktif bir kentsel ulaşım modu olarak yaygınlaştırıldığı, hizmet kalitesi daha yüksek, teknolojik kapasitesi ve performansı gelişmiş, tüm bireylerin hayata katılımlarının kolaylaştığı bir gelecek sunan ulaşım ağı ve hareketlilik merkezleri ön plana çıkmaktadır. Kent içerisinde çevresel kirliliğin ve sera gazı emisyonlarının yarattığı olumsuz koşulların azaltılması için kent merkezlerinden

başlayarak öncelikli müdahalelerin gerçekleştirilmesi ve iklim krizi ile mücadele sürecinde düşük emisyon alanlarının da yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

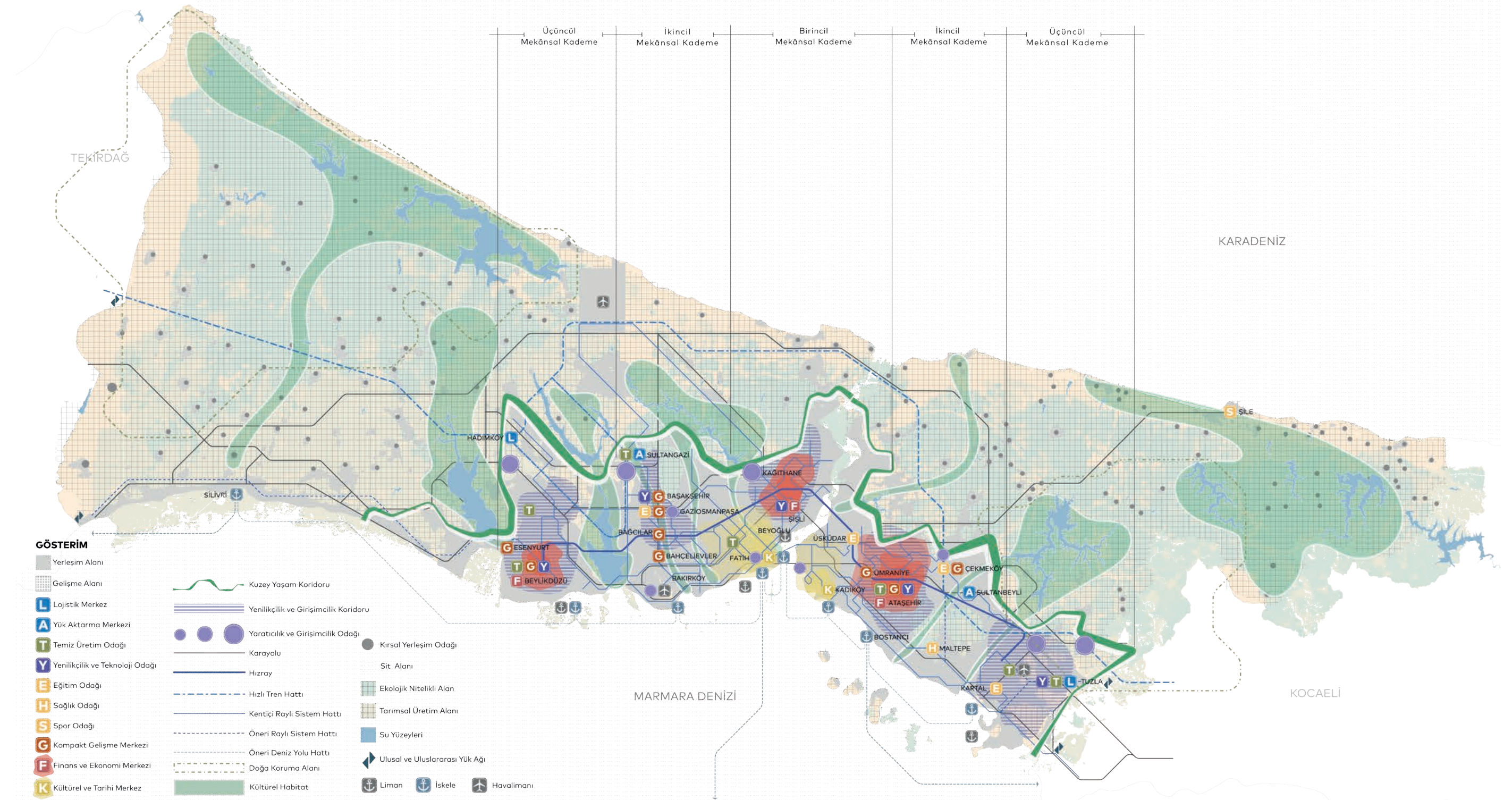
Mevcut kentsel yayılmanın kontrol altına alınması, ekolojik nitelikli alanların korunması ve ekolojik değerini kaybetmiş alanların ekosisteme tekrardan kazandırılması İstanbul'un geleceği için elzemdir. Bu doğrultuda; kentin yoğun yerleşimi ile ekolojik nitelikli alanları arasında yayılmayı önlemek, doğal alanların kentin içerisine etki etmesini sağlamak amacı ile Kuzey Yaşam Koridoru önerilmektedir. Kuzey Yaşam Koridoru aktif bir yeşil arayüz olup kentin mevcut ve gelecek ihtiyaçlarına yanıt veren yenilikçilik ve yaratıcılık odaklarıyla gelecek nesillerin bilim ve teknoloji odaklı eğitim ve üretim havzaları ile ilişki içerisinde. Bu yaklaşım içinde Kuzey Yaşam Koridoru içerisindeki kültürel miras da bilimsel ve toplumsal değerleri kentsel yaşam ile bağını güçlendirmiş, görünür hale getirilmiştir. Geleneksel merkezler olarak kabul edilen Fatih, Beyoğlu ve Kadıköy, kültürel ve tarihi yapısı ile kent içerisinde yenilikçilik ve yaratıcılık odaklarının merkezi olup Kuzey Yaşam Koridoru ile birlikte bilim ve teknoloji odaklı havzaları besleyen rolü aktif olarak üstlenmektedir. Aynı zamanda İstanbul Planlama Ajansı bilim, eğitim ve üretim alanı ile tüm ağ içerisinde İstanbul'un bugünü ve yarını için proaktif olarak çalışarak merkezler arası etkileşimi sağlamaktadır.

İstanbul mirası, mevzuata dayalı kategorik ayrımların ötesinde Tarihi Yarımada, Haliç, Boğaziçi; iki kıtaya yayılan coğrafyasıyla etkileşim içinde gelişen zengin tarihi ve doğası ile çok katmanlı ve çeşitlilikleri içeren bir bütündür. İstanbul Vizyon 2050 stratejilerinde benimsenen biyo-kültürel koruma yaklaşımının bir yansıması

Kültürel ve biyolojik çeşitliliği bir arada barındıran kültürel habitatlar kentsel yerleşim ve doğal çevre arasında dengeleyici bir role sahiptir.

olarak, İstanbul'un değerleri arasında yer alan alanların ön plana çıkarıldığı kültürel habitatlar; ekolojik niteliğini kaybetmiş alanların kentsel yayılmanın olumsuz etkilerinin giderilmesi adına onarılması ve ekosisteme tekrar kazandırılması ve kültürel miras değerinin açığa çıkarılmasıyla kentin yeşil alan ve kamusal alanları ile ilişkili alanlar olarak önerilmektedir. Buna ek olarak, kültürel ve biyolojik çeşitliliği bir arada barındıran kültürel habitatlar kentsel yerleşim ve doğal çevre arasında dengeleyici bir role sahiptir. Her kültürel habitat içinde bulunduğu çevrenin niteliklerine göre kendi özgün koruma stratejilerini geliştirmektedir. Kültürel ve doğal değerlerin zaman içerisinde birikmiş tüm katmanlarının korunmasını esas alan; sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik boyutlarıyla çok katmanlı değerler anlayışının hakim olduğu kültürel habitatlar niteliklerine göre; spor olanakları, yürüyüş rotaları, doğa turizm odakları, aktif mikro hareketliliği, doğal ve kültürel mirası ile İstanbul'un ulusal ve uluslararası öneme sahip mirasının geliştirilerek ve korunarak İstanbul deneyim ve yaşamının bir parçası olarak sunulmaktadır.

Tüm bunların ışığında İstanbul'un geleceği; çevrenin koruyan ve değişen iklime uyumlu, etkin ve kapsayıcı hareketlilik, bütünleşik ve akıllı altyapı sistemleri, iyi yaşam sağlayan canlı ve duyarlı mekânlar, dönüştüren ve dayanıklı bir ekonomi, herkes için erişilebilir ve adil kentsel olanaklar, eşit ve özgür bir toplum temaları ile şekillenmektedir.

İstanbul'un geleceği; çevrenin koruyan ve değişen iklime uyumlu, etkin ve kapsayıcı hareketlilik, bütünleşik ve akıllı altyapı sistemleri, iyi yaşam sağlayan canlı ve duyarlı mekânlar, dönüştüren ve dayanıklı bir ekonomi, herkes için erişilebilir ve adil kentsel olanaklar, eşit ve özgür bir toplum temaları ile şekillenmektedir.

F

İSTANBUL
VİZYON 2050

KATILIMCI İZLEME VE
DEĞERLENDİRME

İstanbul Vizyon 2050

Strateji Belgesi'nin izleme ve değerlendirme süreci de tüm diğer aşamalarında olduğu gibi katılımcı yöntemle gerçekleştirilecek, İstanbulluların bu sürecin aktif bir parçası olması sağlanacaktır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi çerçevesinde belirlenen stratejik İstanbul vizyonu, bu vizyona bağlı amaç ve hedeflerle bu hedeflerin uygulanmasında ilerleyişinin ölçülmesine yönelik izleme ve değerlendirme sistemleri bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda planın uygulama sürecindeki temel unsurlardan biri de tüm politika, eylem ve projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesidir.

İzleme ve değerlendirme sürekli, dinamik ve şeffaf bir süreç olarak planlanmıştır. İstanbullularla amaç ve hedeflere ulaşılma yolunda kaydedilen ilerleme hakkında düzenli ve şeffaf bilgi sağlanacak, gerçekleştirilen değerlendirme yeni politikaların geliştirilmesinde ve mevcut politikaların iyileştirilmesinde etkili bir girdi olacaktır. Aynı zamanda da İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi hedeflerine ulaşılmasını sağlayacaktır. İzleme ve değerlendirme süreçlerinin tüm taraflar için bir öğrenme ve iyileştirme süreci olmasına yönelik önlemler alınacaktır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin izleme ve değerlendirme süreci de tüm diğer aşamalarında olduğu gibi katılımcı yöntemle gerçekleştirilecek, İstanbulluların bu sürecin aktif bir parçası olması sağlanacaktır. Yalnız eylem ve projelerin hayata geçirilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşlarla uzmanların ötesinde, sivil toplumun ve İstanbulluların da yer aldığı geniş bir kesimle birlikte izleme ve değerlendirme gerçekleştirilecektir. Hayata geçirilecek eylem ve projelerden doğrudan veya dolaylı etkilenecek kesimler özellikle sürece dâhil edilecektir. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ile belirlenmiş olan amaç ve hedeflere ulaşırken kapsayıcı bir yaklaşım izlenecek, yalnız uzmanlar değil, uygulamada etkilenecek paydaşların bakış açıları ve taleplerini sürece yansıtacak şekilde aktif katılımları

sağlanacaktır. Böylece İstanbullulara bilgi sağlanacak, eylemlerin olası olumsuz etkileri bertaraf edilecek, üretilecek faydanın artırılması sağlanacaktır.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin gerçekleşme düzeyi hedeflerle ilişkili göstergeler çerçevesinde izlenecektir. Belgede belirlenen amaç ve hedeflerin performans ve ilerlemelerini ölçmek üzere, farklı politika ve uygulamaların etkileşimleri de dikkate alınarak göstergeler belirlenmiştir. Söz konusu göstergeler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin katılımcı ve şeffaf şekilde gerçekleştirilecek uygulama, izleme ve değerlendirmesi için Vizyon 2050 Ofisi ve Vizyon 2050 internet sitesi İstanbullularla birlikte düşünmeyi sağlayan sürekli ve dinamik platformlar olacaktır.

Gösterge	Gösterge Birimi
Çevreyi Koruyan ve İklima Uyumlu Kent	
Nüfus	Kişi
Nüfus artış hızı	‰
Kentsel yerleşim alanı oranı	%
Doğal alanlarda (su havzaları, orman vb.) yaşayan nüfus	Kişi
Havza koruma kuşaklarındaki yapı sayısı	Adet
Havza koruma kuşaklarında yaşayan nüfus	Kişi
Doğal su kaynaklarından yıllık su çekimi (su kaynaklarının yıllık verimi)	m ³ /yıl
Ormanlık arazinin toplam arazi büyüklüğüne oranı	%
Karbon yutak alanı	Hektar
Kıyı ötrofikasyon göstergesi olarak denizlerin klorofil-a oranı	Mikrogram/L
Denizlerin ortalama pH seviyesi	pH
Endemik tür sayısı	Adet
Biyolojik çeşitlilik envanteri	Var/Yok, güncel/güncel değil
Toplam atık miktarı	Ton/Yıl
Kişi başına düşen evsel atık miktarı	kg/kişi.gün
Kirletici nitelikli sanayi alanı oranı	%
Atıkların geri dönüştürülmeden/geri kazanılmadan/arıtılmadan doğaya bırakılma oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Havadaki ince partikül maddelerin (PM ₁₀ ve PM _{2.5} yıllık ortalama seviye-leri)	mikrogram/m ³
Zenit gökyüzü parlaklığı (80°den büyük başucu mesafesindeki ortalama parlaklık)	W/m ² .sr
Gürültü kirliliğine maruz kalan insan sayısı	Kişi
Kimyasal madde türüne göre kullanılan yıllık pestisit miktarı	Ton/Yıl
Sera gazı emisyonları	Ton CO ₂ e/Yıl
Sera gazı emisyon envanterinde sabit enerji kullanımının payı	%
Sera gazı emisyon envanterinde ulaşımın payı	%
Sera gazı emisyon envanterinde atık sektörünün payı	%
Karbon ayak izi	Ton CO ₂ e/Kişi.yıl
Düşük emisyon alanı	km ²
Çevre dostu yakıt kullanan (elektrikli ve hidrojen gibi) araç oranı	%
Toplam enerji üretimi içerisinde yenilenebilir enerji üretimi payı	%
Yenilenebilir enerjiden kendi enerjisini üreten hane oranı	Adet
Enerji kimlik belgeli konutların toplam konut stoku içindeki payı (%)	%
Sınır değerin üstünde partiküler maddeye (10) maruz kalan kırılgan nüfus (0-15 yaş ile 65 yaş ve üstü)	Kişi
Yüzey sıcaklığına maruz (>27°C) kalan kırılgan nüfus (65 yaş ve üstü yaş)	Kişi
Etkin Kapsayıcı Hareketlilik	
Toplu taşımanın türel dağılımı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Toplu taşıma ile tek yönde ortalama seyahat süresi (yürüme bekleme dâhil)	Dakika
Toplu taşıma memnuniyet düzeyi	%
Lastik tekerlekli ulaşım türlerinin günlük yolcu kapasitesi	Kişi/Gün
Raylı sistem uzunluğu	km
Raylı sistemlerin günlük yolcu kapasitesi	Kişi/Gün
Raylı sistemlerin saatlik yolcu kapasitesi	Kişi/Saat
Raylı sistem istasyonlarına 10 dakikalık yürüme ile erişebilen nüfus yüz-desi	%
Toplu taşıma içinde denizyolu ile ulaşımın payı	%
İstanbul'da trafiğe kayıtlı otomobil sayısı	Adet/Bin kişi
Trafik sıkışıklığı yoğunluğu ve endeksi	Sıralama
Yaya ulaşımı türel dağılımı	%
Bisikletli yolculukların türel dağılımdaki payı	%
Yayalaştırılan yol uzunluğu	km
Bisiklet yolu uzunluğu	km
Bisiklete binme eğitimi verilen kişi sayısı	Kişi
Yürünebilirlik endeksi	Sıralama
Paylaşımlı bisiklet sayısı	Adet
Paylaşımlı bisiklet istasyonu sayısı	Adet

Gösterge	Gösterge Birimi
Paylaşımlı elektrikli bisiklet sayısı	Adet
Paylaşımlı elektrikli skuter sayısı	Adet
Trafik kazalarına bağlı ölüm oranı	Kişi/Milyon kişi
Trafik kazalarına bağlı ciddi yaralanma sayısı	Kişi/Milyon kişi
Kişi başına düşen trafik kaza sayısı	Kaza sayısı/Milyon kişi
İyileştirme yapılan yol oranı	%
Toplu taşıma durakları ve çevresinde 250 m yarıçap içindeki sokaklar dâ-hil herkes için engelsiz erişim sağlayan durak oranı	%
Herkes için erişilebilir, görsel ve sesli yardım uygulamalarına sahip toplu taşıma araçlarının yüzdesi	%
Toplu taşımada yaşanan suç oranı	%
Ulaşım harcamasının nüfusun en yoksul %20'lik hanehalkı bütçesi içindeki yüzdesi	%
Demiryolu ile yük taşıma oranı	%
Denizyolu ile yük taşıma oranı	%
Havayolu ile yük taşıma oranı	%
Karayolu ile yük taşıma oranı	%
Seçilen yerleşim bölgelerinde ve hassas bölgelerde gün içi saatlerinde (07.00-19.00) kamyon ve yük araçlarının toplam karayolu trafiğine oranı	%
Lojistik faaliyetlerde çevre dostu araç kullanım oranı	%
Denizyolu ile yolcu taşıma oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Demiryolu ile yolcu taşıma oranı	%
Havayolu ile yolcu taşıma oranı	%
Karayolu ile yolcu taşıma oranı	%
Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri	
Yerel ve merkezi yönetim arasında ve İBB birimleri arasında etkin iletişim ve koordinasyonun sağlanması için yapılan çalışma sayısı	Adet
2021 yılı çözüm merkezi şikâyet oranı	%
Temel altyapı hizmetlerine (su, doğalgaz, elektrik vb.) yönelik hanehalkı harcama oranı	%
Kişi başına düşen teknik altyapı alanı	m ² /kişi
Su dağıtımında kayıp kaçak oranı	%
Elektrik iletiminde kayıp kaçak oranı	%
Akıllı sayaç sayısı	Adet
Akıllı geri dönüşüm konteyner sayısı	Adet
Sabit internet hızı	Mbps
Sabit internet aboneliği oranı	%
Hıza göre sabit ve mobil internet geniş bant abonelik oranı	%
Kişi başı fiber internet altyapısı uzunluğu	Metre/Kişi
İnternet altyapısı olmayan köy/yerleşim sayısı	Adet
İstanbul'da ücretsiz internet hizmetinden yararlanan kişi sayısı	Kişi

Gösterge	Gösterge Birimi
İstanbul genelinde ücretsiz internet erişimi sağlayan Wi-Fi nokta sayısı	Adet
İnternet ve bilgi erişim merkezleri (BELNET) ve abone sayısı	Kişi
İstanbul Senin mobil uygulama kullanım sayıları	Kişi
Sayaçların uzaktan okunma oranı	%
Kamuya açık web ve mobil uygulama hizmet sayısı	Adet
Kişi başına düşen enerji tüketim miktarı	Kwh/Kişi
Enerji kimlik belgesine sahip bina sayısı	Adet
Yenilenebilir kaynaklardan enerji eldesinin payı	%
Rüzgâr enerjisinden üretilen elektrik miktarı	MW _e
Güneş enerjisinden üretilen elektrik miktarı	MW _h
Çöp gazından elde edilen elektrik miktarı	MW _h
Sanayi ve ticaret alanlarında yenilenebilir enerji eldesinin payı	MW _h
Alternatif kaynaklardan (hidrojen dalga vb.) üretilen elektrik miktarı	MW _h
Enerjide dışa bağımlılık oranı	%
Atık suyun geri dönüşüm oranı	%
Gri su kullanım miktarı	m ³ /yıl
Yağmur suyu hasadı miktarı	m ³ /yıl
Barajların doluluk oranı	%
Kişi başı yıllık su tüketimi	L/Kişi

Gösterge	Gösterge Birimi
Atık su ve yağmursuyu birleşik hat oranı	%
Biyolojik arıtma tesisi oranı	%
Yerleşim alanlarında su geçirimli yüzey oranı	%
Toplanan katı atık miktarları (evsel hafriyat, tehlikeli ambalaj vb.)	Ton
Kişi başına düşen katı atık oranı	kg/kişi
Kompost tesisi sayısı	Adet
Geri dönüştürülen atık oranı	%
Organik atıkların geri kazanım oranı	%
Düzenli depolamaya gönderilen atık oranı	%
Erken uyarı sistemine sahip olan altyapı oranı	%
Yangın hidrant sayısı	Adet
Depreme hızlı müdahale ve erken uyarı sistemi sayısı	Adet
Şehirdeki acil iletişim ve haberleşme araçlarının sayısı	Adet
Acil durum iletişim altyapı sistemi sayısı	Adet
Haberleşme için yedek güç kaynağı sayısı	Adet
Şehrin haberleşme altyapısı olmayan ölü alan oranı	%
Siber güvenlik için yapılan test sayısı	Adet

Gösterge	Gösterge Birimi
Riskli alanlarda yer alan baz istasyonlarında güçlendirme yapılan istasyonların oranı	%
Riskli bölgelerde kalan altyapıda yenileme oranı	%
Taşkın riski altında bulunan alanlar kalan bina sayısı	Adet
Havai elektrik hatları koruma kuşağı içinde kalan bina sayısı	Adet
Merkezi ve yerel yönetim bütçesinden her türlü afet riskine yönelik harcanan pay	Lira
Dijital güvenlik sistemi sayısı	Adet
BT güvenliği ve sürekliliği için düzenleme sayısı	Adet
BT sistemlerinde yerli çözümlerin kullanılma oranı	%
BT işletim sistemlerinde siber güvenlik yatırımları	Lira
Bilgi güvenliğine yönelik farkındalık çalışmalarının sayısı	Adet
BT güvenliği için yazılımlarının güncelliği ve sistem stabilitesi	Güncel/Güncel değil
Siber güvenlik için ayrılan bütçe	Lira
Kente dair kapsamlı veri toplama ve işleme araçlarının artışı	Adet
Kente dair kapsamlı veri paylaşma araçları	Adet
Kente dair toplanan işlenen ve paylaşılan verilerin entegrasyonunun artışı	Adet
Açık veri olarak paylaşılan veri seti sayısı	Adet
Açık veriye erişen kullanıcı sayısı	Kişi
Dijital kent panellerine ilişkin uygulama sayısı	Adet

Gösterge	Gösterge Birimi
İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar	
Gece ve gündüz deprem senaryolarında yaşanacak tahmini can kaybı sayısı	Kişi
Riskli bina stoku	Adet
Dere taşkın alanlarında yaşayan nüfus	Kişi
Kullanılmayan yapı stoku	Adet
Toplu taşıma ile 30 dakikalık yolculuk süresi içinde erişilebilir iş-yeri yüzdesi	%
Sosyal tesislere erişilebilirlik/yürünebilirlik süresi	dk
Kişi başı asgari alan standardını sağlayan tesis sayısı	Tesis sayısı/Kişi
Kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı (mahalle ölçeğinde)	m²/kşi
Kişi başına düşen toplanma alanı miktarı	m²/kşi
Çocuk başına düşen oyun alanı miktarı	m²/çocuk
Yapılı çevredeki ağaç sayısı	Adet
Dere Canlandırma	m
Kamusal mekânlardaki mekân kalitesi (geçirgensiz yüzey, aktivite çeşitliliği vb.)	m²
Hibrit kamusal alanlar	m²
Envantere alınan kültür varlığı yapı sayısı	Adet
UNESCO dünya mirası alanı yüzölçümü	m²
Yeniden kullanıma kazandırılan ve onarılan kültürel miras ta-nımlı bina/yapı/parsel sayısı	Adet
Alan yönetimi plan ve birim sayısı	Adet
Metruk kültür varlığı yapı sayısı	Adet
Kültürel mirasın korunmasına ayrılan toplam bütçe	Lira/Yıl

Gösterge	Gösterge Birimi
Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi	
KOBİ’lerin dijitalleşme oran	%
İstanbul imalat ve hizmet sektöründe yüksek teknolojili ve bilgi yoğun mal ve hizmet üretimi faaliyetlerinde kayıtlı firmaların oranı	%
İstanbul imalat sanayi ihracatında yüksek teknolojili faaliyetlerin oranı	%
Küresel inovasyon endeksi	Sıralama
Araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) harcamalarının İstanbul GSYH içindeki payı	%
Kentin inovasyon rekabet endeksi başarı oranı	%
Tasarım merkezi sayısı	Adet
Teknoloji geliştirme bölgesi	Adet
İstanbul’da Ar-Ge merkezi	Adet
İstanbul teknoloji transfer ofisi	Adet
Toplam katma değer içindeki yüksek ve orta-yüksek teknolojili katma değer üreten imalat sanayi firma oranı	%
Kuluçka ve ortak çalışma alanlarının sayısı	Adet
İş kayıtlarına göre girişim sayıları	Adet
İstanbul’un gelişen girişimcilik ekosistemleri sıralaması	Sıralama
4 yıl hayatta kalan girişimler ve istihdam oranı	%
Toplam girişimler içerisinde yatırım alan girişimlerin oranı	Adet
Ölçek büyütebilen girişimlerin oranı	%
Kapanan girişim oranı	%
Satılan girişim sayısı	Adet
Girişimlerin ithalat hacminin toplam içerisindeki payı	ABD Doları

Gösterge	Gösterge Birimi
İstanbul'da mal ve hizmet ithalatı yapan firma sayısı ve Türkiye içindeki oranı	Adet ve %
İstanbul'da mal ve hizmet ihracatı yapan firma sayısı ve Türkiye içindeki oranı	Adet ve %
Toplam girişimcilerin içerisinde kadın girişimci oranı	%
Toplam kadın girişimciler içerisinde yatırım alan kadın girişimci oranı	Kişi
Avrupa'da en çok yatırım (Dolar) alan şehirler sıralaması	Sıralama
Yasal çerçevenin dijital iş modellerine uyarlanabilirliği (World Bank) Türkiye	Puan
Patent başvuru ve tescil sayılarının büyüme oranı	%
Girişim sermayesi fonları adet ve miktarı	Adet ve ABD Doları
GERD ticari işletme tarafından finanse edilme sıralaması	Sıralama
Kültürel ve yaratıcı endüstrilerde kayıtlı firmaların toplama oranı	%
Yeni işletme yoğunluğu (15-64 yaş arası 1000 kişi başına yeni kayıt)	İşletme/Kişi
Temel sektör niteliği gösteren sektör sayısı	Adet
Farklı kurumlar, sektörler ve ekonomi paydaşları arasındaki ulusal diyalog ve iş birliği faaliyeti sayısı	Adet
Yaratıcı sektörler ile iş birliği yapan sektör sayısı	Adet
İstihdamdaki payı en yüksek olan 3 sektörün paylarının azalması	%
Bölgesel İstihdam Ofisleri sayısı ve ofisler aracılığıyla istihdam edilen kişilerin toplam başvurulara oranı	Adet
Katma değer birim başına CO ₂ emisyonu	Ton CO ₂ e/Ürün
Çevreye duyarlı teknoloji kullanımı ile eko-tasarım üretimin artırılması	Üretim/Yıl

Gösterge	Gösterge Birimi
Üretim döngüsünde kullanılan yenilenebilir enerji kaynağı miktarında ve su optimizasyonunda artış	Kwh/Ürün ve m³/ürün
Döngüsel ekonomi kapsamında üretimin artırılması	Geri dönüştürülmüş malzeme-den üretilen ürün/Yıl
Madde ayak izi (kişi başına düşen madde ayak izi ve GSYH başına madde ayak izi)	Ürün/GSYH
Çevreye duyarlı teknolojilerin geliştirilmesi transferi yayılması ve yaygınlaştırılmasını teşvik eden gelişmekte olan ülkeler için onaylanmış toplam fon tutarı	Lira/Yıl
Yeşil endüstriye yönelik yasal-yönetsel sistem varlığı	Var-Yok
İstanbul'da kişi başına düşen GSYH	Lira/Kişi
Kişi başına düşen reel GSYH yıllık büyüme hızı	%
Gelir dağılımında eşitsizlik	GINI katsayısı
Meslek, yaş ve engelli kişilere göre kadın ve erkek çalışanların saatlik ortalama kazançlarındaki farkın azalması	%
İşsizlik oranı	Cinsiyet, kişi ve %
Genç işsizlik oranı	%
Kadın işsizlik oranı	%
Engellilik durumuna göre işsizlik oranı	%
İşgücüne katılma oranı	%
İşgücünde nitelikli kadın oranı	%
Sertifikasyona sahip iş gücü oranı	%
Kayıt dışı istihdam oranı	Cinsiyet, kişi ve %
Göçmenlerde kayıt dışı istihdam oranı	%
Uzaktan iş yapılabilen sektörlerin GSYH'daki payı	%
İş kazası ve meslek hastalığı sonucu hayatını kaybeden çalışan sayısı	Kişi

Gösterge		Gösterge Birimi
Yaşanan iş kazası sayısı		Adet
Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar		
İstanbul genelinde kişi başına düşen kültürel tesis alanı		Adet/Kişi
Uluslararası etkinlikler de dâhil olmak üzere düzenlenen yıllık kültürel etkinlik (sergi, konferans, tiyatro, sinema, konser vb.) sayısı		Adet
Kültürel hizmetlere yönelik genel memnuniyet oranı		%
Kültürel tesislerde düzenlenen etkinliklere tesis kapasitesine göre katılım oranı (hanede konuşulan dil, cinsiyet ve yaşa göre)		%
30 dakika içinde temel kültürel olanaklara ulaşabilen nüfus oranı (hanede konuşulan dil, cinsiyet ve yaşa göre)		%
Kültürel miras projelerinde gerçekleştirilen iş birliği sayısı		Adet
Kültürel miras karar alma süreçlerinde düzenlenen katılımcı etkinlik sayısı ve oranı		Adet
Kültürel miras projelerine dâhil olan paydaş sayısı		Kişi
İstanbul'daki müzeleri yıllık ziyaret eden kişi sayısı		Kişi
İstanbul kültürel miras envanterinin güncellenme oranı		%
İstanbul kültürel miras envanterine erişim oranı		%
Kültürel miras envanterine kaydedilen somut olmayan kültürel miras ögesi		Adet
Kültürel hizmetlerden memnuniyeti endeksi		Sıralama
İstanbul genelinde gerçekleştirilen farklı dillerde sunulan yıllık kültürel etkinlik sayısı		Adet
İstanbul'daki kültürel tesislerin ve etkinliklerin planlanmasında düzenlenen katılımcı etkinlik sayısı		Adet
Misafir sanatçı ve kültür elçileri programlarının ve katılımcılarının sayısı		Adet
Kültürel olanaklara sahip kamusal mekânların oranı		%

Gösterge		Gösterge Birimi
Toplam sağlık harcamasının GSYH'ye oranı		%
Kişi başına düşen sağlık tesis alanı		m²/kişi
10.000 kişiye düşen hastane yatağı, hekim, hemşire, ebe sayısı		Adet/On bin kişi
Aile hekimliği birimi başına düşen nüfus		Kişi/tesis
Anne ölüm oranı (100.000 canlı doğumda)		%
Bebek ölüm hızı (1.000 canlı doğumda)		%
5 yaş altı ölüm hızı (1.000 canlı doğumda, tüm haftalar)		%
15 Yaş ve üzeri nüfusta tütün ürünü kullanım sıklığı (her gün ve ara sıra kullananlar)		%
Obez ve fazla kilolu nüfus oranı		%
Sağlık okuryazarlık düzeyi yüksek (yeterli ve mükemmel) nüfus oranı		%
Modern yöntemlerle aile planlaması ihtiyacını karşılayabilen üreme çağındaki (15-49 yaş) kadınların oranı		%
Evsel ve çevresel hava kirliliğine bağlı ölüm oranı		%
Kalp damar hastalıkları, kanser, diyabet ve kronik solunum hastalığına bağlı ölüm oranı		%
Madde bağımlısı kişi sayısı		Kişi
Madde kullanımına bağlı hastalık sebebi ile tedavi gören kişi sayısı (farmakolojik psikososyal ve rehabilitasyon ve tedavi sonrası bakım hizmetleri)		Kişi
Toplu taşıma veya servis ile tek yönde en fazla 30 dakikalık yolculuk süresi içinde eğitim olanaklarına erişen nüfus oranı		%
Kişi başına düşen anaokulu ve kreş alanı (3-5 yaş grubu)		m²/kişi
Kişi başına düşen ilkokul alanı (6-9 yaş grubu)		m²/kişi
Kişi başına düşen ortaokul alanı (10-13 yaş grubu)		m²/kişi
Kişi başına düşen ortaöğretim alanı		m²/kişi

Gösterge	Gösterge Birimi
İstanbul'da ilköğretim ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	Öğrenci/Derslik
İstanbul'da (ilköğretim ortaokul ve ortaöğretim öğretmen başına öğrenci sayısı)	Öğrenci/Öğretmen
İstanbul'da eğitim kademeleri itibarıyla net okullaşma oranları	%
İstanbul'da yaş grupları itibarıyla en az lise eğitimi almış nüfusun oranı	%
İstanbul yükseköğretim tamamlamış nüfusun oranı	%
İstanbul nüfusunun yaş grupları ve cinsiyete göre okuryazarlık durumu	%
İstanbul için yaş gruplarına göre nüfusun eğitim düzeyi	%
Kamu kesimi eğitim harcamalarının GSYH'ye oranı	%
Geçici koruma altındaki 5-17 yaş grubundaki yabancı öğrencile- rin okullaşma oranı	%
Hayat boyu öğrenmeye katılım oranı	%
Cinsiyete göre eğitimden erken ayrılma oranı	%
15 yaşındaki öğrencilerin matematik okuma ve fen yeterlilik sı- ralaması OECD PISA araştırması puan seviyelerine göre öğren- cilerin dağılımı	Kişi
Bilgi ve iletişim teknolojileri becerisine sahip bireylerin oranı (16- 64 yaş)	%
İstanbul'da yaşayanların (toplam) sokakta güvensiz hissetme oranı (ortalama)	%
İstanbul'da yaşayan kadınların sokakta güvensiz hissetme oranı	%
İstanbul'da yaşayanların (toplam) evde güvensiz hissetme oranı (ortalama)	%
İstanbul'da yaşayan kadınların evde güvensiz hissetme oranı	%
18 yaşından önce evlenen 20-24 yaş arası kadınların oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Refah düzeyi en düşük (son %20) hanelerde 18 yaşından önce evlenen 20-24 yaş arası kadınların oranı	%
Dijital şiddete maruz kalma oranı	%
Konut fiyat endeksi yıllık değişim (konut fiyat artışı)	%
Kira artış oranı	%
Kamunun konut sunumundaki payı	%
Kooperatiflerin konut sunumundaki payı	%
Konut harcamalarının hanehalkı geliri içindeki payı	%
İstanbul genelinde üretilen sosyal konut sayısının tüm konut sayısına oranı	%
Süt yardımından faydalanan çocuk	Kişi
İstanbulkart ile sosyal destek alan kişi	Kişi
Alternatif gıda ağları sayısı	Adet
Bitkisel üretim miktarı	Ton/Yıl
Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı çiftçi sayısı	Kişi
İstanbul'da hanehalkı bütçesinden gıdaya ayrılan pay	%
Muhtaçlık sınırı altındaki birey sayısı	Kişi
Üretici pazarı sayısı	Adet
15 ve üzeri yaş grubu bireylerin günlük meyve yeme miktar or- talaması	g/mL
İstanbul'da aktif tarım kooperatifi sayısı	Adet
Meyve-sebze ve su ürünleri toptancı hallerinde üretici örgüt sa- yısının toplam iş yeri sayısına oranı	%
En fazla tüketilen 20 gıda ürününde İstanbul'un tüketim ihtiya- cını karşılama oranı	%
Toplam tarım alanı	Hektar

Gösterge	Gösterge Birimi
Organik tarım yapılan alan	Hektar
Tarımsal ürün çeşit sayısı	Adet
Hayvancılık ile ilgili hayvan varlığı	Adet
Gıda güvenliğine yönelik sonuçları kamuoyuna açıklanan analiz ve denetim sonuçları	Adet
Kişi başına düşen rekreatif ve spor içeren rekreatif alan	m²/kişi
Kişi başına düşen spor alanı	m²/kişi
Rekreatif alana erişemeyen nüfus oranı	%
Spor alanına erişemeyen nüfus oranı	%
İstanbul'da açık ve kapalı spor tesisi sayısı	Adet
İstanbul'da içinde spor sahası bulunan rekreatif alana sahip ma-halle sayısı	Adet
Spor tesisleri ve spor okullarında halk seans sayısı	Adet
Açık hava egzersizlerine toplam katılım sayısı	Kişi
Ulusal spor etkinliği sayısı	Adet
Uluslararası spor etkinliği sayısı	Adet
Düzenli spor ve fiziksel aktivite egzersiz yapan nüfus oranı	%
Lisanslı sporcu sayısının toplam nüfusa oranı	%
Lisanslı kadın sporcu oranı	%
Faal sporcu sayısının toplam nüfusa oranı	%
Faal kadın sporcu oranı	%
Sporcu başına antrenör sayısı	Antrenör/Sporcu

Gösterge	Gösterge Birimi
Kadın antrenör oranı	%
Engelli sporculara uygun spor tesisleri	Adet
Eşit ve Özgür Toplum	
Kişi başına düşen kültürel tesis alanı	m²/kişi
Kentin kültürel değerlerine ilişkin yapılan eğitim faaliyeti sayısı ve katılım oranı	Adet ve %
Çok dilli eğitim hizmeti veren eğitim sağlık ve kültür kurumu sayısı	Adet
Kentteki farklı kültürlerin karşılaştığı diyalog ve hafıza mekân-larının sayısı	Adet
Kültürel çeşitliliği içeren ulusal ve uluslararası etkinlik sayısı	Adet
Ayrımcılığa uğrayan kişi sayısı	Kişi
Ayrımcılıkla mücadele kapsamında yapılan eğitim ve uygulama sayısı	Adet
Nefret suçu oranı	%
Demokrasi Endeksi sıralaması	Sıralama
Basın Özgürlüğü Endeksi sıralaması	Sıralama
İstanbul'da gerçekleşen uluslararası kongreler	Adet
Yurt dışına göç eden kişi sayısı	Kişi
Net yurt dışı göç hızı	‰
Engellilere yönelik fizyoterapist ve fizyoterapist hekim sayısı	Kişi
Göçmen istihdam oranı	%
Göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişim oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Tamamlanmış eğitim durumuna göre engelli nüfus oranı	%
Uzaktan eğitimde türlerine göre cihazlara erişim oranı	%
Çevrim içi öğrenmeye katılan öğrenci oranı	%
En yoksul %20’lik kesimdeki ailelere mensup çocukların çevrim içi eğitime erişim oranı	%
Cinsiyete göre bireylerin internet kullanım oranı	%
Cinsiyete göre bireylerin bilgisayar kullanım oranı	%
Engelli bireylerin iş gücüne katılım oranı	%
Cinsiyet ve yaşa göre çalışan çocukların oranı	%
Dezavantajlı bireylerin hayat boyu öğrenme sürecine katılımlarını artırmak için yapılan faaliyet sayısı	Adet
Sosyal koruma sistemleri tarafından korunan nüfusun oranı	%
İstanbul milletvekilleri arasında kadın milletvekili oranı	%
Kadın İBB başkanı sayısı	Kişi
Kadın ilçe belediye başkanı oranı	%
Kadın ilçe meclis üyesi oranı	%
Kadın muhtar oranı	%
Sığınma evi sayısı	Adet
Kadına yönelik şiddet vaka oranı (son 1 yıl içinde)	Vaka/Bin kişi
Cinsiyete göre eğitimde kalma süresi	%
Kadınlar içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
İşgücünde olan kadın erkek oranı (bin kişi 15+ yaş kadın/erkek)	%
Cinsiyete göre istihdam oranları arasındaki fark (erkek-kadın)	%
Cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği oranı	%
Cinsiyete göre ücretsiz ev ve bakım işlerine harcanan ortalama saat farkı (kadın-erkek)	%
İşgücüne katılmama nedeni ev işleri olan kadın oranı	%
Yaşlanan nüfusun sağlık hizmetlerine erişim oranı	%
Yaşlanan nüfusun fiziksel egzersiz düzeyi	%
100.000 kişi başına düşen huzurevi yatak sayısı	Adet/100 bin kişi
65 yaşındayken beklenen yaşam süresi	Yıl
Yaşlanan nüfusun sivil toplum ve gönüllü faaliyetlere katılım oranı	%
Yaşlanan nüfusun yerel yönetimlere katılım oranı	%
Yaşlanan nüfusun bilişim teknolojileri kullanım oranı	%
Yaşlanan nüfusun istihdam oranı (55+ yaş)	%
Yaşlanan nüfusun yoksulluk oranı (65 yaş ve üstü)	%
Yoksulluk oranı (geliri medyan gelirin %60 ve altı nüfus)	%
İBB sosyal yardım incelemesine başvuran hane sayısı	Adet
İBB’den ayni ve/veya nakdi yardım almak durumunda kalan hane sayısı	Adet
Cinsiyet ve yaş grubuna göre yoksulluk sınırının altındaki nüfusun oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Yaş, cinsiyet, engelliliğe göre medyan gelirin %50 düzeyinin altında yaşayanların oranı	%
Sendikalı çalışan oranı	%
Yoksul mahalle sayısı (sosyoekonomik Statü Skoru'na (SEGE) göre)	Adet
Dolaylı vergilerin (KDV) toplam vergilere oranı	%
Yurt dışında eğitim alan gençlerin oranı	%
Gençlerin örgün veya yaygın eğitime katılma oranı	%
Bilgi ve iletişim teknolojileri becerisine sahip genç oranı	%
İşgücüne dâhil olmayan genç kadınlar (15-24 yaş)	Bin kişi
Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı	%
Sivil toplum kuruluşu sayısı	Adet
Sivil toplum üyeliği sayısı	Kişi
Dayanışma ağları sayısı	Adet
Sivil toplum çalışan sayısının toplam istihdama oranı	%
Sivil toplum yerel yönetim iş birliği sayısı (kategorilere göre analiz)	Adet
Toplumsal cinsiyet konusunda faaliyet gösteren STK oranı	%
Mahalle meclisi sayısı	Adet
Kentsel planlama ve kent yönetimine sivil toplumun düzenli ve demokratik katılımını temin eden ilçe/mahalle/planlama alanı/kapsanan nüfus oranı	%

Gösterge	Gösterge Birimi
Katılımcı bütçeleme uygulaması ile belirlenen bütçe yüzdesi ve bütçe kalemlerine dağılım	%
İhtisas komiteleri toplantılarına düzenli katılan sivil toplum temsilcisi sayısı	Kişi
İlçe bazında kişi başına düşen mahalle meclisi sayısı	Adet/Kişi
E-katılım mekanizmaları kullanan kişilerin nüfusa oranı	%
Yerel yönetim çalışanlarına katılımcı demokrasi konusunda verilen eğitim sayısı	Adet
Seçilmiş kadın yerel yönetici oranı (belediye başkanları, meclis üyeleri, muhtarlar)	%
Yerel yönetimin öz kaynaklarının toplam bütçeye oranı	%
Katılım süreçlerine ayrılan bütçenin toplam bütçeye oranı	%
Belediye meclisi toplantılarında kent konseyi katılımı ile oluşturulan karar sayısı	Adet
Üye olunan uluslararası ağ sayısı	Adet
Kurucusu olunan uluslararası ağ sayısı	Adet
Yerel yönetimler tarafından düzenlenen uluslararası etkinlik sayısı	Adet
Yerel yönetimlerin ve sivil toplumun ortak katılımcı olduğu uluslararası proje ve etkinlik sayısı	Adet
Yerel yönetimlerin iş birliği yaptığı uluslararası kuruluş sayısı	Adet

Bu belge **İstanbul Planlama Ajansı Vizyon 2050 Ofisi** tarafından, **İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı** ve **BİMTAŞ** işbirliği ile hazırlanmıştır.

Yöneticiler

İstanbul Planlama Ajansı

Emrah Şahan, İstanbul Planlama Ajansı Başkanı
Oktay Kargül, İstanbul Planlama Ajansı Genel Sekreteri

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı

Gürkan Akgün, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanı
Fatih Doğan, İmar ve Şehircilik Dairesi, Şehir Planlama Şube Müdürü

BİMTAŞ

Nazım Akkoyunlu, BİMTAŞ, Genel Müdür Yardımcısı

Vizyon 2050 Ofisi

Proje Koordinatörü

Burcu Özüpak Güleç

Koordinatör Yardımcısı

Evrin Faydalı

Proje Ekibi

Ayşe Birtane	Melek Özmüş
Berkan Özyer	Melike Akkaya
Buşra Allı Bingöl	Müge Yorgancı
Demet Ayhan	Nazlı Bülay Doğan
Ezgi Kundakcı	Özge Çelik Yılmaz
Gülay Güngör	Özge Nur Eroğlu
Hatice Kurşuncu	Özgün Rüya Oral
İlknur Özgen	Semiha Fatma Turgut
İrfan Emre Kovankaya	Yiğit Ozar

Katkıda Bulunanlar

Aykut Kılıç
Aynur Yılmaz Ataman
Ayşe Nal Akçay
Eda Kesim
Edin Zaim
Emel Öztep
Elif Fındıkoğlu
Esra Ergin Erdoğan
Güldeniz Tatlıcan
Kazım Murat Güney
Mine Yıldırım
Selda Altınok
Sema Reyhan
Veysi Altıntaş

Editörler

Burcu Özüpak Güleç
Ervin Sezgin
Ezgi Kundakcı
Hatice Kurşuncu

Redaksiyon

Suat Hayri Küçük

Danışmanlar

Prof. Dr. Aliye Ahu Akgün
Prof. Dr. Erbay Arıkboğa
Prof. Dr. Ferhan Gezici
Prof. Dr. Gökhan Özertan
Prof. Dr. H. Tarık Şengül
Prof. Dr. Hatice Kurtuluş
Prof. Dr. İclal Dinçer
Prof. Dr. Murat Şeker
Prof. Dr. Ömer Lütfi Şen

Tasarım

Burçin Çevik
Özlem Serdar

İstanbul Vizyon 2050 Belgesi Hazırlık Süreci Katılımcı Listesi Abdullah Aysu (İBB), **Abdullah Bereket** (Marmara Üniversitesi), **Abdullah Enes Demirci** **Abdullah Karatay** (Üsküdar Üniversitesi), **Adalet Alada** (İstanbul Üniversitesi), **Adem Erdem Erbaş** (MSGSÜ), **Adnan Bıyıklıoğlu** (İBB), **Afşin Altaylı**, **Ahmet Can** (S.S.Yeniköy Çayırbaşı Balibey Doğancılı Akçakese Kömürlük Alacalı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi), **Ahmet Cemil Tepe** (İBB), **Ahmet Onur Altun** (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı), **Ahmet Özgür Doğru** (İTÜ), **Ahmet Sezer** (İSTTELKOM), **Ahmet Taner Avlamaz** (İBB), **Ahmet Türker** (Çorbada Tuzun Olsun Derneği), **Akgün İlhan** (İstanbul Politikalar Merkezi), **Akile Gürsoy** (Beykent Üniversitesi), **Alev Erkilet** (İbn Haldun Üniversitesi), **Ali Alper Akyüz** (Bilgi Üniversitesi), **Ali Aşan** (İBB), **Ali Faruk Göksu** (Kentsel Strateji), **Ali Hepşen** (İstanbul Üniversitesi), **Ali Kılıç** (YTÜ), **Ali Kurt** (KİPTAŞ), **Ali Küçüker** (İBB), **Ali Maskan** (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu), **Ali Murat Erdem** (İBB), **Ali Üredi** (Özel Çocuklar-Sporcular Vakfı), **Aliye Ahu Akgün** (İTÜ), **Alper Saydam** (İSTANBUL ENERJİ), **Alper Şentürk** (Bilim Virüsü), **Alphan Manas** (Fütüristler Derneği), **Anna-Maria Aslanoğlu** (İstos Yayın), **Aras Aladağ** (Kadıköy Akademi), **Aras Verimli** (ŞEHİR HATLARI), **Arda Sesli** (Primer Marka ve Tasarım Danışmanlığı), **Arif Belgin** (Validebağ Gönüllüleri), **Arif Çetin** (İstanbul Turizm Platformu), **Arzu Erdem** (Kadir Has Üniversitesi), **Arzu Erturan** (MSGSÜ), **Arzu Kaprol** (Arzu Kaprol Koleksiyonları ve Giyim Ürünleri), **Arzu Ünal** (VMLY&R), **Asena Selçuk** (İstanbul Yatırım Ajansı), **Asker Kartarı** (Kadir Has Üniversitesi), **Aslı Çetinkaya** (Anadolu Kültür), **Aslı Erbil** (İTÜ), **Aslı Sarioğlu** (Beyoğlu Araştırması), **Aslıhan Al** (İstanbul Valiliği), **Aslıhan Demirtaş** (Khora Office), **Aslıhan Ünlü** (Özyeğin Üniversitesi), **Asu Aksoy** (Bilgi Üniversitesi), **Asuman Türkün** (YTÜ), **Asuman Yarkın Yeşilirmak** (Bakırköy Kent Savunması), **Atakan Büke** (Leipzig Üniversitesi-Yerküre Yerel Çalışmalar Kooperatifi), **Avi Alkaş** (Alkaş Danışmanlık Şirketi), **Ayça İnce**, **Aydan Çelik** (Cyclist), **Aydoğan Dülger** (Sosyal Haklar Derneği), **Aynur Kemirtlek** (İSTAÇ), **Aynur Sule Sümer** (Kadıköy Belediyesi), **Aynur Yılmaz** (Baykuşhane Sanat Kooperatifi), **Aysha Hasanova** (Viveka), **Aysu Keçeci**, **Aysun Koca** (Sulukule Gönüllüleri Derneği), **Ayşe Buğra** (Boğaziçi Üniversitesi), **Ayşe Ceren Sarı** (Shura Enerji Merkezi), **Ayşe Çelebi**, **Ayşe Ege Yıldırım**, **Ayşe Gökbayrak** (İBB), **Ayşe Kapucu Avuz** (İBB), **Ayşe Köse Badur** (İstanbul Politikalar Merkezi), **Ayşe Lale Aktürk** (İBB), **Ayşe Nur Ökten** (YTÜ), **Ayşe Öktem** (Beraberce Derneği), **Ayşe Tütüncü**, **Ayşegül Algan** (Oy ve Ötesi), **Ayşegül Güğüş** (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı), **Ayşegül İzer** (MSGSÜ), **Ayşegül Kanal** (Bilgi Üniversitesi), **Ayşegül Kılıç** (Şişli Belediyesi), **Ayşegül Özbakır** (YTÜ), **Ayşegül Suna** (Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği), **Ayşegül Toraman** (İSKİ), **Ayşen Köse** (Yeditepe Üniversitesi), **Ayten Ağırdemir** (Şişli Kent Konseyi - Kadın Meclisi), **Ayten Alkan** (İstanbul Üniversitesi), **Azime Tezer** (İTÜ), **Aziz Çelik** (Kocaeli Üniversitesi), **Bager Akbay**, **Baha İlbey Cebecioğlu**, **Bahar Aksel** (MSGSÜ), **Bahar Aykan** (Marmara Üniversitesi), **Bahar Bayhan** (Mekanda Adalet Derneği), **Bahar Özay**, (UNSDSN), **Bahar Yalçın** (Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı), **Bahri Aksoy** (TEDAŞ 7. Bölge Müdürlüğü), **Banu Atasoy** (İBB), **Banu Binbaşaran** (Doğa Oyunları Evi), **Banu Tantan** (TOKİ), **Banu Uzpeder**, **Baran Alp Uncu** (İPA), **Barbaros Büyüksağnak** (İBB), **Barbaros Dinçer** (İstanbul Kent Konseyi), **Barış Altan**, **Barış Doğru** (Eko IQ), **Barış Karayazgan** (PACE Çocuk Sanat Merkezi), **Barış Önel** (İTÜ), **Barış Taşkın** (Albatros Bilişim Kooperatifi), **Barkan Özgür** (DEİK), **Başak Akkan** (Bilgi Üniversitesi), **Başak Atan** (İBB), **Başak Demir Saral** (DCube Döngüsel Ekonomi Kooperatifi Kurucu Ortağı), **Başar Toros**, (Kuzey Ormanları Savunması), **Batuhan Dayıoğlugil** (Albatros Bilişim Kooperatifi), **Bayram Yalçın** (Türkiye İş Kurumu), **Bedel Emre** (TMMOB - Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi), **Bedriye Hülya** (B-Fit), **Begüm Özden Fırat** (MSGSÜ), **Bekir Tombul**

(İSTAÇ), **Belfu Berkol**, **Bengül Ergül** (İBB), **Berfin Kahraman** (İBB), **Beril Alpagut** (Demir Enerji Danışmanlık), **Beril Boyacıoğlu Bakır** (Koç Üniversitesi), **Berk Çoker** (İNGEV), **Berk Sürücü**, **Berkan Bayram** (TEHAD), **Berke Bahçacı**, **Berna Bilgin** (GETİR), **Berna Gülseren** (Geri Dönüşüm Sanayicileri Derneği), **Berra Zencir** (İPA), **Berrin Beker** (İBB), **Berrin Demir** (Adalet Arayan İşçi Aileleri), **Besime Şen** (MSGSÜ), **Betül Çelikkaleli** (TÜRKONFED), **Betül Soysal** (TÜSİAD), **Beyhan Göksan Bulgurlu** (İstanbul Gönüllüleri), **Beyhan Uzunçarşılı** (Urban Garden), **Beylem Leblebici Birsen** (Kadın Girişimciler Derneği), **Binnur Öktem** (MSGSÜ), **Birsen Talay Keşoğlu** (Kadın Eserleri Kütüphanesi), **Bisher Addas** (Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı), **Buğra Avcı** (Habitat Derneği), **Buğra Yerliyurt** (TMMOB - Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi), **Buket Sönmez** (Öğretmen Ağı), **Burak Güneralp** (Texas A&M University), **Burcu Aksoy** (GETİR), **Burcu Büyükkınacı** (İSBAK), **Burcu Kiriş** (Üsküdar Dayanışma Ağı), **Burçin Altınsay** (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi), **Burhan Gül** (İSTANBUL ENERJİ), **Busenur Yağcı**, **Bülent Ekuklu** (Microsoft), **Bülent Gülçubuk** (Ankara Üniversitesi), **Bülent Tunga Yılmaz** (SPOR İSTANBUL), **Bünyamin Derman** (DB Mimarlık Kurucusu), **Bürge Abiral** (John Hopkins University), **Büşra Nur Yarım**, **Büşra Yılmaz** (Marmara Belediyeler Birliği), **Can Sinan Tulpar** (Dudullu Organize Sanayi Bölgesi), **Can Sinemli** (Türkiye Yapay Zeka İnisiyatifi), **Can Zengineli**, **Canan Aratemür Çimen** (İSPER), **Canan Cürgen Gültaş** (Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği), **Caner Murat Doğançayır** (İPA), **Cansu Ataman** (British Council Head of Arts), **Cansu İlhan** (İTÜ), **Celal Erdoğan** (İstanbul Gayrimenkul Değerleme), **Cem Kınay**, **Cem Tınaz** (Bilgi Üniversitesi), **Cemal Taluğ**, **Cemil Arslan** (Marmara Belediyeler Birliği), **Ceren Ay** (Türkiye Engelliler Konfederasyonu), **Ceren Aydın Ergün** (TÜSİAD Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu), **Ceren Gökçe** (GİZ-Alman Uluslararası İş birliği Kurumu), **Ceren Lordoğlu** (MSGSÜ), **Ceren Suntekin** (Şişli Belediyesi), **Ceyhun Avşar** (İBB), **Cihan Erdönmez** (İstanbul Üniversitesi), **Cihan Uzunçarşılı Baysal** (İstanbul Kent Savunması), **Coşku Deniz Arslan** (AÇEV), **Çetin Çakmak** (Şefkat-Der), **Çetin Çelik** (Koç Üniversitesi), **Çetin Durukanoğlu** (Yerdeniz Kooperatifi), **Çiğdem Çakar** (Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı Yeşil Alan ve Tesisler Yapım Şube Müdürlüğü Oyun ve Rekreasyon Şefliği), **Çiğdem Göksel** (İTÜ), **Çiğdem Polatoğlu** (YTÜ), **Çiğdem Toparлак** (Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı), **Çiğdem Yavuz** (Marmara Üniversitesi), **Damla Akyüz**, **Defne Fer**, **Defne Koçhan** , **Demet Binan** (MSGSÜ), **Demet Toksoy** (İTO), **Deniz Acar Alacahan** (İSKİ), **Deniz Altuntaş** (İstanbul Kent Konseyi), **Deniz Çelik** (İBB), **Deniz Damla Cengiz** (İBB), **Deniz İkiz Kaya**, **Deniz Kandiyotti** (SOAS University of London), **Deniz Kapıkıran** (Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi), **Deniz Köfter** (ESRI), **Deniz Mazıcıoğlu** (Sanayi Platformu), **Deniz Özgür** (İstanbul Kent Savunması), **Deniz Salmanlı** (KESK Kadın Meclisi), **Derin Orhon** (İTÜ), **Derya Adıgüzel Özbek** (İstanbul Kültür Üniversitesi), **Derya İyikul** (Superpool), **Derya Tolgay** (Dünya Mirası Adalar Girişimi), **Dicle Öndemir** (İBB), **Didem Aral** (Horizon Ajans), **Didem Çalışkan** (İBB), **Didem Danış** (Galatasaray Üniversitesi), **Dilara Karaman** (Şehir Dedektifi), **Dilara Tüysüz** (Şehir Dedektifi), **Dilay Dal**, **Dilek Erden Erbey** (MSGSÜ), **Dilek Esen** (İBB), **Dilek Gogas Yavuz** (Marmara Üniversitesi), **Dilek Özdemir Darby** (Yeditepe Üniversitesi), **Doğan Öztürk** (Konut Geliştiricileri ve Yatırımcıları Derneği), **Doğanay Tolunay** (İstanbul Üniversitesi), **Dursun Mehmet Danışan** (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), **Duygu Dağ** (Mekânda Adalet Derneği), **Duygu Temizel** (İSTAÇ), **Duygu Toprak** (Ortaklaşa Kent), **Ebru Dicle** (TÜSİAD), **Ebru Erdönmez** (YTÜ), **Ebru Firidin Özgür** (MSGSÜ), **Ebru Kayaalp** (Yeditepe Üniversitesi), **Ebru Kerimoğlu** (İTÜ), **Ebru Köksal**, **Ebru Seçkin** (YTÜ), **Ece Pirli**, **Ece Turna** (İBB), **Ece Tümer Ergün** (İBB), **Ecem Çuhacı Küçük** (Zemin İstanbul), **Ecem Şafak**, **Eda Beyazıt İnce** (İTÜ), **Ad**

İstanbul Vizyon 2050 Belgesi Hazırlık Süreci Katılımcı Listesi

Abdullah Aysu İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Abdullah Bereket** Marmara Üniversitesi, **Abdullah Enes Demirci**, **Abdullah Karatay** Üsküdar Üniversitesi, **Adalet Alada** İstanbul Üniversitesi, **Adem Erdem Erbaş** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Adnan Bıyıklıoğlu** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Afşin Altaylı**, **Ahmet Can** S.S.Yeniköy Çayırbaşı Balibey Doğancılı Akçakese Kömürlük Alacalı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, **Ahmet Cemil Tepe** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ahmet Onur Altun** Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, **Ahmet Özgür Doğru**, **Ahmet Sezer** İsttelkom A.Ş., **Ahmet Taner Avlamaz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ahmet Türker** Çorbadı Tuzun Olsun Derneği, **Akgün İlhan** İstanbul Politikalar Merkezi, **Akile Gürsoy** Beykent Üniversitesi, **Alev Erkilet** İbn Haldun Üniversitesi, **Ali Alper Akyüz** Bilgi Üniversitesi, **Ali Aşan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ali Faruk Göksu** Kentsel Strateji, **Ali Hepşen** İstanbul Üniversitesi, **Ali Kılıç** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Ali Kurt** KİPTAŞ, **Ali Küçük**er İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ali Maskan** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü/UNESCO Türkiye Milli Komisyonu **Ali Murat Erdem**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ali Üredi** Özel Çocuklar-Sporcular Vakfı, **Alper Saydam** İstanbul Enerji A.Ş., **Alper Şentürk** Bilim Virüsü, **Alphan Manas** Fütüristler Derneği, **Anna-Maria Aslanoğlu** İstos Yayın, **Aras Aladağ** Kadıköy Akademi, **Aras Verimli** İstanbul Şehir Hatları, **Arda Sesli** Primer Marka ve Tasarım Danışmanlığı, **Arif Belgin** Validebağ Gönüllüleri , **Arif Çetin** İstanbul Turizm Platformu, **Arzu Erdem** Kadir Has Üniversitesi, **Arzu Erturan** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Arzu Kaprol** Arzu Kaprol, **Arzu Ünal**, **Asena Selçuk** İstanbul Yatırım Ajansı, **Asker Kartarı** Kadir Has Üniversitesi, **Aslı Çetinkaya** Anadolu Kültür, **Aslı Erbil** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Aslı Sarioğlu** Beyoğlu Araştırması, **Aslıhan Al** İstanbul Valiliği Proje Koordinasyon Birimi/İPKB, **Aslıhan Demirtaş** Khora Office, **Aslıhan Ünlü** Özyeğin Üniversitesi, **Asu Aksoy** Bilgi Üniversitesi, **Asuman Türkün** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Asuman Yarkın Yeşilirmak** Bakırköy Kent Savunması, **Atakan Büke** Leipzig Üniversitesi-Yerküre Yerel Çalışmalar Kooperatifi, **Avi Alkaş** Alkaş Danışmanlık Şirketi, **Ayça İnce**, **Aydan Çelik** Cyclist, **Aydoğan Dülger** Sosyal Haklar Derneği, **Aynur Kemirtlek** İSTAÇ, **Aynur Sule Sümer** Kadıköy Belediyesi, **Aynur Yılmaz** Baykuşhane Sanat Kooperatifi, **Aysha Hasanova**, Viveka, **Aysu Keçeci**, **Aysun Koca** Sulukule Gönüllüleri Derneği, **Ayşe Buğra** Boğaziçi Üniversitesi, **Ayşe Ceren Sarı** Shura Enerji Merkezi, **Ayşe Çelebi**, **Ayşe Ege Yıldırım**, **Ayşe Gökbayrak** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ayşe Kapucu Avuz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ayşe Köse Badur** İstanbul Politikalar Merkezi, **Ayşe Lale Aktürk** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ayşe Nur Ökten** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Ayşe Öktem** Beraberce Derneği, **Ayşe Tütüncü**, **Ayşegül Algan** Oy ve Ötesi, **Ayşegül Gügüş** Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı/TESEV, **Ayşegül İzer** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Ayşegül Kanal**, Bilgi Üniversitesi, **Ayşegül Kılıç** Şişli Belediyesi, **Ayşegül Suna** Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği, **Ayşegül Toraman** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ayşen Köse** Yeditepe Üniversitesi, **Ayten Ağirdemir** Şişli Kent Konseyi Kadın Meclisi, **Ayten Alkan**, **Azime Tezer** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Aziz Çelik**, **Bager Akbay**, **Baha İlbey Cebecioğlu**, **Bahar Aksel** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Bahar Aykan** Marmara Üniversitesi, **Bahar Bayhan** Mekanda Adalet Derneği, **Bahar Özay** Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı/UNSDSN, **Bahar Yalçın** Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, **Bahri Aksoy** TEDAŞ 7. Bölge Müdürlüğü, **Banu Atasoy** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Banu Binbaşaran** Doğa Oyunları Evi, **Banu Tantan** Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı/TOKİ, **Banu Uzpeder**, **Barbaros Büyüksağnak** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Barbaros Dinçer** İstanbul Kent Konseyi, **Barış Altan**, **Barış Doğru** Eko IQ, **Barış Karayazgan** PACE Çocuk Sanat Merkezi, **Barış Önel** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Barış Taşkın** Albatros Bilişim Kooperatifi, **Barkan Özgür** DEİK, **Başak Akkan**, **Başak Atan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Başak Demir Saral** DCube Döngüsel Ekonomi Kooperatifi, **Başar Toros** Kuzey Ormanları Savunması, **Batuhan Dayıoğlu** Albatros Bilişim Kooperatifi, **Bayram Yalçın**, Türkiye İş Kurumu/İŞKUR, **Bedel Emre** TMMOB - Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, **Bedriye Hülya**, B-Fit, **Begüm Özden Fırat** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Bekir Tombul** İSTAÇ,

Belfu Berkol, **Bengül Ergül** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Berfin Kahraman** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Beril Alpagut** Demir Enerji Danışmanlık, **Beril Boyacioğlu** Bakır Koç Üniversitesi, **Berk Çoker** İnsani Gelişme Vakfı/İNGEV, **Berk Sürücü**, **Berkan Bayram** Türkiye Elektrikli ve Hibrid Araçlar Derneği, **Berke Bahçacı**, **Berna Bilgin** Getir Perakende Lojistik A.Ş., **Berna Gülseren** Geri Dönüşüm Sanayicileri Derneği, **Berrin Beker** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Berrin Demir** Adalet Arayan İşçi Aileleri, **Besime Şen** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Betül Çelikkaleli** Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu/TÜRKONFED, **Betül Soysal** Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği/TÜSİAD **Beyhan Göksan Bulgurlu**, İstanbul Gönüllüleri, **Beyhan Uzunçarşılı** Urban Garden, **Beylem Leblebici Birsen** Kadın Girişimciler Derneği, **Binnur Öktem** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Birsen Talay Keşoğlu** Kadın Eserleri Kütüphanesi, **Bisher Addas** Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı/WFP, **Buğra Avcı** Habitat Derneği, **Buğra Yerliyurt** TMMOB - Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi, **Buket Ayşegül Özbakır** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Buket Sönmez** Öğretmen Ağı, **Burak Güneralp** Texas A&M University, **Burcu Aksoy** Getir Perakende Lojistik A.Ş., **Burcu Büyükkınacı** İSBKAK, **Burcu Kiriş** Üsküdar Dayanışma Ağı, **Burçin Altınsay** Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi/ICOMOS, **Burhan Gül** İstanbul Enerji A.Ş., **Busenur Yağcı**, **Bülent Ekuklun** Microsoft, **Bülent Gülçubuk** Ankara Üniversitesi, **Bülent Tunga Yılmaz** Spor İstanbul, **Bünyamin Derman** DB Mimarlık, **Bürge Abiral** John Hopkins University, **Büşra Nur Yarım**, **Büşra Yılmaz** Marmara Belediyeler Birliği, **Can Sinan Tulpar**, Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, **Can Sinemli** Türkiye Yapay Zeka İnisiyatifi, **Can Zengineli**, **Canan Aratemür Çimen** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Canan Cürgen Gültaş** Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği, **Caner Murat Doğançayır**, **Cansu Ataman** British Council, **Cansu İlhan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Celal Erdoğan** İstanbul Gayrimenkul Değerleme, **Cem Kınay**, **Cem Tınaz** Bilgi Üniversitesi, **Cemal Taluğ**, **Cemil Arslan** Marmara Belediyeler Birliği, **Ceren Ay** Türkiye Engelliler Konfederasyon, **Ceren Aydın Ergün** Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği/TÜSİAD, **Ceren Gökçe** Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu/GIZ, **Ceren Lordoğlu** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Ceren Sual** Sanayi ve Ticaret Platformu, **Ceren Suntekin** Şişli Belediyesi, **Ceyhun Avşar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Cihan Erdönmez** İstanbul Üniversitesi, **Cihan Uzunçarşılı Baysal** İstanbul Kent Savunması, **Coşku Deniz Arslan** AÇEV, **Çetin Çakmak** Şefkat-Der, **Çetin Çelik** Koç Üniversitesi, **Çetin Durukanoğlu** Yerdeniz Kooperatif, **Çiğdem Çakar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Çiğdem Göksel** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Çiğdem Polatoğlu** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Çiğdem Toparлак** Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı, **Çiğdem Yavuz** Marmara Üniversitesi Kariyer Merkezi, **Damla Akyüz**, **Defne Fer**, **Defne Koçan**, **Demet Binan**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Demet Toksoy**, İstanbul Ticaret Odası/İTO, **Deniz Acar Alacahan** İSKİ, **Deniz Altuntaş** İstanbul Kent Konseyi, **Deniz Çelik** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Deniz Damla Cengiz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Deniz İkiz Kaya**, **Deniz Kandiyotti**, **Deniz Kapıkıran** TMMOB - Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, **Deniz Köfter** ESRI, **Deniz Mazıcıoğlu** Sanayi ve Ticaret Platformu, **Deniz Özgür** İstanbul Kent Savunması, **Deniz Salmanlı** Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu/KESK Kadın Meclisi, **Derin Orhon** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Derya Adıgüzel Özbek** İstanbul Kültür Üniversitesi, **Derya İyikul** Superpool, **Derya Tolgay** Dünya Mirası Adalar Girişimi, **Dicle Öndemir** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Didem Aral** Horizon Ajans, **Didem Çalışkan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Didem Danış** Galatasaray Üniversitesi, **Dilara Karaman** Şehir Dedektifi, **Dilara Tüysüz** Şehir Dedektifi, **Dilay Dal**, **Dilek Erden Erbey** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Dilek Esen** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Dilek Gogas Yavuz** Marmara Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesi, **Dilek Özdemir** Darby Yeditepe Üniversitesi, **Doğan Öztürk** Konut Geliştiricileri ve Yatırımcıları Derneği, **Doğanay Tolunay** İstanbul Üniversitesi, **Dursun Mehmet Danışan** T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, **Duygu Dağ** Mekanda Adalet Derneği, **Duygu Temizel** İSTAÇ, **Duygu Toprak** Ortaklaşa Kent, **Ebru Dicle** Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği/TÜSİAD, **Ebru Erdönmez**, **Ebru Firdin Özgür** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Ebru Kayaalp**, **Ebru Kerimoğlu** İstanbul Teknik

Üniversitesi, **Ebru Köksal**, **Ebru Seçkin** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Ece Pirli**, **Ece Turna** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ece Tümer Ergün** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ecem Çuhacı Küçük**, Zemin İstanbul, **Ecem Şafak**, **Eda Beyazıt İnce** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Eda Yücesoy** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Efe Baysal** 350 Türkiye, **Ege Sürek** Sektörel Dernekler Federasyonu, **Egemen Şahin**, **Ejder Akgün Yıldırım** Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, **Ekim Ateşer** ARUP, **Ekim Tan** Play the City, **Ekin Çuhadar** Sıfır Ayrımcılık Derneği, **Ekin Sarıca** Haliç Dayanışması, **Ekrem Müftüoğlu**, **Ela Babalık** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Elçin Lale Toktay** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Elçin Tan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Elif Alkay** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Elif Aynur** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Elif Doğa Benakay**, **Elif Eda Güneş**, **Elif Ersoy** TMMOB - İnşaat Mühendisleri Odası, **Elif Hazal Celep** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Elif İrte Alptekin** Novo Nordisk, **Elif Katı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Elif Kısar Koramaz** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Elif Üney** ENKA Sanat, **Elmon Hançer** Kültürel Mirası Koruma Derneği, **Elvan Erginli** Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı/TESEV, **Emel Günay** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Emel Memiş** Ankara Üniversitesi, **Emine Ubay Çokgör** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Emine Ümit İzmen Yardımcı** Namık Kemal Üniversitesi, **Emir Alışık** Suna and İnan Kıraç Foundation, **Emir Levent Serim** Getir Perakende Lojistik A.Ş., **Emircan Turan**, **Emrah Bilge** Çöpüne Sahip Çık, **Emrah Çoraman** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Emre Çalimlibel**, **Emre Dündar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Emre Erbirer**, Omuz Dayanışma Ağı, **Emre Erdoğan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Emre Gündoğdu** Herkes İçin Mimarlık Derneği, **Emre Sert** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ender Peker**, **Engin Gören** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Engin Işıltan** Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği/ÇEDBİK, **Enis Erdem Yurdatapan** Harekete Geçir, **Enis Hulli** 500 StartHUB, **Enise Burcu Derinboğaz** Salon Mimarlık, **Eray Eskikan** A101, **Erbil Büyükbay** İstanbul Sanayi Odası, **Ercan Koç** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Erce Keskin**, **Erdem Ergin** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı/UNDP, **Erdem Görgün** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Erdem Yörük** Koç Üniversitesi, **Erdoğan Atmış** Bartın Üniversitesi, **Erdoğan Yıldız** Gülsuyu-Gülensu Mahallesi, **Erhan Keleşoğlu** Tarih Vakfı, **Erhan Kurtarır** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Erkan Erdil** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Erman Topgül** Sokak Bizim Derneği, **Erol Köktürk**, **Ersoy Pehlivan** ARUP, **Ersun Bayraktaroğlu** PWC Türkiye, **Ervin Sezgin** RESLOG, **Esad Ergin** İstanbul Ticaret Üniversitesi, **Esen Özdemir** Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği/CEİD, **Eser Sandıkçı** Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği, **Esra Aysun** British Council, **Esra Coşkun** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Esra Demir** Demir Enerji Danışmanlık, **Esra Ekmekçi** Dream Design Factory/DDF, **Esra Ertugal** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Esra Gökşen** Novo Nordisk, **Esra Kudde** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Esra Öncül** İstanbul Kalkınma Ajansı, **Esra Sert** MEF Üniversitesi, **Etem Saba Özmen**, **Evren Özus** BİMTAŞ, **Evrin Demirtaş** Kırmızı Şemsiye Derneği, **Evrin Hikmet Öğüt** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Evrin Ulsan** E Plus Planlama Danışmanlık, **Ezgi Aksu**, **Ezgi Bakçay** Karşı Sanat, **Ezgi Küçük Çalışkan** Marmara Belediyeler Birliği, **Ezgi Murat** Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği/TÜSİAD, **F. İlter Türkdoğan** Yıldız Teknik Üniversitesi, **F. Tuğba Canan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **F. Yeşim Altınay** Kadıköy Belediyesi Çocuk Sanat Merkezi, **Fahrettin Gökşin** Avbel, **Fatih Artvinli** Acıbadem Üniversitesi, **Fatih Bedirhan Dilber**, **Fatih Çekiç** Türkiye İstatistik Kurumu/TÜİK, **Fatih Hoşoğlu** İSTAÇ, **Fatih Kahraman**, Bahçeşehir Üniversitesi **Fatih Keleş** İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübü, **Fatih Kıyman** Hayata Destek Derneği **Fatih Terzi** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Fatma Akdokur** Düzce Üniversitesi, **Fatma Bostan Ünsal** Hak İnisiyatifi, **Fatma Denizci** Slow Food Şile Palamut Birliği, **Fatma Meltemnur Masmaz** İGDAŞ, **Fatma Tuğba Canan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Fatma Ünsal** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Fatoş Gökşen** Koç Üniversitesi, **Feray Koral**, **Ferhat Kentel**, **Feridun Ekmekçi** NowWeMove-ENVERÇEVKO, **Feridun Tur** Türkiye Sınai Kalkınma Bankası/TSKB, **Feyyaz Yaman** Karşı Sanat, **Feyza Akınerdem**, **Fırat Genç** Bilgi Üniversitesi, **Fokke Gerritsen** The Netherlands Institute in Turkey/NIT, **Fuat Engin** Tüketici Örgütleri Federasyonu, **Fuat Ercan**, **Fulya Baran**, Kültürel Miras ve Kent Bülteni, **Fulya Memişoğlu** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Funda Cihan** TMMOB

- Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, **Funda İçinli** Miratek, **Funda Oral** Beyoğlu Yurttaş Meclisi, **Fusun Sümer** TMMOB - İnşaat Mühendisleri Odası, **Gamze Çınar Ocak** T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi/ŞÖNİM, **Gamze Yaşar** İstanbul Turizm Platformu, **Gençay Üstünel**, **Gizem Aksümer** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Gizem Avcı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Gizem Ballı** Solar Baba, **Gizem Çelenk Polat** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Gizem Demirci Al Kadah** Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği/SGDD, **Gizem Ölmez** İstanbul Kent Konseyi, **Gizem Takıl** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Gökalp Köseoğlu** MAPTRİKS, **Gökçe Dervişoğlu Okandan** Bilgi Üniversitesi, **Gökçe Sanul Diner** İzmir Ekonomi Üniversitesi, **Gökçe Uysal Kolaşın** Bahçeşehir Üniversitesi, **Gökhan Akkuş** İkitelli Organize Sanayi Bölgesi, **Gökhan Tulay** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Gökтуğ Yeni** TMMOB - Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, **Görkem Öğüt** Endeksa, **Görsev Argın** Marmara Belediyeler Birliği, **Gözde Orhan**, **Güçlü Şeneler** Hamidiye A.Ş., **Gül İçel** Queer Olympix, **Gül İrepoğlu**, **Gül Köksal**, **Gülbahar Baran Çelik** Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi, **Gülbahar Yıldız Çolak** Kolan Hospital, **Gülce Güleycan Okyay** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Gülce Yeniev** Sıfır Ayrımcılık Derneği, **Gülcemal Alhanlıoğlu** CRE Danışmanlık, **Gülçin Yetkin** Türkiye İhracatçılar Meclisi, **Gülden Erkut** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Gülgün Ersoy** İstanbul Medipol Üniversitesi, **Güliz Bilgin Altınöz** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Gülrü Tanman** Suna and İnan Kıraç Foundation, **Gülşen Nur Duyar** İstanbul İmar A.Ş., **Gülsün Tanyeli** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Gülşen Özaydın** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Gülten Karaaslan** İstanbul Gönüllüleri, **Günce Beyazer** Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği/YERELİZ, **Güneş Şanlı** Play the City, **Günöz Atakan** Alışveriş Merkezleri ve Yatırımcıları Derneği, **Gürhan Ertür** Şehir Hepimizin, **Gürhan Savcı** Türkiye Çevre Ağı, **H.Yüksel Dinçer** Galatasaray Üniversitesi, **Hacer Foggo** Derin Yoksulluk Ağı, **Hade Türkmen**, **Hakan Ataman** Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği, **Hakan Çelik** İSBAK, **Hakan Farımaç** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Hakan Gümüş** Gayrimenkul için Strateji Platformu, **Hakan Kurşun** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Hakan Mintaş** Miratek, **Hakan Orer** Koç Üniversitesi, **Hakan Orhun** Metro İstanbul A.Ş., **Hakan Yücel**, **Halil Cenker Camcı**, **Halil Karakaş** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Halim Kır** Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Derneği, **Haluk Doğançay** Proje Yönetim, **Haluk Eyidoğan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Haluk Gerçek** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Haluk Levent** Bilgi Üniversitesi, **Haluk Onay** Bilişim Sanayicileri Derneği/TÜBİSAD, **Hamza Yüksel Dinçer** Europa Nostra Türkiye, **Handan Cömertpay** İstanbul Birlik Organize Sanayi Bölgesi, **Handan Türkoğlu** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Hande Aydoğan** Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, **Hande Sinem Ergun** Marmara Üniversitesi, **Hande Soğancılar** Beyoğlu Gıda Kolektifi, **Harun Toptan**, **Hasan Çamcı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Hasan Hayri Tok** Namık Kemal Üniversitesi, **Hasan Serdar Kaya** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Hatice Ertüzün** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Hatice Kurtuluş** İstanbul Üniversitesi, **Hatice Özbaş** Öykü Ajans, **Hatice Şen Özköse** Validebağ Savunması, **Haydar Battal** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Haydar Karabey** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Haydar Özpınar** İstanbul Aydın Üniversitesi, **Hayri Karpuz** BİMTAŞ, **Hazal Mengi Dinçer** Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi, **Hazal Şahin** Karakutu Derneği, **Hediye Tüydeş Yaman** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Hilal Elver** İstinye Üniversitesi, **Hilal Genca** Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, **Hilal Gerçek** GEN Türkiye, **Hilmi Berk Çelikoğlu** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Huzeyfe Maralceylan** Deniz Ventures, **Hülya Demir** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Hülya Tekkökoğlu** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Hülya Yalçın** Hayvanlara Adalet Derneği, **Hümeyra Mutlu** İstanbul Kent Konsey, **Hürriyet Ögdül** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Hüseyin Çağlar** Hamidiye A.Ş., **Hüseyin Demirhan** Diyanet İşleri Başkanlığı, **Hüseyin Onur Tezcan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Hüseyin Sert** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Hüsnüye Özgün** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Işık Demirtaş** Gazhane Çevre Gönüllüleri, **Işık Süngü** ARUP, **Işıl Pınar Evcimen**, **Işıl Yönet** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Itır Akdoğan** Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı/TESEV, **İbrahim Dedeoğlu** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İbrahim Halil**

Altıntop İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İdil Bayar** Herkes İçin Mimarlık Derneği, **İhsan Kara**İstanbul Üniversitesi Sankara Beyin ve Biyoteknoloji Araştırma Merkezi, **İlhami Akkum**,Mentor Danışmanlık, **İlhan Satman** İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, **İlker Gül**, **İlker Kadir Akkelle**, **İlker Kayı** İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı, **İlker Öztürk** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İlknur Üstün** Kadın Koalisyonu, **İlknur Yüksel Kaplanoğlu** Hacettepe Üniversitesi, **İlter Türkdoğan** Yıldız Teknik Üniversitesi, **İmge Akçakaya Waite** İstanbul Teknik Üniversitesi, **İnci Olgun**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **İpek Gülen Girgin**, Getir Perakende Lojistik A.Ş., **İpek İlkcaracan Ajas** İstanbul Teknik Üniversitesi, **İpek Şahin** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İrem Anık**, **İrem Gencer** Yıldız Teknik Üniversitesi, **İrem Kurtuluş** Marmara Belediyeler Birliği, **İrem Öztürk** Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, **İrem Uyar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İskender Özturanlı** Adalar Kent Konseyi, **İsrafil Aydın** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İsrafil Yıldız** T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **İzel Levi Coşkun** Mazars Denge, **Kaan Meriç** Ya Kanal Ya İstanbul, **Kamil Kazım Sarı** Fütürist Akademi, **Kamil Seyrek** Metro İstanbul A.Ş., **Kemal Duran** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Kemal Kılıç** Sabancı Üniversitesi, **Kemal Kuşçu**, **Kenan Çolpan**, Boğaziçi Ventures Yönetim Kurulu - BV Growth Fonu Yatırım Komitesi, **Kenan Kocatürk** Türkiye Yayıncılar Birliği, **Kerem Derviş** BİMTAŞ, **Kerem Yavuz Arslanlı** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Kerim Altuğ** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Kevser Üstündağ** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Kezban Çelik**, **Koray Doğan Urbarlı**, **Koray Malhan** Koleksiyon Mobilya, **Koray Sinan Dinçsoy** İSBK, **Koray Velibeyoğlu** İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, **Kubilay Önal** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Kumru Çılgın** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Kutadgu Parıltı** Bahçeşehir Üniversitesi, **Kübra Küçüklerden Koçan**, İstanbul Kent Konseyi-Sarıyer Kent Konseyi, **Laki Vingas**, **Levent Çolak** TEDAŞ 5.Bölge Müdürlüğü, **Levent Ocal** Habitat, **Levent Şaylan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Levent Taş** Türkiye İş Kurumu/İŞKUR, **Levon Bağış**, **Linda İncir**, **Lokman Yaramış**, İstanbul İl Emniyet Genel Müdürlüğü, **Lülüfer Körükmez**, **M. Murat Erdoğan**, **Mahir Polat**İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Maide Kasapoğlu** Doğançay Müzesi, **Makbule Yönel Maya** Türkiye Sınai Kalkınma Bankası/TSKB, **Maya Arıkanlı Özdemir** Gazhane Çevre Gönüllüleri, **Mazlume Rumeysa Lacin**, **Mehmet Akman** Marmara Üniversitesi, **Mehmet Ali Kuplay** İstanbul Yatırım Ajansı, **Mehmet Alkan**, **Mehmet Cemal Beşkardeş** Boğaziçi Dernekleri Platformu, **Mehmet Çakılcıoğlu**, Sanayi ve Ticaret Platformu, **Mehmet Çakır** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mehmet Doruk Özügül** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Mehmet Göncü** BELBİM, **Mehmet Gürs** Mikla Restaurant, **Mehmet Kentel** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, **Mehmet Ocakçı** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Mehmet Özbingöl** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mehmet Özсарı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mehmet Sargın** Türkiye Aile Hekimliği Vakfı, **Mehmet Ünal** İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, **Mehmet Yılmaz** KİPTAŞ, **Melahat Özkan** Tüm Gıda Dış Ticaret Derneği, **Melda Horoz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Melda Yaman**, **Melih Birik** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Melih Gecek** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Melike Önyılmaz** BİMTAŞ, **Melike Şengül** Ardiç Dayanışma Derneği, **Meltem Ayrıl**, **Meltem Çoşaner** İstanbul Kent Konseyi, **Meltem Erdem Kaya** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Menekşe Perdi** Kadıköy Belediyesi, **Meral Küçük Yetgin** Marmara Üniversitesi, **Meriç Öner** SALT-Garanti BBVA, **Meriç Taylan** Albatros Bilişim Kooperatifi, **Mert Arslanalp** Boğaziçi Üniversitesi, **Mert Konuk** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Mert Yaman** Kadıköy Belediyesi, **Mert Yücesan** MARSH Sigorta ve Reasürans Brokerliği A.Ş., **Merve Ağca** Marmara Belediyeler Birliğ, **Merve Bal** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Merve Hıra** Türkiye Down Sendromu Derneği, **Merve Saydıran** Koç Holding-Arçelik, **Meryem Kayan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mesut Yeğen**, **Mete Başar Baypınar** İstanbul Üniversitesi, **Metehan Gürsoy**, **Mevlüt Fatih Peker** İSTAÇ, **Mikdat Kadioğlu** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Mine Bora Diri** Diri Consultancy, **Mine Göl Güven** Boğaziçi Üniversitesi, **Mine Merve Öz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Miraç Yıldırım**, **Miray Özkan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Muhammed Buğra Polat** Bölgesel İstihdam Ofisleri, **Muhammed Hazar Tekin**, **Muhammed Yavuz** İETT, **Muhammet Burak Tepehan** İsttelkom A.Ş., **Muhammet Divili** Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi, **Muhsin Öztürk** İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, **Murat Balamir** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Murat Bayramoğlu**,

Özyeğin Üniversitesi, **Murat Beytekin** İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübü, **Murat Çekiç**, **Murat Germen**, **Murat Güvenç** Kadir Has Üniversitesi, **Murat Karagöz** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Murat Özmen** Prota, **Murat Şam** Yaratıcı Endüstriler Konseyi Derneği YE-KON, **Murat Şanal** Sanal Arc, **Murat Yazıcı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Akcan** KENTHAŞ, **Mustafa Baştımur** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Berk Alkoç**, **Mustafa Değirmenci** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Elvan Cantekin** İstanbul Kent Konseyi, **Mustafa Erata** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Eruyar** Hinda Akıllı Şehir Teknolojileri, **Mustafa Gül** İstanbul Kalkınma Ajansı, **Mustafa Hakan Yılmaztürk** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Kamil Özer** Fenerbahçe Üniversitesi, **Mustafa Koç** Ryerson University, **Mustafa Sönmez**, **Mustafa Türkaslan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Mustafa Yurdabal Apak** İGDAŞ, **M u z a f f e r Asma** Ekoloji Birliği Yürütme Kurulu, **Müge Çakır** İstanbul Enerji A.Ş., **Müşerref Epsileli** İSKİ, **Müveddet Esentürk** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **N. Nazlı Varlıer Erdoğan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Naci Bayraktar** TEDAŞ 7. Bölge Müdürlüğü, **Naci Görür** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Nafiz Ünlü** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Nagehan Tokdoğan**, **Naim Demirci** İETT, **Naim Öztürk**, İkitelli Organize Sanayi Bölgesi, **Naki Çetin** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Naz Beykan** İklim Araştırmaları Derneği, **Nazım Özcan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nazlı Nergis Kaya** Yükselen İnşaat, **Necati Mert Gümüş** İstanbul Kent Konseyi, **Necdet Kenar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nermin Fügen Özer** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nesibe Kırış** Ussal Danışmanlık, **Nesibe Şahin Akaryıldız** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Neslihan Tekmen** Hitachi, **Neşe Gündoğan** Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, **Neşe Tuna** İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi, **Nevin Berkli** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nevin Kaplan** İstanbul Barosu Kadın Konseyi, **Nevin Yağcı** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Nevra Ertürk** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Neyyire Yasemin Yalım** Ankara Üniversitesi, **Nezih Onur Kuru** Koç Üniversitesi, **Nihal Daşdemir** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nihal Kafalı** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Nihal Küçükyurt** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nihan Çakır Biçer** Sürdürülebilir Yaşam Derneği, **Nilay Etiler** İstanbul Okan Üniversitesi, **Nilay Kavur** Koç Üniversitesi, **Nilay Örnek**, **Nilay Özger** BİMTAŞ, **Nilay Taşcıoğlu** erişilebilirherşey.com, **Nilgün Cendek** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nilgün Okay** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Nisa Akgün** Vestel Ventures, **Nizamettin Sami Harputlu** Startup Centrum, **Nur Erkent** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nuran Talu**, **Nuran Zeren Gülersoy** Işık Üniversitesi, **Nuray Akpınar** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nuray Sancaklı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Nurdan Ataolur** Metro Toptancı Market, **Oğuz Babüroğlu** ARAMA, **Oğuz Başaran** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Okan Atlas Karakaş**, **Okan Gedik** Halk Ekmek A.Ş., **Oktay Özten** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Onur Akgül** Greenpeace Akdeniz Türkiye, **Onur Cantimur** Türkiye Engelliler Konfederasyonu, **Onur Soytürk** İstanbul İmar A.Ş., **Oral Kaya** Troya Yenilenebilir Enerji Kooperatifi, **Orhan Behiç Alankuş** Okan Üniversitesi, **Orkun Doğan** Bilgi Üniversitesi, **Osman Balaban** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Osman Cenk Akın** BELTUR A.Ş., **Osman Savaşkan** Marmara Üniversitesi, **Osman Şahin** Smart Energy, **Osman Zinnur Peker** Demokrasiyi Güçlendirme Derneği, **Oya Akın** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Ozan Sönmez** SAGE, **Ömer Demir** İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, **Ömer Faruk Akman**, **Ömer Melikoğlu** TMMOB - Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, **Ömer Yüksek** Türkiye Yapay Zeka İnisiyatifi, **Ömür Kaygısı** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, **Ömür Kula Çapan** Sağlık ve Eğitim Vakfı/SEV, **Önder Yüksel Eryiğit** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Övgü Durak** İGDAŞ, **Öykü Ay**, **Özalp Birol** Pera Müzesi, **Özcan Biçer** İstanbul Turizm Platformu, **Özce Bilge Demoglu**, **Özdemir Sönmez** İstanbul Ticaret Üniversitesi, **Özer Öztürk** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Özge Bulut Maraşlı** MAY Productions, **Özge Kansu Gökçek** İSTAÇ, **Özgül Öztürk** A Mimarlık, **Özgür Arun** Senex:Yaşlanma Çalışmaları Derneği, **Özgür Bilgiç** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Özgür Genç**, KÜLTÜR A.Ş., **Özkan Özer** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Özlem Çalışkan Toprak** Parametre Araştırma Bilişim, **Özlem Ece** İstanbul Kültür Sanat Vakfı/İKSV, **Özlem Filiz Doğan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Özlem Katisöz** Can-Climate Action Network, **Özlem Özçevik** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Özlem Özer** İstanbul Gelişim Üniversitesi, **Özlem Veri** ENKA Sanat, **Özlem**

Yalçinkaya Akdağ İstanbul Kent Konseyi, **Papatya Bostancı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Pelin Alpkökin** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Pelin Olcay** Arel Üniversitesi, **Pelin Pınar Giritlioğlu** İstanbul Üniversitesi, **Pelin Yenigün** Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu/TÜRKONFED, **Pınar Gerikalmaz** Kadıköy Tüketim Kooperatifi, **Pınar Ozuyar** İstinye Üniversitesi, **Pınar Uyan** Semerci Bilgi Üniversitesi, **Rabia Karakaya Polat** Işık Üniversitesi, **Rahim Noz** Kadıköy Dayanışma Ağı, **Ramazan Gülten** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Rasim Şişman** İstanbul Kent Konseyi, **Rauf Kösemen** Myra Ajans, **Renay Onur** Spor İstanbul, **Resul Hüseyinzade**, **Reyyan Hatipoğlu** Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği/YERELİZ, **Rıdvan Kaya** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Rıdvan Öner** Temel İhtiyaç Derneği, **Rukiye Eroğlu** İSBK, **Rüçhan Arda** Getir Perakende Lojistik A.Ş., **Rümeysa Çamdereli** Havle Kadın, **Saadet Tipi** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Saffet Altındağ** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Safiye Özge Subaşı** Gebze Teknik Üniversitesi, **Sakine Tayanç** İstanbul Kent Konseyi, **Saliha Kaya** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Samet Çanka**, İstanbul Turizm Platformu, **Samet Keskin** Marmara Belediyeler Birliği, **Savas Kılıç** Çevirmenler Meslek Birliği, **Savaş Zafer Şahin** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, **Sebahat Öcal** İstanbul Perakendeciler Derneği, **Seben Ayşe Dayı** erişilebilirhersey.com, **Seçil Öznur Yakan** Bisikletli Kadın İnisiyatifi, **Seda Akço**, **Seda Kundak** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Seda Kurt Usanmaz** Kadıköy Belediyesi, **Seda Özdemir** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Seda Öztürk** Tohum Otizm Vakfı, **Seda Sancak** Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği, **Sedat Bornovalı** İstanbul Turist Rehberleri Odası, **Sedat Sevinçkan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Seher Büyükyılmaz** KÜLTÜR A.Ş., **Seher Demet Kap Yücel** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Selcan Halisdemir** İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, **Selcen Coşkun** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Selçuk Tayfun Ok** İstanbul Ticaret Odası/İTO, **Selen Tanner** Bilişim Sanayicileri Derneği/TÜBİSAD, **Selma Değirmenci** Maltepe Kooperatif Girişimi, **Selma Karabey** İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, **Sema Ergönül** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Sema Semih**, **Semih Ayta** Temiz Hava Hakkı Platformu, **Semih Ertürk** BİMTAŞ, **Semra Cerit Mazlum** Marmara Üniversitesi, **Semra Demirer** ÜNSPED Spor ve Kültür Kulübü, **Sena İslamoğlu** DEİK, **Sena Nur Aydın** KIPTAŞ, **Sena Özfiliz** Uluslararası Mimarlar Birliği Spor ve Serbest Zaman Değerlendirme Çalışma Grubu, **Senay Oğuztimur** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Serap Çetinkaya** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Seray Öztürk**, **Serdal Bahçe**, **Serdar Ayhan** İstanbul İmar A.Ş., **Serdar Küçük** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Serhan Ada** Bilgi Üniversitesi, **Serhat Erdoğan** İSPARK, **Serkan Korkmaz Arslan** İstanbul Kalkınma Ajansı, **Serkan Öngel**, **Serra Müderrisoğlu**, **Servet Karaca** Mersin Üniversitesi, **Setenay Uludağ** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Seval Sözen** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Sevcan Tiftik** Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Derneği, **Sevda Tekin** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Sevecen Tunç** Socrates Dergi, **Sevgi Pektaş**, NETCAD, **Sevgi Uçan Çubukçu**, **Sevil Acar** Boğaziçi Üniversitesi, **Sevil Işık** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Sevil Turan** Yeşil Düşünce Derneği, **Sevim Budak** İstanbul Üniversitesi, **Sevince Bayrak** So? Mimarlık, **Seymen Gharib**, **Sezai Hazır** Habitat Derneği, **Sibel Kalaycıoğlu** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Sibel Sadıkoğlu** Çocuk Eğitim Derneği, **Sibel Sakarya** Koç Üniversitesi-HASUDER, **Sibel Yardımcı** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Sinan Erensü** İstanbul Politikalar Merkezi, **Sinan Gökçe** Esenyurt Gölge Kültür Sanat Merkezi, **Sinan Özden** RESLOG, **Sinan Türkyılmaz** Hacettepe Üniversitesi, **Soner Çalış** Ardıç Dayanışma Derneği, **Soner Şimşek** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Soykan Çağan Baş**, **Suat Balamir** Gezer Endüstri, **Suat Özyaprak** Mena İletişim Danışmanlık Ajansı, **Suay Aksoy**, **Süleyman Akım** Akım Mühendislik, **Süleyman Gülüm** Türkiye Gastronomi Turizmi Derneği - Antiochia Restoran, **Sümeyra Uzun** Mahallem İstanbul, **Şadiye Narin** Kadıköy Belediyesi, **Şafak Şahin** Bahçeşehir Üniversitesi, **Şebnem Aytuğ Demirkaynak** İstanbul Kent Konseyi, **Şengül Altan Arslan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Şengül Aydingün** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Şeref Özcan**, **Şerif Barış** Kocaeli Üniversitesi, **Şevkiye Şence Türk** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Şevval Keskin**, **Şule Tekkol** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Şule Yücebiyık** Bilim Virüsü, **Şükriye Tümay Erdil** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Şükrü Arıkan Gemici**

İstanbul Valiliği Proje Koordinasyon Birimi/İPKB, **Şükrü Hatun** Koç Üniversitesi-İstanbul Tabip Odası, **Taha Enes Ölmez** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tamer Tunca** İstanbul İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, **Tanay Sıdkı Uyar** Beykent Üniversitesi, **Taner Dursun** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tansel Erbil** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Tanyeli Sabuncu** Doğal Hayatı Koruma Vakfı/WWF, **Tanzer Kantık** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tayfun Özkaya** Ege Üniversitesi, **Tayfun Salihoğlu** Gebze Teknik Üniversitesi, **Temel Yılmaz** Türk Diyabet Vakfı, **Timur Uçan** İstanbul Kent Konseyi, **Tolga Bektaş** Komşu Kapısı Derneği, **Tolga Karagöz** Sosyal Demokrasi Vakfı, **Tolga Yazıcı** İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, **Tolgahan Ata Uzun** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tuba Gönültaş** T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, **Tuba İnal Çekiç**, **Tuba Sarı Haksever** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tuğçe Sancar Karatepe** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tuna Kuyucu**, **Tunç Durmaz** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Tunç Evcimen** ARAMA, **Turgay Biçer** Marmara Üniversitesi, **Turgay Kerem Koramaz** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Turgut Öztaş** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Turgut Saner** İstanbul Teknik Üniversitesi , **Tül Akbal Süalp**, **Tülay Aytekin Aktaş** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Tümay Mercan** Kocaeli Üniversitesi-Kocaeli Sağlık Turizmi Derneği, **Tünde Tülin İlhan** İstanbul Kent Konseyi, **Türkan Çakmak** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Türkan Uçar** SDG4Kids, **Ufuk Demirbilek** Sinema Televizyon Sendikası, **Ufuk Yıldırım** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Uğur Tekin** Kent Üniversitesi, **Ulaş Akın** Ekortel , **Ulaş Bayraktar** Kültürhane Mersin, **Umut Almac** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Umut Can Özmekik**, **Utku Cihan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Ülker Uncu** Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu, **Ümit Akçay**, **Ümit Aktaş**, **Ümit Şahin**, **Ünal Akkemik** İstanbul Üniversitesi, **Ünzile Batmanlar** Yerdeniz Kooperatifi, **Vahit Özkardaş** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Veli Deniz**, **Veysi Demir** Çatı Çiftliği, **Volkan İdris Sarı**, **Volkan Yılmaz**, Boğaziçi Üniversitesi, **Yağmur Yıldırım** Açık Radyo - Açık Mimarlık, **Yakup Kadri Karabacak** Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, **Yakup Orhan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Yalçın Kaya** İstanbul Şehir Hatları , **Yaprak Sarıışık** Eğitim Reformu Girişimi ,**Yasemin Ertürk** Getir Perakende Lojistik A.Ş., **Yasemin Somuncu** Zero Built Türkiye Derneği, **Yasemin Şentürk Yılmaz**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Yasemin Usta** Trafikte Haklarım Derneği, **Yaşar Adanalı** Mekanda Adalet Derneği, **Yaşar Uysal** Dokuz Eylül Üniversitesi, **Yavuz Yalçın** İETT, **Yegân Kahya** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Yehia İbrahim** Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı/UCLG-MEWA, **Yelda Küçük** İSTAÇ, **Yelta Köm** Herkes İçin Mimarlık Derneği, **Yener Ataseven**, **Yeşim Kamaoğlu** İstanbul Tarihi Alanları Alan Başkanlığı,**Yeşim Oruç Tanrıverdi** Hipertansiyon ve Ateroskleroz Derneği, **Yeşim Yasin** Acıbadem Üniversitesi, **Yıldırım Şentürk** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, **Yıldız Akın** TMMOB - İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Kadın Komisyonu, **Yıldız Amca** İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, **Yiğit Evren** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Yonca Cingöz** Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı CİSU Platformu, **Yonca Erkan** Kadir Has Üniversitesi, **Yunus Karacalı** İstanbul Büyükşehir Belediyesi , **Yurdanur Ünal** İstanbul Teknik Üniversitesi , **Yüksel Taşkın** Cumhuriyet Halk Partisi, **Z. Begüm Kalyoncu** İstanbul Aydın Üniversitesi, **Zafer Kılıç** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Zarife Akbulut** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Zehra Yılmaz** İstanbul Turizm Platformu, **Zeki Kılıçaslan** İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, **Zeynel Arslangündoğdu** İstanbul Üniversitesi, **Zeynep Ahunbay** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Zeynep Bartu** Şişli Kent Konseyi Kent Hakkı Meclisi, **Zeynep Bayındır** İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu, **Zeynep Enlil** Yıldız Teknik Üniversitesi, **Zeynep Eres Özdoğan** İstanbul Teknik Üniversitesi, **Zeynep Eylül Erol**, **Zeynep Gül Ünal** Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Risklere Hazırlık Bilimsel Komitesi/ICOMOS ICORP, **Zeynep Günay**, İstanbul Teknik Üniversitesi, **Zeynep Gündoğan** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Zeynep Hande Sart** Boğaziçi Üniversitesi, **Zeynep Kolçak Ertuğral** NEF, **Zeynep Mısır** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Zeynep Özdoğan Gacal** İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Zeynep Toy Büke** Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği, **Zühre Ağaslan** Türkiye İş Kurumu/İŞKUR, **Zülfiye Sapankaya** İstanbul Kantinciler Esnaf Odası ,

Son Notlar

1 TÜİK. (2016). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

TÜİK. (2022). *Doğum İstatistikleri*.

2 İstanbul Kalkınma Ajansı. (2019). *İstanbul Yatırım Rehberi 2019*.

3 SGK. (2020). *Sigortalı ve İş Yeri İstatistikleri*.

4 İPA. (2022). *2050 Yılı Ekonomik Projeksiyon Çalışması*.

TÜİK. (2020). *Bölgesel Hesaplar*.

TÜİK. (2021). *Dış Ticaret İstatistikleri*.

TÜİK. (2021). *İşgücü İstatistikleri*.

TÜİK. (2022). *Dış Ticaret İstatistikleri*.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2021). *Kurulan/Kapanan Şirket İstatistikleri*.

5 Startup Genome. (2022). *The Global Startup Ecosystem Report GSER 2021*. Erişim tarihi Haziran 12, 2022

<https://startupgenome.com/report/gser2021>

6 Startup Market (2021). *Türkiye Girişim Ekosistemi 2021 Yılı Değerlendirmesi Raporu*.

7 Startup Genome. (2022). *The Global Startup Ecosystem Report GSER 2021*. Erişim tarihi Haziran 12, 2022

<https://startupgenome.com/report/gser2021>

Startup Market (2021). *Türkiye Girişim Ekosistemi 2021 Yılı Değerlendirmesi Raporu*.

8 TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

9 TÜİK. (2021). *Ulusal Eğitim İstatistikleri*.

10 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2022). *Öğrenci İstatistikleri 2020-2021*.

11 A.g.e.

12 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

13 SGK. (2021). *İstatistik Yıllıkları*.

Startup Centrum (2022). *Raporlar*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://startupcentrum.com/tr/raporlar>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). *Ar-Ge, Tasarım Merkezleri ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB)*. Erişim tarihi,

Mart 31, 2022, <https://www.sanayi.gov.tr/arge-tasarim-merkezleri-ve-tgb>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). *İstatistiki Bilgiler*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022,

<https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler>

TÜİK. (2021). *Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması*.

TÜİK. (2021.) *Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri*.

14 Mastercard. (2019). *Global Destination Cities Index*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022,

<https://www.mastercard.com/news/insights/2019/global-destination-cities-index-2019/>.

15 Harita, İBB Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı kültür envanteri verileri ile hazırlanmıştır.

16 Harita, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2020 yılı sit alanları verileri ile hazırlanmıştır.

17 TÜİK (2022). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*.

18 TÜİK. (2021). *İşgücü İstatistikleri*.

19 TÜİK. (2022). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*.

20 TÜİK. (2022). *İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti*.

21 TÜİK. (2022). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*.

22 A.g.e.

23 TÜİK. (2022). *İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti*.

TÜİK. (2021). *İşgücü İstatistikleri*.

24 Harita İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı POI verileri ile hazırlanmıştır.

25 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020*.

TÜİK. (2020). *Hanehalkı Tüketim Harcaması*.

26 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020*.

TÜİK. (2020). *Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019*.

TÜİK. (2020). *Örgün Eğitim İstatistikleri*.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2022). *Öğrenci İstatistikleri 2020-2021*.

27 İBB. (2018). *İstanbul İli Genelinde Afetler Karşısında Sosyal Hasar Görebilirlik Araştırması*.

İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

TÜİK. (2020). *Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019*.

28 Harita, İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı POI verileri ile hazırlanmıştır.

29 BİMTAŞ A.Ş. (2021). *Kurum Görüşü*.

BİMTAŞ A.Ş. (2022). *Kurum Görüşü*.

İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

TÜİK. (2020). *Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019*.

TÜİK. (2020). *Sinema ve Tiyatro İstatistikleri*.

30 TÜİK. (2020). *Hayat Tabloları 2017-2019*.

31 TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

32 TÜİK. (2018). *Nüfus Projeksiyonları 2018-2080*.

33 Eurostat. (2022). *Healthy life years by sex (from 2004 onwards)*.

İPA. (2022). *2050 Yılı Ekonomik Projeksiyon Çalışması*.

TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.

TÜİK. (2020). *İstatistiklerle Yaşlılar*.

34 Tomtom. (2022). *Tomtom Traffic Index | Ranking 2021*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022,

https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/

35 İBB. (2012). *İstanbul Ulaşım Ana Planı Hane Halkı Araştırması Analitik Etüd Çalışması*.

36 A.g.e.

37 BİMTAŞ A.Ş. (2021). *Yaya Ulaşımı Ana Planı Sunumu*.

İBB. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.

İBB, Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı. (2022). *Raylı Sistem Hatları*.

İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.

Tomtom. (2022). *Tomtom Traffic Index | Ranking 2021*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, [https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-](https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/)

[index/ranking/](https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/)

TÜİK. (2022). *Motorlu Kara Taşıt İstatistikleri*.

38 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.

39 TÜİK. (2021). *Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2019*.

40 İBB. (2020). *İstanbul 2020 Yılı Sera Gazı Envanteri*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022. [https://cevre.ibt.istanbul/cevre-koruma-](https://cevre.ibt.istanbul/cevre-koruma-mudurlugu/istanbul-2020-yili-sera-gazi-envanteri-onaylandi/)

[mudurlugu/istanbul-2020-yili-sera-gazi-envanteri-onaylandi/](https://cevre.ibt.istanbul/cevre-koruma-mudurlugu/istanbul-2020-yili-sera-gazi-envanteri-onaylandi/)

41 TÜİK. (2021). *Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2019*.

42 Harita, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen mekânsal veriler ile hazırlanmıştır.

43 Can, G., Şahin, Ü., Sayılı, U., Dubé, M., Kara, B., Acar, H. C., İnan, B., Sayman, Ö. A., Lebel, G., Bustinza, R., Küçükali, H.,

Güven, U., & Gosselin, P. (2019). Excess mortality in istanbul during extreme heat waves between 2013 and 2017. *International*

Journal of Environmental Research and Public Health, 16(22). <https://doi.org/10.3390/ijerph16224348>

44 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.

45 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2021). *Kurum Görüşü*.

İBB, Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığı. (2022). *Kurum Görüşü*.

46 World Economic Forum. (2022). *The Global Risks Report 2022 (17th ed.)*.

- 47 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.
- 48 Orman Genel Müdürlüğü. (2021). *Ormancılık İstatistikleri*.
- 49 Dogru, A. O., Goksel, C., David, R. M., Tolunay, D., Sözen, S., & Orhon, D. (2020). *Detrimental environmental impact of large scale land use through deforestation and deterioration of carbon balance in Istanbul Northern Forest Area. Environmental Earth Sciences*, 79(11). <https://doi.org/10.1007/s12665-020-08996-3>
- 50 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2021). *Kurum Görüşü*.
- 51 İSKİ. (2022). *Baraj Doluluk Oranları*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://www.iski.istanbul/web/tr-TR/baraj-doluluk>
- 52 Harita, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen mekânsal veriler ile hazırlanmıştır.
- 53 İSKİ. (2022). *Baraj Doluluk Oranları*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://www.iski.istanbul/web/tr-TR/baraj-doluluk>
- 54 TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi. (2021). *İstanbul Çevre Durum Raporu*.
- 55 Dinç, H. (2021). *İstanbul'un Kaybolmayan Dereleri*. İstanbul Kent Araştırmaları ve Düşünce Dergisi, 1.
- 56 Harita, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen mekânsal veriler ile hazırlanmıştır.
- 57 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.
- 58 TÜİK. (2021). *Sera Gazı Emisyon İstatistikleri*, 1990-2019.
- 59 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.
- 60 TÜİK. (2022). *Motorlu Kara Taşıt İstatistikleri*.
- 61 İBB. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.
- 62 A.g.e.
- 63 T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). *Sürekli İzleme Merkezi*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://www.havaizleme.gov.tr/>
- 64 İBB. (2018). *İstanbul Gürültü Seviyesi Azaltımı Eylem Planı (İSGEP)*.
- 65 İBB, Park, Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı. (2021). *Kurum Görüşü*.
- 66 Can, G., Şahin, Ü., Sayılı, U., Dubé, M., Kara, B., Acar, H. C., İnan, B., Sayman, Ö. A., Lebel, G., Bustinza, R., Küçükali, H., Güven, U., & Gosselin, P. (2019). *Excess mortality in istanbul during extreme heat waves between 2013 and 2017. International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22). <https://doi.org/10.3390/ijerph16224348>
- 67 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.
- 68 Harita, İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 1 Temmuz 2020 tarihli Landsat 8 OLI görüntüsü analiz edilerek hazırlanmıştır.
- 69 İBB, Park, Bahçe ve Yeşil Alanlar Dairesi Başkanlığı. (2021). *Kurum Görüşü*.
- 70 İBB. (2021). *İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı*.
- 71 Gençer, C. İ. (2017). *Kültürel Mirasın Korunmasında İklim Değişikliğinin Oluşturduğu Tehditler*. *Mimar.İst*, 58, 24–30.
- 72 Potts, A. (2021). *European Cultural Heritage Green Paper “Putting Europe’s shared heritage at the heart of the European Green Deal”*. Europa Nostra.
- 73 Harita, Climate Central kuruluşunun su seviyesinin yükselmesi riski altında bulunan alanların analiz edildiği Kıyı Riski Tarama Aracı'ndan (Coastal Risk Screening Tool) temin edilen veriler ile hazırlanmıştır.
- 74 Kültürel Mirası Koruma Derneği. (2019). *Tarihi Yapılarda Enerji Verimliliği Üzerine Bir Manifesto*. Tarihi Yapılarda Enerji Verimliliği Çalıştayı.
- 75 Ahmed, N., Marriott, A., Dabi, N., Lowthers, M., Lawson, M., & Mugehera, L. (2022). *Inequality Kills: The unparalleled action needed to combat unprecedented inequality in the wake of COVID-19*. <https://doi.org/10.21201/2022.8465>
- 76 Rigaud, K. K., de Sherbinin, A., Jones, B., Bergmann, J., Clement, V., Ober, K., Schewe, J., Adamo, S., Mccusker, B., Heuser, S., & Midgley, A. (2018). *Preparing for Internal Climate Migration Groundswell*. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461> License: CC BY 3.0 IGO.
- 77 SGK. (2021). *İstatistik Yıllıkları*.
- 78 TÜİK. (2022). *Motorlu Kara Taşıt İstatistikleri*.
- 79 International Association of Public Transport (UITP). (2022). *CityTransit Data*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://citytransit.uitp.org/>
- 80 İBB. (2012). *İstanbul Ulaşım Ana Planı Hane Halkı Araştırması Analitik Etüd Çalışması*.

- 81 Moovit. (2021). *Public Transit Index*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, https://moovitapp.com/insights/en/Moovit_Insights_Public_Transit_Index-countries
- 82 Tomtom. (2022). *Tomtom Traffic Index | Ranking 2021*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022,

- https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/
- 83 İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.
- 84 İBB. (2012). *İstanbul Ulaşım Ana Planı Hane Halkı Araştırması Analitik Etüd Çalışması*.
- 85 İBB. (2020). *İstanbul 2020 Yılı Sera Gazı Envanteri*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://cevre.ibt.istanbul/cevre-koruma-mudurlugu/istanbul-2020-yili-sera-gazi-envanteri-onaylandi/>
- 86 İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.
- 87 Harita, İBB Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı mevcut, inşa halinde ve proje raylı sistem hatlarına ilişkin veriler ve İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı POI verileri ile hazırlanmıştır.
- 88 İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.
- 89 A.g.e.
- 90 The Economist Intelligence Unit. (2021). *Safe Cities Index 2021 New expectations demand a new coherence*.
- 91 İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.
- 92 İBB. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.
- 93 İBB, Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2021). *2020 İstanbul Ulaşım Modeli Sonuçları*.
- 94 Harita, İstanbul Valiliği, İl Emniyet Müdürlüğü'nden temin edilen 2017-2019 yıllarına ait üç yıllık ölümlü ve yaralanmalı trafik kaza verileri analiz edilerek hazırlanmıştır.
- 95 TÜİK. (2021). *Trafik Kaza İstatistikleri*.
- 96 The Economist. (2022). *Safe Cities Index 2021*. Erişim tarihi, Nisan 22, 2022, <https://safecities.economist.com/>
- 97 BELBİM A.Ş. (2021). *Kurum Görüşü*.
- 98 TÜİK. (2022). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2021*.
- 99 BELBİM A.Ş. (2021). *Kurum Görüşü*.
- 100 TÜİK. (2020). *Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019*.
- 101 TÜİK. (2021). *Bölgesel Hesaplar*.
- 102 SGK. (2021). *İstatistik Yıllıkları*.
- 103 İBB. (2017). *İstanbul Lojistik Ana Planı Perde Noktaları Trafik Sayım İstatistikleri Sentez Raporu*.
- 104 A.g.e.
- 105 A.g.e.
- 106 A.g.e.
- 107 A.g.e.
- 108 T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022). *Kruvaziyer İstatistikleri - Denizcilik İstatistikleri*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://denizcilikistatistikleri.uab.gov.tr/kruvaziyer-istatistikleri>
- 109 Port Authority NY NJ. (2021). *2020 Airport Traffic Report*.
- 110 Airport Council International (ACI). (2020). *ACI reveals top 20 airports for passenger traffic, cargo, and aircraft movements*. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://aci.aero/2020/05/19/aci-reveals-top-20-airports-for-passenger-traffic-cargo-and-aircraft-movements/>
- 111 TÜİK. (2020). *Enerji İstatistikleri*.
- 112 İSKİ. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.
- 113 TÜİK. (2020). *Enerji İstatistikleri*.
- 114 SpeedTest. (2022). *Speed Test Global Index*. Erişim tarihi, Mayıs 30, 2022, <https://www.speedtest.net/global-index>
- 115 A.g.e.
- 116 İSKİ. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.
- 117 EPDK. (2022). *Elektrik Piyasası Resmi İstatistikleri*.
- 118 Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği. (2021). *Türkiye Rüzgar Enerjisi İstatistik Raporu*, Ocak 2021.
- 119 İBB. (2022). *2021 Faaliyet Raporu*.
- 120 İBB. (2021). *İstanbul Solar Enerji Potansiyeli Haritası*.
- 121 EPDK. (2022). *Elektrik Piyasası Resmi İstatistikleri*.
- EPDK. (2020). *Kurum Görüşü*.
- 122 İSTAÇ. (2021). *Atıktan Enerji Üretimi*. Erişim tarihi, Mayıs 23, 2022, <https://www.istac.istanbul/tr/temiz-istanbul/enerji-yonetimi/copgazindan-enerji-uretimi>
- 123 Saraçoğlu, K. E., Yüksel, Y., Aydoğan, B., & Ayat Aydoğan, B. (2014). *Marmara Denizi Dalga Enerji Potansiyelinin Belirlenmesi*. 8. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, 825–840.
- 124 T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2019). *Enerji Kimlik Belgeli Bina Sayısı 1 Milyona Ulaştı*. Erişim tarihi, Mayıs 23, 2022, <https://csb.gov.tr/enerji-kimlik-belgeli-bina-sayisi-1-milyona-yaklasti-bakanlik-faaliyetleri-29648>

125 İSKİ. (2021). Su Kaynakları. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.iski.istanbul/web/tr-TR/kurumsal/iski-hakkinda1/su-kaynaklari1>

126 İSKİ. (2022). 2021 Faaliyet Raporu.

127 İSKİ. (2021). 02.06.2021 tarihli toplantı tutanağı.

128 İSKİ. (2022). 2021 Faaliyet Raporu.

129 Harita, İSKİ'den temin edilen 2020 yılı arıtma tesisleri kapasitelerine ilişkin veriler ve İSKİ 2021 yılı Faaliyet Raporu'nda yer alan bilgiler ile hazırlanmıştır.

130 İSKİ, Marmara Denizi Eylem Planı, İstanbul Atıksu Altyapı Çalıştay, 24.05.2022 tarihli sunumu

131 İSKİ. (2022). 2021 Faaliyet Raporu.

İSKİ. (2021). Su Kaynakları. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.iski.istanbul/web/tr-TR/kurumsal/iski-hakkinda1/su-kaynaklari1>

132 İBB, Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı. (2022). İstanbul Atık Yönetim Planı, 2050 Karbon Nötr Kent Sunumu.

133 A.g.e.

134 İBB. (2019). İstanbul İli Olası Deprem Kayıp Tahminlerinin Güncellenmesi Projesi.

135 Varonis. (2021). Data Security. <https://www.varonis.com/blog/cybersecurity-statistics>

136 Info Security. (2020). Local Government Organizations Most Frequently Targeted by Ransomware. Erişim tarihi, Mayıs 22, 2022, <https://www.infosecurity-magazine.com/news/local-government-targeted/>

137 Kaspersky. (2022). Gerçek Zamanlı Siber Tehdit Haritası. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://cybermap.kaspersky.com/tr>

138 Harita, İBB Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2019 yılında hazırlanan İstanbul İli Olası Deprem Kayıp Tahminlerinin Güncellenmesi Projesi verileri ile hazırlanmıştır.

139 UN General Assembly. (2016). Oral Revisions of 30 June.

140 TÜİK. (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.

141 A.g.e.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). (2021). İletişim Hizmetleri İstatistikleri.

142 İPA İstatistik Ofisi. (2020). İstanbul'da Yoksulluk Araştırması: Çocuklu Yoksul Ailelerde Dijital Erişim.

143 İSTTEKİKOM. (2022). Haber ve Duyurular. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://isttelkom.istanbul/istanbullular-ve-turistler-ucretsiz-interneti-sevdi/>

144 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). (2021). İletişim Hizmetleri İstatistikleri.

145 Akdeniz, Y., & Güven, O. (2021). Fahrenheit 5651 Sansürün Yakıcı Etkisi.

146 OECD/European Commision. (2020). Cities in the world: A New Perspective on Urbanisation. In OECD Urban Studies. OECD Publishing. <https://doi.org/https://doi.org/10.1787/b261814f-en>

147 İBB. (2019). İstanbul İli Olası Deprem Kayıp Tahminlerinin Güncellenmesi Projesi.

148 Harita, İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2021 yılı Mekânsal Adres Kayıt Sistemi verileriyle hazırlanmıştır.

149 Harita, İBB Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2019 yılında hazırlanan İstanbul İli Olası Deprem Kayıp Tahminlerinin Güncellenmesi Projesi verileri ile hazırlanmıştır.

150 BİMTAŞ A.Ş. (2022). Kurum Görüşü.

151 Harita, BİMTAŞ A.Ş.'den temin edilen 2022 yılı YAYSİS çalışmasına ilişkin veriler ile hazırlanmıştır.

152 Harita, BİMTAŞ A.Ş.'den temin edilen 2022 yılı YAYSİS çalışmasına ilişkin veriler ile hazırlanmıştır.

153 UNESCO. (2022). Historic Areas of İstanbul. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://whc.unesco.org/en/list/356/>

154 İBB, Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı. (2022). Kültürel Miras Envanteri.

155 A.g.e.

156 ICOMOS. (2020). Heritage at Risk: World Report 2016 - 2019 on Monuments and Sites in Danger.

157 Harita, İBB Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı Kültürel Miras Envanteri verileri, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan temin edilen 2021 yılı Arazi Sınıflama Çalışması verileri ve İmar ve Şehircilik Dairesi'nden temin edilen 2020 yılı sit alanları verisi hazırlanmıştır.

158 UNESCO. (2011). Recommendation on the Historic Urban Landscape.

159 Open Heritage. (2020). Adaptive Heritage Reuse: Learning from policy and governance frameworks across Europe. [https://openheritage.eu/wp-content/uploads/2020/12/Open\[1\]Heritage-policy-brief-01-pages.pdf](https://openheritage.eu/wp-content/uploads/2020/12/Open[1]Heritage-policy-brief-01-pages.pdf)

160 İstanbul Hepimizin Girişimi. (2019). İstanbul Hepimizin Girişimi İstanbul Sözleşmesi;

<http://www.istanbulhepimizin.org/istanbul-sozle%C5%9Fmesi>

161 UNESCO. (2012). State of Conservation. WHC-06/36.COM/7B.

162 European Commission. (2019). The European green deal. Brussels, Belgium: European Union.

163 Avrupa Komisyonu. (2020). Döngüsel Ekonomi Eylem Planı.

164 SGK. (2021). İstatistik Yıllıkları.

165 İPA. (2022). İstanbul Ekonomi Bülteni-Reel Piyasalar - Şubat 2022.

166 Harita, İstanbul Ticaret Odası'ndan temin edilen 2021 yılı kayıtlı işyerleri verileri ile hazırlanmıştır.

167 Harita, İstanbul Ticaret Odası'ndan temin edilen 2021 yılı kayıtlı işyerleri verileri ile hazırlanmıştır.

168 SGK. (2021). İstatistik Yıllıkları.

İPA. (2022). İstanbul Ekonomi Bülteni-Reel Piyasalar - Şubat 2022.

169 TÜİK. (2022). Bölgesel Hesaplar.

170 TÜBİTAK. (2021). Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi.

171 TÜİK. (2020). Araştırma Geliştirme Faaliyetleri Araştırması.

172 Türk Patent ve Marka Kurumu. (2020). Patent Yıllık İstatistikler.

173 T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Ar-Ge ve Tasarım Merkezi İstatistikleri. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://agtm.sanayi.gov.tr/#>

174 TÜİK. (2022). Bölgesel Hesaplar.

175 TÜİK. (2021). Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişimler.

176 TÜİK. (2021). Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri.

177 SGK. (2021). İstatistik Yıllıkları.

178 T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). İstatistiki Bilgiler. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler>

179 Startup Centrum. (2022). Turkish Startup Ecosystem Map. <https://startupcentrum.com/tr/raporlar>

180 Sermaye Piyasası Kurulu. (2022). Şirket İletişim Bilgileri. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Sirketiletisim/List/rsyo>

181 A.g.e.

182 TÜİK. (2022). Bölgesel Hesaplar.

183 SGK. (2021). İstatistik Yıllıkları.

184 İBB. (2021). İstanbul İklim Değişikliği Eylem Planı.

185 TÜİK. (2021). Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990-2019.

186 SGK. (2019). İstatistik Yıllıkları.

187 İTO. (2021). Kurum Görüşü.

188 İBB, İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı. (2021). Kurum Görüşü.

189 European Commission. (2020). A New Circular Economy Action Plan For a Cleaner and More Competitive Europe; European Commission: Brussels, Belgium; COM(2020) 98 Final.

190 ARUP. (2016). City Resilience Index.

191 TÜİK. (2021). İşgücü İstatistikleri.

192 A.g.e.

193 Avrupa Konseyi. (2005). Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. Erişim tarihi, Aralık 08, 2020, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>

ICOMOS. (2018). Buenos Aires Declaration marking the 70th anniversary of the Universal Declaration of Human Rights.

194 CHCFE. (2015). Cultural Heritage Counts for Europe. Erişim tarihi, Kasım 20, 2020, <http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/>

195 TÜİK. (2020). Kütüphane ve Müze İstatistikleri.

196 Aksoy, A. ve Enlil, Z. (2011). Kültür Ekonomisi Envanteri: İstanbul 2010, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 157.

197 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). Kurum Görüşü.

198 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). Müzelerimiz. Müzelerimiz. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276859/muzelerimiz.html>

199 İBB, Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı. (2022). Kültürel Miras Envanteri.

200 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). Ulusal Envantere İstanbul Adına Kayıtlı Miraslar. Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276197/ulusal-envantere-istanbul-adina-kayitli-miraslar.html>

201 Eurostat. (2016). Culture Statistics - 2016 Edition.

202 Institute for Urban Strategies The Mori Memorial Foundation. (2021). The Global Power City Index (GPCI).

203 Harita, İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı POI verileri ile hazırlanmıştır.

204 Harita, İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2021 yılı Mekânsal Adres Kayıt Sistemi verileri ile 2022 yılı POI verileri, İBB Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı Kültürel Miras Envanteri verileri ve İBB İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen mekânsal veriler ile hazırlanmıştır.

205 NECSTour. (2018). Barcelona Declaration of Tourism and Cultural Heritage: Better Places to Live, Better Places to Visit.

Erişim tarihi, Ocak 03, 2021, <https://necstour.eu/better-places-to-live-better-places-to-visit>

206 BORN. (2022). İstanbulluların Kültür Sanat Hizmetlerinden Beklentileri Anketi.

207 TÜİK. (2020). Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019.

208 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020.

209 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2020). Kurum Görüşü.

210 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020.

211 Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması.

212 O'Neil, M. Lou, Aldanmaz, B., Quiles, R. M. Q., & Kılınç, F. R. (2016). Yasal Ancak Ulaşılabilir Değil: Türkiye'deki Devlet Hastanelerinde Kürtaj Hizmetleri.

213 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020.

214 WHO. (2022). WHO European Regional Obesity Report 2022.

215 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması.

216 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Türkiye'de Okul Çağı. (6-10 Yaş Grubu) Çocuklarında Büyümenin İzlenmesi (TOÇBİ) Projesi Araştırma Raporu.

217 International Diabetes Federation (IDF). (2021). IDF Diabetes Atlas, 107th Edition 2021.

218 TÜİK. (2020). Türkiye Sağlık Araştırması 2019.

219 İBB. (2019). İstanbul Kentsel Dayanıklılık Raporu: Dünya Şehirlerinde Akut Şok ve Kronik Stresler.

220 Harita, İBB Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'ndan temin edilen 2022 yılı POI verileri ve TÜİK'ten temin edilen 2021 yılı ADNKS verileri ile hazırlanmıştır.

221 T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020.

222 OECD. (2022). Enrolment rate in early childhood education (indicator). <https://doi.org/10.1787/ce02d0f9-en>

223 T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020.

OECD. (2022). Enrolment rate in early childhood education (indicator). <https://doi.org/10.1787/ce02d0f9-en>

224 T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2020-2021.

225 Eurostat. (2019). Education and training. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>

226 OECD. (2019). PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do. PISA. OECD Publishing. Paris. <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>.

227 UNICEF Türkiye. (2021). UNICEF: Covid-19 nedeniyle 10 milyon kız çocuğu daha çocuk yaşta evlilik riski altında. Erişim tarihi, Haziran 04, 2022, <https://www.unicef.org/turkey/basin-bultenleri/unicef-covid-19-nedeniyle-10-milyon-kiz-cocuğu-daha-cocuk-yasta-evlilik-riski>

Kayaoğlu, A. (2021). Gender-Sensitive Study on Urban Child Labour in Istanbul. Save the Children.

228 Eurostat. (2019). 11.1 % of adults participate in lifelong learning. Erişim tarihi, Haziran 04, 2022, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190517-1>

229 OECD. (2022). Housing prices (indicator). DOI: 10.1787/63008438-en

Eurostat. (2021). House Price Index. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Housing_price_statistics_-_house_price_index

IMF. (2021). Global Real House Price Index. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.imf.org/external/research/housing/index.htm>

230 TÜİK. (2022). Yapı İzin İstatistikleri.

231 İPA. (2020). Yeni Normal Süreci Raporu: Öngörüler, Politikalar ve Öneriler Rehberi. Erişim tarihi Mayıs 23, 2022, <https://ipa.istanbul/urun/yeni-normal-sureci-raporu-ongoruler-politikalar-ve-oneriler-rehberi/>

232 TCMB. (2022). Konut Fiyat Endeksi. Erişim tarihi, Haziran 14, 2022,

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Reel+Sektor+Istatistikleri/Konut+Fiyat+Endeksi/>

233 İBB. (2018). İstanbul İli Geneline Afetler Karşısında Sosyal Hasar Görebilirlik Araştırması.

234 İPA. (2022). İstanbul'da Konut Krizi ile Mücadele: Konut Finansmanı Projesi Üzerine Bir Değerlendirme. Erişim tarihi,

Haziran 12, 2022. <https://ipa.istanbul/urun/istanbulda-konut-krizi-ile-mucadele-konut-finansmani-projesi-uzerine-bir-degerlendirme/>

235 Harita, T.C. Merkez Bankası Konut Fiyat Endeksi verileri ile hazırlanmıştır.

236 TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları.

237 FAO. (2022). FAO Food Price Index. Erişim tarihi, Haziran 01, 2022, <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>

238 FAO. (2021). The State of Food Security and Nutrition in the World 2021.

239 WHO. (2022). Obesity. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022, https://www.who.int/health-topics/obesity#tab=tab_1

240 TÜİK. (2022). Tüketici Fiyatları Endeksi.

241 İBB. (2021). Şehrin İç Sesleri: Obeziteyi Değiştiren Şehir İstanbul Projesi Araştırma Sonuç Raporu.

242 TEPAV. (2022). Kurum Görüşü.

243 İBB, Gıda ve Muhtarlıklar Dairesi Başkanlığı. (2021). Kurum Görüşü.

244 BM Çevre Programı. (2021). Gıda İsrafı Endeksi Raporu 2021.

245 Fazla Gıda. (2021). Kurum Görüşü.

246 Aysoy, C., Kirli, D. H., & Tumen, S. (2015). Taze Meyve-Sebze Tedarik Zincirindeki Engelleri Azaltıcı Tedbirlerin Fiyatlar Üzerindeki Etkisi (No. 1503). Research and Monetary Policy Department, Central Bank of the Republic of Turkey.

Donat, İ. (2021). Zincir marketlerde oligopol tartışması. Bloomberg HT. Erişim tarihi, Haziran 18, 2022. <https://www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/2274448-zincir-marketlerde-oligopol-tartismasi>.

247 A.g.e.

248 Greenpeace Akdeniz. (2019). Soframızdaki Tehlike: Pestisit - Domates, Yeşil Biber ve Salatalık Ürünlerinde Pestisit Kalıntılarının Araştırılması.

249 Kozaman, S. ve Seçkin, E. (2021). Development of alternative food networks in the peri-urban areas of Istanbul, In Rural–Urban Linkages for Sustainable Development. (p. 143–156). Routledge.

250 T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu.

251 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması.

252 İBB. (2021). Fiziksel Aktivite Araştırması.

253 A.g.e.

254 İBB. (2021). Fiziksel Aktivite Araştırması.

255 İBB. (2021). Spor Ana Planı Raporu.

256 İBB. (2021). Fiziksel Aktivite Araştırması.

257 A.g.e.

258 İBB. (2021). Spor Ana Planı Raporu.

259 A.g.e.

260 A.g.e.

261 İBB. (2021). Fiziksel Aktivite Araştırması.

262 UNESCO. (2001). Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi.

263 ICOMOS (2021). Complex Pasts: Diverse Futures.

264 Council of European Municipalities and Regions. (2006). The European Charter for Equality of Women and Men in Local Life.

265 TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları.

266 T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2021). Derneklere ilişkin İstatistikler.

267 İBB, Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı. (2022). Kültürel Miras Envanteri.

İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). Kurum Görüşü.

268 İBB, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı. (2022). Kurum Görüşü.

269 T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). İkamet İzinleri.

270 IOM. (2019). Baseline Assessment in Istanbul Province - Analysis Report (May-July 2019).

271 İBB. (2018). Afetler Karşısında Sosyal Hasar Görülebilirlik Raporu.

272 IOM. (2019). Baseline Assessment in Istanbul Province - Analysis Report (May-July 2019).

273 İBB. (2018). Afetler Karşısında Sosyal Hasar Görülebilirlik Raporu.

274 ICOMOS. (2020). Complex Pasts: Diverse Future.

275 Dijkstra, Lewis & D'Hombres, Béatrice & Montalto, Valentina & Pontarollo, Nicola & Bolsi, Paolo & Castelli, Chiara &

Dominicis, Laura & Poelman, Hugo. (2020). Report on the Quality of Life in European Cities, 2020. 10.2776/600407.

276 AGİT. (2009). Nefret Suçu Yasaları Pratik Kılavuzu.

277 Hrant Dink Vakfı. (2019). Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2018 Raporu.

278 Konda. (2021). İnsan Hakları Araştırması.

279 Reporters Without Borders. (2021). World Press Freedom Index. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://rsf.org/en/index>

280 Freedom House. (2022). Turkey: Freedom in the World 2022 Country Report | Freedom House. Freedom in the World

2022. Erişim tarihi, Haziran 18, 2022, <https://freedomhouse.org/country/turkey/freedom-world/2022>

281 Konda. (2018). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Raporu.

282 Konda. (2021). İnsan Hakları Araştırması.

283 TÜİK. (2018). Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.

TÜİK. (2019). Mahalli İdareler Seçim Sonuçları.

284 WEF. (2021). Global Gender Gap Report.

285 İLGA (2021). Rainbow Europe Index.

286 TÜİK. (2018). Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.

WEF. (2021). Global Gender Gap Report.

287 TÜİK. (2019). Mahalli İdareler Seçim Sonuçları.

288 İBB, Muhtarlıklar ve Gıda Dairesi Başkanlığı. (2022). Kurum Görüşü.

289 Sancar, S. (2018). Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.

290 İBB. (2021). İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2021 Performans Programı.

291 TÜİK. (2022). İşgücü İstatistikleri.

292 A.g.e.

293 TÜİK. (2015). Zaman Kullanım Araştırması.

294 Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2022). 2021 Yıllık Veri Raporu.

295 Kaos-GL. (2018). 2018 Yılında Türkiye’de Gerçekleşen Homofobi ve Transfobi Temelli Nefret Suçları Raporu.

296 Harita, İstanbul ilindeki ilçe belediyelerinin faaliyet raporlarında yer alan bilgilerle hazırlanmıştır.

297 TÜİK. (2022). İşgücü İstatistikleri.

298 TÜİK. (2015). Zaman Kullanım Araştırması.

299 A.g.e.

300 TÜİK. (2018). Nüfus Projeksiyonları 2018-2080.

İPA, 2050 Yılı Nüfus Projeksiyonları Çalışması sonuçlarına göre.

301 TÜİK. (2020). İstatistiklerle Yaşlılar.

302 TÜİK. (2020). İstatistiklerle Yaşlılar.

303 TÜİK. (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.

304 A.g.e.

305 OECD. (2017). Ageing and Employment Policies.

306 TÜİK. (2020). İstatistiklerle Yaşlılar.

307 A.g.e.

308 A.g.e.

309 TÜİK. (2022). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

310 TÜİK. (2021). İşgücü İstatistikleri.

311 A.g.e.

312 DİSK. (2019). Sendikalar Araştırması, Türkiye’de Sendikalaşma, Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı ve Grevler (2013-2019).

313 İSİG Meclisi. (2022). 2021 yılında en az 2170 işçi iş cinayetlerinde hayatını kaybetti. Erişim tarihi, Haziran 13, 2022,

<http://isigmeclisi.org/20722-2021-yilinda-en-az-2170-isci-is-cinayetlerinde-hayatini-kaybetti>

314 TÜİK. (2021). İşgücü İstatistikleri.

315 TÜİK. (2022). İstatistiklerle Gençlik, 2021.

316 Habitat Derneği. (2021). Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Halleri Araştırması Raporu - 4.

317 A.g.e.

318 Born. (2022). İstanbulluların Kültür Sanat Hizmetlerinden Beklentileri.

319 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2022). Öğrenci İstatistikleri 2020-2021.

320 A.g.e.

321 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2020-2021.

322 TÜİK. (2019). Mahalli İdareler Seçim Sonuçları.

323 Habitat Derneği. (2021). Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Halleri Araştırması Raporu - 4.

324 CIVICUS. (2022). Civic Space in Numbers. Erişim tarihi, Haziran 12, 2022, <https://monitor.civics.org/quickfacts/>

325 T.C. İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2022). İllere ve faaliyet alanlarına göre dernekler. Erişim

tarihi, Haziran 13, 2022, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarına-gore-dernekler>

326 A.g.e.

327 A.g.e.

328 Resmi Gazete. (2006). 26313 sayılı Kent Konseyleri Yönetmeliği.

329 Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği. (2019). Rehber Göstergelerle İstanbul Belediyeleri Katılım ve Kapsayıcılık Raporu.

